INSTITUTIONES

THEOLOGICÆ

AUCTORE

FR.

LEOP. BR. LIEBERMANN

SS. THEOLOG. DOCT. ET PROF.

DIOECESIS ARGENTINENSIS

VICARIO GENERALI

EDITIO TERTIA EMENDATA

TOMUS II.

BRIXIÆ
IN ORPHANOTROPHIO S. BARNABÆ.
MDCCCXXXI.

DEMONSTRATIO
RELIGIONIS CATHOLICÆ

PARS SECUNDA

De Regula fidei, seu de mediis, quibus Christus Religionem suam voluit in sua Ecclesia servari.

Nullum jam dubium superesse potest, non tantum factam fuisse a Christo Revelationem; sed etiam institutam Ecclesiam, in qua tanquam in arce inexpugnabili Religionem suam deponere voluit, et ab omnibus humanarum opinionum commentis tutari. Hanc suam Ecclesiam supra solidissimam Petram fundavit; huic se perpetuo affuturum promisit; hujus adeo formam, et constitutionem ipse determinavit; ut nemini in posterum difficile esset, inter diversas Christianorum societates, eam, quæ ab ipso originem habet, Ecclesiam agnoscere.

Nemo ergo hanc Christi Ecclesiam quærens diu in dubio hærere potest, cum omnes illi characteres,

quos Christus Ecclesiæ suæ inesse voluit, in Catholicorum Societate tam singulari et eminenti claritate conspicui sint, ut impossibile sit in ea non agnoscere illam Ecclesiam, quam Prophetæ viderunt in vertice montium positam, et elevatam super omnes colles; quæ tanquam columna et firmamentum veritatis una semper manet et incorrupta, perpetuo invigilans traditæ sibi fidei, et bonum depositum servans in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ a dextris et a sinistris.

Operæ pretium est nunc intelligere, quibus mediis hæc Ecclesia a Fundatore suo instructa fuerit, ut Magistra veritatis esse possit omnibus gentibus, et veram Religionem integram, sartamque servare usque ad consummationem sæculi. Qui Revelationi se subjicit, scire debet, cui se credat, et quænam sint illa, quæ credi ab hominibus, et servari voluit Christus: seu requiruntur criteria certa et infallibilia, quibus ea, quæ tanquam divina credenda et servanda sunt, ab omnibus aliis aut falsis, aut dubiis, aut certe humanis tantum doctrinis secerni possint. Parum nobis prodesset scire, quod facta fuerit aliquando Revelatio; nisi regulam quoque haberemus, quæ nos in credendo infallibiliter dirigat, et ab omni errore securos reddat.

Igitur necessarium esse duximus, antequam Ecclesiæ Catholicæ doctrinam particulatim evolvamus, principia illa inquirere, ex quibus dogmata deduci et probari debent; vel examinare, quænam media aut criteria hæc Ecclesia habeat, ex quibus certo et infallibiliter disjudicari possit, quid ad

veram Catholicam fidem pertineat, quid non. Hæc criteria regulam fidei efficiunt; quam clariss. *Veronius* in insigni opuscolo, quod *Regula fidei* inscribitur, paucis verbis ita exprimit:

Illud omne et solum est de fide Catholica, quod est revelatum in verbo Dei, et propositum omnibus ab Ecclesia Catholica fide divina credendum.

In duas partes resolvitur hæc regula. *Prima* complectitur verbum Dei, in quo tota Revelatio tanquam in suo fonte continetur; *Secunda* auctoritatem Ecclesiæ, quæ Revelationem ex verbo Dei eruit, et hominibus credendam proponit . . . .
» Duo ergo debent conjunctim adesse, ut ait *Veronius* (*Cap. I.* §. *II.*), quo doctrina aliqua sit fidei Catholicæ. Primum, ut sit revelata a Deo per Prophetas et Apostolos, seu auctores canonicos; omnis enim Revelatio postmodum facta ad fidem Catholicam non pertinet. Secundum, ut sit proposita ab Ecclesia. Si utrumque adsit alicui doctrinæ; illa fide divina Cath. est credenda; si alterum desit, seu revelatio, seu propositio Eccl. non est fide divina Cath. credenda. Sed secundum adesse non potest, quin primum reperiatur; quia cum Christus Eccl. promiserit assistentiam Spiritus Sancti, qui doceat eam, ducatque in omnem veritatem; hæc nunquam, stante Dei promissione, quæ semper obtinet, docet aliquid esse revelatum, quod revelatum non sit. Potest tamen aliquid esse revelatum a Deo, etiam in verbo, obscure scilicet, quod nondum sit propositum ab Ecclesia: quia re-

velatum quidem est in verbo divino, sed quod interprete egeat, et necdum Ecclesia sensum verbi Dei seu scripti, seu traditi, aperuerit, sicque nondum definierit; et proinde nondum proposuerit, hoc vel illud esse fide credendum. » . . .

Jam facile quisque intelliget, nos, cum Ecclesiæ auctoritatem adstruimus, de verbi divini auctoritate nihil detrahere. Ecclesia nova dogmata non cudit, nihil ex suo profert, sed quæ in verbo Dei revelato continentur, docet, eaque tanquam fidelis fidei custos, et magistra credenda proponit. Ergo inconcussa manent, quæ jam cap. III. Prolegomenorum §. IV. dicta sunt; ultimum omnis revelatæ Theologiæ principium esse Dei revelantis auctoritatem. Ecclesia verbum divinum habet, ex verbo divino dogmata sua eruit; et nos, cum Ecclesiam audimus, certi sumus nos verbo divino credere, eamque tenere doctrinam, quam Christus revelavit, quam Apostoli nobis aut scriptam, aut ore traditam reliquerunt.

Hanc Demonstrationis Catholicæ partem possemus iterum commode in duo capita partiri, ac primum de verbo Dei agere, tum de Ecclesiæ docentis auctoritate. Verum, cum de verbo Dei tractantibus maxima se se offerat rerum copia; liceat nobis a strictæ divisionis regulis aliquo modo discedere, et facta statim in verbum Dei scriptum, et traditum distinctione, tractare I.° de S. Scriptura, seu verbo Dei scripto; II.° de Traditione, seu verbo Dei tradito; III.° de controversiarum Judice, seu de Ecclesiæ in tradenda vera Christi doctrina

auctoritate. His in fine appendicis loco pauca subjicemus de rationis usu, in fidei quæstionibus. Nam et huic jura sua adimere animus non est.

CAPUT I.

De sacra Scriptura

OBSERVANDA

I. Verbum Dei revelatum, cui tota fides nostra innititur, est illa ipsa cœlestis doctrina, quæ per legatos, et internuntios a Deo ad nos delata est. Duplex distinguitur; verbum scriptum et non scriptum, seu traditum; prout nempe viri sancti, et legati Dei, quæ a Deo acceperunt, litteris consignarunt, aut ore tradiderunt. Utrumque Ecclesiæ custodiæ commissum est, et in ea tanquam in suo proprio domicilio collocatum.

II. Scriptura sacra est complexus librorum veteris et novi Testamenti; seu verbum Dei ab auctoribus hagiographis afflante Spiritu S. scriptum. Dicitur, *scriptum*, ut distinguatur a verbo Dei tradito: dicitur, *scriptum afflante Spiritu S.*; et sic discrepat ab Ecclesiæ definitionibus, quæ dirigente quidem Spiritu S. eduntur, non vero ex Dei inspira-

tione. Additur: *ab auctoribus hagiographis*, seu *canonicis*; ut ostendatur fidei regulam non esse ea omnia, quæ innotescere nobis possunt ex revelationibus factis post tempora Apostolorum; item ad verbum Dei scriptum non pertinere, quæ sancti viri, et antiquissimi Patres tanquam ab Apostolis accepta litteris consignarunt. Ejusmodi scripta inter libros canonicos non numerantur; sed Traditioni comprobandæ plurimum inserviunt.

De librorum V. et N. T. authentia, integritate, et summa ad faciendam fidem auctoritate, actum est in Demonstratione Christiana: nunc necesse est, ut disseramus 1.° de Scripturæ sacræ inspiratione; 2.° de sacrarum Scripturarum canone; 3.° de multiplici Scripturæ sensu; 4.° de Scripturæ sacræ versionibus.

ARTICULUS I.

De Scripturarum inspiratione

OBSERVANDA

I. Agitur in hac quæstione de præcipuo Revelationis fonte, agitur de divina Scripturarum auctoritate, quam hodie non ii tantum infeste aggre-

diuntur, qui alieni sunt a Christiano nomine; sed inter eos etiam quamplurimi, qui se Christianos et Evangelicos vocant: et Scripturam semper in ore, et in manibus habent. Quo gravior autem hæc quæstio est, eo diligentius curandum, ut Theologiæ Candidati rem, de qua agitur, rite intelligant, neque confundant ea, quæ accuratius discernenda sunt. Potest enim sensus quæstionis diversimode sumi. 1.° Quæri potest, an Scriptura argumentum divinum contineat. 2.° An ipsa Scriptura auctoritatem divinam habeat, in rebus ad Religionem pertinentibus. 3.° An Scriptura integra originem divinam habeat, ita ut vocari possit, et revera sit verbum Dei.

Quod primum attinet, nihil hic nobis adjiciendum est ad ea, quæ in Demonstratione Christiana diffusius exposita sunt. Argumentum librorum tum V. tum N. T. est ipsa supernaturalis Dei pro hominum salute œconomia. Ex illis hujus universi, et imprimis generis humani ortum discimus, et inductam per peccatum primævæ felicitatis ruinam, et Religionem a Deo hominibus datam, et varia mundi fata: tum factas Patriarchis promissiones; et legem Mosaicam speciali Dei providentia per plura sæcula una cum populo, cui concredita erat, conservatam; et prædictiones melioris Religionis; denique absolutionem, et perfectionem operis per legem Christi, et Apostolorum prædicationem. Sed hæc omnia a Deo esse profecta; ipsum Auctorem esse tum Patriarchalis, tum Mosaicæ, tum Christianæ Religionis jam probavimus.

Constat ergo argumentum librorum V. et N. T. esse divinum.

II. Secunda quæstio divinam Scripturæ originem proprius quidem attingit, sed eam nondum proprie exprimit. Nam divina illa auctoritas, quæ in hac hypothesi Scripturis in rebus ad Religionem pertinentibus attribuitur, ex ipso divino charactere sequitur, quo Moyses et Prophetæ in veteri, Apostoli in nova lege insigniti fuerunt. Ea, quæ Apostoli et Evangelistæ scriptis consignarunt, utique aliena non erant ab ea, quam publice annuntiabant, doctrina. Ex quo sequitur, divinam, quæ ipsis docentibus competebat, auctoritatem, etiam scribentibus non defuisse.

III. Hæc tamen non sufficiunt, neque sufficere possunt illis, qui Scripturarum divinam auctoritatem non ex Religionis quæ in iis continetur divinitate, neque ex divino eorum, qui illas ediderunt, aut approbarunt, charactere repetunt, sed ex ipsa earum divina origine, et inspiratione, qua proprie verbum Dei efficiuntur. Quod ut recte intelligatur, adnotandum est; triplicem distingui modum, quo Spiritus S. dici possit scriptori sacro adfuisse. Primus *Revelatio* dicitur, quæ in strictiori sensu sumpta, est ignotæ prius veritatis facta divinitus manifestatio: improprie tamen et latiore significatu adhibetur, quando Deus suggerit homini veritatem jam cognitam. Secundus proprie vocatur *inspiratio*, et consistit, tum in motione voluntatis, seu incitatione interna, qua Deus aliquem efficaciter movet ad scribendum, veritatique firmiter adhærendum;

tum in mentis illustratione, qua Deus scriptori ea suggerit, quæ vult, ut ab eo scribantur. Tertius demum est *assistentia aliqua, aut specialis directio,* qua loquens, aut scribens ex proprio delectu, ita tamen a Deo dirigitur, ut in errorem labi non sinatur. Revelante Deo Isaias cap. XIV. prædixit, Cyrum ducentos post annos captivitatem Babylonicam soluturum. Inspirante Deo exarata est omnis Scriptura. Assistente, aut dirigente Deo Concilia œcumenica suas definitiones conscribunt.

Vocum istarum significationem non satis figentes quidam in Belgio Theologi negarunt, inspirationem ad omnia et singula Scripturæ loca esse necessariam, putantes in multis sufficere specialem Spiritus S. assistentiam: inspirationis scilicet nomine illud intelligebant, quod nos revelationem dicimus; per assistentiam autem, quod nos inspirationis nomine designamus.

Examinabimus 1.° an Scriptura origine divina sit, seu an sit proprio sensu verbum Dei; 2.° qua rationi ipsi divina hæc origo competat (1).

§. I.

De Scripturæ sacræ divina origine.

I. Ut divina dici possit Scripturarum origo, non sufficit, ut Deus remote tantum et mediate ad earum existentiam concurrat; puta, cum auctores in iis quæ ad Religionem pertinent, vel per se vel

per alios instruit; aut speciali providentia ita rerum eventus ordinat, ut magis fiant ad scribendum idonei; aut etiam cum ipsius jussu id agunt: requiritur insuper, ut auctor hagiographus in actu scriptionis influxu divino dirigatur, et Deus immediate conceptus scribentis determinet; hac solum ratione Deus auctor Scripturæ dici potest. Hæc divina origo Scripturæ, II. ad Timoth. III. v. 16 exprimitur per vocem θεόπνευστος a Deo inspiratus; inde vox θεοπνευστία — inspiratio divina. Vide *Dobmayer* append. ad tom. IV. pag. 20.

II. Si quæstio movetur circa hujus inspirationis possibilitatem, eadem responderi debent, quæ de Revelationis possibilitate diximus (*Demonst. Christ. part. I. cap. I. §. I.*). Nihil est in conceptu inspirationis, quod repugnat. Neque ex parte Dei, neque ex parte hominum aliquid obstat, quominus Deus talem concursum præstare, et homo eum recipere possit. An autem Deo dignum sit, ejusmodi medio uti ad hominis instructionem, an illud homini exoptandum, quis dubitet? Quid enim Deo dignius, quam homini credendi normam tribuere tutissimam et ab omni erroris periculo remotam? Quid homini obtabilius, quam scire fontem illum Revelationis, ex quo potissimum haurit Ecclesia, prorsus divinum esse, et nulla erroris admixtione contaminatum? Unde etiam ferri non potest illa quorundam Christianorum sententia, Apostolos et Prophetas Spiritus Sancti afflatu aliquando fuisse destitutos, et ex proprio ingenio scripsisse, imprimis cum historias conscriberent, et res ad Religio-

nem proprie non pertinentes; ideoque errori fuisse subinde obnoxios, aut in referendis ex V. T. testimoniis memoria lapsos. Ita quondam docebant *Anomæi* et alii Hæretici a S. Hieronymo refutati; et inter recentiores *Erasmus, Episcopius, Salmasius, Spinoza etc.*

PROPOSITIO I.

Scriptura sacra divinitus inspirata est.

ARGUMENTUM I.

Scripturas Deum habere auctorem, eoque afflante et inspirante fuisse conscriptas negari non potest, si Scriptura ipsa id testetur: atqui id testatur. Ergo etc.

Probat. maj. Ubi de Religionis Christianæ divinitate disputatum est, probavimus, sacros codices genuinos esse, et authenticos; et qui eos scripserunt, viros fuisse fide dignissimos: Ergo audiendi sunt, cum palam profitentur se a Deo motos fuisse ad scribendum, aut cum divinam originem aliis Scripturæ libris attribuunt, quorum ipsi auctores non fuerunt.

Probat. min. *Quoad vetus Testamentum.* Testimonia, quæ a Theologis passim afferuntur, deprompta sunt vel ex veteri, vel ex novo Testamento. 1.° Au-

ctores sacri veteris Test. non raro ipsi testantur, se Deo imperante, et inspirante scribere. Daniel XII. filius ille hominis, qui Prophetæ apparuerat, ait v. 4... *Tu autem, Daniel, claude sermones, et signa librum*... Ezech. XXIV. 2. factum est verbum Domini ad Prophetam dicens... *Fili hominis, scribe tibi nomen diei hujus... Et dices... Hæc dicit Dominus Deus etc.*... Habacuc II. 2. dicit Dominus... *Scribe visum, et explana eum super tabulas* .... Similia leguntur Exod. XVII. 14.—Deuter. XXXI. 19.—Jeremiæ XXX. ubi Dominus ad Prophetam ait v. 2. ... *Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro*.... His adjici possunt loca illa, in quibus libri scripti dicuntur a Prophetis, seu viris inspiratis, ut I. Paral. c. XXIX. v. 29. II. Paral. c. XXVI. v. 22. Aut ubi auctores sacri dicunt, se nomine Dei verba proferre, Spiritum Dei per eos locutum etc., de quo quidem argumento plura postea dicentur.

Fatendum quidem est, allata testimonia partes tantum spectare V. T.; verum, quæ de quibusdam Scripturæ partibus dicuntur, ea merito ad libros omnes canonicos extendimus; quia vetus Synagoga nullum unquam discrimen librorum admisit: omnes sub generali librorum sacrorum nomine comprehenduntur lib. I. Machab. XII. 9. ubi Jonathas ad Spartianos scribit, se solatio habere Scripturas sacras τα βιβλια α'για; omnes divinos esse, seu a Deo inspiratos, communis erat Judæorum sententia; ut ex Philone, et Josepho discimus. Hanc porro Judæorum persuasionem Christus et Apostoli adeo non

rejecerunt, ut potius approbaverint; ut ex sequentibus patebit.

2.° Clariora sunt quæ ex N. T. eruuntur testimonia, et ut plurimum ad omnes V. T. libros pertinentia. Christus non tantum veteris Testamenti allegatione dicta sua confirmat, sed etiam ad Scripturas in genere provocat, quales tunc in manibus erant Judæorum...*scrutamini Scripturas*,...ait Joan. V. 39, *illæ testimonium perhibent de me* ... *Incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant*...Luc. XXIV. 27. — vid. v. 44. — Illarum autem Scripturarum auctoritatem expresse adstruit tum Matth. V. 18 ... *Iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant* ... tum Joan. X. 35 ... *Non potest solvi Scriptura.*

Apostoli ad exemplum Magistri non tantum ad vetus Testamentum frequenter provocant, sed Theopneustiam Scripturarum V. T. in genere pluribus in locis adstruunt. Sic Apostolus II. ad Tim. III. 16, de omnibus V. T. libris loquens ait.... *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum etc.* In græco: πασα γραφη θεοπνευστος. Quid autem sit γραφη θεοπνευστος clarius exponit S. Petrus II. Epist. cap. I. 20. 21. ... » Omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines ... ὑπο πνευματος αγιυ φερομενοι ...

Quoad novum Testamentum.

Pauca sese hic offerunt testimonia ex Scriptura; neque ejus generis ea sunt, ut tanquam certa et decretoria haberi possint. Nihil esse in V. T. quod ad hanc materiam pertineat, per se patet. In N. T. legimus quidem Christum ad Scripturas appellasse; sed nullæ præter V. T. Scripturæ tunc habebantur. Neque Apostol. II. ad Timoth. de aliis, quam V. T. libris intelligi potest; agit enim de sacris litteris, quas Timoth. ab infantia didicerat: Petrus quoque in citato loco aperte de Scripturis loquitur apud Judæos sacris. — Nullus ex scriptoribus N. T. clare edicit, se ex inspiratione divina scribere; solus Apocalypseos auctor affirmat, se mandatum a Christo accepisse scribendi. — Unum adducimus ex II. Petri Epistola testimonium, ubi hic Apostolus (cap. III. ver. 16.) de Pauli epistolis agens, eas cæteris Scripturis accenset . . . *In quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* — Fatendum igitur est, librorum N. T. inspirationem ex Scripturæ ipsius testimoniis *directe* probari non posse, aut saltem infirma esse, quæ ex iis deducuntur argumenta; maximum igitur pondus in sequentibus argumentis ponendum est. I.^{m} testimonia complectitur Scripturæ, quæ quamvis *indirecta* sint, ad convincendum tamen sincerum animum quam maxime valent; alterum ex constanti et universali Ecclesiæ

sensu desumitur. — Veteris Scripturæ auctoritatem præcipue ex N. T. colligimus; at huic nulla alia Scriptura potest testimonium reddere. Id vero agit constans omnium sæculorum traditio.

ARGUMENTUM II.

Auctores Scripturæ sacræ a Deo fuisse ad salutem populi excitatos; atque non tantum Dei nomine, sed et Spiritu S.° afflante locutos; multis V. et N. Testamenti testimoniis probari potest: ergo admittendum est, eos etiam in scribendo divina inspiratione fuisse adjutos.

Prob. I. antec. 1.° *Circa vetus Test.* Moyses non semel testatur, se non tantum Dei nomine loqui, sed et verba loqui Dei ipsius. Cum jussu Dei ad populum pergeret, ait Dominus ad illum Exod. IV. 12... *Ego ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris*... Lib. II. Reg. cap. XXIII. 1. de Davide dicitur . . . *Dixit Davide filius Isai . . . Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam* . . . et Psalm. XLIV. 2. . . *Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis* . . . Prophetæ frequenter his, aut similibus verbis utuntur. . . . *Hæc dicit Dominus: factus est sermo Domini ad me dicens* . . . . Sic Isaiæ I. 2. . . *Audite... quia Dominus locutus est*. . . Jerem. I. 9. . . *Ecce dedi verba mea in ore tuo*. . . . Similia leguntur in novo Test. Luc. I. 70. *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a saeculo sunt, Prophetarum ejus*. . . ad Hebr. I. 1. . . . *Multifariam, multisque modis olim loquens Deus patribus in Prophetis* . . .

Rom. III. 2. de Judæis dicitur . . . . *Credita sunt illis eloquia Dei.*

2.° *Circa novum Test.* Apostolos a Christo ad annuntiandum Evangelium missos Spiritu Dei plenos fuisse, ex pluribus novi Test. textibus notum est. Joan. XIV. Christus ait v. 17. . . . *Vos cognoscetis eum (Spiritus veritatis); quia apud vos manebit, et in vobis erit* . . . v. 26. . . . *Paraclitus Spiritus S., quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia* . . . Matth. X. 19. et 20. . . . *Dabitur vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis* . . . Apostolus, qui tunc cum Jesu non erat, quando hæ factæ sunt promissiones, tamen de Evangelio, quod ipse prædicabat, ait ad Galat. I. 11. et 12. . . . *Notum vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi* . . . . Et II. Cor. XIII. 3. . . *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus?* . . . I. Thessal. II. 13. . . . *Gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei* . . . I. Cor. II. 13. . . . *Loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus.*

Prob. II. consequentia. Si Spiritus S.° inspirati locuti sunt sancti Dei homines; si Paracletus a Christo promissus apud Apostolos manebat, et in

ipsis erat; quando Evangelium ore annuntiabant; quis sibi persuadeat, eos divino afflatu destitutos fuisse, quando doctrinam suam scriptis tradiderunt? An non ex eo, quod Spiritus S. eos inspiraverit loquentes, a potiori concludendum est, eos in scribendo eodem fuisse auxilio adjutos? Facilius errata corriguntur, quæ loquentibus excidunt, quam quæ scriptis consignata sunt. Et Christus optime sciverat, Apostolorum scripta omnibus futuris sæculis normam fore credendi et quasi continuam Evangelii prædicationem per omnes generationes perdurantem, usque dum veniat consummatio.

ARGUMENTUM III.

Ex publico et universali Ecclesiæ sensu.

Ecclesia Christiana a tempore Apostolorum semper et ubique docuit, Scripturam sacram divinitus esse inspiratam; ergo nullum remanere potest circa hanc materiam dubium.

Prob. ant. 1.° *Ex universali et continua praxi Ecclesiae;* quæ Scripturam semper tanquam librum divinum adhibuit, tum ad instituendos fideles in vera Christi Religione, tum ad refutandos Hæreticos; quæ omnem Scripturarum corruptionem semper ut hæresin, et injuriam Spiritui S.° illatam abhorruit; quæ constanter negavit, ullam proprie dictam antilogiam in ea reperiri.

2.° *Ex testimoniis SS. Patrum. Clemens Rom.* primi sæculi scriptor ad Cor. ait . . . *Contentiosi*

estis fratres; rerum quae ad salutem minime pertinent zelo accensi; Scripturas diligenter inspicite, quae Spiritus S. sunt oracula, in illis nihil injustum, neque fictum aut simulatum contineri discite . . . *Justinus Martyr* sæculo II. admonitione ad Gentes num. 8. ait: Scriptores sacros ad conscribenda sua volumina nihil aliud necesse habuisse, nisi . . . *puros seipsos divini Spiritus operationi praebere* . . . Sæculo III. *Origenes* lib. V. contra Celsum affirmat Judæos et Christianos in hoc convenire, quod sancti libri divino Spiritu sint conscripti. Hæc pauca sufficiant, quia impossibile esset in tanta nube testium omnia et singula testimonia proferre. Cæterum, neque Protestantes, neque Increduli hanc consensionem negare unquam potuerunt. Inter alios *Toellnerus* et *Michaëlis* eruditissimi inter Protestantes viri concedunt Ecclesiæ universæ semper fuisse persuasum, sacras Scripturas divinitus fuisse scriptas, seu divinam habere originem; id tantum ex principiis suis asserunt; ex hac persuasione non certitudinem, sed magnam tantum verisimilitudinem enasci.

Prob. II. consequentia. Decretorium est hoc universæ Ecclesiæ testimonium; nam 1.° certi sumus Ecclesiam in iis, quæ ad Religionem pertinent, ex Christi promissione infallibilem esse (parte I. cap. I. art. III. §. II.); nihil autem magis ad Religionem pertinet; quam scire quid sentiendum sit de fonte primario Revelationis. 2.° Hæc Ecclesiæ persuasio, quæ non successive, et post operosas perquisitiones orta est, sed semper cum summa con-

sensione viguit, aliunde oriri non potuit, quam ex Traditione Apostolorum. Valet enim hic regula Vincenti Lerinensis.... » Quod semper, quod » ab omnibus, quod ubique tenetur, ut indubi- » tatum habendum esse. »

Hanc universalem et perpetuam Ecclesiæ doctrinam secutum est concilium Trid., cum Sess. IV. in decreto de canonici Scripturis ait.... » Sacro- » sancta et œcumenica Synodus orthodoxorum » Patrum exempla secuta omnes libros tam vete- » ris, quam novi Testamenti, cum utriusque unus » sit Deus auctor, pari pietatis affectu ac reve- » rentia suscipit et veneratur. » ... Et addito librorum Sacrorum canone prosequitur.... » Siquis » autem libros ipsos integros cum omnibus suis » partibus, prout in Ecclesia Catholica legi con- » sueverunt, et in veteri vulgata editione latina » habentur, pro sacris et canonicis non suscepe- » rit, anathema sit.... »

PROPOSITIO II.

Scriptura sacra quoad omnes et singulas partes divinitus inspirata est.

Prob. I.° Argumenta fere omnia, quæ Scripturæ inspirationem probant, generalia sunt, et ad totum Scripturæ contextum pertinent. Certum est Judæos tempore Christi de libris V. T. hanc tenuisse sententiam; nihil posse in Scripturis falsi

inesse, Deumque divino prorsus modo in omnia influxisse, quæ in ipsis continentur. Hanc autem opinionem ut veram assumpsit Christus; Joan. X. 34. — II. Tim. III. expresse dicitur. . . . *Omnis Scriptura divinitus inspirata: πασα γραφη.*

Quod argumentum attinet omnium maxime decretorium ex universali Ecclesiæ sensu, nemo dubitare potest, illud ad totam Scripturam pertinere sine discrimine inter substantiam et accidentalia. *S. Clemens Rom.* expresse ait. . . . *In illis nihil injustum, neque fictum, aut simulatum contineri.* . . . Et quæ ibi affert exempla non ad Religionis substantiam pertinent; sed ad historiam Judæorum; loquitur enim de Danielis, trium puerorum Machabæorum etc. historia. Patres Scripturas sine discrimine vocant divinas, oracula, effata Dei; et scriptores organa, instrumenta, plectra Dei etc. Adde decretum concilii Trid. jam citatum.

Prob. II.° Si tum veteris tum novi Test. libri non essent quoad singulas partes inspirante Deo conscripti, fine suo fraudaretur inspiratio. Ergo etc.

Prob. ant. Ideo facta est inspiratio, ut certo nobis innotescat Dei voluntas; atqui hic finis non obtineretur, si in quibusdam deficere posset inspiratio. Nam, si in sacro quovis libro unaquælibet falsitas reperitur, totius libri certitudo interit; ut observat *Augustin.* (*De consens. Evangel. lib. II. cap. XII.*). — Fluctuaret passim et legentium et audientium fides, dum ignorarent, quonam Spiritu, an hominis, an Dei quælibet libri particula fuisset scripta; aut Deus debuisset ipse medium

aliquod dare certum et infallibile partes inspiratas ab aliis secernendi, quod ab illo factum fuisse nullibi legimus . . . » Fateamur igitur, ait Melchior *Canus (De locis Theol. lib. II. cap. XVII)*; singula quæque sive magna sive parva a sacris auctoribus Spiritu S.° dictante esse edita. Id a Patribus accepimus, id fidelium animis inditum, et quasi insculptum est; id itaque et nos Ecclesia præsertim ipsa magistra et duce retinere debemus. » . . .

CONFUTATIO CONTRARIORUM.

OBJICITUR I. Non datur conceptus inspirationis; ergo res est absurda, quam sana philosophia repellit.

RESP. DIST. ANT. Non datur conceptus clarus et distinctus, *conc.* Non datur conceptus obscurus, qualis in hac materia sufficit, *nego.* Cum inspiratio sit modus agendi in facultates humanas, a communi et naturali rerum ordine remotus, adeoque verum miraculum psychologiæ, non potest nobis nil tale expertis non esse obscura. Verum si hæc argumentandi ratio valeret, sequeretur omnem quoque revelationem esse repudiandam; omnis enim revelatio, etiam ea, quæ relate ad nos *mediata* dicitur, primum immediate fieri debuit iis, quos Deus tanquam legatos suos ad homines misit. Porro dicant nobis Increduli, quem ipsi conceptum habeant rerum naturalium? An vel unius tantum substantiæ in hoc universo existentis detur conceptus clarus et distinctus? Quanta non ipsi, et quam præclara, suo saltem judicio, disserunt de mentis humanæ operationibus, de memoria, de modo colligendi ideas et judicia, de libertate, de animi affectionibus; quamvis de his et aliis pene multis distinctam notitiam non habeant!

Deum posse per influxum supernaturalem et immediatum ad Scripturas concurrere, nulla unquam sana philosophia negavit; quamvis modum quo id fiat, et quæ Dei, quæ hagiographi in hoc negotio partes sint, accurate definiri non possit.

Instant I. Conceptus theopneustiæ ad infantiam generis humani pertinet, quo tempore homines simplices et inculti, quidquid a communi et quotidiano usu abhorrebat, e cœlo descendere et immediate a Deo exire credebant. Hæc superstitiosa opinio inter Judæos et Gentiles conservata, postmodum ad Christianos transiit; ergo nulli solido fundamento innititur.

Resp. Explicent Increduli, unde oriri potuerit hæc generis humani persuasio, si nullum unquam extitit Dei cum hominibus commercium; si nulli unqua fuerunt sancti Dei homines, ut ait Petrus, qui Spiritu S.º acti locuti sunt? Plures sunt Scripturæ textus, qui specialem divini numinis influxum clare exprimunt; et quantacunque sit neologorum, in contorquendo, et evertendo Scripturæ sensu peritia, nunquam tamen Propheticum, aut Apostolicum munus ex causis naturalibus explicabunt. Aperta est Spiritus S.ⁱ promissio a Christo Apostolis facta; apertum, Christum et Apostolos eandem Scripturis originem et auctoritatem tribuisse, quam ipsis attribuit Synagoga. Sed fortassis Christus et Apostoli usi sunt argumento ad hominem? Verum quis non videt ejusmodi agendi rationem Christi et Apostolorum characteri repugnare? Nam constanter adhibuissent principium demonstrationis falsum; Judæos in falsa opinione confirmassent, omnesque, qui per eos instituti sunt Christianos in eandem persuasionem auctoritate sua traxissent. Adde, quod Paulus eadem argumentandi ratione utatur, ad Gentiles scribens, qui tamen antequam Christiani fierent, vetus Testamentum tanquam fidei regulam non agnove-

rant; item quod Christus cum Diabolo disputans Scripturæ testimonia attulerit. An tunc forte argumento de hominem usus est?

INSTANT II. Inspiratio, qualis ab orthodoxis admittitur, Scripturas hominum doctorum ludibrio exponit, et in offensionem inducit excultæ rationis, quæ concursum Dei supernaturalem non admittit, ubi vires naturales sufficiunt.

RESP. AD I.m Nos illos omnes, quos Scripturarum divina auctoritas offendit, non credimus sapientes doctosque nuncupandos esse, sed Dei et Religionis contemptores. Scimus equidem Deum absque sapientissima causa media supernaturalia non adhibere; verum determinare velle, quandonam Deus ea adhibere possit, summæ audaciæ esset. Licet ratio nostra inspirationis absolutam necessitatem non satis agnoscat; ejus tamen cum perfectionibus divinis convenientiam, et summam utilitatem nonnisi cæca et obstinata impietas negare potest.

INSTANT III. Quæstio, an Scriptura sit divinitus inspirata, res facti est, quam necesse esset historicis argumentis probare; atqui ejusmodi argumenta satis firma et authentica nulla habentur. Ergo etc.

PROBAT. MIN. Neque Judæorum, neque Christianorum testimonia quidquam valere possunt: nam Judæos scimus avide omnia arripuisse, quæ gentis et legis, ac Scripturarum suarum gloriam augere poterant. Idem postmodum a Christianis factum, qui tanquam homines in arte critica imperiti, et per plura sæcula circa numerum canonicarum Scripturarum incerti, idonei in hac quæstione testes esse non possunt. Ergo etc.

RESP. Factum inspirationis excussimus eo modo, quo facta excuti debent. Quis fuerit Judæorum de Scripturarum inspiratione sensus, et unde ille originem habuerit, examinare necesse non est. Christiani et imprimis

Catholici Christi, Apostolorum, et Ecclesiæ auctoritati innituntur. Primos Christianos, cum de Scripturæ sacræ libris agebatur, regulas critices non neglexisse, hoc ipso probatur, quod aliquorum inspiratio non fuerit ubique et ab omnibus agnita. Cæterum Ecclesiæ omnes regulam sequebantur infallibilem, quam etiam nobis reliquerunt; id scilicet tanquam certum tenendum esse, quod ab Apostolis traditum est. Ex Apostolorum omnium unanimi doctrina ortus est sensus ille generalis totius Ecclesiæ, quem criterium esse infallibile veritatis, Part. I. hujus Demonst. probatum est.

Objicitur II. Plurima apud auctores sacros occurrunt minuta, et ad naturales tantum hujus vitæ necessitates pertinentia; ut manifestum sit, plura ab ipsis fuisse humanitus scripta, sine divina inspiratione. Rei hujus exempla afferri possunt ex Tob. XI. 9. — Ex epist. Ap. ad II. Timoth. V. 13... *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum affer tecum, et libros, maxime autem membranas*... Et alia hujusmodi quæ passim in epistolis Pauli reperiuntur.

Resp. Minima quæque in Scriptura, ait S. Hieronymus in proemio super epistolam ad Philem., sunt Deo tribuenda; ejusdem Dei parva sunt, cujus et magna; neque alius est vermium, alius Angelorum Conditor. Quæ nobis videntur vilia, utilitate non carent. Vel enim rem pingunt vividius, et nativam quandam sermoni aspergunt simplicitatem; vel juvant ad morum institutionem, cum mutuam fidelium charitatem nobis exhibeant, et Apostoli exemplo paupertatem et sacrarum litterarum studium commendent in ministerio eodem laborantibus.

Inst. I. Frequentes in Psalmis, aliisque Scripturæ libris leguntur imprecationes, et viri qui a Deo inspirati dicuntur, maledictis onerant, et diris devovent

hostes suos. Sed hæc divino Numini adscribere summa impietas est. Ergo etc.

Resp. Quæ adversarii nobis objiciunt, non sunt imprecationes aut maledicta proprie sumpta, sed vel admonitiones, et increpationes vehementiores, ex zelo et charitate ad malorum emendationem prolate quales etiam in Evangeliis reperiuntur (V. Matth. XXIII.); vel impendentium malorum prædictiones. Ita *Hieronymus* in Psal. I., *August.* in XLVIII., *Basilius* in XXVII., *Gregor. M.* lib. XIV. Moralium. Hebræis famigliare erat, ut imperativo vel optativo modo uterentur pro futuro tempore et vicissim Cf. *Bossuetium* dissert. de Psal. N.° 14. tom. I. operum. — *Bible d' Avign.* tom. VI. préface sur les Psaumes N.° V. — *Bergier*, diction. Théol. voce *imprécation.* Cramers poetische Uebersetzung der Psal. 2. B. III. Abh.

Inst. II. Deus non potuit inspirare, quæ a Juditha Holopherno narrata sunt et Assyriis; quia falsa erant, et ad fallendum composita. Ergo etc.

Resp. Non dicimus Juditham inspiratam fuisse, cum Holopherno loqueretur, sed inspiratum fuisse auctorem, cum ea, quæ facta et dicta sunt, scriberet.

Inst. III. Evangelistæ non raro in errores lapsi sunt, quos a Deo inspiratos fuisse nemo dixerit. Ergo etc.

Prob. ant. 1.° S. Mattheus cap. II. 23. ait, Jesum habitasse in civitate Nazareth;... *ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetas; quoniam Nazaræus vocabitur*... Verum nullibi illud apud Prophetas legitur. 2.° Idem Evangelista cap. XXVII. 9, pro Zacharia Jeremiam posuit. 3.° Marcus quoque in Isaia scriptum affirmat, quod in Malachia legitur. Ergo etc.

Resp. ad I. S. Hieronymus observat, Evangelistam plurali numero uti: *per Prophetas*; quia verba quidem ista: *quoniam Nazaræus vocabitur* in nullo Propheta-

num volumine reperiuntur; at res ipsa per hæc verba expressa passim a Prophetis fuit prænuntiata: nam vox *Nazaræus*, *Nazir* potest significare, vel hominem ab omni inquinamento segregatum, vel hominem a fratribus rejectum, vel salvatorem hominum. Vid. Isai. II. 1. et LIII.

Ad II. Verosimile est, Matthæum pro more suo dixisse: *Quod dictum est per Prophetam*, ... et scribam aliquem attexuisse Jeremiæ nomen. Hæc conjectatio magnam vim ex eo acquirit, quod plurima exemplaria græca, latina, syriaca, et arabica Jeremiæ nomen non habeant. Vid. *August.* lib. III. de consensu Evangelistarum capite VII. Doctiss. *Milium*, *Jansenium* in Evangelia etc. — *Eusebius* (*Lib. X. Demonst. Evangelicæ*), et *Hieronym.* (*In Psal. LXXVII.*) putant errore scriptoris pro Zacharia Jeremiam esse suppositum.

Ad III. Illud, quoque ex Marco objicitur, frivolum videri solet his, qui latinam editionem passim ad græca exemplaria expendunt, in quibus legitur ... *ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις.* Verum probatissimi interpretes, et ipse Erasmus nostram lectionem probant, et græcam asserunt a Græcis fuisse immutatam. Ubi non possum novitios istos interpretes non ridere, ait Melchior Canus (*De locis Theol. lib. II. cap.* 18.), qui tanta facilitate, et confidentia e pravis Græcis emendant latina non prava. — Igitur præferenda videtur illorum sententia, qui dicunt Marcum duorum quidem Prophetarum Malachiæ, et Isaiæ vaticinia attulisse, sed unum tantum Isaiam tanquam illustriorem nominasse; quod eo facilius fieri potuit, quia Malachiæ vaticinium in eo Isaiæ quoad sensum continetur.

Instant IV. Quædam in Scripturis hæsitanter dicuntur; ideoque a Deo esse non possunt: alia inspirationem expressis verbis excludunt. Ergo etc.

PROBAT. ANT. Ad 1.^{m} pertinent hæc, aut similia apud Prophetas.... *Si forte audiant* etc. Ps. II.... *Ne quando irascatur Dominus.* Actor. VIII. 12.... *Si forte remittitur* etc. Aut cum particulæ *quasi*, *circiter* adhibentur.... *Jesus erat incipiens quasi annorum triginta* etc... Ad 2.^{m} illud Pauli I. ad Corinth. VII.. *Cæteris ego dico, non Dominus*... et II. ad Corinth. XI.... *Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia.*.. Ergo etc.

RESP. AD I. Probaret quidem argumentum; si auctores sacri ex humana ignorantia ita dubitanter loquerentur; verum hoc ipsum contigit volente Spiritus S.; ubi particulæ *quasi*, *circiter* adhibentur, signum est, Deum non voluisse rem tam stricte determinare, ac determinari posset. Cæterum hunc canonem statuit Bonfrerius (*Can. XIV.—Vid. Menoch. Suppl. tom. III. edit. Venet. pag.* 56.).... » Dubitationum particulis utitur Deus in Scriptura, non quod dubitet vel ignoret, quid futurum sit; sed vel ad indicandam humani arbitrii libertatem, quæ ex se est indeterminata, et potest alterutrum facere; vel ad indicandam paucitatem eorum, qui rem de qua agitur, facturi sunt. »... Verba Ps. II.... *Nequando irascatur* idem sunt, quam *ne irascatur* aut *alioquin irascetur* (in Heb. פן Pen.).

AD. II. Plures et optime notæ interpretes putant, hæc vers. 12. verba; *cæteris ego dico, non Dominus*, ad præcedentia pertinere, non ad ea, quæ sequuntur; cæteris, ait Apostolus, de quibus dixi vobis, id est non nuptis et viduis, Dominus quidem non præcipit ut sic permaneant; at ego consilium do. Porro quod consilium suum Paulus Spiritus Sancti consilium existimaverit, satis ipse indicat dicens ibid. v. 40.... *Beatior erit, si sic permanserit; secundum meum consilium; puto autem, quod et ego Spiritum Dei habeam*...

In Epistola II. ad Cor. ait quidem Apostolus, se quasi insipientia loqui; sed ibid. cap. XII. mox subjungit... *Et si voluero gloriari, non ero insipiens....* Quid ergo, sapiens, et insipiens? Nempe sapiens revera, et quasi insipiens. Nam hæc quæ stultitia esse videbatur, (laudare quippe se insipientis hominis nota est), revera Dei erat sapientia, quia non ex vanitate, sed ex charitate gloriabatur.

Objicitur III. Si Scriptura esset quoad omnes suas partes divina; ergo et divina essent omnia, quæ in ea continentur præcepta, neque solvi possent quacumque humana auctoritate: atqui Ecclesia plures ejusmodi leges ab Apostolis in Scripturis latas aut abrogavit omnino, aut solvit frequenter per dispensationem. Ergo etc.

Resp. neg. maj. Præceptum ideo divinum non est, quia inspirante Deo scriptum fuit, quemadmodum et alia multa, quæ in Scripturis leguntur, ideo Deo tribui non possunt, quia movente Deo scriptis fuerunt consignata; narrantur enim a sacris auctoribus plurima impiorum hominum dicta et facta, quæ certe in Deum refundi non possunt. Quod præcepta attinet Apostolorum, quæ in sacris litteris scripta sunt, discrimen faciendum est inter ea, quæ a Christo ipsi acceperunt, inter gentes evulganda, juxta illud, *baptizate omnes gentes, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis:* et ea quæ ab Apostolis Ecclesiam gubernantibus edita sunt. Hæc proprie humana sunt et Ecclesiastica, et quamvis maximæ semper in Ecclesia auctoritatis fuerint, mutationem tamen aut exceptionem patiuntur. Sic lex illa Apostolica de abstinendo a sanguine et suffocato per Ecclesiæ potestatem abrogata fuit.

Objicitur IV. 1.° Auctores sacri non afflatu divino ad scribendum excitati sunt, sed aliunde: nam S. Marcus a fidelibus temporis sui ad illud inductus est; S.

Joannes ab Asiæ Episcopis; et S. Lucas aliorum, qui ante ipsum scripserant, exemplo. 2.° Si in scribendo fuissent divina inspiratione adjuti, nullus ipsis fuisset in scribendo labor: atqui ingenue fatetur auctor. lib. II. Machab. se negotium assumpsisse *plenum vigiliarum et sudoris*. Ergo etc.

Resp. ad I. Divinam operationem non excludunt piæ fidelium postulationes. Potest enim Spiritus S. ejusmodi vota in cordibus fidelium excitare, aut ipsi scriptori motiva suggerere, quibus potenter ad scribendum impellitur. Utrumque conjungit S. Clemens Alexand. apud Euseb. (*Lib. IV. Histor. cap.* 14.), cum de S. Joanne scribit.... *Ipse divino spiritu afflatus Evangelium familiarium suorum rogatu conscripsit...*

Ad. II. neg. maj. Sicut gratia humanos conatus non excludit, ita nec inspiratio studium et laborem. Videbimus §.° sequente verborum delectum et structuram plerumque scriptorum sacrorum, imprimis historicorum industriæ fuisse permissum.

Scolion. Etiamsi quædam in Scripturæ codicibus hodiernis reperirentur, quæ vix, aut ne vix quidem conciliari possent; nihil exinde probaretur contra divinam Scripturarum originem. Non diffitemur, potuisse in sacros codices in levioribus quibusdam, quæ ad fidem et salutem non pertinent, menda quædam irrepere ex amanuentium oscitantia, vel imperitia, quod et auctoribus profanis contigit, quin exinde operum illorum auctoritas labefactetur. Illud jam pridem a S. *Augustino* (*Lib. II. cont. Faustum cap. V.*). observatum fuit . . . » ibi (in Scripturis) ait, siquid velut absurdum moverit, non licet dicere: auctor hujus libri non tenuit » veritatem; sed aut codex mendosus est, aut interpres » erravit, aut tu non intelligis.

§. II.

Qua ratione Scriptura dici possit origine divina.

OBSERVANDA

I. Jam confutata est a nobis illa Interpretum quorundam sententia, quæ docet auctores sacros interdum lumine supernaturali fuisse destitutos, et spiritu humano scripsisse; ex quo illud quoque sequeretur, falsa quædam in Scripturis reperiri posse, et auctores aut fallere potuisse in quibusdam aut falli. — Catholici ab hac opinione passim abhorrent, qua optime vident omnem Scripturæ vim minui, et elevari auctoritatem. Verum quamvis in hoc consentientes sint, quod omnes Scripturæ partes divinas esse dicant, non eandem tamen habent sententiam circa hanc divinam Scripturarum auctoritatem. Sunt qui docent non tantum res et sententias, sed etiam singula verba, imo et apices verborum, stylum et sermonis texturam a Spiritu S. esse. Ita Theologi Lovanienses et Duacenses in censuris anno 1588 contra Lessium aliosque editis. Protestantes, qui nullum fidei fundamentum præter Scripturam admittunt, olim passim in ea opinione fuerunt, singula quæque verba a Spiritu S.° dictata esse. Quid Sociniani et Arminiani, quid hodie Pro-

testantes sentiant, et quam longe a Patrum suorum doctrina recesserint, jam ad §. I.m notatum est.

II. Anno 1586 Lessius et Hamelius e societate Jesu Theologi sequentes propositiones propugnarunt: 1.° ut aliquid sit Scriptura sacra, non est necessarium, singula ejus verba esse inspirata. — 2.° Non est necessarium, ut singulæ veritates et sententiæ sint immediate a Spiritu S.° ipso scriptori inspiratæ.—3.° Liber aliquis (qualis forte est liber II Machabæorum), humana industria sine assistentia Spiritus S. scriptus, si Spiritus S. postea testetur, ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra. . .

Hæ propositiones a Duacensi et Lovaniensi Academia damnatæ sunt, quæ tamen censura, utpote ex privatis affectibus nata ab aliis universitatibus imprimis Parisiensi rejecta est. Duæ priores propositiones, eo sensu intellectæ quo a Lessio expositæ sunt, et sublata æquivocatione (vid. pag. 361.) nihil habent, quod non cum Catholica doctrina optime cohæreat. Eandem sententiam, etiam post latam censuram propugnarunt celeberrimi inter Catholicos interpretes *Bellarminus, Cornelius a Lapide, Bonfrerius, Calmetus, Amort, Holdenus* etc. aliique, ita ut nostra ætate communis effecta sit. Quod autem postremam propositionem spectat, certum est, eam etiam deleta parenthesi, quæ est de II. lib. Machab., defendi non posse; unde neque patronos invenit inter Theologos Catholicos.

III. Ut autem ea, quæ ad hanc quæstionem

pertinent, prope intelligantur, observandum est, diversos distingui influxus divini gradus. Tribus præcipue modis potest concipi Spiritum S. se se cum sacris scriptoribus habere; *antecedenter* videlicet, quando s. scriptor nihil de suo addit, sed, quæ a Spiritu S. inspirata aut revelata sunt, scribit, ad eum modum, quo discipulus magistro dictante excipit, quæ ab eo proferuntur: *concomitanter,* quando Deus modo quidem supernaturali ad scribendum concurrit, ita tamen ut nonnulla naturalibus scriptoris viribus relinquat: *consequenter* se haberet Spiritus S., si illud, quod naturali prorsus ratione, absque Spiritus S. ope conscriptum esset, postmodum Spiritus S. approbaret, nihilque in eo falsi contineri testaretur. Gradum inspirationis, qualis in quolibet auctore sacro fuerit, aut in qualibet Scripturæ parte, determinare non possumus; neque accurate definire, quid requiratur, et sufficiat, ut Spiritus S. possit dici auctor primarius Scripturarum. *Antecedens* ille influxus, de quo diximus, non videtur ubique adfuisse, neque requiritur ad id, ut Scriptura origine divina sit; *consequens* non sufficit; *concomitans* autem videtur et requiri, et sufficere. Verum in eo explicando non una mihi videtur Theologorum sententia fuisse. *Bonfrerius* ait, Spiritum S. se habere *concomitanter* cum scriptore sacro, quando eum dirigit eo modo, quo quis alterum scribentem oculo dirigeret, ne in re quapiam erraret. Hanc rationem quidam vocant *inspirationem directivam;* melius *assistentiam directivam* dicerent; inspiratio enim adesse non potest, ubi scriptor sua

tantum cogitata litteris consignat, nec quidquam aliud Spiritui S. relinquitur, quam ut scribenti invigilet, et eum non patiatur in scribendo errare. Hinc alii ad hanc inspirationem pertinere asserunt, ut Spiritus S. excitet auctorem ad scribendum, et in scribendo ei suggerat, ut hæc potius scribat, quam illa, hunc potius sensum eligat, quam illum.

PROPOSITIO I.

Scriptura sacra vere et proprie inspirata est.

Prob. I. Illa in Scripturis admittenda est inspiratio, sine qua non esset verbum Dei; atqui verbum Dei dici non posset, sine vera et proprie dicta inspiratione; id est, nisi Deus auctores sacros ad scribendum impulisset, eisque suggessisset, quid scriberent. Ergo etc.

Prob. II. Iisdem argumentis, quæ priori §.° attulimus. II. ad Timoth. III. expresse dicitur, omnem Scripturam esse inspiratam, vel esse a Spiritu Dei. Ad Roman. III. Scripturæ vocantur *eloquia Dei.* Spiritus S. dicitur locutus per auctores sacros . . . Actor. I. 16. . . . *Oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus S. per os David* . . . Porro certum est Spiritum S. Apostolis promissum fuisse, ut eos *doceret omnia,* ut eis *suggereret omnia;* illis a Christo dictum Matth. X. . . . *Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis* . . . Ex quo, ut supra ostendimus, necessaria

consecutione deducitur; Apostolis etiam scribentibus, ita adfuisse Spiritum S., ut illis suggereret, quæ scriberent. — Hæc omnia egregie evolvit et probat *Melchior Canus* lib. II. cap. XVIII. . . . » Ille docebit vos omnia, ait Christus, et suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis; non supernaturalia modo, sed et naturalia suggeret, quæ alias humano more scriberentur: *omnia*, inquit, *quæcunque dixi vobis.* » . . . Et paulo post . . . » Cum in secunda ad Corinth. epistola quædam dixisset Apostolus, quæ humano more ab Ecclesiæ præfecto dici possent, subjecit protinus: *an experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur Christus?* » . . . Circa veteris Ecclesiæ sensum nemini dubium manere poterit, qui antiquorum Patrum testimonia obiter tantum perlegerit. Aliter enim, quam de vera et proprie dicta inspiratione intelligi non possunt. Vid. argum. III. prop. I. prioris §.[1] *Schæffer*, Institut. scripturisticæ, pag. 27. et seq.

COROLLARIUM I.

Ergo Scriptura non eo tantum sensu inspirata fuit, quod Spiritus S. auctores sacros inter scribendum direxerit, ne errarent.

PROB. Hæc sententia non admittit ubique proprie dictam inspirationem. Si Spiritus S. auctores sacros tantum ab errore immunes servasset, Scriptura protegente quidem, sed non afflante Deo scripta esset, et verba humana contineret non divina; neque su-

perioris esset ordinis, quam Ecclesiæ circa fidem definitiones: atqui tamen fatentur adversarii, Ecclesiæ circa fidem decreta non esse verbum Dei; ergo nec Scriptura in hac sententia proprie verbum Dei vocari posset.

Corollarium II.

Ad Scripturam sacram non sufficit, ut postquam humano spiritu scripta fuit, Deus eam approbaverit.

Prob. Juxta hanc sententiam Scriptura non esset verbum Dei: ut enim aliquid verbum Dei dici possit, a Deo originem habeat necesse est; atqui Scriptura, quam Deus tantummodo approbat tanquam erroris expertem, ab eo non proficiscitur, et nonnisi humanæ industriæ opus est, ut per se patet. Ergo etc.

PROPOSITIO II.

Non omnia in Scriptura revelante Spiritu S. scripta sunt; nec admittenda est inspiratio proprie dicta ad singula verba et styli modum.

Prob. I. pars. 1.° Revelatio stricte sumpta est veritatis prius ignotæ facta divinitus manifestatio. Atqui hæc scriptoribus sacris non semper fuit necessaria; quis enim dixerit, Moysi v. g. necessariam

fuisse novam divinitusque factam manifestationem, dum refert Ægyptiacam servitutem, populi liberationem, prodigia etc., cum ipse testis oculatus et pars maxima horum fuerit?

2.° Ipsi auctores sacri, ut sibi fidem concilient, non semper ad novam rerum revelationem confugiunt; sed alias assignant vias, quibus illa, quæ scriberent, didicerunt. Sic S. Joannes epist. I. cap. I. ait . . . *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, testamur et annuntiamus vobis* . . . S. Lucas in Evangelii sui proemio . . . *Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis etc.* . . . Auctor libri II. Mach. cap. II. . . . . *A Jasone Cyrænæ quinque libris comprehensa tentavimus nos uno volumine breviare* . . . Ergo etc.

Prob. II. Pars. 1.° Si verba singula essent a Spiritu S. inspirata et quasi dictata auctoribus sacris, cur auctor libri II. Mach. se excusat, si minus digne fuerit locutus? 2.° Idem aucior sacer rem eandem alio hinc inde ordine narrat; ita Moyses decalogum Exod. XX. et Deuter. V. 3.° Evangelistæ illud, quod unico modo protulit Christus, varie referunt. Sic Matthæus et Marcus habent . . . *Hic est sanguis meus novi Testamenti* . . . Lucas et Paulus . . . *Hic calix novum Testamentum est in meo Sanguine.* 4.° Eadem SS. Patrum sententia fuit. Sufficiat S. August. qui lib. II. de consensu Evangeliorum cap. XXVIII. affirmat, in diversitate verborum, quibus usi sunt Evangelistæ non aliud,

quam sententiam loquentis esse requirendam, ne miseri aucupes verborum, apicibus quodammodo litterarum putemus ligandam esse veritatem.

Nota. Quamvis ad singula verba et verborum texturam necessaria non fuerit proprie dicta inspiratio; admittenda tamen est in his etiam specialis Spiritus S. assistentia, in quantum nempe necesse erat cavere, ne sacri scriptores vocibus uterentur sensui exprimendo minus aptis, et ne ineptarum vocum delectus rebus ac sententiis officeret.

ARGUMENTA ADVERSARIORUM

Argum. I. Si Deus testatur, in aliquo libro, qui humano tantum spiritu conscriptus fuerat, nihil inesse falsi, ejusmodi scriptum merito habetur ut verbum Dei. Ergo hæc consequens approbatio sufficit.

Resp. neg. ant. Ad summum esset verbum Dei improprie et quasi per adoptionem; non autem proprie, quales esse Scripturas semper judicavit Ecclesia. Certum tunc esset ex Dei testimonio, librum ejusmodi nihil, nisi veri continere; sed liber ipse verbum Dei non esset.

Argum. II. Auctoribus sacris ad omnia necessaria fuit revelatio. Ergo etc.

Prob. ant. 1.° Omnia, quæ in sacris litteris continentur, sunt objectum fidei; atqui nihil de fide esse potest, nisi sit revelatum. Ergo etc.

2.° Auctores hagiographi remota revelatione discernere non potuissent ex pluribus factis, quænam seligenda, et ex variis facti adjunctis, quænam scribenda; ergo indirecta saltem revelatio ad omnia necessaria fuit.

Resp. ad I. dist. min. Nihil de fide esse potest, nisi sit revelatum aliquo modo, seu in sensu lato, *conc.*

Nisi sit stricte revelatum, *nego.* Ut aliquid sit fide credendum, requiritur, ut sit divinæ auctoritati innixum; verum ad hoc sufficit inspiratio, quæ sine aliqua revelatione cogitari non potest.

AD II. Si illum Dei influxum alicui revelationem indirectam vocare placet, non repugnamus; neque enim de nomine litigandi animus est.

ARGUM. III. Scripturæ et Patres non patiuntur stylum, et vocum ordinem auctoribus attribui. Ergo etc.

PROB. ANT. 1.° Psal. XI. legitur.... *Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.* . . . Jerem. XXXVI. Baruch ait de Jeremia.... *Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me sermones omnes istos, et ego scribebam.* . . 2.° SS. Patres expressis verbis asserunt, unamquamque Scripturæ syllabam recouditos habere thesauros, sacros scriptores fuisse veluti Dei calamos, aut mera Dei instrumenta. Ita loquuntur *Chrysost.* hom. XVIII. in Gen. S. *Basilius* lib. de Spiritu S.° *August.*, *Gregor. M.*, aliique.

RESP. AD I. Etiamsi textus Scripturæ citati eum haberent sensum, quem adversarii volunt, nihil aliud sequeretur, quam Prophetis plerumque et res et verba a Spirtu S.° fuisse revelata, quod nos quoque asserimus.

AD II. Vel SS. Patres loquuntur de illis Scripturæ locis, in quibus prophetiæ, vel mysteria, vel profundiores quædam sententiæ exprimuntur; aut voces considerant, non quoad sonum, sed quoad significationem. Cum autem dicunt scriptores sacros veluti calamos fuisse in manu Dei, nihil aliud significare volunt, quam eos omnia inspirante Deo scripsisse. Si Deus hominibus utitur tanquam instrumentis, id fit modo, qui naturæ creaturarum rationalium convenit. Non cessat usus facultatum naturalium, sed speciali Dei influxu dirigitur ad finem a Deo intentum.

Inst. Textibus Josepho et Philone constans fuit Judæorum tum veterum, tum recentiorum traditio; quod singula Scripturæ verba a Deo fuerint inspirata. Ergo etc.

Resp. Veterum Judæorum traditionem certo scire non possumus; nam quando dicitur, voces omnes inspiratas esse, sæpe nihil aliud exprimitur, quam omnia esse inspirata, quæ vocibus exprimuntur, Judæorum recentiorum ineptias nihil moramur, qui etiam distortos calami ductus in suis codicibus, ut divinos venerantur. Nec pluris facimus nugas Cabalistarum, qui in singulis apicibus mysteria recondita rimantur.

ARTICULUS II.

De sacrarum Scripturarum canone

OBSERVANDA

I. *Canon* idem est, ac regula. Quando de Scripturis agitur, per canonem intelligitur collectio et catalogus librorum, qui tanquam sacri, et divinitus inspirati habentur. Dicitur *canon*, tum quia sacri codices fidei morumque regula sunt; tum quia ejusmodi codex auctoritate legitima confectus fidelibus tanquam regula dabatur, qua libros sacros ab aliis secernere poterant. Notandum est, quod liber aliquis sacer et divinus esse possit,

quin sit canonicus. Ad primum sufficit ut Deum auctorem habeat; ad secundum requiritur insuper, ut ab Ecclesia proponatur tanquam a Deo inspiratus. Sic libri quidam tum V. tum N. T., quos deutero-canonicos vocamus, semper quidem divini fuerunt; at ut canonici non habebantur, nisi postquam ab Ecclesia in canonem relati sunt.

II. Nota est librorum sacrorum in *proto-canonicos* et *deutero-canonicos* distinctio; quinam libri tum V. tum N. T. ad primam, aut secundam classem pertineant, in Demonstratione Christiana dictum est. *Eusebius* eos partitur in ομολογȣμενȣς, (*sine controversiam admissos*) et αντιλεγȣμενȣς. (*in controversiam vocatos*) Alia adhuc notanda est distinctio, inter libros *canonicos ecclesiasticos*, et *apocryphos*. *Canonici* passim a Patribus vocabantur illi, qui in canonem divinorum scriptorum relati erant; *ecclesiastici*, qui auctoritate Ecclesiæ in conventibus publice legebantur, etsi divini non essent, aut nondum in canone Scripturarum dedicati. — Vox *apocryphus* non eundem semper et apud omnes sensum habuit; απόκρυφος idem est, ac *occultus absconditus*; από τȣ αποκρυπτειν, quod est abscondere, celare. Hinc apocryphi primum vocabantur illi libri, qui occultam Sapientiam continebant; Patres deinde hoc nomen sæpe illis tribuerunt, quos tanquam supposititios habebant, et quos Ecclesia, quia ab hæreticis fabricati erant, et res falsas, aut saltem incertas et dubias continebant, a publicis usibus arcebat. Hinc *Ruffinus* in symbolo libros qui in Ecclesia legebantur, etsi

in canone non essent, non tamen censet inter apocryphos. Alii tamen non raro sub apocryphorum nomine omnia illa comprehendunt, quæ publicam Ecclesiæ auctoritatem non habebant, quia divina illorum origo propter aliquorum dissensionem adhuc quibusdam quasi tenebris tegebatur.

III. Canon Ecclesiæ Catholicæ omnes libros tum *proto* - tum *deutero* - *canonicos* complectitur. Horum librorum indicem confecit Concil. Trid. Sess. IV., in decreto de canonicis Scripturis. Concilium solemne hoc decretum emisit, non ut Catholicorum dissidia conciliaret, aut anxios adhuc et dubios animos firmaret; unus tantum erat, fixusque omnium Ecclesiarum sensus: sed ut antiquam et generalem totius Ecclesiæ doctrinam contra Novatores stabiliret. . . Igitur adscripto librorum sacrorum indice sic concludit. . . » Siquis » libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, » prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, » et in veteri Vulgata latina editione habentur, pro » sacris et canonicis non susceperit, anathema » sit. » . . .

IV. Canon Acatholicorum diversus est, pro sectarum et temporum diversitate. Protestantes omnes libros deutero - canonicos V. T. e canone expungunt. Lutherus ejusque asseclæ omnes quoque libros deutero - canonicos N. T. repudiant; nimirum epistolam ad Hebr., epistolas Jacobi et Judæ, secundam Petri, secundam et tertiam Joan. et Apocalypsin. Contra vero Calvinistæ hos omnes libros admittunt. Id tamen non omittendum, fixam

non esse inter Protestantes circa Scripturarum canonem sententiam. Recentiores qui inter ipsos orthodoxi vocantur plerosque deutero-canonicos N. T. admittunt. Alii autem quos heterodoxos merito appellant, plures etiam proto-canonicos rejiciunt. En quam male consultum sit Religionis unitati in Hæreticorum cœtibus! Non cessant illi Scripturas appellare tanquam unicam fidei regulam; at ex Scripturis expungendum decernunt pro libitu; quæcumque cum eorum erroribus non consentiunt, aut quæ fastidit carnalis et superba sapientia. — Neque mirum videri debet id ab hominibus fieri, qui Ecclesiæ auctoritatem respuunt, et, sicut in aliis doctrinæ punctis, sic etiam in statuendo Scripturarum canone nihil certi fixique habent. (2)

His nunc brevis annectenda est canonis historia.

Canon Judæorum.

Antiquissima erat apud Judæos, et ad ipsa reipublicæ incunabula pertingens, illa sacrorum librorum collectio, que *Pentateuchus* ideo vocabatur, quia quinque Moysis volumina continebat. An alius ante solutam captivitatem Babylonicam Scripturarum canon confectus fuerit, valde incertum, permansit tamen in Synagoga constans traditio, qua Judæi edocebantur, quinam inter illos libros, qui post Pentateuchum scripti fuerunt, ut divini habendi essent.

Statim post captivitatem Babylonicam sacros libros collectos, et in indice aliquo conscriptos

fuisse, constans fert Judæorum et Christianorum consensio. Communis quoque sententia est, Esdram hujus collectionis auctorem fuisse. Narrat enim Josephus lib. I. contra Appionem. . . . » Hunc esse Gentilium suorum morem, ut, si quæ ingruant bella, pace demum composita veteres Scripturæ a superstitibus Sacerdotibus recognoscantur, relegantur, et renoventur; nec unicuique de rebus sacris scripta in vulgus edere fas esse, sed Prophetis solum, qui Dei instinctu et præterita et præsentia sciunt. Hinc duo solum et viginti sacra volumina, et ea sibi usquequaque consentanea gentem suam usurpare, veterem omnem anteacti temporis memoriam complexa, a Moysis usque temporibus, ad Artaxerxis Longimani ætatem scripta: ab hac vero ætate, singula fuisse relata in litteras, sed eandem quam superiora fidem minime esse consecuta. » . . . Ex his liquet, tempore Artaxerxis editum fuisse Canonem. Porro nemo occurrit, cui potiori jure hic canon adscribi debeat, quam Esdras, vir patriæ antiquitatis, et sacrarum Scripturarum longe peritissimus. . . *Scriba velox in lege Moysi*, ut Esdræ ipsius verbis utamur (*I. Esdr. VII.* 6. 11.); *scriba eruditus in sermonibus et præceptis Domini, et cæremoniis ejus in Israel* . . . Et ut in Epistola compellatur ab Artaxerxe (*Ibid. v.* 12) . . . *Scriba legis Dei cæli doctissimus.* . . . Hic ad instaurandum templum Domini ab Artaxerxe Jerosolymam missus est, atque ipse in numero est sacrorum auctorum. Ita tamen in hoc magno et difficili opere Esdram versatum fuisse credi-

mus, ut omnia jussu et auctoritate magnæ Synagogæ facta fuerint, quæ conquirendorum, et instaurandorum librorum sacrorum provinciam Esdræ demandaverat, et peracto labore, expensum opus comprobavit, et publico usui consecravit — Vide *Huet.* propos. IV. de canone libror. sacror.

Certum est, ut ait S. Hieronymus in Prologo Galeato, Esdram primum Chaldaicos characteres pro universa Scriptura adhibuisse, cum usque ad id tempus iidem Samaritanorum et Hebræorum characteres fuerint; et quomodo viginti duo elementa sunt per quæ scribimus hebraice, ita quoque Scripturam in viginti duo volumina distinxisse. Quinam autem illi viginti duo libri fuerint, accurate definiri non potest. Josephus summatim tantum libros numerat; scilicet, V libros Moysis, XIII Prophetas, et IV. libros morales. *Melito Sardensis* sæculi II scriptor, *Origenes*, et S. *Hieronymus* in prologo eosdem libros recensent, qui in nostris Bibliis hebraicis continentur, et quos *proto-canonicos* antiqui fœderis appellamus; pro hac sententia stant etiam versiones græcæ LXX *Interpretum*, *Aquilæ*, *Theodotionis*, et *Symmachi*. Notandum tamen, quod Melito librum *Esther* omiserit. Origenes XII minores Prophetas præteriit quidem, verum illud incogitanter factum fuisse ex eo liquet, quod ipse, antequam libros canonicos enumeret, viginti duos esse dicat; cum tamen omisso illo XII Prophetarum volumine nonnisi viginti et unus sint.

Quæritur nunc, quam ergo auctoritatem in antiqua Synagoga habuerint libri, qui deutero-canonici

dicuntur. Fatemur, eos in Judæorum Palæstinorum canone nunquam fuisse: Hi siquidem Religioni sibi duxerunt in canonem ab Esdra, et magna Synagoga divulgatum manus inferre, neque illi viginti duobus voluminibus aut addere aliquid, aut demere ausi sunt. Verum de his plura in responsionibus ad objecta. An Judæi Hellenistæ eos in canonem suum retulerint, disputatur. Doctiss. *Tourneminius* solidis argumentis probat Judæos *Hellenistas*, et *Alexandrinos*, qui per totum late Orientem diffusi erant, omnes illos V. T. libros, quos Catholici admittunt, sine discrimine pro canonicis habuisse.

Canon Christianorum.

Vetus Testament. Primi Christiani canonem librorum V. T. a Christo, et Apostolis acceperunt, nec alium quam Judæi Hellenistæ habebant, qui libros etiam deutero - canonicos inter hagiographos numerabant. Ex hoc Jesu Christi, et Apostolorum testimonio orta est constans Ecclesiæ traditio, quæ quidem aliquo tempore, quasi obnubilata videbatur; sed mox disjectis tenebris per totum orbem clarior effulsit, per unanimem Ecclesiarum consensum. Si qua inter Patres primorum sæculorum dissensio reperitur, ea exinde videtur ortum habuisse, quod nonnulli a primæva Apostolorum traditione recedentes canonem illum secuti fuerint, quam Hebræi in Palæstina servabant; cujus rei fuit hujusmodi origo.

Melito Sardensis Episcopus, qui labente secundo

Ecclesiæ sæculo floruit, primus discrimen posuit inter libros, qui in Christianorum conventibus legebantur. Nam cum Scripturarum canonem debuisset ab Ecclesia repetere, ipse in Palæstinam profectus Judæos consuluit, novumque librorum sacrorum canonem edidit ad Hebræorum canonem compositum; quamvis ne hunc quidem integrum adhibuerit, quia librum *Esther*, etsi a Judæis receptum, plane omisit. Fecit Melitonis auctoritas, ut circa libros, quos ille catalogo suo haudquaquam adscripserat, controversiæ nascerentur; et ansa præberetur quibusdam dubitandi, an pro canonicis eos habere oporteret. Id tamen non obstitit, quominus illi ipsi libri, quos Melitò omiserat, etiam in Orientis Ecclesiis ut antea legerentur; hoc unum novo suo canone effecit, ut aliquid deinceps discriminis statueretur inter libros in canone Judæorum contentos, et illos, qui ab eo aberant. Priores nempe, quorum divina origo nunquam in controversiam deducta, imo constanti et unanimi tum Synagogæ, tum Ecclesiæ auctoritate comprobata erat, præ cæteris aptiores habiti sunt, ad Judæos, Incredulos, et Hæreticos revincendos.

Novum Testament. Ecclesia ab initio canonem librorum N. T. non habuit: inde factum, ut aliquorum divina origo fuerit in dubio vocata. Verum, cum pace Ecclesiæ reddita institui potuit diligentior disquisitio antiquæ traditionis, quæ in plerisque Ecclesiis, imprimis in Apostolicis vigebat; canon confectus est, qui præter libros homologomenos etiam antilegomenos utriusque fœderis complectebatur, et

quem tanquam communi Ecclesiarum traditioni consentaneum omnes receperunt Ecclesiæ.

Eusebius hist. Eccl. lib. III c. XXV triplicis generis libros N. T. distinguit. Prima classis eos complectitur, quorum divina origo nunquam in dubium vocata fuit. Secunda illos, qui eundem Ecclesiarum consensum non habebant: atque hi iterum duplicis generis erant... Alii, quorum auctoritas, quæ aliquo tempore vacillare videbatur, postea totius Ecclesiæ consensu, et auctoritate confirmata est; hique illi ipsi libri sunt, quos *deutero-canonicos* vocamus. Alii, qui quamvis a Patribus quibusdam ut divini citati, et a bonis auctoribus editi fuerint, et utilitatem etiam afferre possint legentibus, tamen inspecta propius traditionis regula, a canone exclusi sunt. Tales sunt *liber pastoris, epist. S. Barnabæ, epistolæ duæ S. Clementis.* Tertia classis libros continet falsos, ab Hæreticis aut Rabbinis compositos, ac nomine Scripturarum theopneustarum editos. Ad hanc classem pertinent plurima Evangelia falsa, quæ olim circumferebantur, acta Apostolorum nominibus inscripta, Apocalypses etc. Primum nunc agemus de canone in genere; tunc de libris deutero-canonicis veteris et novi Testamenti.

§. I.

De Canone in genere.

PROPOSITIO

Canon Catholicorum, sive Concilii Tridentini legitimus est, et omnes, qui in illo continentur, libri, omnesque librorum partes ad sacras et divinas Scripturas pertinent.

Prob. Tota hæc quæstio Ecclesiæ judicio decisa est; cumque in decursu judicii hujus infallibilitatem, etiam non considerata librorum deutero-canonicorum auctoritate, probabimus; nihil contra hunc argumentandi modum inferre possent Protestantes. Attamen ne a stricto ordine, quem nobis proposuimus, aliquo modo discedamus, ita argumentum instituimus:

Concilium Trid. in texendo canone, orthodoxorum Patrum exempla secutum, nihil aliud decrevit, quam quod ex perpetua et communi traditione tota tenebat Ecclesia. Ergo ejus judicium irreformabile est, et nulli errori obnoxium. Ergo admittendus est etc.

Prob. I.° ant. 1.° Eosdem libros, quos Canon

Tridentinus habet, an. 397 in Canonem suum retulit Concilium Carthaginense III ex 44 Episcopis congregatum, cui etiam S. *August.* interfuit: Canone XLVII ita loquitur Concilium ... « *Placuit, ut præter Scripturas canonicas nihil legatur sub nomine divinarum Scripturarum; sunt autem canonicae Scripturae etc.* ... Recensitis deinde sacris libris eodem ordine quo in nostra Vulgata habentur, ut ostendat se eam doctrinam ex traditione hausisse, addit: ... *a Patribus ista accepimus, in Ecclesia legenda* ....

2.° Cum ex votis Carthaginensis Concilii index ad occidentales Episcopos delatus esset, ut ab illis, præcipue a Romano Pontifice confirmaretur; *Innocentius* I eum suo, et sedis Apostolicæ, imo et totius occidentalis Ecclesiæ nomine approbavit, in epistola ad Exuperium Episc. Tolosanum an. 405 data: atque similiter doctrinam hanc ex traditione se hausisse ait. Quis autem dubitet, Romanam Ecclesiam, cujus incorruptam in docendo puritatem et constantiam antiquissimi Patres agnoverunt, quæ in hoc maximi momenti articulo tam constanter docuit, a SS. Petro et Paulo accepisse?

3.° Eum librorum Canonem recenset Concilium Rom. an. 494 sub Gelasio Papa celebratum.

4.° S. Aug. lib. 22 de doctrina Christ. cap. 8 positis ante regulis ad discernendas Scripturas sacras, Canonem subnectit, qui eosdem nec plures, nec pauciores libros complectitur, quam in Conc. Trid. numerati sunt.

5.° Quam generalis fuerit a primis sæculis Ec-

clesiarum consensus circa libros deutero-canonicos, probatur ex antiqua versione Itala, quæ Apostolorum fere temporibus confecta creditur, et a latinis Ecclesiis universaliter fuit usurpata. In illa versione omnes libri deutero-canonici inter divinas Scripturas numerantur.

6.° Magnum his argumentis pondus accedit ex consensus Ecclesiarum orientalium, quæ omnes eundem, ac Concilium Trid., Scripturarum Canonem admittunt; quamvis inter eas reperiantur, quæ a V.° jam sæculo ab Ecclesia Catholica scisse sunt; quales sunt Nestorianorum, Jacobitarum vel Eutychianorum sectæ. In Concilio, quod anno 692 Con.li in Trullo habitum est, et cui quatuor Patriarchæ, cum plusquam 200 Episcopis Orientis adfuerunt, in numerum Canonum orientalis Ecclesiæ recepti quoque sunt Canones Conciliorum Carthaginensium, inter quos et ille continetur, quem superius citavimus. Quod autem Ecclesia orientalis in hac doctrina constanter permanserit, patet ex illa responsione, quam Synodus Jerosolymitana anno 1672 sub Dosithæo Patriarcha celebrata Protestantibus dedit, qui Græcos ad partes suas trahere tentarunt. Numeratis Scripturæ libris iisdem, quos in Tridentini decreto legimus, addit Synodus . . . *Hos omnes judicamus esse canonicos, et sacram Scripturam confitemur, quoniam eos tradidit antiqua consuetudo, seu magis Ecclesia Catholica . . . .*

Prob. II. consequentia. Principium, quod Ecclesia in texendo Scripturarum canone secuta est, certum est, et infallibile. Nam cum Ecclesia indefectibilis

sit, et imprimis Ecclesia docens infallibilitatis prærogativa insignita fuerit a Christo, ut in parte 1.ª probatum est; cumque certum sit, Ecclesiam universam ante Novatorum tempora circa librorum sacrorum Canonem nihil aliud docuisse, quam quod a Concilio Tridentino postmodum solemni decreto stabilitum est; sequitur Canonem Tridentinum tanquam certam et infallibilem fidei regulam habendum.

ARGUMENTA ADVESARIORUM.

Objiciunt I. *contra argumenta in probationem allata.* 1.° Canon ex Concilio Carth. III citatus, illius Concilii non est; nam in fine Canonis ita legitur... *Hoc etiam fratri, et consacerdoti nostro Bonifacio, vel aliis earum partium Episcopi innotescat*.... At *Bonifacius* tempore illius Concilii Romæ Episcopus non fuit, sed *Siricius*. 2.° Decretum sub Gelasio in Concilio Romano editum multis spurium videtur. 3.° Epist. Innocentii I ad Exuperium dubiæ est auctoritatis. Ergo etc.

Resp. ad 1. Quæ in objectione citantur, ad Canonem 47 Concilii Cartaginen. III non pertinent; idque ex sequenti Canone 48 manifeste colligitur, ubi consulendus dicitur *Siricius*, qui eo tempore Romæ Pontifex erat. Notandum autem, Canonem, quem in probationem adduximus, in illa collectione Canonum Carthaginensium contineri, quæ facta est a Synodo Carth. VI anno 419 sub *Bonifacio* I celebrata, cui S. Augustinus pariter interfuit. Hanc deinde collectionem non occidens tantum, sed et orientalis Ecclesia recepit. — Hinc probabile admodum est, additamentum illud Concilii Carthaginensis

VI esse, et postmodum scriptoris vitio canoni Concilii III fuisse annexum.

AD 2.m Decretum Gelasii Papæ spurium esse, nemo nunquam asserere ausus est. Objicit *Cavæus*, illud a nonnullis Damaso attribui; sit ita: tanto erit antiquius et dignius veneratione.

AD 3.m Celeberrima Innocentii I epistola ad Exuperium in collectione Dionysii *exigui*, qui sæculi VI scriptor fuit continetur; et omnium eruditorum judicio genuina est.

INST. Nec Canon Concilii Carthaginensis, nec decretum Gelasii cum Canone Trid. consentiunt; Canon enim Concilii Carth. omittit librum *Baruch.*; Gelasii Canon unum tantum Machabæorumm librum continet, omisso quoque libro *Baruch.* Ergo etc.

RESP. 1.° Notum est, librum *Baruch* prioribus sæculis sub nomine Jeremiæ citatum fuisse: id inter alios testatur S. August. 2.° Gelasius in decreto unum commemorat librum Machabæorum, sicut unum librum Esdræ. Hunc morem Judæi in Canone suo secuti sunt; ut videri potest in prologo Galeato S. Hieronymi, qui cum libros hagiographos recenset, de libris Esdræ ita loquitur... *Octavus Esdras, qui et ipse similiter apud Græcos, et Latinos in duos libros divisus est.*

OBJ. II.° Antiquissimi Patres et Scriptores ecclesiastici, illos tantum libros tanquam divinos et canonicos habebant, qui in Canone Esdrino descripti erant. Ergo etc.

PROB. 1.° *Melito* Episc. Sardensis, doctissimus sæculi II scriptor, qui primus inter Patres catalogum librorum V. T. texuit, libros tantum proto-canonicos recenset. 2.° SS. Patres libris in Esdræ canone contentis passim majorem, ac cæteris auctoritatem attribuunt. 3.° *S. Hieronymus* in prologo Galeato ait quidquid extra hos

libros est in Canone Esdræ contentos, *inter apocrypha esse ponendum.* Ergo etc.

Respond. ad 1.m *Nego consequent.* Melito Scripturarum V. T. Canonem a Judæis accepit in Palæstina degentibus; ipse autem fatetur, suum Scripturarum indicem ab Asiaticarum Ecclesiarum traditione discrepare. Ergo Melito traditionis ecclesiasticæ limites transiliit immoderatæ critices licentia; fecitque auctoritate sua, ut in Orientis Ecclesiis dubia quædam circa libros in Canone Hebræorum non contentos orirentur. Qua in re major sane, quam decuisset, ratio illius habita est; nam quamvis doctrinæ laude floruerit, multumque scripserit, in errores tamen etiam non leves lapsus est; atque in ipso Canone, quem texuit, novum errorem deprehendimus; quia librum Esther integrum omisit, quamvis in veteri Canone contentum.

Ad 2.m *Respond. disting. anteced.* Majorem attribuunt auctoritatem externam, imprimis quando ipsis cum Hæreticis et Judæis res erat, *conc.* Majorem attribuunt auctoritatem internam, et quando cum Catholicis agebant, *nego.* Si Patres discrimen aliquod ponunt inter libros in Canone Judæorum adscriptos, et illos quos deuterocanonicos appellamus; hisque minorem præ illis auctoritatem attribuunt, non loquuntur de divina librorum origine, quam deutero-canonicis non adjudicabant, sed de illa auctoritate externa, quam Scripturæ ab Ecclesia recipiunt; nam, uti jam observatum est, potest liber aliquis in se divinam habere auctoritatem, quamvis eam nondum habeat quoad nos; quia nondum aliquid certi ab Ecclesia constitutum est. Cæterum, quod Patres cum Judæis et Hæreticis disputantes libentius ad libros protocanonicos appellaverint, id mirum videri non debet: an non idem et nobis accidit, quando cum Protestantibus congrediendum est? Libentius enim argumenta ex illis

libris desumimus, quorum divinam originem et ipsi admittunt. Quis ex eo concludet, minorem esse apud nos librorum deutero-canonicorum auctoritatem?

AD 3.m Vox apocrypha, ut in prænotatis dictum est, sæpe nihil aliud significat, quam opus, cujus canonicitas nondum extra omne dubium posita est. Quod S. Hieronym. Scripturas V. T. etiam in Canone Esdrino non contentas ut sacras habuerit, ex aliis ejus libris dignoscitur. Sic de libro Judith epist. LX hæc habet... *Ruth, Ester, Judith tantæ gloriæ sunt, ut sacris voluminibus nomina indiderint....* Librum Tobiæ ex hebræo in latinum vertit, et in præfatione ad eundem librum *Pharisæos* vocare non dubitat, qui illum rejiciunt.

INSTANT. Canon Apostolorum 84 in catalogo librorum sacrorum omittit libros *Tobiæ, Judith*, et *Ecclesiastici*. Idem libri desunt in Canone 60 Concilii *Laodicensis* an. 372 celebrati quod insuper libros Sapientiæ, Baruch, Machabæorum et Apocalypsin rejicit.

RESP. AD 1.m Quid de Canonibus Apostolorum censendum sit, in historia juris can. dicitur. In decreto Concilii Rom. sub Gelasio legitur.... *Liber canonum apostolorum apocryphus.....* De Canonis illius auctoritate ex eo judicare licet, quod tres libros Machabæorum recenseat, et Clementis epistolas duas, et ordinationes divinis libris accenseat.

AD 2.m Concilium Laodicenum, quamvis excellentes de disciplina canones condiderit, tantæ tamen auctoritatis non est, ut Ecclesiæ Romanæ, imo et universalis Ecclesiæ traditioni officere possit. Provinciale tantum erat ex 22 Patribus constans. Cur omnes fere libros deutero-canonicos in catalogo omiserit nescimus. Verum id falso omnino asseritur, libros illos a Concilio fuisse rejectos. Atque hoc in genere notandum est, argumenta adversariorum negativa tantum esse, nostra autem po-

sitiva. Nullibi dicitur, libros deutero-canonicos ad Scripturas non pertinere; nullibi divinitas horum librorum impugnatur; mancus tantum erat quorundam Patrum, aut Ecclesiarum particularium catalogus; quod utique mirum videri non debet; difficillimum enim fuit, sæviente persecutione Scripturæ libros omnes per totam Ecclesiam divulgare; aut ante artis typographicæ inventionem numerum exemplariorum augere: neque tum Scriptura integra in unum volumen compacta prodierat, sed sparsa erant singula volumina, et separatim edita.

Objiciunt III. Si primi fideles ex Apostolorum traditione sciverunt, libros deutero-canonicos V. T. divinæ esse auctoritatis; si adeo consentientes in hoc habuerunt Judæos, imprimis Synagogas græcas late per orbem diffusas; non intelligitur, cur illi libri non ubique et constanter tanquam divini habiti fuerint. Ergo etc.

Resp. I. neg. conseq. Plurima ejusmodi sunt, quæ licet primus revelata fuerint, et in traditione fundata, nihilominus postea a quibusdam Patribus, vel Ecclesiis in dubium vocata sunt; quin ejus rei ratio dari possit. Pauca iis imprimis sæculis scriptis consignata sunt, quæ autem scripta fuerant, ut plurimum temporum injuria interierunt. Protestantes nobiscum admittunt doctrinam de valore baptismi ab hæreticis collati, tanquam in Revelatione fundatam; tamen plures doctissimique Patres eam impugnarunt.

Resp. II. nego antec. 1.° Quod libros attinet V. T., quos deutero-canonicos appellamus, notandum est, Judæos sibi semper Religioni duxisse in Canonem ab Esdra divulgatum manus inferre. Quando itaque, evulgato jam hoc Canone, detecti sunt libri *Baruch*, *Tobiæ*, *Judith*, et ampliores *Danielis* et *Estheris* codices; quando postmodum *Sapientiæ* liber in lucem prodiit, et *Jesus filius Sirach* suum *Ecclesiasticum* scripsit, et auctores *librorum*

Machabæorum suos singuli libros ediderunt; magna quidem his scriptis exhibita est reverentia, attamen in Canonem relati non sunt. Cujus rei ratio alia non fuit, quam quod, ut Josephus ait (*Lib. I. contra Appionem*), continua non fuerit Prophetarum successio; nam Prophetam expectabant Judæi, qui de librorum istorum divinitate decideret, eosque Canoni divinorum librorum insereret. Quod autem Judæi nullo Prophetarum oraculo discere potuerunt, quia nullus ab eo tempore Propheta surrexit, id Christiani a Christo et Apostolis acceperunt, quorum testimonio librorum illorum divina origo extra omne dubium collocata est. Unde postmodum leviores illæ, controversiæ ortæ sint, quæ Apostolicam traditionem aliquo tempore in oriente obnubilarunt, jam ostensum est.

Inst. Si libri deutero-can. N. T. genuinus essent Apostolorum fœtus, eos ab his accepisset Ecclesia; et nunquam potuisset esse dubio locus. Ergo etc.

Resp. Si libri deutero-can. Apostolorum fœtus non sunt, non intelligitur, quomodo potuerint in plurimis et insignioribus Ecclesiis tanquam apostolici servari, tantamque sibi conciliare auctoritatem, ut tandem ab Ecclesia universa in numero divinorum librorum collocarentur. Certe antiquissimorum Patrum testimonia et multarum Ecclesiarum, imprimis Romanæ, constans traditio argumentum positivum sunt, quod levibus quibusdam, et negativis argumentis dilui non potest; præcipue cum rationes plures afferri possint, cur nutare aliquo tempore visa sit librorum istorum auctoritas. 1.° Inter Epistolas deutero-canonicas aliæ breviores erant, et ad privatas tantum personas directæ; inde factum est, ut multis particularibus Ecclesiis diu ignotæ manserint; aliæ eo ipso, quod ad omnes Ecclesias directæ fuerint, ad nullam specialius pertinebant; ideo autographum diu delitescere potuit, vel etiam omnino interire. 2.° Forsan

Patres aliqui ideo anxii hærebant et dubii, quod in illis libris quædam nimis obscura reperiebant, quæ vel aliis canonicis Scripturis repugnare videbantur, vel ab Hæreticis in malum sensum detorquebantur. 3.° Hic quoque valent, quæ supra diximus de modo evulgandi scripta ante typographiæ inventionem. Neque collecti tunc habebantur libri etiam N. T., sed separatim editi. 4.° In illa colluvie falsarum Scripturarum, quas Hæretici per omnes Ecclesias spargebant, necessarium visum est Patribus, summam in secernendis sacris libris diligentiam adhibere: maluerunt enim dubitare de veris, quam periculo se exponere, falsa et ab Hæreticis conficta in locum assumere sacrarum Scripturarum.

§. II.

De libris deutero - canonicis veteris Testamenti.

PROPOSITIO

Omnes libri V. T., qui deutero-canonici vocantur divinæ originis sunt.

Prob. I.° Omnes libri, aut librorum partes, prout in nostra Vulgata editione habentur, pertinent ad Canonem librorum sacrorum a Concilio Tridentino promulgatum: atqui ille Canon legitimus est, et tanquam fidei regula admittendus, ut ex prop. præced. patet. Ergo etc.

Prob. II.° Certum est, libros V. T., quos deutero-canonicos appellamus ante Christi et Apostolorum tempora a Judæis in magno honore habitos fuisse; atque ideo tantum non eandem cum cæteris habuisse auctoritatem, quia Judæi Prophetarum judicium in re tanti momenti expectabant. Quod autem Judæi a Prophetis discere non poterant, quia ipsis fatentibus series Prophetarum defecerat; id Ecclesia Christiana a Christo et Apostolis accepit; quod probatur tum ex eo, quod illi libri non secus ac proto-canonici in Evangeliis et scriptis apostolicis frequenter citentur; tum ex Patrum testimoniis, qui illos laudant tanquam sacros et divinos; tum ex traditione omnium fere Ecclesiarum, imprimis Romanæ, ac totius Occidentis, quæ in accepta semel ab Apostolis doctrina nunquam titubarunt. Quantum autem hæc Romanæ Ecclesiæ traditio a primis sæculis pondus habuerit, ex testimonio constat antiquissimorum Patrum. Inter alios S. Ireneus lib. III scribit. . . . » Traditione Romana ab Apostolis accepta, et ad » nos usque per Apostolorum traditionem conti» nuata, omnes illos confundimus, qui conventus » spurios et illegitimos celebrant. ». Ergo etc. Conf. *Huetium* in demonstr. Evangel. prop. IV. *Bellarm.* de verbo Dei lib. I. cap. 8. et seq. Præloquia *Bonfrerii* cap. 3. tom. III. Menochii edit. Venet. pag. 5. etc. *Tourneminii* Dissertationem de libris deutero-canon. V. T. eod. tom. III. Menoch. pag, 58. Opus. maj. D.[i] *Wiest* tom. III. §. 313. etc.

Nota. Aperta est etiam in hac parte mala fides

Protestantium, qui libros deutero-canonicos V. T. rejiciunt, quia in antiquo canone Judæorum non reperiuntur, cui tamen inseri non poterant, quia vel scripti non erant, vel tum primum detecti, quando clausus erat canon et quasi sigillo magnæ Synagogæ obsignatus. An non ridendos se aliquo modo præbent, cum veteri Synagogæ majorem in hoc genere auctoritatem tribuunt, quam Ecclesiæ a Christo institutæ, cui scimus peculiarem Spiritus S. assistentiam a divino Institutore promissam? — Concilium Trident., cum suum de canonicis Scripturis decretum condidit, morem secutum est omnium, quæ antea fuerant, Conciliorum; ut nempe explorata fide totius per orbem dispersæ Ecclesiæ, id retinendum, et fide Catholica credendum decerneret, quod jam a multis sæculi omnes ubique Ecclesiæ cum summa consensione tenebant.

Constituta nunc generatim canonis nostri auctoritate, opus non esset, de libris, qui in controversiam adducuntur, singillatim agere, ac quæ contra singulos ab adversariis opponuntur discutere. Verum cum hæc ad eruditionem sacram quam maxime pertineant, neque aliena sint ab instituto Theologiæ dogmaticæ, non putavimus ab hac tractatione omnino abstinendum: sunt enim inter hos libros quidam, quos Protestantes in odium magis Catholici dogmatis, quam veritatis studio respuunt. Hic nempe quovis tempore extitit Hæreticorum genius, ut quidquid contrarium suo dogmati viderant, vel eraderent, vel etiam integre repudiarent.

ARGUMENTA CONTRARIA

Liber Tobiae.

Argum. I. Liber Tobiæ ante Esdram scriptus est; ergo in canonem procul dubio relatus fuisset, si Esdras et Synagoga divinam illi originem attribuissent.

Resp. neg. conseq. Ideo in canonem relatus non est, quia in remotissimis oris conscriptus in ea temporum calamitate Esdræ adhuc ignotus erat. Hunc librum S. Hieronymus ait (*Præfat. in Tob.*), a Judæis inter hagiographa numeratum fuisse. Ipse cum ex Chaldeo sermone in latinum transtulit . . . *Melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, et Episcoporum jussionibus deservire* . . . .

Argum. II. Liber Tobiæ multa continet, quæ Spiritum S. auctorem habere non possunt; quia aut inter se, aut cum populi Israelitici historia pugnant, aut aperte Asiaticas fabulas redolent. Huc imprimis pertinent, quæ de Asmodæo Dæmone narrantur, et de monstro illo aquatili, quod exivit ad devorandum Tobiam, et de singulari virtute, quæ felli hujusce piscis, et fumo cordis ejus attribuitur.

Respond. I. Sacra auctoritas hujus libri in iis constat testimoniis, ut vix intelligatur, quomodo possit in dubium revocari. — Ubi autem de hac divina auctoritate ex certis argumentis constat, ea difficultatibus quibusdam ex ipso libro petitis labefactari minime potest. Hinc contemni possent omnes adversariorum obtrectationes, quin veritas exinde quidquam pateretur. Advertant, quæso, Protestantes iisdem objectionibus cæteros quoque peti Scripturæ libros, de quorum auctoritate inter omnes convenit Christianos, ne ipsis quidem Evangeliis

exceptis. Aut an hæc forsan consecutio eos non deterret? Si ita res est, jam superfluum erit, ut de canone librorum sacrorum cum eis disputemus; cum ne protocanonicorum quidem auctoritas sat firma illis sit, et sacra.

Respond. II. Diversas vias inierunt Interpretes, ut ab his difficultatibus se expedirent. Quidam dicunt, omnia speciali et supernaturali providentia contigisse, neque quærendam esse solutionem, ubi patet, Deum intervenisse omnipotenti auxilio. Alii, imprimis inter recentiores interpretes totam narrationem parabolam esse censent, vel historiam quidem quoad substantiam admittunt; librum autem, qualem nunc habemus, a recentiore Judæo Hellenista ex commentariis ab utroque Tobia conscriptis exaratum dicunt, et fictionibus quibusdam pro temporum illorum genio exornatum. Ultro concedimus, ad prodigia recurrendum non esse, ubi alia argumenta suppetunt; neque prodigiorum obtentu omnem in enodandis difficultatibus laborem abjiciendum. Verum neque id diffitemur, liberiorum recentiorum quorundam interpretandi rationem nobis videri ab Ecclesiæ sensu valde discrepare, neque satis consulere Scripturarum dignitati. Sed ista in genere dicta sufficiant. Argumenta adversariorum singillatim excussa et confutata habentur in optimis doctissimisque Catholicorum interpretibus. Consulantur auctores jam citati, aliique maturioris et solidioris ingenii viri, qui sancta sancte tractare consueverunt. *Calmet*, in hunc librum; *Bible d'Avignon* tom. V. Preface sur le livre de Tobie; *Goldhagen* T. II. introd. in Script. pag. 135. *Bible vengée* tom. IV. pag. 279. etc.

Liber Judith.

Objiciunt. Liber Judith dubiæ admodum fidei fuit apud Judæos, et in vetere Ecclesia. Præterea quæ in hoc libro gesta narrantur, cum temporum illorum historia conciliari non possunt. Ergo etc.

Resp. ad I. Quemadmodum ea, quæ libri hujus auctoritatem impugnare videntur, eadem propemodum sunt, quæ libro Tobiæ objiciuntur; sic etiam iisdem fulcitur argumentis. Hieronymus in præfatione in hunc librum ait, cum apud Judæos inter hagiographa legi SS. Patres antiquissimi Juditham summis laudibus celebrant; imo ex S. Hieronymo discimus loco citato, synodum Nicænam illum in numero sacrarum Scripturarum computasse.

Resp. ad II. Non negamus, quosdam falsis, quæ proposuere, systematibus ansam dedisse adversariis, librum hunc impugnandi; verum hac non libri, sed interpretum illorum vitium est. Si Bethuliæ liberationem in annum 28 regis Manassis conjicimus, qui decimus tertius fuit Assaradonis, quem auctor libri Judith Nabuchodonosorem vocat; difficultates omnes evanescunt. Plura videri possunt apud interpretes. Si opponitur, in græco codice addi cap. V, quod eo tempore templum fuerit solo æquatum; id autem ante captivitatem Babylonicam non contigisse: respondetur 1.° hæc verba in Vulgata non legi. 2.° Græcam phrasin: *ὁ ναος του Θεου αυτων εγενηθη εις εδαφος*. *Templum Dei ipsorum factum est in solum, vel in pavimentum*, nihil aliud significare, quam templum fuisse profanatum, seu Gentilium et impiorum pedibus conculcatum quasi commune solum. Ita habet versio Syriaca. Hoc autem non semel factum

est, etiam templo non destructo (vid. lib. I Machab.); atque imprimis tum, quando Manasses captus est ab Assyriis, et Babylonem deductus.

Liber Esther.

Observ. Hujus quoque libri et auctor et scriptionis tempus in controversiam veniunt: at multo magis dissentiunt eruditi in figendo tempore rerum gestarum, quæ in hoc libro narrantur. Octo ad minimum sententiæ numerantur, quas omnes examinare et discutere nimis longum esset. Tres tamen nobis videntur aliis et rationibus et auctoritatibus antecellere. 1.a *Assuerum* Estheris alium non esse existimat, quam *Darium* Histaspis filium, qui anno 3483 thronum Persarum conscendit: hanc sententiam inter alios defendit *Calmetus*, eique favet *Bossuetius*. 2.a *Astyagen* nominat Cyri Persarum regis patruum et proximum successorem, qui a Xenophonte Cyaxares, a Daniele *Darius Medus* vocatus, et anno mundi 3465 mortuus creditur. Ita Turneminius in appendice ad præloquia *Bonfrerii*. Vide *Goldhagen* introductionem in Scripturam S. T. II. pag. 188. 3.a Quæ magis videtur recentioribus interpretibus probari, historiam in tempora collocat *Xerxis magni*, qui *Darii* filius fuit, et pater *Artaxerxis Longimani*. Hunc eundem esse contendit cum *Assuero* Estheris. Conf. *Janssens* hermeneutica sacra vol. I. Dereser. heil. Schrift des alten Test. 2.ten Theils, 3.ter Band.

Objicitur. Septem postrema Estheris capita 1.º in hebræo codice desunt. 2.º Cum capitibus hujus libri hebraice extantibus pugnant. Ergo merito inter Apocrypha ponuntur.

Resp. ad I. Probabile omnino est capita illa, quæ nunc in Vulgata leguntur, ex Græco translata, non

secus ac alia hebraico sermone fuisse exarata; textum autem hebraicum casu aliquo interiisse. Hæc certe *Origenis* sententia fuit (*Epistola ad Julium Africanum*) viri rerum harum consultissimi. Idem ex *Josepho* colligitur, qui lib. X. cap. 12. antiq. profitetur libros a se ex hebraico in græcum transferri nulla additione facta, aut diminutione; et tamen historiæ suæ intexuit ea, quæ in Estheris appendice narrantur. Illa capita Theodotion in græcum vertit, ergo in hebræis codicibus reperit. Patres porro tum græci tum latini, qui Estheris volumen citarunt, nullum agnoverunt discrimen inter capita canonica et non canonica. Omnes veluti divinam Scripturam habuerunt Estheris librum, qualis extabat in græcis et latinis Bibliis, quæ in Ecclesiis legebantur.

Resp. ad II. neg. antec. S. Hieronymus ad finem libri rejecit, quidquid in hebræo codice non legebatur. Verum tum in græcis codicibus, tum in vetere latina, quam S. Hieronym. Vulgatam appellat, omnia suo ordine collocata sunt, prout illud series historiæ postulat; alia siquidem ad initium pertinent, alia in medio, alia in fine ponenda sunt, atque sic nulla erit in rerum narratione confusio. Cæterum, historicas et chronologicas tricas, quas adversarii contra septem ultima capita in medium afferunt, dissolvere sacræ Scripturæ interpretibus relinquimus. Id tantum hic Protestantibus observandum putamus, virum inter ipsos doctissimum *Drusium*, hanc de librorum sacrorum auctoritate disputandi rationem valde improbare, et occasione quarundam in hæc ipsa Estheris capita objectionum, sapientissimam hanc regulam statuere . . . » Quum a tempore quo hi libri scripti sunt, distemus maxime, neque historiæ tam remotorum sæculorum notitiam habeamus nisi obscurissimam, non licet nobis absque temeritate ob historicas aut chronologicas conjecturas illud rejicere, quod ab

Auctoribus, qui nobis proximiores fuere temporibus illis, receptum novimus, quin iis, quæ nos morantur, difficultatibus deterrerentur. » . . .

Liber Sapientiæ.

Dicunt. Liber Sapientiæ nec in Judæorum canone habetur, neque in antiquissimis Christianorum catalogis. Incerti auctoris est, et, ut S. Hieronymus observat *(Præf. in lib. Salom.)*, græcam eloquentiam redolet: nihilominus auctor regem se nominat, multaque profert, quæ Salomoni, nec ulli præterea conveniunt. Atqui hæc omnia cum divina libri origine conciliari non possunt. Ergo etc.

Respond. nego min. Libri auctorem incertum esse ultro fatemur, neque, quo tempore scriptus fuerit, accurate definiri potest. Id certum, auctorem Esdræ recentiorem fuisse; hinc manifesta est ratio, cur in Canone Esdræ non reperiatur. Auctor, qui forsan unus fuit ex LXX Interpretibus, stylum tantum operi contulisse videtur et phrasin hellenisticam; librum autem ex Salomonis scriptionibus contexuisse; ita, ut compositio quidem, et dictionis color esset Græci auctoris, doctrina autem et sententiæ Salomonis. Inde factum est, ut apud Græcos *Sapientia Salomonis* (σοφία Σολομῶντος) inscriberetur, quem titulum olim etiam in Ecclesia latina habuit.

Quod dicitur; hunc librum in quibusdam Christianorum catalogis inscriptum non reperiri, nullius est momenti; scimus enim, unde error ille, aut suspensio Patrum aliquorum orta sit; neque paucorum catalogorum silentium probare quidquam potest contra universalem et perpetuam Ecclesiæ traditionem. Auctores N. T. plures ex hoc libro sententias usurparunt, et anti-

quissimi Patres tanquam divino usi sunt, non tantum ut putat Hieronymus (*Præfat. citata*), ad ædificationem fidelium, sed etiam ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum. Cf. *Goldhagen* tom. II. N.° 169. et 170.— Hieronymo præcipuas orbis Ecclesias, et multos alios magni nominis et antiquitatis Patres opponimus, imprimis. S. Augustinum, cujus inter alia hæc verba ex lib. de prædestinat. SS. cap. 14. referunt *Bellarminus* (*De verbo Dei lib. I. cap. XII.*), et *Bossuetius* (*Præfat. in lib. Sapient. — Edit. de Lebel tom. II.*). . . . » Non » debuit repudiari, ait *S. Doctor* sententia libri Sapien» tiæ, qui meruit in Ecclesia Christi in gradu Lecto» rum tam longa annositate recitari, atque ab omnibus » Christianis, ab Episcopis usque ad extremos laicos, » fideles, pœnitentes, catechumenos, cum venerationi di» vinæ auctoritatis audiri. » .. ac postea. . . » Oportet ut » librum istum Sapientiæ omnibus tractatoribus ante» ponant, quoniam eum sibi ante posuerunt, etiam » temporibus proximis Apostolorum, egregii tractatores, » qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere, nisi » divinum testimonium, crediderunt. » . . .

Liber Ecclesiasticus.

Nihil habent Protestantes, quod divinæ libri hujus auctoritati opponant, præter ea, quæ generatim contra libros deutero-canonicos objiciuntur. Ex prologo libri (qui tamen canonicam auctoritatem non habet) apparet quod hebraicæ scriptus fuerit a Jesu filio Sirach seniore, et ab alio Jesu, qui pariter filius Sirach dicitur, et prioris nepos fuit, in græcum translatus. Hebræum suo adhuc tempore viderat *S. Hieronymus*, ut ex ejus in libros Salomonis præfatione discimus. . . . » Latina nostra interpretatio, ut ait *Bossuetius* (*Præfatio in Eccle-*

siast. tom. II. cit.), multum ab hodierno græco discrepat atque omnino necesse est, alium interpreti lectum esse græcum codicem, ac eum, quem nunc habemus. Græcus quidem codex simplicior et brevior, multi tamen loci sunt in quibus haud dubie Vulgatæ nostræ lectio sanior et ordinatior. » . . . — *Ecclesiastici* nomen *Petrus Annatus* (*In Apparat. lib. II. Act. IV.*) ex eo derivat, quod libri, qui extra canonem versabantur, communi vocabulo Ecclesiastici vocati fuerint. Hoc deinde nomen, ait, libro filii Sirach mansisse, cum aliud speciale nomen non habuerit. Ab Hieronymo appellatur *Panaretos Jesu filii Sirach;* quo elogio passim a Græcis insignitur. Apud eosdem inscribitur; *Sapientia Jesu filii Sirach.*

Liber Baruch.

Objiciunt. 1.° S. Hieron. præfat. in Jeremiam de hoc lib. ait. . . . *Librum Baruch notariis ejus* (Jeremiæ), *qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur prætermisimus* . . . Ob hanc etiam causam, cum reliquos omnes Prophetas suis commentariis illustrasset, in hunc nihil prorsus commentatus est. 2.° Illum libellum nec Augustinus, nec Innocentius, nec Gelasius, nec concilium Carthaginense in numero librorum canonicorum supputarunt. Ergo etc.

Respond. ad. I. Hieronymi auctoritas non potest prævalere contra totius Ecclesiæ auctoritatem. Fatetur ipse Prophetiam Baruch cum epistola Jeremiæ ex LXX Interpretum editione legi in omnibus fere græcis Bibliis sui temporis. Si quid igitur durius scripsisse videtur, id ex ipsius Apologia II in *Rufinum* benigne est interpretandum; ita enim ait: . . . . *Qui me criminatur stultum* (propter quædam a me quasi suggillata) *se sy-*

cophantem probat: non enim, quid ipse sentirem, sed quid illi (Hebræi) *contra nos dicere soleant, explicavi. . . .*

Ad II. Jam observatum est, Prophetiam Baruch tanquam partem Jeremiæ fuisse a veteribus computatam: quod probatum, multisque testimoniis antiquitatis roboratum invenies apud *Melchiorem Canum*, lib. II. de locis Theol. cap. XI.

Partes Danieli deutero-canonicæ.

Cap. XIII. et XIV. cum oratione Azariae et trium puerorum cap. III.

Objiciunt. Hymnus trium puerorum Daniel III hujusque lib. capita XIII, XIV nullius apud Judæos auctoritatis sunt, neque repugnant huic sententiæ S. Hieronym., uti videri potest in ejus præfat. in Daniel. et commentariis in hunc Prophetam. Ergo etc.

Respond. Quamvis partes illæ Danielis, de quibus hic agitur, jam S. Hieronymi tempore in hebræo non fuerint; dubitari tamen non potest, eos ad Danielis Prophetiam pertinere, atque olim in hebræo extitisse. Unde enim eos accepissent LXX Interpretes? Unde Aquila et Theodotion? Hujus interpretationem adoptavit Ecclesia præ illa τῶν LXX, utpote melius ex hebraico versam. Quod S. Hieronymum attinet, fatémur eum, cum de libris deutero-can. V. T. ageretur, durius subinde locutum esse. Humanum id est, et omnibus fere illis commune, qui hebraicæ linguæ studia sua consecrant. Augent enim quantum possunt hebraici textus et hebraicorum codicum auctoritatem, ad studiorum ac laborum suorum commendationem. Cæterum attendendum

est ad ea, quæ de hoc Patre superius dicta sunt: neque illud prætermittendum, quod *Bellarm.* observat, S. Hieronymum ita scripsisse, quia nondum generale Concilium de libris deutero-can. aliquid statuerat excepto libro Judith, quem etiam postea recipit. (*De verbo Dei lib. I. cap. X.*).

Libri Machabæorum.

Observan. Eadem Conciliorum et Pontificum decreta, idem Ecclesiarum tum Græcæ, tum Latinæ consensum quibus libri illi, de quibus hucusque egimus, nobis tanquam sacri designantur, etiam librorum duorum Machabæicorum auctoritatem confirmant. Hos libros ut Scripturam divinam citant antiquissimi Patres, *Tertull.*, *Cyprian.*, *Origenes*; *Ambrosius* quoque et *Hilarius*, aliique plurimi; quin et ipse *Hieronym.* pluribus in locis. Vid. *Goldhagen* tom. II. pag. 558, *Augustinus* lib. XVIII de civitate Dei cap. 36. ait... *Libros Machabæorum non Judæi, sed Ecclesia pro canonicis habet....* Protestantes multos enumerant errores et antilogias, quas in hisce libris, et præsertim in secundo delexisse sibi visi sunt. . . . » In istum librum exasperati, verba sunt Doctiss. *Tourneminii* (*Dissertat. Tournem. tom. III. Menoch. pag.* 63.), propter ea, quæ de oratione pro mortuis in eo leguntur, nihil omisere, quo demerent ei auctoritatem suis erroribus infensissimam. Ne primus quidem eorum criticam effugit amarulentam. Eorum tamen disquisitiones nihil protulere, quod Catholicis negotium facesseret; imo doctus quidam de Protestantium numero *Alberius Gentilis*, infirmitatem ostendit argumentorum, quæ suæ sectæ homines majori proponebant ostentatione. » . . .

§. III.

De libris deutero-canonicis novi Testamenti.

PROPOSITIO

Omnes libri deutero-canonici N. T. divinæ originis sunt.

Prob. I. *argumento generali.* Omnes ii libri et partes librorum continentur in canone a Conc. Trid. promulgato; atqui canon ille legitimus est, et certæ atque infallibilis auctoritatis; ut §.° 1.° probatum est. Ergo etc.

Probatur II. speciatim.

I.° *De epist. ad Hebræos.* Canonicam hujus epistolæ auctoritatem probat Patrum testimonium, et unanimis Ecclesiæ consensus. Ac primum quidem, quod Græcos Patres attinet, et totam orientalem Ecclesiam, res apud omnes in confesso est. . . . *Illud dicendum est,* ait *Hieronymus* ad Dardanum, *hanc Epistolam, quae inscribitur ad Hebraeos non solum ab Ecclesiis orientalibus, sed ab omnibus retro Ecclesiis, et graeci sermonis scriptoribus quasi Pauli Apostoli suscipi....* Quod Ecclesiam latinam attinet, non diffitemur, quorundam animos fuisse

aliquamdiu suspensos; verum multo plures eam inter divinas Scripturas computarunt, et quidem ex antiquissimis Patribus, ut *Clemens Rom.* in epist. ad Corinth., quam Eusebius lib. III hist. refert; *S. Irenæus* cujus testimonium apud eundem Eusebium lib. V legitur. *Tertull.* in pluribus locis, quamvis eam videatur Barnabæ attribuisse. His a IV et V sæculo adjungendi sunt *Hilarius Ambrosius, Augustinus.* Illam inspecta propius antiqua Ecclesiæ Rom. traditione in canonem retulit *Innocentius I* et post eum *Gelasius.* Quinimo in Conciliis œcumenicis *Ephesino,* et *Chalcedon.* approbati sunt Anathematismi *S. Cyrilli Alexandr.*, quorum X hæc habet.... *Pontificem et Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum, divina Scriptura commemorat....* Quæ verba ex epist. ad Hebræos desumpta sunt. Omitto, quod S. Petrus in secunda epistola quam ad Hebræos direxit, hujus S. Pauli epistolæ mentionem faciat cap. III. v. 15... *Sicut et carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis...*

II.° *De Epistolis Jacobi, Judæ, secunda Petri, secunda et tertia Joannis.*

De his epistolis quosdam olim dubitasse, an revera apostolicæ essent, testis est Eusebius (*Lib. III. historiae, cap.* 125.), et D. Hieronymus (*Lib. de viris illustrib.*). Nobis certum est eas esse apostolicas et divinas; habent enim in divinæ suæ originis testimonium non tantum argumenta ea ge-

neralia quæ §.° 1.° produximus; sed alia plura, quæ vel unam aliamve, vel omnes simul concernunt. — Vid. *Bellarmin.* de verbo Dei lib. I. cap. 18. — Item opus Maj. D. *Wiest.* tom. III. pag. 588 etc. *Origenis* et *S. Hieronymi* testimonia mox videbimus.

III. *De Apocalypsi sancti Joannis.*

Apocalypsin inter divinas Scripturas numerant antiquissimi Patres *Justinus, Irenaeus, Melito* apud *Eusebium*, *Tertullianus*, *Origenes*, *Cyprianus*, *Clemens Alexand.*; et siqui ea de re aliquamdiu dubitarunt, quia regno millenario Christi favere videbatur, omnis tamen brevi cessavit fluctuatio, neque a fine sæculi IV quisquam reperitur dissensus inter Ecclesias. Quamvis veterum Doctorum testimonia ad comprobandam librorum deutero-canonicorum auctoritatem, expressis verbis referre non patiatur hujus operis compendiaria brevitas; illud tamen Origenis, viri in Scripturarum studio omnium versatissimi prætermittere non possumus, qui libros omnes deutero-canonic. N. T. ab Apostolis scriptos, et divinos esse statuit. Húic aliud subjiciemus S. Hieronymi, ex ejus ad Paulinum epistola desumptum. Origenes Homil. VII in Josue hæc habet. . . . » Sacerdotali tuba primus in suo » Evangelio Matthæus increpuit. Marcus quoque » et Lucas tubis suis sacerdotalibus cecinerunt. » Petrus etiam duabus epistolarum suarum perso- » nuit tubis. Jacobus quoque et Judas. Addit ni-

» hilominus adhuc, et Joannes tuba canere per » epistolas suas et Apocalypsin, et Lucas Apostolorum gesta describens. Novissime autem et ille » veniens, qui dixit: puto autem nos Deus novissimos Apostolis ostendit et in XIV Epistolarum » suarum fulminans tubis, muros Jericho, et omnes idololatriæ machinas, et Philosophorum dogmata usque ad fundamenta dejecit. » . . . *S. Hieronymi* verba hæc sunt. . . . » Jacobus, Petrus, Joannes, Judas septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas; et breves » pariter ac longas: breves in verbis, longas in » sententiis, ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Joannis tot habet » sacramenta, quod verba etc.

IV. *De partibus librorum deutero-canonicis.*

I.° Ultimum caput S. Marci, aut saltem periocham illam capitis XVI a versu 9 usque ad finem, partem esse Evangelii a S. Marco scripti omnes fere manuscripti codices græci et latini probant; omnes item versiones orientales, Syriaca, Arabica etc. Illam agnoscunt *Irenaeus, Eusebius, Athanasius, August.* aliique ex antiquissimis Patribus. Accedit usus Ecclesiæ, quæ jam a multo tempore diebus festis Resurrectionis et Ascensionis ex hoc capite Evangelium Missæ legit. Doctiss. D. *Millius* Anglus partis hujus authentiam solide vindicat ex græcis codicibus.

II.° Historia de sudore sanguineo Christi, et

Angeli apparitione, quæ Luc. XXII legitur, quamvis a quibusdam in dubium vocata fuerit, quia in aliquibus exemplaribus desiderabatur; tamen a præcipuis Patribus tanquam pars sacræ Scripturæ agnita fuit; atque ut talis semper habita ab Ecclesia Catholica.

III.° Initium capitis XIII Joan., quod historiam refert mulieris adulteræ, tanquam genuinum S. *Joann.* opus, et Scripturam divinam habuerunt Patres antiquissimi, *Ammonius*, *Tatianus* in Harmonia, *Athanasius* in Synopsi, *Hieronym.*, *Ambros.*, *August.*, etc. Reperitur in multis codicibus Græcis antiquissimis, et melioris notæ, quos *Millius* allegat. *Beza* ipse in adnotationibus ait. . . » Ex vetustis nostris Codicibus septemdecim, unus dumtaxat illam non habet. » . . . plura apud interpretes, et Theologos jam citatos.

ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

Objiciunt *contra Epistolas ad Hebræos:* 1.° S. Hieronymus ambigit, an hæc ad Hebræos Epistola sit canonica; imo asserit, eam non recipi a Latinis; id patet ex ejus commentariis in Isaiam et Jerem.; ex lib. de viris illustribus in Cajo; ex ejus ad Paulinum Epistola de S. Scripturæ studio, ubi hæc habet. . . . *Paulus Apost. ad septem scripsit Ecclesias: octava enim ad Hebræos a plerisque extra numerum ponitur. . . .* 2.° Hæc epistola patrocinatur erroribus Montanistarum et Novatianorum, cap. VI et X. 3.° Auctor ejusdem Epistolæ adstruit in Arca fuisse urnam auream manna continentem, virgam Aaron et tabulas: at lib. III Reg. cap.

VIII expresse dicitur, in Arca nonnisi tabulas fuisse. Ergo etc.

Resp. ad I.m Etiamsi *Hieronym.* dubitasset, ait *Melchior Canus (De locis theolog. lib. II cap. XI)*, non proinde nostram hanc certam, indubitatamque fidem ambiguam efficere posset; sed negamus eum ancipitem hoc loco habere sententiam. Nam ut innumera loca silentio prætereamus, quibus refert Hieronymus ex hac Epistola nomine Pauli testimonia, ille profecto locus, quem in probatione citavimus ex Epistola ad Dardanum ejus sententiæ clarissimus testis est; cui et illud ipsum adjici potest, quod in catalogo de viris illustribus *in Paulo* ait. Tam parum ibi adversariis favet, ut potius nostram sententiam confirmet.

Ad II.m multi putant, hanc esse causam, cur Epistola ad Hebræos apud nonnullos latinorum, III et IV sæculo in suspicionem venerit; quia Montanistæ et Novatiani illis locis ad erroris sui patrocinium abutebantur. Sed facilis est responsio; 1.° de baptismo intelligi possunt, quæ Apostolus habet in utroque loco; ita primum interpretatur S. *Ambros.* lib. II. de Pœnitent. secundum S. *August.* in expos. inchoata Epistolæ ad Romanos. Vid. *Natal. Alexand.* sæcul. III dissert. 22. obj. 2.— 2.° Vox *αδυνατον* per *valde difficile* reddi debet; quod et *δυσκολον* appellatur. *Richardus Simon* meminit antiquissimi codicis, qui Hieronymi ætatem superat, in quo *αδυνατον* per *difficile* redditur.

Ad III.m Apostolus scribere potuit urnam et virgam in Arca fuisse, quia juxta arcam erant, vel cum Arca in tabernaculo. Mos iste loquendi Scripturæ sacræ inusitatus non est. Rursum dici potest, illa post Salomonis tempora a Sacerdotibus intra Arcam cum tabulis posita fuisse, ut in secretiori essent, tutiorique custodia. S. Paulus hujus rei non erat inscius; nos sumus, qui Hebræ-

orum traditiones ignoramus. *Teophilactus* asserit, ita opinatos esse temporis sui Judæos.

INST. I.° Nisi hæc epistola sit S. Pauli, non potest haberi ut canonica; atqui plurimi probant eam S. Pauli non esse. Ergo etc.

RESP. 1.° NEG. MAJ. Non interest, quis epistolæ auctor sit, cum ex trad. et auctoritate Ecclesiæ constet eam esse canonicam. Plures sunt Scripturæ libri, quorum incerti sunt auctores. . . . » Moleste fero, ait *Melchior Canus* (*loco citato*), quosdam in tam novam, ne dicam levem sententiam incidisse, ut Epistolam ad Hebræos esse Apostoli Pauli negaverint; sed id multo molestius, ut, si Pauli non sit, protinus non sit canonica. Nam auctore incerto poterit Epistola certo esse canonica. » . . .

RESP. 2.° NEG. MIN. Omnia pene monumenta antiquitatis, quæ Epistolæ canonicam auctoritatem probant, etiam probant eam esse Paulinam. Sed hæc diffusius explicare nimis longum esset. Confr. *Natal. Alexand.* Sæcul. I.° de lib. Can. N. T. §. 3. num. 16. obj. ult., et *Melch. Canus* lib. II. de locis Theol. cap. XI.

INST. II.° 1.° Stylus hujus Epistolæ ab illo, quo aliæ Pauli Epistolæ conscriptæ sunt, longe diversus est. 2.° Hæc Epistola Pauli nomen non refert, sicut cæteræ ejus Epistolæ. 3.° cap. XIII loquitur de Timothæi liberatione, ad quem tamen secundam epistolam dederat, paucis ante obitum suum diebus, quin aliquam de ipsius captivitate mentionem faciat. Ergo etc.

RESP. AD I. Quod stylus hujus Epistolæ multo sit ornatior, quam aliarum D. Pauli Epistolarum, ratio est quia Paulus, ut Hebræus, Hebræis hebraice scripsit, id est, eloquio suo disertissime. Origenes quidem apud Eusebium putat, *Lucam*, aut *Clementem* exceptas a Paulo sententias græce scripsisse, sicque Epistolam græco sermone fuisse compositam. Observant item critici, Episto-

lam S. *Clementis* ad Corinth. cum hac ad Hebræos et stylo, et sensu valde consentire. Verum hæc satis gravia non sunt, ut a communi sententia abeamus, quæ hanc Epistolam ait Hebraice scriptam; et mox a Luca, vel si id magis placet, a S. *Clemente* græco idiomate eleganter expressam. Ita *Clemens Alexandr.*, et ipse Eusebius lib. VI historiæ opinantur; neque id movere debet, quod textus V. T. secundum versionem LXX Interpretum citentur; nam Clemens, aut alius quisque interpres, qui Græcis græce scripsit, potuit ex græco exemplari loca illa exscribere, quæ Paulus Hebræis scribens ex hebræo codice citaverat.

Ad II. Conclude igitur, eam nullius esse, quia nullum auctoris nomen præfert. Causam hujus omissionis assignare nostrum non est; persuasum autem habemus Paulum id absque gravi ratione non egisse. Rationem S. *Hieronymus* in catalogo scriptorum ecclesiast. *in Paulo* hanc affert . . . . *Quia Paulus scribebat ad Hebræos, propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverat* . . . . Verum an non Epistolæ ejus initium tam grande et magnificum legentibus statim apparet, Apostolum rerum, quas tractabat, magnitudine abreptum, omnes exordii, aut tituli ambages transiliisse?

Ad III. Epistola ad Hebræos communi calculo scripta est ante primam et secundam ad Timoth. Ergo liberatio Timothei a vinculis contingere debuit, antequam Apostolus primam ad eum Epistolam dedisset; quod illa quoque 1.ª Epist. verba indicare videntur. . . . *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus*. . . .

Objiciunt *contra Epistolas Jacobi et Judæ*. 1.° Eusebius lib. II hist. de Jacobi et Judæ Epistolis ait. . . .

Sciendum est, quod a nonnullis non recipiantur. . . . 2.° Auctor illius Epistolæ, quæ Jacobi inscribitur, non videtur de numero Apostolorum fuisse; nam Apostolum se non nominat, et contra aliorum Apostolorum morem salutatione utitur mere profana. ... *Jacobus, Dei et D. N. J. C. servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione salutem. . . .* 3.° Auctor Epistolæ eo maxime spectasse videtur, ut ea quæ Paulus ad Roman. III et alibi de fidei excellentia docuerat, confutaret. Ergo etc.

Resp. ad 1.m Eusebius ibid. subjicit. . . . *Nos tamen scimus, etiam istas cum cæteris ab omnibus pene Ecclesiis recipi.*

Ad 2.m Neque Paulus in Epistolis ad Thessalonicenses, Philippenses et Philemonem se Apostolum nominat; neque Joannes in suis Epistolis. Necesse igitur non est, tres admittere Jacobos; scilicet 1.° *Jacobum Zebedæi*, fratrem S. Joannis, qui major appellatur et cujus mors narratur Actor. XII. 2.° *Jacobum Alphæi*, qui et minor dicitur; et 3.° *Jacobum fratrem Domini*, Jerosolymorum Episcopum cognomine justum, qui auctor esset Epistolæ Catholicæ. Quamvis hæc sententia *de tribus Jacobis* canonicam Epistolæ auctoritatem non tolleret, merito tamen, ut minus bene fundata rejicitur. Vide *Goldhagen* tom. III pag. 448.

Ad 3.m Epistolæ scopus nullatenus est, contra Apostoli doctrinam pugnare, sed falsis interpretationibus occurrere, eosque confutare, qui ea quæ Paulus de operibus legis dixerat, ad opera bona, et pietatis ac charitatis exercitia extendebant. Item sibi in Epistolis suis proposuisse videntur SS. Petrus, Joannes, et Judas.

Objiciunt *contra Epist. II. Petri.* 1.° Secundam Petri Epistolam dubiæ auctoritatis habuerunt *Origenes* apud Eusebium lib. VI hist.; et Eusebius ipse lib. III cap. 3. ubi ait. . . . *Quæ vero secunda appellatur, eam qui-*

dem inter sacros N. T. libros censitam non esse a majoribus accepimus. ... 2.° Stylus ab illo 1.ª Epistolæ multum differt. Ergo etc.

RESP. AD I. *Origenes* ibid. ait. ... *Unam Epistolam reliquit* (S. Petrus) *de qua nemo dubitat; sed et secundam recipito.* ... Quibus verbis sententiam suam clare et imperative exprimit. Vide quæ in prob. citata sunt. Eusebius ea quæ refert, nullo argumento probat. Cæterum ipse sententiam suam satis clare exponit lib. III cap. 25.; distinguit enim, ut jam observatum est, inter libros universim receptos, et illos, quibus contradicitur, et quos ideo *antilegomenos* vocat; et demum spurios. De secunda Petri Epistola ait, eam ad spurios non pertinere, sed ad *antilegomenos*, id est eos, quibus divina auctoritas competit, licet ad tempus a quibusdam fuerit dubitatum.

AD II. Argumentum hoc valde infirmum est. An tanta sit, ut quibusdam placet, styli differentia, nondum in confesso est, nec leviter credendum levissimis eruditorum conjectionibus. Cæterum nihil impedit, quominus illud concedamus adversariis quod volunt, duas scilicet Epistolas stylo inter se, et charactere discrepare: verum, an non eundem auctorem sæpe contingit, non aliam modo, sed eandem quoque sententiam stylo scribere differenti? Aut an non cum S. Hieronymo (*Catal. de Scriptorib. Eccles. in Juda*) concludere possumus, S. Petrum pro necessitate rerum diversis usum interpretibus?

OBJICITUR *contra S. Judæ Epist.* Epistola *Judæ* testimonium refert ex libro Henoch apocrypho; item luctam Michaelis Archangeli cum Diabolo de Moysis corpore, quod ex alio libro spurio desumptum est. Ergo non potest esse a Deo inspirata.

RESP. NEGO CONSEQ. Fatemur hanc Epistolam, quam *Clemens Alexand., Origenes, Tertull.* aliique vetustissimi

Patres magnis laudibus extulerunt, ab aliis tamen probatam non fuisse, . . . *quia*, ut Hieronymus ait (*Catal. de Scriptorib. Eccles. in Juda*) *de libro Henoch qui apocryphus est, assumit testimonium* . . . sed addit idem S. Doctor . . . *Tamen auctoritatem vetustate jam et usu meruit, ut inter Scripturas sacras computetur* . . . Neque auctoritati hujus Epistolæ obesse possunt, quæ ab ejus oppugnatoribus objiciuntur. Nam 1.° S. Judas prophetiam Henoch ex traditione habere potuit, quemadmodum et ea, quæ de altercatione Michaelis cum Diabolo narrat. 2.° Nihil vetat, ut partes illas ex libris apocryphis excitasse credatur; non omnia quæ in libro apocripho continentur, falsa sunt; et auctores sacri, cum vera referunt, falsa non approbant.

Objicitur *contra Apocalypsin sancti Joannis*. 1.° Teste Eusebio lib. III cap. XXVIII, Cajus scriptor antiquissimus negat Apocalypsin esse librum divinum; et *S. Hieronymus* in Epistola ad Dardanum testatur, eam a Græcis non recipi. 2.° Græci codices inscriptionem præferunt: Ἀποκάλυψις Ἰωαννȣ τȣ θεολόγȣ. Ergo non est Joannis Apostoli opus. 3.° Nemo hunc librum intelligit, ita ut potius επικαλυψις seu occultatio vocari deberet, quam αποκαλυψις, quæ est revelatio. 4.° Stylus hujus libri omnino differt ab illo S. Joannis Apostoli.

Resp. ad 1.m Unus aut alter scriptor, cui plures Græci tempore D. *Hieronymi* adhæsisse videntur, nihil probat contra communiorem Patrum sententiam, ac demum Ecclesiæ universalis consensum. Neque enim credendum est, eam fuisse a Græcis omnibus reprobatam . . . *Nonnulli*, ait Eusebius lib. III cap. XXV, *eam reprobant, alii vero certis et indubitatis Scripturis adjudicant*... Ita Eusebius ipse censuit, ita *Dionysius Alexand.* et *Teophilus Alexand.* apud Euseb. lib. IV et VII. Ita doctissimus inter Græcos Patres *Origenes*; ita postmodum

Athanas. (In Synopsi) Epiphanius (*Hæres.* 51, *et* 76.) aliique.

Ad 2.m Nomen *Theologi* S. Joanni optime convenit, eique passim a veteribus tribuitur.

Ad 3.m quamvis multa sint in Apocalypsi obscura, et nonnisi conjecturis attingenda, quod etiam in aliis libris propheticis contingit: nihilominus plena sunt omnia præceptis saluberrimis; ubique occurrunt magnificæ Dei imagines, regni Christi descriptiones splendidissimæ, terrifica divinæ justitiæ exempla, ac suavissima divinæ benignitatis, et specialis providentiæ in fideles testimonia etc. Ergo revera Apocalypsis vocari potest, seu revelatio futurorum, seu arcano aliquo modo per imagines et symbola proposita.

Ad 4.m Quid mirum, si stylus dissimilis reperiretur, ubi tanta est in argumento dissimilitudo. Stylus propheticus multum differt ab historico vel dogmatico. Nihilominus etiam hoc novo exemplo videri potest, quam vana communiter sint ejusmodi argumenta ex styli dissimilitudine petita. Ubi aliqui, qui sibi emunctioris naris esse videntur, in hac styli differentia vim maximam collocant, ibi alii non minoris eruditionis viri stylum omnino similem vident, idquo de Apocalypsi cum aliis S. Joannis scriptis comparata probarunt *Millius* et *Wolfius.*

Scholion. Et hæc quidem dixisse satis sit in hac compendiaria institutione. Ratio enim postulat, ut hujus controversiæ faciamus finem. Cæterum, ut jam sæpius observatum est, in hac causa cum magna eruditionis et ingenii laude versati sunt viri quam plurimi, qui Scripturarum studium aggredientibus operam præstare poterunt bonam et tutam. Hos adire possunt candidati, atque ab iis petere quæ nostræ huic tractationi desunt (3).

Quod Scripturis attinet, quæ in Canone non sunt, de quibus autem olim dubitatum fuit, an essent in

numero Scripturarum divinarum habendæ, ad ea remittimus quæ jam in Demonstratione Christiana brevitatis causa brevissime diximus, aut potius ad eos auctores, quos ibi indicavimus, quibus addi possunt *Bellarmin.* de verbo Dei lib. I cap. ultimo. *Natal. Alexand.* hist. Eccl. sæculo I cap. XII art. I, item articuli II §. VI tum art. III et seq.

ARTICULUS III.

De Scripturarum sensu.

OBSERVANDA

I. Duplex distinguendus est Scripturarum auctor, homo scribens, et Deus inspirans; sensus igitur Scripturæ compositus est; Dei enim sensum continet et auctoris. Sensus scribentis non potest sensui divino contradicere; potest tamen sensus Dei inspirantis illi, quem auctor habuit, longe esse fecundior, sicque in sacris litteris contineri sensus, quem scriptor sacer non cognovit, nec exprimere intendit. In exemplum adducitur illud Exodi XII 46. . . . *Nec os illius confringetis* . . . comparatum cum Joan. XIX 36.

II. Duplex Scripturæ sensus passim assignari solet; *litteralis,* qui alio nomine *historicus* appellatur; et *mysticus,* quem etiam *spiritualem* vocant. Sensus litteralis ille est, quem verba menti proxime subjiciunt, sive propria illa sint, sive translata. Hinc sensus litteralis iterum dividitur in *proprium,* quem voces proprie et naturaliter significant, et *improprium, tro-*

picum, aut *metaphoricum*, cum verba ex propria significatione in aliam mutantur. Hoc modo dicendi in omni sermone frequenter utimur, tum propter necessitatem, tum propter ornatum et virtutem orationis. In Scriptura sacra infinitæ prope sunt ejusmodi figuratæ et metaphoricæ dictiones; ut cum Deo manus, pedes, oculi tribuuntur. Ut et ista ... *Vicit leo de tribu Juda* ... *Ego sum vitis*, *vos palmites* ... et sexcenta alia. Quibus autem signis propria locutio ab impropria vel tropica secerni possit, pluribus explicat *August.* lib. III de Doctrina Christiana. Summa huc redit; illud esse improprie accipiendum, quod, si proprie ut verba sonant intelligeretur, aut sensum nullum efficeret, aut absurdum; quemadmodum et illud omne, quod cum morum honestate, aut fidei veritatibus pugnaret. Sic cum Matth. III de Christo dicitur ... *Cujus ventilabrum in manu sua*, *et permundabit aream suam etc.*.. Item Matth. XIX. ... *Sunt Eunuchi*, *qui se ipsos castraverunt*, *propter regnum cœlorum* ... et alibi ... *Attendite a fermento Pharisaeorum* ... Clarum est sensum horum locorum litteralem esse eum, quem verba metaphorice et tropice sumpta significant.

III. Sensus mysticus ille est, qui non verbis ipsis, sed rebus per verba significatis indicatur. Exemplum habetur in Epistola ad Galat. cap. IV 22. Hic sensus etiam *typicus* vocatur, quia res sensu litterali expressa illius quæ per sensum mysticum indicatur *typus*, *figura*, seu *imago* est. Unde illa *typus*, hæc *antitypus* vocatur. Differt hic sensus a litterali,

quod non statim per verba intelligi possit, sed supposito sensu litterali, ex eo et rebus per eum significatis tanquam inclusus eruatur: hinc mysticus, seu reconditus et spiritualis appellatur. Pulchre illud explicant *Hieronym. (Ad II Ezechiel.)*, et *Gregor. M. (Homil. IX in Ezech.)*, Scriptura, ajunt, est liber scriptus intus et foris, idemque, ut in Apocalypsi dicitur *(Cap. V. 1.)*, signatus. Est autem ut ait Gregor., intus scriptus per allegoriam, foris per historiam, intus per spiritualem intellectum, foris autem per sensum litteræ simplicem.

IV. Triplex iterum sensus mysticus distingui solet, *allegoricus*, *tropologicus*, sive *moralis*, et *anagogicus*. *Allegoricus* est, cum res veteris Testamenti ad Christum aut ad Ecclesiam referuntur. Multa ejusmodi in veteri Testamento habentur, ubi *omnia*, ut ait Apostolus *(I. Cor. X, 11.)*, *in figuris contingebant*. Exemplum habet ad *Galat.* IV. — Sensus *tropologicus* ad mores spectat, ita dicitur a τροπος, *modus*, *mores*. Vide Deuteron. XXV 4. collatum cum I ad Corinth. IX 9. *Anagogicus*, ab αναγειν *sursum ducere*, ea quæ in hac vita geruntur, aut dicuntur, ad æternam refert et futuram. Sic Apostolus, quæ Propheta dixit de terra promissa Ps. 94. 11. ad cœlestem patriam transtulit ad Hebræos IV. Omnes isti sensus una cum litterali hoc qualicunque versiculo comprehendi solent.

Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

Notandum tamen, Patres non semper tam accurate

hos sensus distinguere, sed subin sub allegoriæ nomine omnem sensum mysticum comprehendere.

V. Pauca nunc de sensu illo dicenda sunt, quem *parabolicum* dicunt. Magnus est in Scripturis parabolarum usus, sed nullibi magis quam in Evangeliis. Valet autem hic docendi modus non tantum ad tegendam aliquo modo veritatem, quam directe et dilucide prolatam homines prave dispositi ferre non possent; sed etiam, et multo frequentius ad rem illustrandam, ad acuendum discendi studium, et ut ea, quæ fictionum involucris teguntur, cum explicantur, altius in animo infixa maneant. Quærunt interpretes an parabolæ ad sensum mysticum pertineant, an ad litteralem; et si ad litteralem referuntur, an ad proprium, an ad improprium, seu metaphoricum? Quæstio hæc neque magni momenti est, nec solvendo adeo difficilis. Parabola nihil aliud est, quam oratio a simili deducta. Metaphora autem, cum in similitudinem resolvitur, tropus esse cessat; unde sequitur parabolam ad tropicum sensum non pertinere, sed ad litteralem proprium.

VI. Sensus quem *accommodatitium* vocant, proprie Scripturæ sensus non est, quia in contextu litteræ non continetur, neque mysticam significationem exprimit, a Spiritu S. intentam; sed humani tantum ingenii fœtus est, et in eo consistit, quod verba, aut facta Scripturæ propter quandam similitudinem ad aliquid aliud accomodentur, quod proprie non significant, neque significare debent. In officiis de Sanctis multa occurrunt hujusmodi ac-

commodationis exempla, frequenter etiam ea utuntur SS. Patres, et Oratores sacri.

Quæ in hac quæstione examinanda veniunt, quinque §§.is complectemur. 1.us Erit de sensu mystioo et accommodatitio. 2.us Inquiret, an plures litterales sensus in eodem Scripturæ loco dentur. 3.us Regulas tradet ın investigando Scripturæ sensu observandas. 4.us Quædam adjicet de studii hermeneutici subsidiis. 5.us Novum accommodationis systema examinabit a recentioribus quibusdam propositum.

§. I.

De sensu mystico et accommodatitio.

OBSERVANDA

I. Divisionem in sensum litteralem et mysticum, aut spiritualem explodunt omnes fere novarum Hæresum sectatores, neque alium esse Scripturæ sensum præter litteralem pertendunt. Ad hos propius, quam par esset, quidam ex Catholici accedunt, profani rerum sacrarum tractatores, quos crederes nihil vehementius reformidare, quam nequid habere videantur, illius cœlestis et divinæ sapientiæ, quam omnes sacræ Scripturæ paginæ spirant. Litteræ, cortici, quid dicam? Carnali suæ scientiæ, unice inhæ-

rentes, doctissimos viros, ipsosque SS. Patres vilipendunt ignobili jactantia, neque intelligentes, neque intelligere valentes, quanto ab ipsorum sicut sanctitate, ita et doctrina intervallo distent.

II. Cum autem illam quorundam sententiam arguimus nec veram nec piam, quæ nihil putat in Scripturis contineri et significari, præter id, quod verba ipsa exprimunt: absit, ut in contrarium errorem incurramus, et nimium indulgeamus allegoriis ac mysticis interpretationibus, relicto, aut saltem neglecto litterali sensu; quo fit, ut cum ubique abscondita mysteria quærimus; non veritatem ex Scripturis eruamus, sed errores nostros mentisque excessus in eam inferamus. Non diffitemur, plures Scripturæ interpretes, in hunc errorem lapsos esse, idque adeo aliquibus ex antiquissimis Patribus vitio verti, quod nimii fuerint in sectandis allegoriis. Verum de his plura dicendi occasio occurret, cum ad argumenta adversariorum respondebimus. Quod Theologos attinet posteriorum temporum, qui Patrum exemplum male imitati omnem in hac parte modum egressi sunt, et ad explicationem etiam et probationem dogmatum non raro interpretationes ejusmodi adhibuerunt ex ingenio confictas; nolumus nos eorum patrocinium suscipere. Erat is temporum illorum gustus. Homines disputationibus et subtilitatibus innutriti, quæ simplicia et naturalia erant, fastidiebant; et cum nullam haberent linguarum originalium notitiam, aliisque subsidiis carerent, quam ad eruendum sensum litteralem requiruntur, maluerunt eam interpretationis methodum

experiri, quæ plus acuminis habet et subtilitatis; quam litterarum et doctrinæ.

III. Attamen non est cur hoc Patrum quorundam, aut interpretum Catholicorum in aucupandis misteriis studium tantopere criminentur Protestantes; ac si hac interpretandi ratione corrupta fuisset antiqua fides, et humani ingenii figmentis adulterata. Nam ne quid ex fidei deposito depereat, aut corrumpatur, in Ecclesia Catholica cautum est. Non ita apud eos, qui in explicandis Scripturis proprio tantum sensu ducuntur, et impudenter genio suo indulgent. Hæc prævie attigisse sufficiat.

IV. Pauca nunc de illo interpretandi genere dicenda sunt, quod apud Judæos invaluit, pleno, ut plurimum superstitionis, vanitatis, et nugarum. Vocatur autem *Cabala*, quæ vox a radice קבל *kabal* desumpta est, et idem significat ac *receptio*. Huic ut correlativum respondet *traditio*, quam Hebræi *masera* nominant. *Cabala* in genere definiri potest: *Arcanorum et reconditorum S. Scripturæ mysteriorum per manus tradita, receptaque notitia.*

Hujus vero Cabalæ species numerantur tres a *Galatino*, *Sixto Senensi*, *Bonfrerio* etc. Prima, quam probam vocat *Bonfrerius* (*Praeloquia in S. Scrip. cap. XXI.*), Judæis ante Christum propriam fuisse dicunt. Continet vero mysticam et secretam Scripturæ expositionem, non scriptam, sed ore traditam. Hanc volunt Moysen primum a Deo in monte Sinai accepisse, ea lege, ut eam scriptis

non consignaret, neque rudi populo aperiret, sed senioribus tantum, et sapientioribus, qui ea, quæ ore acceperunt aliis iterum idoneis viris viva voce traderent; et sic deinceps perpetua serie. Patet ergo hanc Cabalam magnam habere cum mystica nostra Scripturæ expositione affinitatem: quamvis modus tradendi sensus mysticos in Cabala multum differat ab eo, quem Scriptores N. T. et Patres Ecclesiæ orthodoxi servarunt. Hi sensus mysticos tradunt verbis apertis, et planis, ut siquis non intelligat, tota obscuritas ex objecti et materiæ sublimitate nascatur, non ex tradendi modo. At Cabalistica disciplina tota symbolica est, et ænigmatica, non multum ab ea methodo distans, quam Pythagoræi secuti sunt, aut chemici Doctores, qui artis suæ arcana verborum involucris involvere consueverunt. In exemplum sit hæc unica propositio, quam *Picus* Mirandulæ Comes Romæ publicæ defensioni subjecit:... *Cum fiet lux speculi non lucentis sicut speculi lucentis, erit nox sicut dies, ut dixit David.* . . .

V. Alia species Cabalæ recentiorum Judæorum est, plena nugis et superstitionibus. Hæc Cabala in litteris, punctis et accentibus, et Scriptura verbis ludit; et vel resolvendo litteras, vel transponendo, vel unam cum alia commutando, vel figuram, aut vim illarum arithmeticam, aliudve simile attendendo diversos sensus, et arcanas intelligentias extundit. In multis fere similis est Anagrammatum et Logogryphorum artificio. Si quæritur, quid sentiendum sit de hac arte interpretandi, non pos-

sumus diu suspensi habere; nam quamvis ea innocenter uti quis posset, aut etiam pias sententias ex Scripturis hoc artificio elicere; universim tamen parum utilitatis habet, imo periculi et fallaciæ quam plurimum. Scilicet malesanis mentibus latissimum campum aperit, quidquid velint insulse sæpe et irreligiose ex Scripturis eruendi. Ex hoc fonte manarunt tot Hebræorum in Christum et Religionem plenæ impietatis blasphemiæ, et impia Hæreticorum imprimis Valentinianorum et Gnosticorum somnia.

VI. Tertia denique species, quam practicam vocant, ea est, quæ præcedentium Cabalarum secretis et mysteriis utitur, sed ad usum impium et sacrilegum, nihil aut parum a *Necromantia* distans. Explicat enim, ut ait Sixtus Senensis bibliothecæ lib. II. secreta Dei nomina, ipsorumque virtutes occultas, quibus ad ligandos Dæmones, et ad præstigia facienda Necromantici nonnulli apud Judæos utuntur, asserentes Christum hujus artis ope miracula sua edidisse. Consuli possunt *Huetius* prop. IX. cap. 39. *Bonfrerius* præloquia tota cap. XXI. *Bible d'Avignon* tom. V dissert. IV sur Esdras. (4).

PROPOSITIO I.

In multis Scripturae locis praeter sensum litteralem admittendus est mysticus.

Probatur I. Christus et Apostoli interpretatione mystica ipsi usi sunt, huncque sensum adhibue-

runt tanquam sensum a Spiritu S.° intentum. Ergo etc.

Prob. ant. Christus cum Nicodemo de sua in cruce exaltatione loquens, eam per serpentem a Moyse erectum præfiguratam fuisse affirmat Joan. III . . . *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ite exaltari oportet filium hominis* . . . Matthæi XII ostendit se fuisse in Jona Propheta figuratum. Joannes cap. XIX in Christo impleta fuisse ait, quæ Exod XII de agno paschali dicuntur . . . *Os non comminuetis ex eo* . . . . In Apostoli scriptis nihil frequentius occurrit, quam ejusmodi mysticæ explicatione. Sufficiat locus ex I ad Corinth. IX 9, ubi in sensu tropologico sive morali explicantur verba ex Deuteron. XXV . . . *Non alligabis os bovi trituranti.* . . .

Argumentum. Sensus, quem Christus et Apostoli pluribus Scripturæ locis attribuunt, non est mere accommodatitius; nec purum argumentum ad hominem: ergo est sensus a Spiritu S.° intentus.

Prob. ant. Sensus mere accommodatitius nullam ad probandum vim habet; sed Apostoli loca ejusmodi tanquam ad probandum idonea adducunt, ut Apost. ad Gal. IV et alias passim: imo in I ad Corinth. epistola cap. IX textum in sensu mystico intelligendum esse expressis verbis declarat. Evangelistæ cum ejusmodi testimoniis ex veteri Testamento utuntur, non raro addunt hæc verba . . . *Ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam*. . . (Matth. II 15.) . . . *Facta sunt hæc, ut Scriptura impleretur* . . . . (Joann. XVII 19.). Jam vero si

diceretur, hæc et alia multa in sensu tantum accommodatitio sumi; sequeretur Apostolos, cum Scriptura utuntur ad probandum, revera nihil probare; eosque Scripturæ sensum attribuere, quem revera non habet.

Prob. II. Mysticum sensum tanquam a Spiritu S.° intentum semper agnovit Ecclesia. Eodem sensu usi sunt SS. Patres; quæ res tam clara est, ut nullus adversariorum sit, qui eam in dubium vocet.

Prob. III. Apostoli disertis verbis docent, vetus Testamentum figuram fuisse, et typum futurorum; idque Ecclesia ab Apostolis edocta constanter tenuit. I ad Corinth. X 11., ait Apostolus de vetere Testamento loquens ... *Omnia in figura contingebant illis* ... Grecæ τυποι, vel ut alia exemplaria habent: τυπικῶς, *typice*. Vide ibid. v. 6. Adeo ut non tantum instituta legis fuerint umbra Christi, ut ex Epistolæ ad Hæbr. cap. VIII 5., et cap. X 1. item ad Coloss. II 17. etc. constat, sed et res gestæ præsertim nobiliores. Hinc Christi tempus vocatur plenitudo temporum ... *Scimus*, ait Tertull., *ut vocibus, sic et rebus prophetatum* .... Ex quibus necessario inferendum: præter sensum litteralem esse et sensum mysticum, qui in litterali fundatur, et utrumque Spiritus S. intentioni convenire. Ita ex *Grotii* comment. in Matth. habet *Waltonus* proleg. VIII N.° 31. ad Biblia polyglotta.

PROPOSITIO II.

Ex sensu mystico, cum eum talem esse constat, solidum deducitur argumentum; non vero ex sensu accommodatitio.

Prob. I. pars. Sensum mysticum illum vocamus, qui æque ac litteralis a Spiritu Sancto intenditur; ergo æque certus est ac firmus, quam sensus litteralis.

Prob. II. Sensum mysticum ad probandum adhibuere Christus et Apostoli, et post eos Ecclesia et Patres, ut ex Prop. 1 const. Ergo etc.

Prob. II. pars. Sensus accommodatitius non est sensus ipsius Scripturæ, sed potius interpretis, qui verba auctoris ad rem suam trahit, et illi propter aliquam similitudinem accommodat. Ergo quamvis ad res explicandas et illustrandas valeat; ad probandum tamen vim habere non potest.

Corollarium. » Ergo cum textus aliquis a scri-
» ptore hagiographo ad probandum adducitur;
» certum est, sensum quem illi dat sacer auctor,
» a Spiritu Sancto esse, et ideo vel litteralem esse
» vel mysticum. »

ARGUMENTA ADVERSARIORUM

Argumentum I. 1.° Sensus mysticus pro hominum ingenio et arbitrio fingitur, quin constare possit, sensum

ejusmodi Spiritus S. intentioni respondere. 2.° Ejusmodi interpretandi ratio occasionem dat subtilioribus ingeniis in certum veritatis detrimentum, sensum Scripturæ proprium et naturalem relinquendi, eumque vanis conjecturis, ac confictis pro arbitrio applicationibus detorquendi, quod Philoni, Origeni, pluribusque aliis objicitur. 3.° Ille tantum potest esse verus Scripturæ sensus, quem Scriptores sacri intellexerunt; atqui hi alium non intellexerunt, quam litteralem verbis suis respondentem. Ergo etc.

Resp. I. neg. ant. *generaliter sumptum.* Præter sensum litteralem in multis Scripturæ locis etiam mysticum reperiri colligi potest vel ex Scriptura ipsa, vel ex traditione Catholica. Sæpe etiam tanta est analogia et congruentia inter figuram veteris Test., et rem in novo Test. exhibitam, ut difficile sit sensum mysticum non videre, maxime ubi ad illum aditum nobis aut fundamentum præbet ipsa Scriptura. Sic quia ex I. Corinth. X scimus; transitum per mare figuram fuisse Baptismi, fundamentum habemus, plura, quæ tunc gesta sunt cum baptismate comparandi v. g. aquas maris cum aquis baptismatis; Moysen cum Christo; desertum cum vita hic post Baptismum transigenda in ærumnis; Manna, quo Israelitæ in deserto nutriti sunt, cum pane Eucharistico; terram promissam, cum Paradiso cœlesti etc.

Adde quod ex Corollario constat, textum ab auctore sacro ad probandum adductum, vel in sensu litterali sumendum esse, vel in mystico. Ex quo hæc regula sequitur, sensum mysticum adesse, quandocunque textus in sensu litterali intelligi non potest, aut ita intellectus, nihil probaret. Sic cum ad Rom. X 18., Apost. hæc ex Ps. XVIII verba adducit.... *In omnem terram exivit sonus eorum* etc. manifestum est, ea in sensu allegorico esse intelligenda.

Ad II. 1.° Multi ex Patribus perperam hujus vitii arguuutur. *Huetius* probat eos communiter litteralem sensum ut verum assumere, et tanquam fundamentum habere, cui deinde alios sensus allegoricos innectunt, quos magis accommodatitios diceres, quam mysticos; cum illis potissimum oratorum more utantur, ad majorem auditorum, aut lectorum utilitatem. 2.° Siqui Patres in textu mystico nimii sunt, aut ita allegoriis insistunt, ut sensum litteralem destruant, in hoc merito reprehenduntur. Illud Origeni objiciunt *Epiphanius* et *Hieronymus*. Quamvis hom. XIII in Exodum dicat; allegoriam sine auctoritate Scripturæ esse improbandam. Media via incedendum est, ut docet *S. Gregorius Naz.* orat. II in Pascate ... » Nos, inquit, media quadam via inter eos, » qui grassiore omnino ingenio sunt, et eos, qui » nimio contemplationis et anagogiæ studio ducuntur, » incedentes, ut non prorsus inertes et torpidi maneamus, » nec rursus curiosiores simus, quam par sit, atque a » proposito argumento excidamus, et evagemur... de his » rebus non nimis absurde et ridicule disseremus. » ...

Ad III. Necesse non est asserere, sensus mysticos auctori sacro semper notos fuisse; nam Spiritus Sanctus tanquam auctor primarius Scripturæ plures sensus in iisdem verbis recondere potuit, certo demum tempore recludendos. Quamvis credendum sit, sensus litterales scriptori hagiographo semper innotuisse, et ut plurimum etiam mysticos. Verum hac in re certi statui nihil potest. Scimus Caipham, cum Joann. XI 50, illa verba protulit.... *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo* . . . vere prophetasse, et a semetipso locutum non esse, ut Evangelista ait, cum tamen ipse sensum intenderit falsum, et sensui Spiritus S. contrarium.

Argum. II. Si ritus, sacrificia, et alia veteris legis instituta, aut eventus figura fuissent novæ legis, id scire

debuissent Judæi; Christianis enim, qui figuratum jam tenent, figura nihil prodest: atqui nihil ejusmodi suspicati sunt Judæi. Ergo etc.

RESP. I. NEGO MAJOREM. Figura enim etiam iis prodest, qui revera figuratum vident; sicut Prophetia prodest iis, qui eo tempore vivunt, quo res prædictæ effectum sortiuntur. Quid enim aliud sunt figuræ istæ quam quædam Prophetiæ species?

RESP. II. NEGO MINOREM. Unde habent adversarii, quod Judæi ignoraverint legis veteris ritus et eventus quam plurimos figuras fuisse futurorum, quando Christus et Apostoli de figuris veteris legis loquebantur quæ in Messia adimpleri debuerunt; nihil dixerunt, quod Judæis novum esset et inauditum. Negabant quidem Judæi, eas in Jesu Nazareno impletas fuisse; at de principio, illas figuras scilicet esse in Messia adimplendas, non dubitabant.

Notandum præterea 1.° Judæos omnem Cabalam seu traditionem oralem præter legem scriptam admittere; ex quo concludunt Scripturas multis in locis sensum aliquem mysticum, et litterali longe excellentiorem continere, rudi quidem populo ignotum, sed inter sapientes orali traditione conservatum. 2.° Adversarios nostros sibi non constare; nam si Judæi non crediderunt figuras in veteri Test. contineri; cur dicitur, Christum et Apostolos, cum ad eas provocarent, Judæorum ingenio se se accommodasse?

ARG. CONTRA II. PROPOSIT. *S. Hieronym.* in Cap. XIII Matth., cum parabolam de satis farinæ tribus SS. Trinitati applicuisset, ait . . . *Pius quidem sensus, sed nunquam parabola, aut dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum proficere* . . . Eadem est S. Thomæ sententia; vult enim ex solo sensu litterali trahi posse argumentum. Et vero, quomodo adhi-

beri ad probandum poterit, quod æque facile negatur quam asseritur? Sed talis est sensus mysticus. Ergo etc.

RESP. DIST. MIN. Talis est sensus mysticus pro interpretis arbitrio confictus et nulli fundamento innixus, *conc*. Sensus mysticus clarus et certus, *nego*. In prop. dictum est, sensum mysticum ad probandum valere, cum eum talem esse constat. Ita etiam explicanda est *S. Hieronymi* et *Thomæ* sententia. Ne igitur in hac materia umbram pro veritate sectemur, et a media, quæ sola secura est, via recedamus, sequentia prope notanda sunt.

1.° Nullam Scripturæ sententiam sensu litterali carere, non omnes autem habere sensum mysticum.

2.° Sensum mysticum absolute quidem digniorem esse et præstantiorem, si cum sensu litterali ejusdem loci couferatur; quia figuratum est figura præstantius: attamen sensum litteralem multis de causis mystico anteponendum esse; tum quia etiam litteralis de rebus præstantissimis esse potest, ut sunt ea, quæ de Incarnatione, de SS. Trinitate, de regno Christi, in novo Test. aut a Prophetis in veteri dicta sunt; tum quia sensus litteralis in omnibus Scripturæ locis reperitur, aliorum sensuum fundamentum est, atque ad probandas res fidei, revincendosque errores vim maximam habet.

3.° Sensum mysticum fere proprium esse veteri Test. eum tamen in novo etiam reperiri. Sic resurrectio Christi est signum resurrectionis nostræ ad Rom. VI 4., I Cor. XV. Idem Apostolus tropologice explicat passionem Christi extra portam. . . . *Exeamus ad eum extra castra improperium ejus portantes* . . . possent adhuc in exemplum adduci lotio pedum, navicula Petri fluctibus jactata, Christus ex Petri navicula docens; captura piscium Luc. V, in qua rete rumpebatur, et alia Joan. XXI post resurrectionem Christi, in qua scissum non est rete.

Prima a *S. Augustino* tract. CXX in Joan. allegorice exponitur, altera anagogice.

4.° Non recte facere eos, qui relicto sensu litterali, nimii sunt in sensibus mysticis indagandis: imo præcipuam in sensu litterali ponendam esse operam; quia hic sensus in omni Scriptura necessario continetur, et adhibitis interpretationis regulis facilius erui potest. Accedit, uti supra diximus, quod adeo sensus mystici fundamentum sit; quid autem, ubi hoc fundamentum defuerit, de reliquo ædificio sperandum sit, nemo non videt.

§. II.

An plures dentur ejusdem loci sensus litterales.

OBSERVANDA

I. Non quærimus, an Scriptura necessario sensum litteralem habeat; id enim si in quæstione versari posset, primum fuisset investigandum. Sed nemo est, qui ea de re dubitet. Disputant autem Theologi et Interpretes, an in eadem littera plures latere possint sensus veri et proprii, seu an textus idem plures habere possit sensus litterales. Ad meliorem hujus quæstionis intelligentiàm notandum est, aliud esse sensum *fecundum*, aliud sensum *litteralem* multiplicem. Sensus *fecundus* dicitur, quando eædem voces et sententiæ res diversas indicant,

quæ in se invicem continentur, vel ob relationem quandam ad se invicem spectant; ex quo videtur sensum imprimis mediatum admodum fecundum esse. Quando autem voces ac sententiæ Scripturæ plures res designant, quæ nec in se invicem continentur, nec ad invicem referuntur, sensus *litteralis multiplex* dicitur.

Eundem Scripturæ locum plures sensus litterales admittere passim negant Protestantes; quibus se adjungunt ex Catholicis non pauci, ut *Amort*, *Wiest*, §. 296., *Seemuller* institutiones hermeneuticæ sacræ; *Sandbichler* allgemeine Hermeneutik, I Hauptst. §. 4. Dicunt enim, quod, si varius et multiplex admitteretur sensus litteralis, ambigua fieret Scripturæ sententia et fallax, similis Gentilium oraculis ad decipiendos homines compositis; imo fides ipsa in periculum adduceretur; siquidem ad stabiliendam fidem, et depellendos errores nullum ex Scriptura argumentum afferri posset certum, solidumque, si non uno eodemque sensu teneretur textus, et Hæretici ancipiti expositione huc illucque, ut ipsis placet, elabi possent.

II. Hæc argumenta procul dubio non ignorarunt Patres in Scripturæ studio versatissimi, et quibus cum Hæreticis agendi frequens erat occasio; nec ignorarunt Theologi Catholici et Scripturæ commentatores celeberrimi; ut *S. Thomas*, *Melchior Canus*, *Bellarmin.*, *Tournelius*, *Bonfrerius*, *Serarius* etc. qui gravioribus, ut ipsis videtur, rationibus commoti, docuerunt, plures etiam litterales sensus aliquando in Scriptura admittendos. Nihil,

inquiunt, magis decet divinam majestatem, quam ut paucis verbis plurima eaque diversa comprehendat; nihil Scripturæ sacræ altitudinem et auctoritatem, nihil infinitæ sapientiæ fecundissimam profunditatem ita commendat, quam ut liber divinus tot gentibus, tot ingeniis, in tanta temporum distantia locuturus, unicuique, quod ille de rebus divinis assequitur verum, hoc significet. Ad hoc accedit, quod spirituales sensus plures simul iisdem verbis insinuari a Spiritu S. nemo neget. Cur autem rebus plura significare Spiritus S. concedatur, verbis negetur? An sunt res magis ad significandum plura idoneæ, quam verba?

III. Præter hæc, quæ ex ratione desumpta sunt argumenta, exempla ex Scriptura afferunt sensus multiplicis patroni; præcipua sunt, locus illæ Isaiæ LIII . . . *Generationem ejus quis enarrabit?* . . . Quem Patres plurimi de æterna Christi generatione, alii vero non pauci de temporali in utero Virginis intelligunt: utrique apte, nam toti contextui utrumque optime quadrat. Tum et illa Psalm. II . . . *Filius meus es tu, ego hodie genui te* . . . Quæ Apostolus ipse de generatione æterna et temporali (ad Hebr. I 5. et V. 5.), nec non de resurrectione Christi intelligit (Actor. XIII 33.), sensu tripliciter litterali. Vid. *Goldhagen* tom. I pag. 162. Neque ad defendendam hanc sententiam Patrum testimonia desunt, quæ cum recitare omnia non possimus, unum audiamus *Augustinum*, qui, ut fuit acri et sublimi ingenio, verbi divini admirabilem profunditatem, et inexhaustam ubertatem, et sensit et

expressit lib. XII Confess. cap. 30 et 31; ubi de vera intelligentia illorum verborum Moysis loquens: *In principio creavit Deus cœlum et terram;* eaque multiplici sensu intelligi posse ostendens, quærit, an unum tantum Moyses intenderit, an plures; tum ita prosequitur ... *Cum alius dixerit, id sensit quod ego, et alius, imo id quod ego: religiosius me arbitror dicere, cur non utrumque potius, si utrumque verum est? Et siquid tertium, et siquid quartum, et siquid omnino aliud verum in his verbis quisquam videt?* . . .

Ad argumentum superius a nobis expositum respondent, sententiam tunc tantum fallacem dici posse, et ambiguam, quando cum unum tantum verum sensum habeat, diversimode tamen intelligi potest, quin auctor sensum determinet, idque vel ex malitia, ut alios decipiat, vel ex ignorantia, quia ipse quid respondendum sit ignorat: at Deus non intendit multiplici sensu decipere, sed instruere; neque falsos sensus habet aut contrarios, sed varios tantum et veros, quos omnes vult agnosci, licet non absque studio et exercitatione.

Hanc sententiam fatemur magnam habere probabilitatem, quamvis a Protestantibus acerbe notetur, et aliquorum etiam Catholicorum consensionem non habeat. Mihi videtur, in hac re, sicut in aliis plurimis, multa fuisse cum exageratione dicta. Quam primum enim quæstionis status accurate definitur, nihil in ea reperitur, quod dignum reprehensione esset. Itaque limites ponendi sunt, statuendæque regulæ, quas religiose observare debet sincerus Scripturarum cultor.

1.° Fundamentum sensus litteralis varii et multiplicis proprie aliud esse non potest, quam divini intellectus infinita fecunditas. Deus non tantum textus alicujus sensus possibiles cognoscit, sed ab æterno etiam prævidit, quidquid unquam ex iis humana perspicacia esset eruendum. Cum vero Deus inspirando Scripturas non ad unum tantum populum attenderit, aut ad exiguum aliquod temporis spatium, sed fontem aperuerit aquæ vivæ, ad salutem omnium credentium; ideo procul dubio præter voluntatem Dei non agit, quisquis ex illis sensum aliquem, verum et pium eduxerit; hæc est enim voluntas Dei sanctificatio nostra.

2.° Necesse non est, ut auctor hagiographus omnes illos sensus viderit: certe Spiritus S. eam occursuram lectori prævidit, imo etiam, ut occurreret, providit.

3.° Quamvis plura forsan intelligi possint in eodem Scripturæ loco, non est tamen negandum aliquem esse præstantissimum sensum, et speciali quodam modo litteralem; quem vel solum, vel præcipue intendit ille, qui scripsit.

4.° Rarissime contra Hæreticos adhiberi potest sensus alius, quam ille, qui in littera primario continetur. Alios autem sensus ad pietatem nutriendam potissimum valere; unde sequitur, ejusmodi sensus non ad dogmaticam aut polemicam Scripturæ interpretationem pertinere, sed potius ad homeleticam aut asceticam. In hoc ergo summum discrimen positum est, inter litterales sensus, eum nempe, qui proxime in littera continetur, et speciali modo lit-

teralis dicitur, et cæteros in eodem textu contentos; quod primus dogma probet, alii autem ex dogmate probentur. Nam, si cum doctrina jam certa at probata non concordent, manifestum est, eos divinos esse non posse.

5.° Ut præter sensum litteralem primarium et præcipuum, alius quoque tanquam litteralis haberi possit, requiritur, ut eum talem esse constet, vel ex Scriptura ipsa, vel ex Ecclesiæ et Patrum unanimi consensu. Ejusmodi autem textus pauci sunt.

§. III.

Regulæ in investigando Scripturæ sensu observandæ.

Non ignoramus, hæc, aliaque non pauca, quæ in hoc capite tractantur, ad theologicas institutiones stricte non pertinere; quapropter id nobis in culpam imputari posset, ac si præfixos nobis limites transilire, et falcem mittere vellemus in alienam messem. Neque immerito hæc objicerentur, si semper, si ubique Scripturæ et Hermeneuticbæ sacræ studium divisam a Dogmatica partem haberet; id autem non putamus ubique locorum reperiri, præsertim ubi status clericalis Alumni publicas scholas non frequentant; sed intra muros Seminarii a tumulto et contagio prælectionum academicarum seclusi, a viris Ecclesiasticis ab *Episcopo* ad id munus institutis erudiuntur, cum minori quidem scientiarum apparatu: at fortasse melius, solidius, religiosius.

His igitur, quidquid a Scripturæ studium necessarium est, brevi saltem compendio exponendum censemus: quo et illæ regulæ pertinent, quæ ad intelligentiam Scripturarum quam plurimum conferunt. Sunt inter has aliquæ, quæ Scripturæ interpretationem specialim concernunt, et quæ non possunt satis omnibus iis commendari, qui huic labori se se tradunt; aliæ ipse sunt interpretationis regulæ generales ad Scripturæ sacræ studium applicatæ.

I.

Ne Scripturæ interpres dum veritatem se in Scripturis quærere contendit, vana et falsi nominis scientia deceptus a veritate aberret; numquam e manibus dimittat, sed teneat firmiter quasi lucernam lucentem in caliginoso loco, hanc auream Concilii Trid. regulam Sess. IV decret. de usu SS. librorum. . . . » Ad coërcenda petulantia ingenia » decernit *(sacros. Synodus)* ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei et morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorquens » contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta » mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu » et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut » etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam » Scripturam interpretari audeat. »... *Ex hoc decreto* sequitur 1.° attendendum esse ad Ecclesiæ interpretationem. 2.° Sensum, qui traditis ab Ecclesia dogmatibus contrarius est, certo falsum esse: quam-

quam ex eo, quod huic doctrinæ faveat, nondum verus probetur, cum posset ad hanc rem nullatenus pertinere. 3.° Consensum unanimem SS. Patrum, cum de re agitur ad fidem aut mores pertinente, aut cum his necessario connexa, certum esse veræ interpretationis argumentum.

II.

Ad Scripturæ intelligentiam imprimis juvat diligens, attenta et frequens lectio, tum meditatio et collatio Scripturarum, ut sic phrasis ipsa et spiritus familiaris fiat legenti. Ad hanc autem lectionem non accedat homo animo curioso, criticu et superbo, sed docili, humili et religioso... *Scriptura*, ait auctor Imitationis, lib. I cap. V., *eo Spiritu legi debet, quo facta est.* . . . Studio jungatur oratio ex corde puro.... *Qui indiget sapientia, postulet a Deo.* Jacob. V.... *In malevolam animam non introibit Spiritus sapientiæ.* Sap. I.... Quo et ea pertinent, quæ in decreto Concilii Trid. jam citato in fine adjiciuntur contra sacrilegos temeratores et violatores verbi Dei, qui ad profana quæque, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, superstitiones impias, etc. convertunt, et torquent verba et sententias Scripturæ sacræ (6).

Regulæ hermeneuticæ Scripturæ sacræ applicatæ.

Quamvis Scripturæ cujuslibet hominis arbitrio permitti non possint, atque hoc ipso fidei regula

certa et infallibilis esse desinerent, si quilibet posset eas ad suam sententiam torquere; hoc tamen ita intelligendum non est, ac si rationi humanæ in exponendis Scripturis parum aut nihil tribuendum esset. Nunquam illud a Catholicis interpretibus exigere voluit Ecclesia. Scimus multos ex Patribus, multos etiam ex recentioribus commentatoribus summa cum laude in eo versatos esse, ut regulas hermeneuticæ generales Scripturæ sacræ rite applicando, sensum ejus genuinum investigarent; etiam aliarum scientiarum subsidio in tam difficili opere minime negligentes.

Regula I. *Usus loquendi.*

Usum loquendi examinet interpres, non communem tantum, sed et specialem, tum Scripturarum in genere, tum unius alteriusve auctoris. A communi autem verborum sensu non discedat, nisi manifestum sit, iis specialem significationem inhærere. Idem de sensu improprio dicendum; nam ad metaphoras, aliosque tropos, aut sensus improprios deflectenda non est oratio, nisi ex sensu proprio aliquid absurdi eliceretur. Sic qui usum loquendi Scripturæ considerat, mox sciet, per *fratres* et *sorores* propinquos intelligi; *nudum* dici, qui superiori tunica exutus est, quod in mari, aut in agris laborantibus commune est; hominem bene potum *inebriatum* vocari; *commune* idem esse ac immundum aut profanum; *benedicere* per antiphrasin etiam sumi pro maledicere, *sanctificari*

pro pollui; *cornu* potentiam significare, *calicem* sortem, *funiculum*, *funes* hæreditatem; per *vasa* omnis generis instrumenta indicari, nam *vasa belli* arma sunt et instrumenta bellica, *vasa psalmi* instrumenta omnia musicæ. Multæ ejusmodi metaphoræ occurrunt, quæ a nostro uso abhorrent, quales sunt, *adeps* vel *medulla*, pro eo quod est in re quacunque præstantissimum; *adeps frumenti*, *medulla tritici*. *Pingues* pro hominibus potentibus, *pennæ* solis pro radiis, *fili areæ* pro granis frumenti, *filii pharetrae* pro sagistis etc. etc. Legi imprimis merentur in hanc materiam *Bonfrerii* canones ad Scripturæ intelligentiam perutiles. (*Praeloquia post Sect. IV Capitis XXI.*).

II. *Contextus.*

Ad litteralem sensum inveniendum, nulla fere certior regula, post regulas fidei dari potest, quam hæc, ut locus, cujus sensum investigamus, cum antecedentibus et consequentibus conferatur (quod *contextum*, *nexum*, aut *acoluthiam* vocant). Quo melius hæc antecedentia et consequentia alicui sensui adaptantur, eo certius erit, eum sensum esse vere litteralem, et maxime proprium. Exceptio tamen in Psalmis facienda est et Prophetis, in quibus hincinde more Prophetico subitus fit transitus a re una ad aliam, a figura ad figuratum. Porro hic contextus vel angustior est, ac in quibusdam tantum versibus inclusus; vel extenditur ad plura capita; aut per totum aliquem librum diffunditur; aut

etiam ex contextu oritur unius libri cum alio. Nihil ad investigandum textum utilius, quam integri libri, aut alicujus pericopæ analysin texere. Quod breviorem contextum attinet, in exemplum sint illa, Ps. XVII . . . *Cum sancto sanctus eris* . . . Job. XXI . . . *Ducunt in bonis dies suos* . . . Sap. VIII . . . *Scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det* . . . Sic et illa verba apud Matth. cap. V . . . *Non veni solvere legem, sed adimplere* . . . ex contextu explicanda sunt. Majores contextus in Epistolis Apostolorum occurrunt. Prophetia Isai. VII . . . *Ecce virgo concipiet etc.* . . . Clarior efficitur et certior ex contextu, qui a VII capite usque ad XII extenditur. Videatur *Schaeffer* pars II pag. 58. etc.

III. *Scopus.*

Nihil antiquius habeat Interpres, quam ut scopum disquirat diligentissime, non tantum generalem Scripturæ, qui alius non est quam Christus (Actor. III 18. Rom. X 4.); sed specialem cujuslibet libri. Scopus interdum in ipso libro indicatur, ut Proverb. I, Joan. XX 31. Vel ex circumstantiis temporis, quo res scripta, aut facta est, ex libri argumento, aut ex iis, quæ scribendi ansam dederunt, cognosci potest. Invento autem scopo libri, facilius erit particularem scopum alicujus pericopæ detegere. Si personæ inducuntur aliquid narrantes aut agentes, ad illarum specialem scopum attendendum est.

Ita plura, quæ in Epistolis S. Pauli difficilia sunt intellectu, ex scopo Apostoli explicanda sunt, imprimis quæ de justificatione habet et vocatione ad fidem, et quæ ad propriam auctoritatem tuendam ad Corinth. scribit epist. II cap. XI et XII. Huc et ea pertinent, quæ de ciborum discrimine et idolothytis dicuntur I, Corinth. VIII et X. Item quæ II ad Corinth. V 16. Apost. ait... *Et si cognovimus secundum carnem Christum; sed nunc jam non novimus . . .* etc.

IV. *Circumstantiae.*

Non exiguum textibus lumen affundunt circumstantiæ historicæ. Inspiciendum igitur est, quis sit libri auctor, quo tempore, quo loco, qua occasione res scripta, aut peracta fuerit. Præterea non parum interest scire, quis in libro loquatur, an Deus, an Angelus, an homo; an plures inter se colloquentes inducantur, quod sæpe in Psalmis videre est. Item quæ personæ loquentis, vel ejus ad quam, vel de qua sermo est, fuerit indoles, quis affectus etc. Sic cum ea, quæ Judith ad Holofernem dixit, non sacri auctoris verba sint, sed Judithæ, potest mendacium admitti, quin libri sacri auctoritas quidquam patiatur. Illud quoque, quod Actor. VII 16 dicitur, et contrarium videtur iis, quæ Genes. 23, 33, et 50. — et Josue 24 leguntur, ita solvit *Melchior Canus (Loc. Theol. lib. II cap. XVIII.)*, ut dicat, illud non a S. Luca ita dictum fuisse, sed a Stephano, qui in longa illa

narratione, eaque subita levi aliquo errore et ad rem nihil attinente labi potuit. Nos, addit, non Stephanum ab omni lapsu, sed Evangelistam vindicare debemus. Ex locorum circumstantiis interpretandum est, quod Matth. VIII de Dæmoniacis dicitur extra urbem in monumentis habitantibus; aut illa Matth. X . . . *quae in aurem audistis, praedicate super tecta* . . .

V. *Parallelismus.*

Magnum demum, ad Scripturæ intelligentiam adjumentum est Scriptura ipsa; ut *S. Aug.* præclare docet (*Lib. XIII Conf. et II de Doc. Ch.*). Jam ipsa frequens divinorum eloquiorum lectio promptam quandam et expeditam facultatem parit intelligendi ea, quæ primum obscura et ambigua videbantur; verum, ut fructus ex hac lectione uberior percipiatur, juvat imprimis ad loca *parallela* attendere, vetus Testamentum cum novo, aut ex eodem Testamento textus cum textibus conferre: quia, quæ in uno loco obscure dicuntur, sæpenumero alibi clarius exprimuntur, aut lucem mutuantur ex similium, aut dissimilium comparatione. Hic locus *Parallelismus* dicitur, et duplex distingui potest, *realis* nempe et *verbalis*. *Verbalis* ad verba attendit, *realis* ad rem ipsam verbis expressam. Sicut parallelismus realis adesse potest, quamvis diversa sit dictio; sic etiam eadem, aut similis dictio non semper rem eandem significat. Hinc quando verborum obscuriorum significatio ex aliis locis elu-

cidanda est, ubi eadem verba adhibetur, probe attendendum est ad ea, quæ de *usu loquendi* dicta sunt; an ii loci sint ejusdem auctoris an hic eadem, qua scriptor quem interpretamur, ætate vixerit, an eodem dicendi genere utatur etc. Parallelismi reales, in omnibus fere Vulgatæ editionibus vel ad marginem, vel infra textum reperiuntur. Verbales exhibent concordantiæ biblicæ.

§. IV.

Studii hermeneutici subsidia.

Putandum non est, scientias, et artes sæculares ad Scripturæ S. studium nihil conferre. Conferunt certe quam plurimum, dummodo humana divinis subdantur, non divina humanis. Scimus quam florentes olim in omni sæculari scientia fuerint florentissimi Ecclesiæ Pastores *Gregor. Nazian.*, *Basilius*, *Augustin.*, *Hieronymus*, aliique, ex quibus S. *Augustinus* ad studium Scripturæ sacræ valde commendat humanas disciplinas. Unum afferamus S. Papæ *Gregorii* testimonium, quem quidam volunt in litteras sæculares male affectum fuisse. Is ergo explanans ea verba I Reg. XIII .... *Caverant Philistiim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam*... ait, id agere Dæmones, cum nos sæculares scientias discere dissuadent; quid enim aliud, quam ne gladium aut lanceam faciamus, præcavent? — Quamvis autem nulla sit ex naturalibus scientiis quæ non subsidia afferre possit

sacræ Scripturæ interpreti, sunt tamen quædam, quæ majorem præ ceteris utilitatem habent; sunt autem 1.° ars Critica; 2.° Grammatica; 3.° Poësis et Rhetorica; 4.° Historia; 5.° Chronologia et Geographia; 6.° Archæologia; 7.° Stathmica; 8.° Philosophia.

I. *Ars Critica.*

De arte Critica jam in Prolegomenis dictum est. In iis imprimis, quæ Scripturam sacram attinent, sana esse debet, et moderata. Quamvis autem Catholicus Interpres ad indagandam Scripturæ existentiam, veracitatem, canonem etc. Criticæ regulis absolute non indigeat, cum hæc ipsi ex Ecclesiæ auctoritate certa sint; iis tamen uti debet ad eorum, quæ ab Ecclesia decreta sunt, veritatem vindicandam contra Acatholicos. Imo et Ecclesia in eorum, quæ ejus judicio subjiciuntur examine sacræ Critices regulas non dedignatur. Cæterum in brevioribus Scripturæ textibus vastus Criticæ campus aperitur, ut inter varias lectiones, linguæ originalis cum versionibus discordantias textus suæ integritati restituatur. — Conf. Sandbichler Einleitung in die Bücher des alt. Test. Seite 29.

II. *Grammatica.*

Grammatica in explicandis Scripturis utilitatem habet quam maximam. Complectitur autem primum linguarum studium, præcipue græcæ et hebraicæ;

tum verborum significationem, phrasium constructionem examinat, imprimis idiotismos, seu hellenismos, aut hebraismos, quos perspectos habeat Interpres, si velit in Scripturæ studio aliquid proficere. Vid. Proleg. pag. 18, et adnonat. 5.ª — Hanc S. Hermeneuticæ partem, sicut et cæteras pene omnes copiose tractat *D. Schæffer* institut. parte II sect. III cap. I §. 3.° — Conf. etiam *Bonfrerii* Canones (*Preloq. in fine*), et Appendicem VI ad præloquia *Bonfrerii*, tom. III Menoch. Edit. Venet. pag. 38.

Pauca quædam idiotismorum genera exempli causa adjiciamus. In hebræo adjectivorum penuria per substantiva suppletur ... *Tuum brachium cum potentia*, pro, tuum brachium potens. Comparativi et superlativi, qui in hebræo desunt, variis modis redduntur ... *Misericordiam volo, non sacrificium;* id est, magis quam sacrificium ... *Vanitas vanitatum* id est, vanitas maxima ... *plorans ploravit*, id est, acerbissime, vehementer ploravit ... *Montes Dei*, id est, montes altissimi.

Crebiores sunt conjunctionum et præpositionum idiotismi ... *De trans Jordanem*, id est, ex regione trans Jordanem sita ... *Ne tradas me a desiderium meo peccatori*, id est, contra desiderium meum. Præpositio *in* fere omnium aliarum præpositionum vim et significationem induit. Conjunctio *et*, quæ in hebræis et grecis codicibus frequentissima est, nunc copulativa est, nunc disjunctiva, nunc causam significat nunc effectum, nunc affine aut simile, nunc oppositum; aliquando prorsus redundat. Isaiæ

LXIV 5. . . . *Ecce tu iratus es, et peccavimus* . . . id est quia peccavimus . . . *Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me* . . . id est, sed, attamen morti non tradidit me etc.

III. *Poësis et Rethorica.*

Nullum est dicendi genus, nulla troporum, aut figurarum species, cujus non plurima in Scripturis exempla occurrunt. Neque necesse est de his longius disserere. Qualis fuerit Hebræorum Poësis non est una auctorum sententia. Id apud omnes in confesso est, in Scripturis non raro reperiri dictionem poëticam quam maxime vividam; et sublimem, atque a communi narrationis stylo ita diversam, ut viri in communi Hebræorum lingua instructi, ut iis quæ stylo poëtico conscripta sunt, vix aliquid intelligant. Ad poëtica Scripturæ præter *Psalmos*, et librum Job fere integrum, pertinent etiam *Canticum Canticorum, Lamentationes Jeremiæ*, pericopæ plures in libris Propheticis et Historicis; ut *benedictio Jacob* Gen. XLIX, *Canticum Moysis* Exod. XV, illud Deut. XXXII etc. Hoc sibi Poësis hebraica imprimis proprium habet, quod sacer vates subito ab uno ad aliud transeat; mox ipse loquatur, mox Deum aut homines loquentes inducat, rebus inanimatis veluti vocem et sermonem tribuat; quamlibet fere sententiam gemminata et diversa verborum ubertate repetat . . . *Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me* etc. . . Quamvis autem exploratum non sit, an Hebræi

versus metricos habuerint, nam hebraicæ linguæ vetus pronuntiandi ratio intercidit; negari tamen non potest mensuram aliquam versuum apud eos reperiri, ad cantum et musicam accommodatam. Ad Poësin pertinet Musica, quæ apud Hebræos multum aberat a molliori nostra modulatione, et sonorum varietate; simplicior multo erat et gravior, sed in hac ipsa simplicitate numerosissima. Vid. *Rollin* traité des études tom. II. — Cours complet de Rhétorique par M.r *Amar* 1811, livre V de l'Eloquence des livres sacrés. *Schaeff.* pr. II pag. 205. etc. Sandbichler allgem. Hermeneut. 4. Hauptst. *Fleury* Discours sur la poësie des Hébreux. Hanc Dissert. latine redditam invenies in lat. editione Comment. D. *Calmet*, tom. IV in fol.

IV. *Historia.*

Ad intelligentiam Scripturarum quam plurimum confert historiæ cognitio tum sacræ, tum profanæ. Historia sacra in ipsis Scripturis continetur, certasque continet epochas ab exordio mundi usque ad Christum decurrentes, et, qui his epochis respondent, varios populi Judaici status. Duæ priores epochæ ad totum hominum genus pertinent; tertia Patriarcharum continet historiam; reliquæ populum Israëliticum exhibent in corpus nationis adunatum, primum sub Ducibus et Judicibus, tum sub Saule, Davide e Salomone regibus, qui toti genti imperabant. Facto post Salomonem schismate historia sacra seriem regum tum Judæ tum Israëlis

prosequitur; hanc quidem usque ad annum XV Oseæ regis Israël, quo regnante Samaria expugnata est a Salmanasare rege Assyriorum, et regno Israël finis impositus anno 3283; illam autem Judaici regni usque ad captivitatem Babylonicam sub Nabuchodonosore anno 3416 per urbis ac templi excidium consummatam.

Post captivitatem in patriam reduces Judæi variis adhuc vexati ærumnis tandem pace fruebantur sub principum populi et supremi senatus imperio. Successit dira persecutio sub Antiocho Epiphane, et novus populi Judaici status, qui Machabæorum præclaris gestis, et incredibili virtute in libertatem vindicatus, postmodum sub Asmonæorum sceptro vixit usque ad Herodem, quo regnante natus est Christus.

Multum etiam utilitatis capiet Scripturæ investigator ex historiæ profanæ studio, quam omnes sciunt cum populi Israëlitici factis intime connexam. Quæ scitu maxime necessaria sunt, in insigni opere *Bossuetii, discours sur l'histoire universelle* reperiuntur. —Diffusiorem autem rerum narrationem offerunt D. *Rollin, histoire ancienne,* et præclarum opus D. *Prideaux* Angli, *histoire des Juifs et des peuples voisins*, quod in Gallicam idioma translatum 6 voluminibus in 8.° editum est, adjectis quibusdam Patris *Tourneminii* dissertationibus, quibus auctoris Protestantici errores corriguntur.

V. *Chronologia et Geographia.*

Ad historiam pertinent Chronologia et Geographia. Prima tempus, quo quælibet res facta fuit determinat, dierum, hebdomadum, mensium, annorum divisiones, præcipuas historiæ epochas, æras, et diversos computandi modos explicat. Secunda regionum, urbium, montium ac fluminum situm ostendit. Utraque scientia in Scripturæ interpretatione latissimè patet, et doctissima ingenia exercuit. Vid. dissertationes Chronol. tom. III. Menochii editionis Venetianæ insertas, Onomasticon urbium et locorum ibib. — Consuli etiam possunt chartæ Geogr. orbis antiqui, et dictionaria biblica.

VI. *Archæologia.*

Archæologia, sic dicta a voce αρχη, omnia complectitur, quæ statum populi Judaici tum sacrum, tum civilem, tum publicum, tum privatum concernunt. Ad statum populi sacrum pertinent loca sacra, templa, sacrificia, modus rem divinam faciendi, gradus hierarchici inter personas cultui divino addictas, festa etc. Ad statum civilem publicum refertur forma regiminis, magistratum ordo et auctoritas, jurisdicendi ratio, leges et pœnæ, res militaris, totaque pacis, bellique disciplina. Ad statum autem privatum referuntur omnia, quæ ad vitam hominum pertinent; habitationes, possessiones, agricultura, victus et vestitus, prolium educatio,

matrimonia, ordo successionis, negotiatio, artes, oblectamenta et luctus, funera etc. Quam multa hæc sint et varia nemo non videt; nihilominus, qui nullam horum cognitionem haberet, necessario cæcutiret in pluribus Scripturæ locis. Vide in editione jam citata Menochii doctissimum *Caroli Sigonii* tractatum de Repubblica Hebræorum in VII libros divisum. Item, Moeurs des Israëlites, et des Chrétiens par *Fleury*.

VII. *Stathmica*.

Stathmica a ϛαθμη, quod idem est ac regula, amussis, ad quam aliquid exæquatur, mensurarum ponderum, et monetarum varietatem, et valorem docet. Hac notitia destitutus in pluribus locis perfectum sacrarum litterarum sensum assequi non poterit. Dantur mensuræ liquidorum, dantur et aridorum, dantur et mensuræ longitudinis: *polex*, *digitus*, *palmus*, *pes*, *cubitus*, *passus*, *stadium*, *milliare* etc. Moneta apud Hebræos usitata sæpissime occurrit; *siclus*, quem floreni valorem habuisse putant, vel. 45. crucigerorum. Vigesima pars sicli *Gera* vocabatur; *Mna* sive *Mini* 66 siclos continebat; *talentum* vero Moysis ætate ter mille siclos, seu 50 Mnas confecit. Porro observandum, eandem fuisse inter monetas aureas proportionem, ita tamen, ut aurea ejusdem nominis moneta, decuplo, vel duodecuplo pluris valuerit, quam argentea. Vide *Joannis Marianæ* dissertationem de ponderibus et mensuris t. III Menochii; item *Schæffer* inst. Script. part. II.

VIII. *Philosophia.*

Hoc nomine comprehendimus, quidquid a Logicam, Psychologiam, Physicam, artem Chemicam, Historiam naturalem etc. pertinet. Cum omnis Scripturæ interpretatio rationis humanæ opus sit; clarum est, magnas in ea partes habere Philosophiam; quæ vel ex veritatibus naturali lumine cognitis, vel ex principiis revelatis concludit. Notandum tamen, verba et propositiones Scripturæ non semper stricte et in rigore logico accipienda esse, sed juxta communem et usitatum loquendi modum; neque methodum aliquam systematicam in veteris aut novi Testamenti libris quærendam: non enim philosophicis deductionibus initur Revelatio, sed Dei revelantis auctoritati. Idem de rebus physicis et astronomicis dicendum. Scriptura de ejusmodi rebus ex occasione tantum loquitur, et modo apud homines usitato. Historia naturalis frequentissimam in Scripturæ interpretatione applicationem habet, imprimis cum Increduli, quamvis hanc scientiam vix in superficie attigerint, petita tamen exinde argumenta cum magna eruditionis ostentatione proferant. Verum perfectiori hujus scientiæ cognitione instructus interpres, nebulas ab adversariis aut mala fide, aut ex ignorantia obfusas facili negotio depellet. Exempla habentur Proverb. VI 6, et cap. XXX 25. de formica. Job. XXXIX de Struthione. Habacuc III 17... *Ficus non florebit* etc... Vid. *Weidenauer*,

Uebersetzung der heil. Schrift 1 ter B. Vorrede Seite 48. etc. Stolberg, tom. IV pag. 400, über das an die Römer am X Kap. angeführte Gleichniss, von den auf den Oelbaum eingepfropften Zweigen.	*Traduzione della Sacra Scrittura Tomo. I. Prefazione alla pag.* 48. *Stolberg Tomo IV pag.* 400 *sulla similitudine riferita nel X capo ai Romani dei rami innestati sull' olivo.*

Egregiam in hac parte Interpretibus operam navavit *Clariss. Scheuchzer* in celebri opere quod *physica sacra* inscribitur. Præfertur editio originalis ab auctore anno 1725 idiomate Germ. adornata 4 vol. in folio.

IX. *Subsidia extrinseca.*

Inter Hermeneuticæ sacræ subsidia, quæ extrinseca vocari possunt, numerantur: 1.° Codices manuscripti, et antiquæ editiones, quas legendo, conferendo, accuratiores et antiquiores ab aliis distinguendo, genuinum Scripturæ textum facilius eruet Interpres. 2.° Versiones, quæ non parum conferunt ad tollendam verborum in textu originali ambiguitatem, verumque auctoris sensum indagandum. 3.° Idem fere subsidium ex Patrum citationibus haberi potest. 4.° Imprimis Scripturæ studiosum juvat adire Interpretes et Commentatores, qui in explanandis Scripturis facem nobis præferunt. Sunt autem plurimi et maximi nominis inter Cath. qui vel paraphrasi, vel notis brevioribus, vel majoribus commentariis, aut totam Scripturam, aut

aliquam ejus partem illustrarunt. Notissimi sunt: *Cornelius a Lapide* societatis Jesu, qui X commentariorum tomos reliquit in omnes Scripturæ libros, Psalmorum tantum et Job libris exceptis. *Louis Isaac le maitre de Sacy*, sacerdos Parisinus, *Ludovicus de Carrière* congregationis Oratorii presbyter *Augustin. Calmetus*, Ordinis S. Bened. Abbas, cujus commentaria a *Dominico Mansi* in latinum translata sunt. Breviores commentatores sunt: *Joannes Menochius* Societate Jesu. Optima ejus editio cum supplemento *Tourneminii* Venetiis prodiit. *Jacobus Tirinus*, *Emmanuel Sa*, *Joannes Mariana* omnes ejusdem Societatis viri doctissimi, qui uti erant non laudis desiderio, sed studio Religionis et virtutis incitati, ita lectores suos, non humanæ sapientiæ spiritu inflant, sed religiosos efficiunt et pios Scripturarum cultores. Addi possunt Bibliorum editiones cum notis, et Chronologiis etc.; qualis est Biblia sacra, cum notis Vatabli. Biblia Vulgata in folio Parisiis apud *Antonium Vitré* impressa. Biblia Avenionensia, seu *Bible de Vence*, cum paraphrasi, notis, præfationibus et dissertationibus ex diversis auctoribus collectis edita a *Rondeto*

§. V.

An admitti possit systema accommodationis ad sensum recentiorem inter Protestantes Interpretum.

OBSERVANDA

I. Ex sola jam Evangeliorum lectione apertum est, Christum, cum populum instrueret, se se in multis hominum captui, locorum, ac temporum circumstantiis accommodasse; atque in hoc quam maxime elucet divina ejus sapientia, et paternus affectus in homines infinitis prope miseriis et præjudiciis laborantes, quod se tam libenter ad audientium mensuram dimittebat. Hinc sermone usus est plano et populari, et frequenter in parabolis locutus est; ut inculta et sensibus nimium adstricta ingenia a rebus obviis et corporatis sensim ad cœlestia duceret: neque omnibus passim, et sine discrimine omnia tradidit, sed ad hominum captum et indolem ita doctrinam attemperavit, ut mox clarius, mox obscurius eam proponeret, et primum quidem ea, quæ notiora erant et faciliora; hæc enim qui ferre non poterant, procul dubio parum se idoneos probarunt, ad majora capienda. Hinc ne divinitatem quidem suam omni-

bus prædicari et evulgari voluit, priusquam a mortuis surrexisset; ipse autem eam aliquo modo tegere videbatur, cum se passim filium hominis nominavit. Hinc et ea quæ sciebat profundius animis infixa, ad tempus tolerabat; hujusmodi erat illa, quam Judæi alte mente imbiberant de regno Messiæ temporali, et perpetua legis Mosaicæ duratione persuasio. Hæc omnia probatione non indigent, cum tota Christi historia id loquatur. Quin et ipsis Apostolis jam morti proximus ait Joann. XVI 12. . . *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. . . .*

II. Magistri exemplum secuti sunt Apostoli, quemadmodum eorum et gesta et scripta testantur. Petrus se tum Judæis, tum Gentilibus accommodare studuit quoad legalium observationem. Paulus accerrimus libertatis Evangelicæ propugnator de se ipso ait I ad Cor. IX 20 ... *Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer. . . .* Concilii Jerosolymitani decretum de sanguine et suffocato; nihil aliud erat, quam statutum *temporarium*, quod prudens œconomia tunc exigebat. In proponenda Christi doctrina et explicandis mysteriis eandem cautionem adhibuerunt Apostoli, sapientes medicos imitati, qui alia aliis remedia præscribunt, prout ægri varie sunt dispositi. Sic Petrus, Actor. II et III, coram tota Judæorum multitudine loquens divinitatem Christi nondum aperte prædicavit; iis autem, qui compuncti corde erant, *aliis etiam verbis plurimis testificatus est.* Sic et Paulus Apostolus Athenis in Areopago de Christo

ita disseruit, ut ejus divinitatem hominibus ad credendum minime dispositis non aperiret; eos autem, qui alieni non erant ab excipienda veritate, paulatim ad fidem præpararet. Id præclare explicat S. Ambrosius . . . » Lege, inquit, sermonem » Apostoli apud Athenienses habitum. . . Ab uno » Deo operatore mundi incipit, dicens: Deus, qui » fecit mundum, et cuncta, quæ sunt in eo. Negare non poterant, unum operatorem esse mun» di, unum Deum, unum omnium Creatorem: » tunc venit ad Christum, nec tamen Deum ma» luit, quam hominem nuncupare. Qui enim tractat » debet audentium considerare personas, ne prius » irrideatur, quam audiatur. Quomodo enim Athe» nienses crederent, quia Verbum caro factum » est, et de Spiritu Virgo concepit, qui irride» bant, quia resurrectionem audierant mortuo» rum? Quid interest, quo quisque credat ordine? » Non in principiis perfecta quæruntur, sed de » principiis ad ea, quæ perfecta sunt, perveni» tur. » . . .

III. Si novum accommodationis systema nihil præter id, quod modo expositum est, contineret, omni reprehensione careret; sed alia sunt omnino modernæ exegesis consilia; ita enim omnia confundunt; ita Christi religionem ab omnibus, quibus fœdata erat sordibus, ut ipsi dicunt, expurgant; ita hominum additamenta a sensu Christi, litteram a Spiritu, methodum a doctrina, localia, temporaria, statuaria, aliaque, quæ prudentis tamen œconomiæ fœtus sunt, ab iis, quæ

semper, quæ ubique, quæ apud omnes valere debeant, distinguunt; ut præter purum putidumque naturalismum in Christiana Religione nihil remaneat. D. *Schaeffer* in dissert., quam in hanc materiam Moguntiæ edidit, præcipuos novi systematis auctores et propagatores assignat *Semlerum*, *Tellerum*, *Bassedovium* et *Steinbartum*, quorum systemata exponit et refutat. Verum sacram Exegesin apud Protestantes ab eo tempore novos progressus fecisse jam *a priori* concludi potest ex eorum perfectibilitatis principio. Nam cum nullos nunc limites patiatur effræna nova dicendi libido, et ipsi summam delirandi, et divina omnia conculcandi licentiam summam rationem putent, nunquam gradum sistunt; nec in aliquo systemate, quamvis satis impietatis habeat, ut sæculo nostro non indignum videri posset, immorandum putant; sed ad alia *perfectiora* incitate progrediuntur. Ideo puto, plurimis hodie ne illud quidem accommodationis systema sufficere. Illud enim systema excogitatum videtur a viris, qui cum omnem supernaturalem dispensationem negarent, tamen Christi et Apostolorum characteri parcere voluerunt, et ne eos tanquam fanaticos homines et impostores traducere viderentur, ad hoc quamquam, miserrimum temperamentum confugerunt, ut dicerent eos ex prudenti œconomia temporibus se, et hominum genio accommodasse. Verum his quoque curis se expediunt temporis hujus Novatores; idque facile sibi persuadebit, quisquis sententias expenderit *Kantii* et *Kantianorum*, *Barthii*, *Pauli*, *Claudii*,

aliorumque, quorum ne nomina quidem scire valde desideramus: nihil enim nostrum interest. Sic scire nobis sufficit multos existere malos perversosque genios omnis veri, bonique inimicos, quamvis, quo illi nomine appellari debeant, aut quibus factis hucusque apud suos inclaruerint, nesciamus. Cfr.

Sandbichler, Stimme des Rufenden in der Wüste. — *Ejusdem* Darstellung der Regeln einer allgemeinen Auslegung. 1. Hauptst. 12 §. S. 32. — Theodulus Gastm. p. 90. et seq.	*Voce di quel che grida nel deserto* (*Vox clamantis in deserto* :) — *Prospetto delle regole d'una traduzione generale Capit. I.* — *Convito di Teodulo pag.* 90, *e seguenti.*

PROPOSITIO

Systema accommodationis in sensu Semleri et aliorum ex Protestantibus falsum est, impium, et omnem evertens revelatam Religionem.

I. *Falsum est.*

Probatur I.° Falsum est, Christum quidquam dixisse, aut egisse, quo erroris patrocinium suscepisse; et Judæos in falsis, quibus imbuti erant doctrinis confirmasse videretur: econtra tum factis

tum sermonibus gentis suæ præjudicia impugnavit, atque, ubicumque occasio se offerebat, testimonium perhibuit veritati; quod multis ex Evangelio argumentis probari potest.

1.° Quamvis legem ipse impleverit; eam tamen abrogandam esse pluribus in locis docuit. Matthæi XXIII et XXIV. — Item Lucæ cap. VIII, v. 6. — Joan. IV 21. . . . *Venit hora, quando nec in monte hoc, nec in Jerosolymis adorabitis Patrem*... Huc imprimis pertinet Parabola, quam Jerosolymis in templo docens principibus Sacerdotum et Pharisæis proposuit Matth. XXI 33., et quam his verbis concludit v. 43. . . . *Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus*. . . .

2.° Nihil altius Judæorum animis impressum erat, quam splendida illa imago regni temporalis a Messia in omnes gentes proferendi. Hoc errore ipsos Discipulos usque ad Christi ascensum irretitos fuisse scimus. At nullibi reperimus Christum aliquid egisse, quo vanam Judæorum spem aleret; quin contrarium potius verbo et exemplo docuit. Legatur ejus oratio in monte habita, multaque alia, quæ de humilitate, paupertate, patientia, mortificatione locutus est. Nihil in ejus parabolis frequentius occurrit, quam idea de *regno Dei*, de *regno cœlorum*; quam ideæ Judæorum de regno Messiæ terreno subjecit. Quid autem per illud regnum cœlorum intelligi debeat, tum ex sancti Joannis prædicatione Matth. III discimus, tum ex ipsius Jesu Christi verbis, quibus publicum ministerium

auspicatus est... *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum* . . . Matth. IV.

3.° Christus quidem divinitatem suam, ne Judæorum animos irritaret, non statim neque omnibus apertis verbis prædicavit; sed sensim tamen et cum cautione, atque signis magis et prodigiis, quam verbis eam ita manifestavit, ut lumen recto corde quærentes, dubii manere non potuerint. Matth. XVI Discipuli eum ut Dei filium agnoverunt. Vide etiam Joann. VIII et X.

4.° Constat demum ex multis aliis Scripturæ locis, Christum non tantum populi favorem non captasse, sed sæpe, et vehementissime, ejus se erroribus opposuisse. Joann. VIII eos non Abrahæ filios esse dicit, sed diaboli: superstitiosam sabbati observationem pluribus in locis redarguit; quid ad tuendum templi honorem fecerit, contra id, quod longo usu introductum erat, Joann. II, et Matth. XXI legitur etc.

5.° Si Christus hominum gratiam aucupare voluisset, doctrinam suam ad eorum voluntatem accommodando; procul dubio alicui ex illis sectis se addixisset, quæ aut principum, aut populi favorem habebant; verum illud tam parum egit; ut tum Sadducæorum tum Pharisæorum in se odium concitaverit. Pharisæos imprimis, qui summa apud populum gratia valebant, acriter insectatus est (vide Matth. XXIII et alibi). Ergo etc.

Prob. II.° Quod de Christo a nobis dictum est, id de Apostolis quoque valere, vel ex hoc solo constat, quod Christus eos miserit, sicut et ipse

missus fuerat a Patre; quod Spiritu S.° eos repleverit; quod sicut Apostoli Ecclesiis aliam quam Christi doctrinam non tradiderunt, ita quoque Ecclesiæ traditam ab Apostolis doctrinam, tanquam a Christo acceptam, religiosissime custodierint.

II. *Impium est.*

Probatur. Sententia adversariorum, cum divino Christi charactere conciliari non potest; nihil sibi in ejus doctrina, totaque agendi ratione cohæreret; ubique contradictio et simulatio, veritatis pollicitatio, et falsitatis confirmatio; atqui hæc dicere impium est. Ergo etc.

Prob. maj. Christus sæpe de seipso loquens, ait se in mundum venisse ut veritati testimonium perhiberet, Joann. XVIII. De se ipse dicit, quod sit via et veritas, Joann. XIII. Ad opera sua provocat . . . *Opera quae ego facio testimonium perhibent de me* . . . Joann. V. Nihilominus in sententia modernæ exegesis Christus, cum se magistrum veritatis publice annuntiavit, contraria omnino veritati docuisset; ita quidem, ut Judæis nullum jam medium remansisset exuendi erroris, quem vidissent tanti Magistri auctoritate, tot signis et prodigiis confirmatum.

III. *Omnem reveletam Religionem evertit.*

Probatur. Admisso novo hoc Protestantium systemate ad *methodum* referri poterunt, vel ut

localia et *temporaria* haberi, quæcunque cum interpretis opinionibus non cohærent. Imo ad hunc tantum finem excogitatus fuit novus Scripturam explicandi modus; ut facillimum fiat cuilibet et liberum, quidquid positivum est et supernaturale, ex doctrina Christi expungendi; quod autem hac ratione omnis Revelationis fundamenta subvertantur, per se apertum est.

ARGUMENTA CONTRARIA.

Argument. I. Scriptura ipsa duas distinguit hominum classes; alios vocat πνευματικȣς, seu *spirituales*, alios σαρκικȣς, *carnales*. Hi sunt, qui sensibus magis, quam menti serviunt, neque rationem habent satis excultam, ut possint rerum externarum adminiculo carere. Ad hanc classem Christi et Apostolorum tempore omnes fere tum Judæi, tum Gentiles pertinebant; quorum indoli et ingenio, ut se accommodarent Apostoli, externa illis et sensibilia objiciebant, puta, ritus sacros, vitam et historiam Christi externam, miracula etc. Spiritualibus autem vita Christi interna, id est spiritus sub cortice historiæ latens, seu doctrina morum, qua ad sanctitatem vitæ informamur, semper suffecit; atque hodie imprimis sufficere potest Christi sectatoribus, qui vana Judæorum, et Paganorum præjudicia jam diu exuerunt. Ergo etc.

Respond. nego anteced. Qui ita concludunt, ita Scripturæ verbis alienum sensum supponunt, præter magnam mentis perversitatem nihil probant; neque ab illis, qui aperte Scripturis, et revelatæ Religioni bellum indixerunt, alia ratione differunt, quam, quod hostilem animum aliqua reverentiæ simulatione obtegant. Quis unquam ita desipuit, ut putaret, quidquid in Religione

Christiana externum est, ad eam proprie non pertinere? Historiam Christi, vaticinia, miracula auferri posse a Religione, quin ipsa in sua necessaria constitutione immutetur? Ad Christi Religionem non pertinebunt, quæ eam quam maxime ab omni alia distinguunt, quæ a Christo et Apostolis tanquam fundamenta posita sunt, quibus voluerunt omnium sæculorum fidem sustineri? Ergo ipsa Christi resurrectio, ad quam ille toties in vita sua appellavit, de qua Apostolus expressis verbis ait (*I. Corinth. XV*, 14., 15.) . . . *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides nostra, invenimur autem et falsi testes Dei . . .* Hæc ipsa resurrectio, tanquam factum historicum ad Christianam Religionem non spectabit! Non terrent hæc novos Interpretes; quin potius hæc ipsi non fatentur tantum, sed impudentissime affirmant. Verum, si facta Christi et Apostolorum, hac ratione quia externa sunt, et ad historiam pertinent, repudiari possunt, quis quæso, divinam Christi et Apostolorum missionem Naturalistis probabit? Vel hæc facta vera sunt, vel falsa: si primum, an non etiam eruditis vera sunt; aut, an in eo forsan consistit liberalissima sæculi nostri sapientia, ut illa non pareat veritati, sed veritatem pro suo arbitrio fingat? Si autem falsa sunt, quæ in Evangelio narrantur; cur rudes in negotio salutis errore decipiuntur? Cur illis tantopere commendatur Scripturæ lectio, cui credere tuto non possunt? Aut quis regulas assignabit, quibus ea, quæ omnibus creditu necessaria sunt, ab illis distinguuntur quæ temporaria, localia, statutaria sunt? Aperte abutuntur adversarii distinctione illa inter homines, qui κατα σαρκα, et illos, qui κατα πνευμα ambulant, nam alius omnino est sensus loci illius, quem persuadere ipsi vellent lectoribus suis; et valde timendum esset neotericis nostris Interpretibus, ne, si ab

Apostolo facienda esset discretio, in numerum τῶν σαρκικῶν conjicerentur.

Argum. II. Apud omnes in confesso est, Christum et Apostolos se se receptis inter Judæos opinionibus accommodasse; ejusmodi sunt, quæ de obsessionibus dæmonum dicuntur, de morte Christi sub idea Sacrificii, et Satisfactionis etc. Verum quæ per meram accommodationem dicta sunt, ad doctrinam proprie non pertinent, sed ad methodum tantum, quam constat diversam esse posse pro hominum, temporumque diversitate. Ergo etc.

Respond. nego majoris suppositum; supponit enim Christum et Apostolos, ubicunque cum Judæis senserunt, mera accommodatione usos fuisse: ac si Judæorum Religio tum temporis nihil nisi falsum, erroneum et superstitiosum habuisset. Multa illi ex Scripturis et Traditione tenebant vera et sancta. Ad hæc præ aliis referenda est certa persuasio de Scripturarum divinitate, humani generis reparatione, peccatorum per sacrificia expiatione; de malorum dæmoniorum, hominumque ab illis obsessorum existentia etc. Adversariorum esset probare, ea, quæ de possessis a dæmone in Scriptura narrantur, salva librorum sacrorum veritate, morbis adscribi posse. Probandum esset, Judæos ex falsa opinione pro peccatis sacrificia obtulisse, ut offensum Numen placarent; libros quos semper ut sacros venerati sunt, divinam originem non habere. Sed hæc aliaque ejusmodi nemo hucusque demonstrare potuit; contrarium e contra tota Scriptura clamat. In exemplum afferri non possunt, falsa quædam Judæorum præjudicia, quæ successu temporis evanuerunt; aut statuta mere disciplinaria, postmodùm immutata; nam de his ad alia consequentia duci non potest. Christus et Apostoli opiniones quasdam Judæorum ut falsas ad tempus quidem tollerarunt, at approbarunt

nunquam, sed ut evellerentur ex hominum animis constanter, sed cum prudentia et discretione laborarunt.

ARGUM. III. Esto, facta et miracula Christi non posse in dubium vocari; id tamen certo admitti debet, hæc miracula patrata tantum fuisse in confirmationem Religionis naturalis a Christo et Apostolis clarius propositæ; in hac siquidem Religione naturali consistit vera Christi Revelatio, quam universalem et perpetuam esse voluit. Qui hanc tenet, Christianus est; quidquid ad hanc non pertinet, pro libitu rejici potest, tanquam additamentum extrinsecus adscitum.

RESP. NEG. ANT. Manifestum est, hanc sententiam cum fide mysteriorum, quæ Christiana Religio complectitur, stare non posse: nam si Christus et Apostoli hæc docendo per accommodationem locuti sunt, si omnia, quæ Religioni naturali superaddita fuerunt, inter localia haberi possunt, præter merum Deismum nihil supererit. Actum erit de avita Religione, et in locum divinorum dogmatum succedet rationis nomine palliata impietas.

Porro quis non miretur acutissimam, et accuratissimam hominum istorum concludendi rationem? Christus et Apostoli mysteria proposuerunt humanæ rationi impervia, quæ scandalum erant Judæis, Gentibus autem stultitia. Nihilominus cum hæc dicerent Christus et Apostoli, tempori servierunt, hominum ingenio, et opinionibus sese accommodarunt!?

ARTICULUS IV.

De versionibus Scripturæ sacræ.

OBSERVANDA

I. Omnes fere V. T. libri lingua hebraica conscripti fuerunt, paucis tantum exceptis; novum Test. fere totum Græcis litteris exaratum fuit, hæc enim lingua Apostolorum tempore plurimas gentes occupaverat. Quamvis communis sit opinio, Matthæum Evangelium suum, et Paulum epistolam ad Hebræos hebraice scripsisse, seu potius sermone Syrico - chaldæo; in hac tamen lingua hodie non extant. Evangelium S. Marci et Epistolam ad Rom. latine scripta fuisse nullis solidis rationibus probari potest.

II. Quoniam Hebræi post captivitatem babylonicam lingua chaldaica tanquam vernacula utebantur, textus hebræus transferri cœpit in idioma chaldaicum. Ejusmodi explicationes aut interpretationes Chaldæis *Targum* vocantur. Versio Chaldaica in libros V. T. protocanonicos quæ in bibliis polyglottis habetur sub nomine Paraphrasis chaldaicæ, in tres partes dividitur. Prima Pentateuchum complectitur, et auctorem habet *Onkelos*, qui 40 annis ante Christum scripsisse dicitur. In libros, qui a Judæis

prophetici dicuntur, Paraphrasin edidit *Jonathan, Ben-Uziel*, quem ajunt celeberrimi illius *Hillelis* discipulum fuisse, et *Onkeloso* coævum. Paraphrasis in libros hagiographos Rabbi *Joseph* attribuitur, qui cæcus vel luscus erat, et quem sæculo tantum IV. post Christum vixisse censent critici. Triplex hic Targum *Babylonius* vocatur, et multum differt ab eo quem Hierosolymitanum nominant, quique admodum mutilus est, stylo impurus, et fabulis refertus.

III. Existit etiam translatio Syriaca ex Hebræo expressa, » quam, ut ait *Waltonus* (*Bibl. polygl. proleg. V. n.°* 84.), non multum post Apostolorum tempora factam esse, constans est orientalium traditio, nec desunt argumenta, quæ idem suadent. Publice per Orientem in Ecclesiis legitur. ». Hanc versionem primus pro Europæis in lucem produxit *Michael Lejay*, in polyglottis Parisiis editis; emendatior tamen et auctior legitur in polyglottis Londinensibus, et plerosque etiam ex libris deuterocanonicis complectitur. Id imprimis notandum, quod ab hodierno Hebræo codice non raro discrepet, cum nostra autem Vulgata mire consentiat. Quod aliam attinet versionem Syriacam V. T., quæ ex LXX Interpretum versione concinnata fuit, et nullius fere nominis est, videri potest *Rich. Simon.* Histor. Crit. V. T. lib. II. Sua tamen utilitate non caret Syriaca versio N. T. ex græcis codicibus, non a S. Marco, sed longo post tempore incerto auctore adornata.

IV. Prima et omnium antiquissima Scripturæ

versio est illa LXX. Interpretum, quam dicunt ex hebræo in græcum sermonem traductam fuisse sub Ptolomæo Philadelpho, annis ante Christum fere trecentis. Nihil est in Interpretationis hujus historia, quod non in controversiam adductum fuerit; ne illud quidem cum certitudine definiri potest, quam Scripturarum partem illi interpretes fuerint interpretati; an legem tantum, an omnes libros Hebræorum litteris conscriptos. Id certum, libros V. T. omnes ex hebræo græce versos extitisse ante Christi et Apostolorum tempora, nam Christus et Apostoli ex græco loca V. T. produxerunt. Exinde tantam illa interpretatio auctoritatem consecuta est, ut Ecclesia græca nulla alia translatione quovis tempore usa sit. Ex Patribus quamplurimi LXX Interpretes speciali Dei assistentia adjutos fuisse docuerunt. *S. Augustinus* lib. XVIII de civitate Dei ait .... *Spiritus qui in Prophetis erat, quando illa dixerunt, idem ipse erat in LXX viris, quando illa interpretati sunt* ... Addiderunt quidam cellularum fabulam, quam *Hieronymus* explodit in præfatione Pentateuchi.

V. Versiones græcæ *Aquilæ, Theodotionis* et *Symmachi* post Apostolorum tempora editæ sunt. *Aquila* qui ex Christiano Judæus factus est versionem suam evulgavit sub Hadriano Imperatore anno 130; *Theodotion*, pariter apostata, primum Marcionita, deinde Judæus fuit; ejus versio quam anno circiter 180 sub Marco Aurelio vel Commodo confecit, propter magnam quam habet cum LXX interpretatione consensionem, ita a veteribus pro-

bata fuit, ut in plena editione V. T. ubi LXX deficerent, ponerentur supplementa ex Theodotione. *Symmachus* Samaritanus, Christianam Religionem amplexus ad Ebionitarum sectam transiit. Scripsit circa annum 200 Septimo Severo imperante. Versiones istæ in odium versionis LXX ab Apostatis, et Judaizantibus factæ, licet illis usi sint veteres in scriptis suis, nunquam tamen ab Ecclesia publice receptæ, et approbatæ sunt.

VI. Quatuor versiones græcas hucusque enumeratas Origenes incredibili labore in unum volumen collegit, distributa in quatuor columnas pagina. Biblia hæc quadripartita ab auctore *Tetrapla* inscripta sunt a τετραπλως quadruplex. Cum deinde etiam ad Hebraicum textum animum adjecisset; secundam adornavit editionem quæ *Hexapla* vocatur; et sex columnis 1.° textum hebraicum continet hebraico charactere; 2.° eundem græcis litteris expressum; tum quatuor jam nominatas græcas versiones. Prodiere postea duæ aliæ versiones græcæ, Prophetas minores, Psalterium, et Canticum Canticorum amplectentes, quæ quoniam ignoti auctoris erant, dictæ sunt quinta et sexta. Ambæ in gemina columna *Hexaplis* adjectæ *Octapla* effecerunt. Demum septima adhuc versione addita enata sunt *Enneapla*.

VII. Quod versiones latinas attinet, ait *Waltonus*, multæ olim erant ex græco factæ, ita ut vix numerari potuerint, ut ait *S. August.* lib. II de doctrina Christ.; quisquis enim græcæ linguæ vel mediocrem cognitionem assecutus erat, proti-

nus ad vertendum se accingebat. Inter reliquas tamen una eminebat, quæ *Itala*, *Vulgata*, *communis*, aut *Vetus* appellata est. Hanc præ cæteris commendat *S. August.* loco cit. . . . *Est enim*, inquit, *verborum tenacior*, *cum perspicuitate sermonis* . . . . *Vetus* vocata est, quia omnium latinarum versionum antiquissima erat, et, uti communiter creditur, a viro aliquo Apostolico primis nascentis Ecclesiæ temporibus adornata. Interim tamen magis in dies, magisque excrevit latinorum codicum multitudo et varietas, resque ita in confusionem adducta est, ut necessarium visum fuerit, integram codicum emendationem instituere. Pium æque ac arduum opus suscepit *S. Hieronymus*, multis amicorum precibus atque jussu, ut ipse ait (*Praefat. in Evangel.*) S. Damasi Papæ excitatus. Imo ut Judæorum ora obstrueret, qui Latinam versionem ex Græco των LXX confectam, tanquam ab Hebræo textu in multis dissentientem carpebant, veteris Test. libros ex hebræo in latinum transtulit. Hanc ejus interpretationem, quamvis multos ab initio contradicentes habuerit, sensim tamen universa Ecclesia Latina recepit.

VIII. Ita demum enata est *Vulgata* nostra, quæ partim ex antiquissima editione latina constat, quam *August.* Italam vocat; partim, et quidem quoad maximam partem ex versione *Hier.* ex hebræo facta. Ex antiqua versione habemus 1.° Nov. Test. a *S. Hieronymo* tamen græcæ fidei redditum. 2.° Ex V. T. libros Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, Baruch cum Jeremiæ Epistola. Reman-

sit quoque Psalterium ex antiqua editione, quod huic assueti fuerint populi. Porro in illis etiam libris, qui ex *S. Hieronymi* translatione assumpti sunt, Vulgata nostra non raro relicto textu Hebræo, sequitur LXX, ut plurima loca aperte ostendunt. Vide *Schaeffer* Instituit. Script. parte I, sect. I, cap. IV §. 3.

IX. Hæc itaque *Vulgata* illa versio est, quæ a sæculo VII. in tota Ecclesia Latina communi usu recepta fuit, et quam Concilium Tridentinum authenticam declaravit. Hæc sunt verba Concilii sess. IV decreto de editione et usu librorum sacrorum . . . » Sacrosancta Synodus, considerans non » parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si » ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferun- » tur sacrorum librorum, quænam pro authentica » habenda sit, innotescat; statuit, et declarat, ut « hæc ipsa vetus et Vulgata editio, quæ longo tot » sæculorum usu in Ecclesia probata est, in pu- » blicis lectionibus, disputationibus prædicationi- » bus, et expositionibus pro authentica habeatur; et » ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, » vel præsumat. » . . . Hæretici Vulgatæ auctoritatem, quantum possunt, deprimunt, non tam amore veritatis, quam odio in Concilium Trident. et Ecclesiam Catholicam.

PROPOSITIO I.

Latina utriusque Testamenti versio, quæ Vulgata dicitur, a Tridentino jure merito declarata est authentica.

Prob. I.° Illa versio merito authentica declarata est, quam multi et magni in Ecclesia doctores commendarunt, et quam Ecclesia, quæ est columna et firmamentum veritatis, a mille jam et amplius annis publico uso approbaverat: atqui talis est Vulgata nostra. Ergo etc.

major certa est. Nec enim fieri potuit, ut pars Ecclesiæ longe numerosior, ad quam etiam Romana pertinet Ecclesia, cæterarum mater et magistra, nullam per tot sæcula habuerit verbi divini legitimam versionem et interpretationem, in iis imprimis quæ ad fidem et mores pertinent.

Prob. min. Constat a S. Gregorii M. tempore i. e., a sæculo 7.° ineunte Latinam Ecclesiam hac sola versione usam fuisse. Hanc populo explanarunt Ecclesiæ Pastores, et verbi divini præcones; hanc Doctores et Concilia adhibuerunt contra Hæreticos; hanc commentariis illustrarunt interpretes.

Prob. II.° Versio nostra Vulgata ex antiquissimis et probatissimis versionibus coaluit; et quoad maximam partem opus est *S. Hieron.* Quæ autem *Hieron.* non sunt, ex illa antiqua editione retenta fuerunt, quam diu ante hujus Doctoris tempora in

Ecclesia Latina maxime in usu fuisse constat, et quam *S. Agustinus* aliique PP. omnibus aliis versionibus anteponunt. Sed et has quoque partes, quemadmodum et N. T. libros *S. Hieronymus* partim ex græcis fontibus, partim ad versionem LXX in Hexaplis emendavit.

Jam vero negare nemo potest *S. Hieronymum* omnibus tum naturæ et artis, tum et gratiæ donis ad hoc opus fuisse instructum. Hunc *S. Augustinus* (*Lib. XVIII de civit. Dei*) vocat hominem doctissimum, et trium linguarum peritissimum, cujus totum litterarum laborem Hebræi fatentur esse veracem. Erat in eo laboris summa tolerantia, et rerum divinarum humanarumque multijuga cognitio; ingenium acre, et in omni litteratura excellens. Hebraicæ linguæ studio usque ad extremam senectutem operam dedit, nec laboribus parcens, nec sumptibus, tum ut optimos magistros, tum ut optima exemplaria compararet. His accedit asperrimum vitæ genus ab omni mundi consortio seclusum, cum assidua oratione, et tenerrima pietate conjunctum, et illa tam crebra alienarum orationum efflagitatio, ut eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in latinum eos posset transferre sermonem. Unde illud Prosperi de ipso elogium:

Hebraeo simul et Graja, Latioque venustus
Eloquio, morum exemplum mundique magister.

Prob. III.° *Ex confessione Protestantium. Beza* in editione N. T. an. 1559 eam omnibus latinis versionibus anteferendam esse affirmat *Paulus Fagius* a *Waltono* citatus cap. 4 versionis suæ Latinæ pa-

raphrasis Chaldaicæ ait . . . » Non est temere nata Vulgata editio, ut quidam stulte et imprudenter clamittant. » . . . *Ludovic. de Dieu* vir linguarum peritia conspicuus, de Vulgatæ auctore ita scribit. . . . » Si Vulgatum interpretem, quisquis is tandem fuerit, doctum, imo doctissimum virum fuisse asseram, non me peccasse judicavero. Suos habet nævos fateor, habet et suos barbarismos; sed quin passim ejus fidem, judiciumque admirer, etiam ubi barbarus videtur, negare non possum. Idem sentit *Grotius* in præf. annotationum suarum in Vetus T. ubi rationem reddit, cur ad Vulgatam quasi textum notas suas referat. Item *Casaubonus* et alii inter Protestantes doctissimi viri.

PROPOSITIO II.

Tridentina Synodus Vulgatam authenticam declarando eam hebraeis et graecis fontibus non anteposuit, neque ab omni mendo puram esse definivit.

Prob. I. pars. Si Tridentina Synodus voluisset Vulgatam hebræis et græcis fontibus anteponere, illud in suo Decreto indicasset; atqui tamen ea de re prorsus silet, græci et hebræi textus nullam mentionem facit, cum illis Vulgatam nullatenus comparat; sed id solum decernere intendit, quænam inter latinas versiones habenda esset ut authentica. Ergo etc.

Minor probatur tum ex verbis Decreti, tum ex testimonio doctissimorum virorum, qui Concilio interfuerunt... » Nihil, inquit *Salmero* (*Proleg. III.*), de exemplaribus græcis, et hebraicis agebatur: tantum inter tot interpretationes latinas, quas sæcula nostra parturierunt, quænam ex illis præstaret, sermo erat; liberum autem reliquit sancta Synodus omnibus, qui Scripturas sacras profundius meditantur, fontes græcos et hebræos, quantum opus sit, consulere. » ... Idem refert *Andreas Vega* qui Concilio maxima cum laude adfuit (*Lib. XV de Justific. cap.* 9.), *Melchior Can.* (*Lib. II cap. XV.*) *Pallavicinus* (*Histor. Conc. Trid. lib. VI.*), *Bellar.* (*De verbo Dei lib. II cap. X.*) et alii plures.

Prob. II pars. Concilium suum de Vulgata decretum promulgando, mandavit, ut eam sedulo, diligenterque corrigerent viri eruditissimi. Ergo eam non habuit ut omnis prorsus mendi expertem. Post multos labores jussu summorum Pontificum in id opus collatos *Pius V* Vulgatam edidit emendatam nihilominus jussu *Clementis VIII* denuo expurgata, et ad eum statum perducta fuit, in quo nunc exstat. Verum ne hæc quidem denuo castigata et limata editio ab omni menda libera est, fatentibus illis ipsi doctissimis viris, qui in ea emendanda operam posuerunt... » Scias velim, ait *Bellarmin.* ad Lucam Brugensem, Biblia Vulgata non esse a nobis accuratissime castigata; multa enim de industria multis de causis pertransivimus, quæ correctione indigere videbantur. » ... Ergo etc.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA

Objiciunt I. Nec jure, nec prudenter egit Ecclesia, cum Vulgatam authenticam declaravit. Ergo etc.

Resp. nego ant. 1.° Jure id facere potuit Ecclesia, quia ipsi concreditum est depositum fidei. Ipsi donum inerrantiæ a Christo concessum, ut satis hucusque probatum fuit. Nam si Ecclesia non poterit, absque errandi periculo declarare, quodnam genuinum Dei verbum sit, quæ legitima ejus versio; quomodo de rebus fidei judicabunt Episcopi, quorum semper pauci habentur, qui Scripturam in ipsis fontibus legere possunt? . . » Vel in Scriptura latina, ait *Melchior Canus* (*Loc. theol. lib. II cap.* 13.), aliquod falsum continetur, quod ad fidem moresque pertineat: vel e contrario verum est, quod nobis ubique tradit. Si verum est, id confirmare nitemur. Sin falsum, jam Ecclesia Romana atque Latina, in qua vel sola nunc temporis fides Catholica perseverat, circa ea, quæ fidei sunt, graviter aberraret. » . . .

2.° Prudenter egisse Ecclesiam ex eo patet, quod nulla alia ratione occurri potuerit versionum multiplici varietati, quam Scripturæ depravatio necessario consequitur. Scimus quanta Hieronymi tempora nata fuerit confusio, cum tot pene vulgabantur exemplaria, quot codices: magna igitur Dei providentia tunc factum est, ut *Damasi* Papæ sollicitudine, et *S. Hieronymi* laboribus Ecclesia concordem Scripturarum unitatem acceperit. Cum autem hæc unitas in summum periculum denuo adducta fuerit Novatorum tempore, providentissime Decretum illud Concilii editum est, quo versionum dissensio inter Catholicos saltem præcaveretur. Nihil providam hanc Ecclesiæ Catholicæ sollicitudinem magni commendat, quam Novatorum exemplum. Quamprimum enim contempta an-

tiqua traditione novas interpretationes sectari cœperunt, tot diversæ et inter se dissentientes versiones excusæ sunt, ut nihil fere certi ex eorum editionibus haberi potuerit. Inde illud *Lutheri* contra *Zwinglium* . . . » Si diutius steterit mundus, iterum erit necessarium, ut propter diversas Scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ad conservandam fidei unitatem Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus. » . . Cfr. *Bellarm.* de verbo Dei lib. II cap. X.

Objiciunt II. Non potest authentica haberi ea versio, quæ erroribus scatet innumeris: atqui talis erat Vulgata editio, præsertim Concilii Trid. tempore. Ergo etc.

Resp. dist. maj. Quæ erroribus scatet contra fidem et mores, *conc.* Quæ errores continet leviores, et extra fidei et morum materiam, *nego*. Hæretici nihil hucusque in Vulgata invenerunt, quod fidei aut bonis moribus repugnaret. Menda levioris momenti in eam irrepsisse fatemur, quæ aliquam hinc inde obscuritatem pariunt. Verum Concilium eam approbando simul mandavit, ut diligentissime emendaretur, eamque curam summis Pontificibus detulit. . . « Eatenus voluit (Concilium) eam authenticam haberi, ait *Andreas Vega*, qui ipso Concilio interfuit (*Lib. XV in Conc. Trid. cap.* 9.), ut certum omnibus esset, nullo eam fœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide et moribus colligi posset. » . . . Seu, ut Pallavicinus habet (*Lib. VI hist. Conc. Trid. cap.* 17.), eam non fuisse data opera corruptam in quacunque parte. Porro vocem *authenticum* Theologi a jurisperitis mutuati sunt; hi authenticum vocant scriptum illud, quod ex se fidem facit, ita ut a nullo rejici, vel in quæstionem vocari debeat. Hoc sensu Vulgata speciali quadam ratione authentica est, quia proponitur ab Ecclesia, ut sufficiens ad fidem in controversiis Religionis faciendam. Vid. *Natal. Alexand.* sæc. IV Diss.

39. art. V *Bonf.* præloq. cap. XV sect. III. Ad ejusd. præloq. appendicem II et append. V quæst. III.

Inst. I. Cardinales Concilii interpretes declaratione edicunt, nihil admitti posse, quod Vulgate editioni repugnet, nec periodum, nec clausulam aliquam, imo ne dictionem quidem, aut syllabam, aut unum jota. Ergo menda ipsa approbantur.

Resp. dist. ant. Edicunt, nihil admitti posse, id est immutari in ipsa Vulgata privata auctoritate *conc.*, auctoritate publica *nego.* Illa declaratio occurrit temeritati privatorum, qui obtentu versionis emendandæ auderent aliquid in Scripturis immutare. Hac quoque ratione explicari debet apparens aliqua contradictio inter *Sixtum V*, et *Clementem VIII.* Ille post primam correctionem Vulgatæ editionis an. 1590 in declaratione editioni præmissa ait, eam esse emendatissimam; et ne ulterius corrigeretur prohibuit; attamen biennio post *Clementis VIII* auctoritate nova prodiit et emendatior editio. Scilicet *Sixtus V* id tantum voluit, editionem a se approbatam emendatissimam esse quod fieri potuit; attentis nempe, quos habebat codicibus; prohibuitque ne quis privata auctoritate aliquid immutaret. At nulla lege cavit, aut cavere potuit, quominus successores ejus hanc curam resumerent.

Inst. II. In emendata etiam Vulgata editione *Sixtino-Clementina* multa sunt, quæ differunt a textu primigenio. Ergo etc.

Resp. 1.° Totidem, et ejusdem generis varietates olim erant inter textum LXX et hebræum fontem tunc adhuc multo puriorem. Tamen eadem græca versio primis sæculis habita est authentica.

Resp. 2.° Graviter hallucinantur Protestantes, cum menda Vulgatæ tanto studio exagerant, ut jam dudum monstrarunt Catholici interpretes. Vid. *Goldhagen* introd.

in Script. S. tom. I. pag. 371. Ea, quæ ab adversariis notantur, vel levia sunt, et consulto dissimulata et relicta a correctoribus, ne fideles nimia correctionis novitate turbarentur: vel propius considerata cum fontibus concordant. Non raro etiam diversitas ex ambigua et multiplici vocis hebraice significatione oritur, præsertim, cum LXX Interpretum, et adhuc *S. Hieronymi* tempore, hebræum sine punctis vocalibus legeretur. Demum, si Vulgata ab hodiernis fontibus discordat, sæpissimæ non Vulgatæ error est, sed fontium, qui tam puri, ut olim, non fluunt, sed in multis a Judæis et Hæreticis corrupti sunt. Hoc argumentum magnum exinde pondus acquirit, quod iis in locis, in quibus Vulgata ab hebræo discrepat, LXX cum Vulgata consentiant; patet ergo quod LXX ante Christum, et *S. Hieronymus* post Christum aliter in hebræo fonte legerint, quam nunc in codice *Masoretico* legitur. Sæpe etiam cum Vulgata consentit codex Samaritanus, et aliæ versiones antiquæ. Nunc et illud argumentum facillime diluitur, quod Adversarii ex *Hieronymi, Augustini, Damasi* Papæ etc. testimonio desumunt. Si Patres illi ad hebræos et græcos codices recurrendum esse dixerunt, et scientiæ veritatem de fonte magis, quam de rivulis quærendam; duplex hujus rei ratio assignari potest; prima, quod non tam turbidi fontes erant; altera, quod tunc latinorum codicum varietas et dissonantia maxima erat; neque tolli commode poterat, nisi ad exemplaria græca et hebraica latina referentur. At modo unam habemus et quidem authenticam latinam editionem, fontes autem multo magis turbatos. Præclare de his *Melchior Canus* lib. II cap. 14.

Objiciunt III. Decretum Concilii Trident. Romæ valde displicuit; nec immerito; nam præcipitanter nimis confectum est eo tempore, quo pauci admodum

Episcopi præsentes fuerunt, iique in rebus Theologicis parum instructi, parvarum tantum Diœcesium Præsules, et maxima ex parte Romanæ Curiæ servientes. Ergo etc.

Resp. Hæc est alia *Pauli Sarpii* argumenta partim falsa, partim ex invidia multum exagerata copiose refutavit *Pallavicinus* hist. Conc. Trid. cap. XVII. Oppositio illa, quam Decretum Trid. ab initio Romæ expertum est, re melius perspecta versa est in commendationem. Nihil enim in re tanti momenti præcipiti judicio actum est; sed ea diligentia singula excussa sunt, quæ multis videri posset scrupolosa, ut ajunt legati in litteris ad Parnesium datis. In Concilio tum aderant ex omnibus fere Christiani orbis partibus Episcopi scientia et pietate illustres; aderant Cardinales omni doctrinarum genere præstantes, inter quos Cardinales *Polus* et *Cervinus*; aderant Theologi Europæ præstantissimi; adærant doctissimi, ut ipse *Sarpius* fatetur, Generales Ordinum et Abbates. Unde autem habet *Sarpius*, Episcopos parvæ Diœcesis non posse esse magnos theologos? Sed neque illud intelligi potest, quomodo fieri potuerit, ut Episcopi Romanæ Curiæ serviliter addicti Decretum conderent aulicis Romanis infensum. Ergo et hic mentita est iniquitas sibi.

Objiciunt IV. Negari non potest, latinam Vulgatam plurimis scatere orationis vitiis; ergo authentiæ prærogativa perperam ei tribuitur.

Resp. I. Etiamsi concedatur antecedens, nihil ex eo efficitur contra Vulgatæ auctoritatem: nam in publico instrumento, et authentica interpretatione non attenditur ad styli elegantiam, et sermonis puritatem, sed ad integritatem et fidem. Fidem autem eo magis meretur interpres, quo magis apertum est, nihil eum habuisse antiquius, quam ut sensum auctoris, quam posset fidelissime redderet. Qui sermonis simplicitatem in Vulgata

rident, ipsi se ridendos præbent, et despiciendos, tanquam homines fatuos, quibus cura est magis inanium foliorum, quam fructuum; veritas in Scripturis quærenda est, non dictionis elegantia.

Resp. II. Attendant latinitatis tyrones, ne cum Vulgatæ nostræ barbariem objiciunt, ipsi suam magis inscitiam probent. Multa sunt, quibus *solœcismi* et *barbarismi* nota inuritur; quæ usitata reperiuntur ab optimæ notæ auctoribus. Egregie hoc ostendit *Joh. Filesacus* erudita pro latinitate Vulgatæ scripta Apologia, quæ exstat tom. III comment. *Menochii.* Conf. etiam Præloquiorum *Bonfrerii* cap. X sect. I ibid. Vid. *Goldhag.* tom. I pag. 384.

APPENDIX

Locus hic esset, quædam disserendi de versionibus Scripturæ in lingua vulgari, et de communi et promiscua Scripturæ lectione, quam tantopere commendant Protestantes: verum cogit nos operis hujus brevitas sermonem quantum fieri potest in breve contrahere. Jam centies ostensum est adversariis, Ecclesiam Catholicam nunquam vetuisse, ne versiones Scripturæ fierent in lingua populo vulgari; multa enim ejusmodi in omni idiomate circumferuntur. Ab ipsis artis typographicæ incunabulis editiones germanichæ editæ sunt, non una; sed plures; quæ si non præcessissent, procul dubio nec Lutheri versionem haberemus. Id autem ab Ecclesia statutum, et quidem providentissime, ne versio Scripturæ in lingua verna-

cula emitatur, nisi ab Ecclesia probata. Hujus enim est depositum fidei servare; hujus et invigilare, ne Scripturæ alienus sensus infida interpretatione supponatur.

Quid autem sentiendum de Scripturæ sacræ lectione? An omnibus et singulis Christianis indiscriminatim permittenda? Novatores Catholicos insimulant, quod populum Christianum a Scripturæ lectione arceant, ex qua tamen possent salutis præcepta decerpere. Verum iniqua est hæc objurgatio, toties jam, et cum tantis clamoribus repetita. Ecclesia neminem a Scripturæ lectione adsolute prohibet; sed optime noscit illa, non semper prodesse etiam quæ optima sunt, propter pravam ejus, qui iis utitur, dispositionem; et in domo bene ordinata non omnibus promiscue ad cellam vinariam aut penuariam aditum patere, sed curandum patrifamilias, ut cuilibet id distribuatur, quod non satis tantum sit, sed et salubre et utile. Sic et fortior cibus, quo optime aluntur et crescunt bene valentes, in perniciem vergit iis, qui eo sustinendo et digerendo incapaces sunt. Clara hæc sunt et obvia. Quid autem? An ea non vident, non intelligunt Protestantes? Absit, ut dicamus, viros doctissimos, qui inter ipsos sunt quam plurimi, illud non videre, quod etiam idiotis manifestum est. Nihilominus eadem semper repetunt, vana et obsoleta; non enim aut suorum, aut nostram salutem volunt, sed fucum facere suis et nobis convitiari.—Interea Catholicus fidem suam habet certam et tutam. Ecclesiæ suæ credit, ab Ecclesia accipit Scripturas,

ab Ecclesia sensum quærit Scripturarum. At Protestantes quo se vertant nesciunt. Ad Scripturas mittuntur. Sed quomodo Scripturas legent homines, qui vix litteras noscunt? Aut quomodo ex Scripturis veritatem eruere possunt, cum, an veram Scripturam habeant, an rectam interpretationem habeant, an sensum rite intelligant, nesciant, nec ipsi judicare possit? . . . . O miseri homines, et miserrime decepti! (6)

ADNOTATIONES

(1) Pag. 11. Protestantes ab initio Reformationis toti erant in asserenda Scripturæ divina auctoritate, ideoque conceptum inspirationis ad singula verba extendebant. Nec mirum, id a viris factum esse, qui nullam præter Scripturas fidei regulam agnoscebant, seque a Deo excitatos jactabant, ut suum libris sacris honorem, suam dignitatem vindicarent. Verum vix dici potest, quantum ab hac religiosa Patrum suorum veneratione recesserint recentiores Protestantium doctores. Primum Arminianorum et Socinianorum principiis imbuti docuerunt, Scripturam ea tantum ratione divinam esse, quod in genere divinum argumentum contineat, Religionem scilicet, Dei nomine et auctoritate hominibus revelatam. At mox omni fræno excusso, abjecta omni verecundia in libros sacros irruerunt, mactantes, perdentes, exsibilantes, conspuentes quidquid irreligiosæ menti non arridet.

Siehe bei *Dobmayer* system. Theologiæ Cath. tom. IV. Append. pag. 18. wie Semler, Töllner, Henke, Tieftrunk, Eckermann, Hänlein, Plank sich hierüber geaussert haben. — *Item* Theoduls Gastmahl Seite 86, 92. f. etc.

Vedi come presso il Dobmayer nell' appendice del Tomo 4 della sist. Theol. si sono esternati Semler, Töllner, Henke, Tieftrunk, Eckermann, Hänlein, e Plank.

Convitto di Teodulo Pag. 86 92. *e seguenti.*

(2) Pag. 44. Cl. D. *Wiest*, in opere maj. tom. III §§. 23 et 24. ostendit, non dari inter Protestantes uniformem de Canone librorum sacrorum doctrinam; idque adductis testimoniis probat. In fine §. 24 hæc verba leguntur Protestantici auctoris *Bullingeri* (*In lib. fundamentum firmum. Part. 1 cap. I.*) . . . *Commovet vehemens et implacabilis dissensio non paucos, adeo ut animum veluti despondentes dicant, se posthac nihil amplius, nisi quod ipsos libeat, credituros* . . . En paucis verbis totum Protestanticæ Religionis symbolum! En conclusionem ultimam, non temere effusam, sed ex Protestantium principiis recte deductam!

Semleri principium est, ex argumento libri dijudicandum esse, an divinus haberi possit, an non; neque divinam auctoritatem alicui libro attribui posse, cujus argumentum communem utilitatem non haberet, aut non esset omnibus intellectu facillimum. Hæc regula, quæ regula non est, cum rem cujuslibet arbitrio et intelligentiæ permittat; mire tamen videtur ad Protestantium systema accommodata; nam cum illi Scripturam claram esse dicant, et intellectu facillimam, non video quid contra objici possit, si omne illud, quod communem utilitatem et obviam intelligentiam non habet, Scriptura non sit.

(3) Pag. 83. Auctores plures jam supra nominavimus, cum de libris V. T. ageremus §. II. His addi debet vir Illustrissimus et Religiosissimus *Comes a Stolberg*, quem non pridem Religioni et Patriæ dira mors abstulit. — Nomen tam excellentis viri nos exornare laudibus nostris non valemus. Non possunt eum non amare, non magni facere qui legunt. — Vide

Geschichte der Religion Jesu, IV Theil 2.te Beilage: Ueber die göttliche Einge-	*Storia della Religion di Gesù, seconda appendice del IV Tomo: Sull' ispirazione*

bung der deutero-kanonischen Bücher des alten Testaments etc. —	*divina dei libri deutero-canonici del vecchio Testamento.*

Porro plerique auctores, qui de libris deutero-canonicis V. T. scripserunt, agunt etiam de Novi Testamenti libris. Inter alios *Bellarm.* de verbo Dei lib. I cap. 17. et seq. — *Bonfrerius* in præloquiis. — *Wiest* tom. III §. 313. — *Calmet* in Commentariis. — *Goldhagen* tom. III. Sed hi omnes jam immenso quodam intervallo distare videntur ab hac nostra ætate, quæ stupendos suos in omni re litteraria progressus non per sæcula, sed per decennia numerat. Sunt etiam inter recentiores viri Catholici non pauci, qui Scripturæ studium cum magna laude excoluerunt. Quamvis aliqui, cum ad dejicienda modernæ Exegesis consilia, artesque pugnandi novas et multiplices destruendas, eam disserendi methodum adhibuerunt, qui tempori magis esset accommodatus, nobis videantur ex sæculi quoque vitio aliquid contraxisse.

(4) Pag. 92. Mirum, de hac interpretandi ratione inter alios scripsisse viros duos doctissimos, et celeberrimos, *Picum de Mirandola*, et *Reuchlinum*, qui alio nomine *Capnion* vocatur. Hodie Cabala vix nomine tenus nota est; satius enim visum est, ad sensus litteralis cognitionem applicare animum, quam in litteris et apicibus mysteria sectari, et in vana, infructuosa, imo et periculosa arte operam ponere. — Judæi, cum miracula Christi negare non possent, non minus ridicule, quam impie blasphemabant, eum miracula perfecisse per nomen Dei Tetragrammaton. Totam hanc fabulam, in gratiam Candidatorum ex *Huetio* (*Propos. IX cap. XXXIX N.º V.*), excribimus... » Pervulgata est, et ab aliis jam obtrita Rabbinorum quorundam de Christo Jesu fabula, quæ nec a nobis sileri debet. Narrant He-

lenæ Reginæ temporibus in Hierosolymitano templo extitisse lapidem, cui olim Arca imponi solita fuerat, in eoque descriptum fuisse nomen Dei propriis elementis expressum; cujus ea vis erat, ut quicunque illud didicisset, omnium prodigiorum potens esset. Veritos ergo Sapientes, ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ custodes apposuisse, qui hac arte fuerant fabricati, ut siquis memoriæ mandato nomine pararet exire, magnis eorum territus latratibus sacri nominis oblivisceretur. Horum igitur gnarum Jesum descripsisse nomen in membrana eamque vulnere deinde facto cruri insuisse; sicque egressum templo membrana extracta oblitum nomen iterum didicisse, et ejus ope tot deinde prodigialis virtutis opera edidisse. » . . .

(5) Pag. 107. Hæc regula nunquam satis potest Scripturæ sacræ studiosis inculcari. Quamvis naturæ et ingenii dotes non parum conferant ad hoc studium; neque ii nos scimus, qui vellemus sub pietatis pretextu a linguarum aliarumque scientiarum studio absterre juniores Clericos, aut legum illarum, quas sana Critica et Hermeneutica in indagando librorum sensu sequuntur, utilitatem elevare: certum tamen est, a Spiritu S. præcipue expectandam esse Scripturæ S. cognitionem et intelligentiam. Subit sæpe animum nostrum, mirari, quod homines, qui sacros Codices diurna, nocturnaque manu versant, ac multa volumina doctis elucubrationibus implent; tamen nihilo meliores efficiantur; nec quidquam cœlestis illius sapientiæ habeant, quo Scripturæ refertæ sunt. Scilicet famam aut lucrum ex labore suo quærunt, nec aliter hæc studia tractant, quam qui Virgilium aut Terentium commentantur. Ita Protestantici interpretes passim, quos quidam ex nostris, eheu! nimis feliciter æmulantur. — Inde fit, ut ea quæ dicunt, quamvis docta

videantur, et multa eruditione tumescant, jejuna tamen sint, et arida, neque quidquam, præter scientiæ opinionem in lectorum animis relinquant. Erigunt quidem sese veluti montes sublimes, et vano supercilio non raro Patrum sententias, et Ecclesiæ sensum contemnunt; sed contingit illis, quod olim montibus Gelboë Propheta imprecatus est.... *Montes Gelboë, nec ros, nec pluvia veniant supes vos!...*

Woher kommt es, dass die Väter mehr in des heiligen Schrift gefunden haben, als wir? Ist es, weil wir mehr Einsicht haben? Oder vielleicht, weil sie dem Geiste, der darin wehet, mehr zugetraut haben? Oder auch, weil ihr Geist, mit jenem, der diese hh. Schriften eingegeben hat, besser im Einklange stand? Was soll ich erst von jenen profanen Menschen reden, die in ihrem stolzen Eigendünkel die hh. Bücher Bekriteln? Die in dem Worte Hottes überall Widersprüche, folsche Grundsätze, alberne Mährchen wittern? Wir honnen sie nicht besser vergleichen, als mit einem Menschen der aus einem stinkenden Sumpfe herauskommt, und noch ganz mit Koth beschmutzt in einem Blumengarten gehrt, et empsindet den Geruch der Blumen nicht, der andern so lieblicht entgegen düftet. Er

D' onde proviene, che i Padri hanno trovato nella Sacra Scrittura più di noi? Proviene forse, perchè noi abbiamo più penetrazione? O perchè essi hanno stimato di più quello Spirito, che in essa spira? O anche perchè il loro spirito era più uniforme a quello, che ha fatto estendere la Sacra Scrittura? Cosa devo dire di quegli uomini profani, i quali nella loro superba ignoranza criticano i Libri santi? I quali nella parola di Dio trovano ogni momento contraddizioni, principj falsi, sciocche novellette? Noi il possiamo paragonar ad un uomo il quale sorte da una puzzolenta cloaca, ed entra così ancor imbrattato di fango in un giardino di fiori: egli non sente l' odore dei fiori, che sentono gli altri. Anzi crede, che tutto puzzi, perchè porta seco il puzzore.

glaubt im Gegentheil es stinke alles, weil er den Gestank mit sich bringt.

(6) Pag. 153. Huc spectant illa *S. Hieronymi* in Epistola ad Paulinum de studio Scripturarum.... » Quod » medicorum est, promittunt medici; tractant fabrilia » fabri. Sola Scripturarum ars est, quam sibi passim » omnes vindicant. Hanc garrula anus, hanc delirus » senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præ» sumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii ad» ducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mu» lierculas de sacris litteris philosophantur....» Ubi semel invaluerit hæc Scripturas pro libitu legendi et interpretandi licentia, nihil potest in Religione certum et firmum relinqui; sed, ut *Vincentius Lerinensis* tam vere quam eleganter ait (*De locis Theol. lib. VII cap. III.*), erit ibi deinceps errorum lupanar necesse est, ubi crat ante castæ et incorruptæ sacrarium veritatis. Unde non defuerunt etiam inter Protestantes viri sanioris judicii, qui ultro confessi sunt, magnam insaniam esse, siquis asserat, imperitam multitudinem, cui nec ratio inest, nec judicium, posse ex solis Scripturis veritatem intelligere. Quare magis miror, ex nostris reperiri, qui, cum de hac re tractant, si non Ecclesiæ Pastores ipsi insimulant, tamen tergiversantur, et timide ac hæsitanter loquuntur, reorum more, qui objecta sibi crimina, si omnino diluere non possunt, extenuare saltem et excusare conantur. Ita illi Ecclesiæ suæ causam agunt, gratiam quasi efflagitantes iniquorum Judicum, qui ex nostra tantum pusillanimitate fortes sunt, et ex nostra timiditate confidentes. Ecclesia excusatione non indiget; et qui ejus decreta, eo quo condita sunt, sensu interpretatur, deprehendet, eam leges semper temporum et personarum indigentiis sa-

pientissime attemperasse; atque nullius rei magis esse sollicitam, quam ut intacta servetur, et incorrupta veritas, et inconsultus hominum illorum zelus cohibeatur, qui absque missione et auctoritate Biblia ubique spargunt, ac rudi etiam plebeculæ obtrudunt. Merito timet Ecclesia, ne intempestivi ejusmodi Scripturum propagatores ex eorum numero sint, de quibus Apostolus ait (*II. Cor. XI.* 13.)... *Ejusmodis peudo-apostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi...* Multa adhuc dicenda occurrerent, multa ex pleno animo effluerent; sed satis est. Cæterum hanc quæstionem, quæ hoc ipso, quot vivimus tempore, vehementissime agitatur, egregie et cùm maguo argumentorum ac rationum pondere expositam reperies in opere recens edito cui titulus:

Sind die Vorschriften der römisch-katholischen Kirche in Ansehung des Verbotes, die heil. Schrist in der Landessprache zu lesen, mit Grunde ärgerliche päbstliche Verordnungen zu nennen? Beantwortet von Lothar Franz Marr ecc. Frankfurt. 1819.	*Le prescrizioni della Chiesa Romana Cattolica in riguardo alla proibizione di leggere la S. Scrittura in lingua patria si possono forse con fondamento chiamare, scandalose prescrizioni papali? A questa domanda rispose Lottario Francesco Marre ec. Francofórte* 1819.

— Hoc opus discipulis nostris quam maxime commendamus.

CAPUT SECUNDUM.

De verbo Dei tradito.

De verbo Dei scripto diximus, nunc de verbo non scripto, seu de Traditione dicendum: Traditio enim, qualem hic intelligimus, est ipsum Dei verbum in Scripturis sacris non contentum, sed vivæ vocis oraculo quasi per manus ad nos usque transmissum. Summa semper fuit in Ecclesia Traditionis auctoritas, et prorsus eadem quam verbi Dei scripti. Nam auctoritas verbi Dei a charta et atramento pondus et momentum non obtinet, sed ab ipso Deo, cujus est verbum. Sed neque aliunde sensus genuinus Scripturæ, quam ex Traditione et testimonio Ecclesiæ haberi potest. Cum enim multa in sacris libris contineantur obscura, et difficilia intellectu; sensus verborum aliis fuisset Scripturis, ac velut commentariis ab ipsis Apostolis explicandus, nisi intelligentiam eorum discipulis suis viva voce tradidissent.

Protestantes fortiter contendunt, omnes fidei et Religionis controversias sacrarum Scripturarum testimoniis finiendas esse; Traditionem ad probanda

dogmata nihil valere. Antiquior hic error erat, et longe ante Lutheri tempora natus. Hunc *Wicleffo Thomas Waldensis* (*Lib. II cap.* 19.) tribuit, hunc temporis sui Hæreticis quibusdam *S. Bernardus* (*Homil.* 66 *in Cantica.*). Hujus accusantur *Ariani* a *S. Epiphanio* (*Hæres.* 73 *et* 75.); *Eunomius* a *Basilio*, *Valentius* et *Marcion* ab *Irenæo* (*Lib. III adv. hæres. cap.* 2.). Verum quamquam communis fuerit Hæreticis pene omnibus; eum tamen quasi proprium usurparunt Protestantes, hocque tanquam fundamentum posuerunt suæ reformationis, nihil præter Scripturas sacras divinam auctoritatem habere; hanc vero ad plenam doctrinæ Christianæ cognitionem sufficere. Sunt tamen aliqui, qui non omnem Traditionem absolute rejiciunt, sed eam fatentur utiliter ad Scripturæ intelligentiam adhiberi posse, tanquam subsidium aliquod, quo dogmata revelata ex Scriptura, unico veritatum divinarum fonte facilius eruantur. Demum cum multa ab Apostolis viva voce dicta et prædicata fuisse, negare non possint, asserunt ejusmodi Traditiones, si quæ fuerunt, fidei regulam constituere non posse; cum probari non possit, eas ad nos usque puras et incorruptas pervenisse.

Contra Protestantium errores tria demonstrare conabimur. 1.° Scripturarum unicum Revelationis fontem non esse. 2.° Existere veras et proprie dictas Traditiones divinas. 3.° Æque certos nos esse de iis, quæ per Traditionem didicimus, quam de iis, quæ in verbo Dei scripto continentur.

ARTICULUS I.

Verbum Dei scriptum unicus Revelationis fons nec est, nec esse potest.

OBSERVANDA.

Protestantes qui Lutheri, Calvini, Zwinglii vestigia pressius sequentes nullam omnino regulam aut normam credendi præter Scripturas admittunt, in eas se coarctant angustias, ex quibus nulla ratione possunt se expedire, ut fuse præter cæteros demonstrat *Melchior Canus* in locis theol. Necesse enim est, ut admittant, sola Scriptura fundatas esse Ecclesias, propagatam, conservatamque inter fideles fidem Christianam; in libris N. T. totum Religionis complexum contineri; demum nihil obscuritatis in Scripturis esse, sed aperta omnia esse et perspicua. Nostrum est ostendere, vana hæc esse Protestantium effugia, atque ita contra Scripturas ipsas, et communem sensum pugnantia, ut vix confutatione indigeant.

PROPOSITIO I.

Scriptura sacra non fuit medium primigenium propagandæ et conservandæ Religionis.

Prob. Ex historia Religionis Christianæ constat, Ecclesiam esse Scripturis antiquiorem, ac proinde fidem Christi inter Gentes fuisse diffusam, atque immotam stetisse absque Scripturæ adminiculo. Christus ipse nihil scripto reliquit, imo, quantum legimus, ne præcepit quidem, ut aliquid scriberetur. Non ait: Euntes, scribite, sed, *Prædicate Evangelium omni creaturae.* Marc. ult. Constat quoque Apostolos plerosque nihil scripsisse, cæteros autem nonnisi post promulgatum Evangelium. Ergo traditæ jam per prædicationem doctrinæ scripta demum accesserunt; atque ita accesserunt, ut fidei doctrina suam auctoritatem non a Scripturis acciperet, sed scripta magis ad traditæ jam doctrinæ normam expenderentur.

Corollarium.

Ergo Christus scripta testimonia unicum suæ Revelationis criterium esse non voluit.

Probatur. Si Christo propositum fuisset verbum Dei coarctandi et restringendi ad Scripturam, imprimis rem tanti momenti Apostolis indicasset;

eisque præcepisset ut scriberent. Atqui Christum illud non præcipisse ex Apostolorum agendi ratione clarum est; hi enim nullibi testati sunt, se ex Dei mandato scribere; tardius, et nonnisi necessitate quadam compulsi animum ad scribendum applicuerunt; neque claram doctrinæ Christianæ expositionem in scriptis suis reliquerunt, sed quædam tantum ad Religionem pertinentia oblata occasione attigerunt.

PROPOSITIO II.

Scriptura sacra non est perfecta eo sensu, quod totam Christi Religionem complectatur.

Prob. I. Eam Christi mentem non fuisse, ut Scriptura esset unica, adeoque perfecta credendorum regula Prop. I probavimus. Atque legentibus N. T. libros obvium est, Apostolos nullibi sibi proposuisse, exactam articulorum fidei expositionem scripto relinquere.

Prob. II. Cum Protestantes asserunt, totam Christi Religionem in libris N. T. contineri; hanc suam doctrinam tam novam, et totius Ecclesiæ, omniumque sæculorum persuasioni contrariam probare deberent aliquo certo et evidenti Scripturæ sacræ testimonio, quam ipsi ut unicam fidei regulam admittunt. Atqui nullum hucusque proferre potuerunt. Ergo etc.

Prob. III. Si omnia ad Christianam Religionem pertinentia in Scripturis continerentur, illud vel de singulis N. T. libris, vel de omnibus universim dici deberet: atqui de singulis id asserere nemo unquam ausus est; neque de omnibus universim id dici potest; cum illi libri a diversis auctoribus, et in diversis locis scripti fuerint; et omnes sibi comparare vix quisquam eo tempore potuisset. Cæterum libros illos legentibus obvium est, nullum ex sacris auctoribus hoc sibi destinatum habuisse, ut integrum Religionis systema construeret, neque omnes communi sententia in illud incubuisse. Singulares tantum fidei veritates proponunt; quasdam frequentius repetunt, alias nullo modo attingunt. Ergo etc.

Prob. IV. Si Scriptura esset perfecta, et fons unicus doctrinæ Christianæ, ante omnia instruere nos deberet, quinam libri ad sacram Scripturam pertineant: atqui de hoc summi momenti dogmate omnino silet. Ergo etc.

Prob. V. Multa sunt, quæ ipsi Acatholici fatentur ad doctrinam et fidem Christianorum pertinere, et quæ expressa in libris sacris non reperiuntur. Nam perpetuam B. Virginis Mariæ Virginitatem, descensum Christi ad inferos, Baptismum parvulorum, Baptismi ab Hæreticis collati valorem etiam Protestantes admittunt. Sed hæc aliaque in sacris litteris non habentur. Ergo etc.

PROPOSITIO III.

Scriptura sacra non est in omnibus clara et perspicua.

Prob. I. Principium hoc, quod in Scriptura plenissime et dilucide exposita reperiantur, quæcunque tum ad fidem pertinent, tum ad vitam recte informandam, tanquam principium Religionis fundamentale habetur a Protestantibus. Ergo deberet hoc ipsum principium plenissime et dilucide in Scriptura expositum reperiri; atqui Scriptura nullibi claritatem illam sibi attribuit; imo contrarium plurimis in locis exprimitur. Ergo etc.

Prob. min. De Paulinis Epistolis ait Princeps Apostolorum Epist. II cap. III 16. . . . *In quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut caeteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem* . . . *S. Paulus* ad Corinthios scribens, postquam dixerat (cap. II) se perfectis sapientiam loqui in misterio, pergit cap. III . . . *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis.* . . . Eunuchus ille Actorum Apostolicorum (cap. VIII) vir religiosus, et divinæ legis diligens investigator, non poterat Isaiam intelligere, nisi aliquis eum doceret. . . . *Quomodo possum* (intelligere), *si non aliquis ostenderit mihi?* . . . Sed et Apostoli ipsi, quamvis a Christo instituti, et Christi amantes, non intelligebant, quæ de illo erant in Scripturis præ-

dicta, et Christus Luc. XXIV. 45 ... *aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.* ... Ergo etc.

Prob. II. Ex consensu antiquissimorum Ecclesiæ Doctorum. Et quidem 1.° *Ex eorum agendi ratione.* Nam si planus est et apertus Scripturæ sensus, cur viri illi pietate non minus quam doctrina insignes tantum temporis et laboris in hoc studio posuerunt; meditantes legem Dei die ac nocte, et quæ alii in sacros codices commentati sunt, avidissime pervolventes? Cur ipsi tot commentarios in Scripturas ediderunt? Cur tam assidui fuerunt in Scripturarum explicatione? Quis tam immensi laboris scopus alius fuit, quam ut obscuris Scripturæ locis lucem inferrent, atque iis potissimum, qui de rebus fidei aut morum agebant, aut quos fidei oppugnatores ad tuenda perversa dogmata adhibebant?

2.° *Ex eorum testimoniis variis.* Passim enim docent, Scripturæ sensum non a quolibet facile capi posse. Sicut *Clemens Alex.* lib. VI. Stromatum... *Neque enim prophetia, neque ipse Salvator adeo crasse et generaliter est elocutus divina mysteria, ut ea facile capi possent a quibuslibet....* Deinde subjungit Scripturam intelligere eos, ... *qui ab ipso* (Christo) *declaratam Scripturarum expositionem ex Ecclesiastica regula retinentes conservant.* ... Idem docet *Origenes* pluribus in locis lib. IV contra *Celsum* N.° 21. ait: *Scripturae revera in multis locis sunt obscurae.* Taceo *Augustinum* aliosque plures quorum testimonia collegit doctiss. *Serarius* in prolegomenis, et quæ longo ordine indicta reperiuntur in præloquiis *Bonfrerii* cap. IX sect. II.

Prob. III. Ex innumeris, quæ inter Acatholicos exortæ sunt circa Scripturæ sensum controversiis. Omnes ad Scripturas appellant, omnes Scripturæ verba ad sensum suum trahunt, et torquent, omnes pari ratione sensum suum tuentur. Quid illo loco apertius, ubi Christus dixit . . . *Hoc est Corpus meum* . . . tamen ducentas hujus loci interpretationes collegit *Christ. Raspergerus* in Dissertat. Ingolstadii impressa an. 1577. Dein, si tanta esset Scripturæ claritas, cur tot commentariis eam illustrarunt, et adhuc illustrant viri inter Protestantes eruditiores? Hujus laboris scopus alius utique non est, quam ut doctrina fidei et morum majori in luce collocetur.

Prob. IV. Ex Acatholicorum testimoniis. Ut de recensioribus sileam, qui ut novam suam et primis Reformatoribus inauditam Exegesin commendent, libenter confitentur, plerosque etiam inter eruditos hucusque in Scripturæ S. interpretatione hallucinatos esse; sufficiat ipsum Reformatorum patriarcham audire Lutherum. Quamvis ille in Articulis a *Leone X* damnatis claris verbis asserat, quod Scriptura *per se certissima sit, facillima, apertissima sui ipsius interpres*; tamen alibi (Præf. in Psalt.) inquit . . . *Scio impudentissimae esse temeritatis eum, qui audet profiteri, unum Scripturae locum a se in omnibus partibus intellectum.* (1)

Corollarium.

Ergo verbum Dei scriptum unicus Revelationis fons nec est, nec esse potest.

Probatur. I. Illud non potest esse unicus fons Revelationis, sine quo Religio Christiana per orbem propagata fuit, ac per multos annos pura et incorrupta stetit. Atqui etc. Ergo etc.

Minor patet ex Propositione I.

II. Scriptura non potest esse unicus fons Revelationis, si non est perfecta, seu si non omnia doctrinæ et fidei Christianæ capita ex ea erui possunt. Atqui hoc ita se habet. Ergo etc.

Minor patet ex propositione II.

III. Ut Scriptura unicus Revelationis fons esse posset, deberet esse ita facilis et aperta, ut omnes omnium temporum et nationum homines in ea haurire potuissent puram et sinceram Christi doctrinam; atqui Scriptura non est ita facilis et aperta. Ergo etc.

Minor patet ex propositione III.

ARGUMENTA ADVERSARIORUM. DILUUNTUR.

Argument. I. *Contra 1.am propositionem.* Valde probabile est, Apostolos, quando Christi doctrinam inter Gentes disseminarunt, fidelibus historiam Evangelicam, aliosque sacros libros reliquisse, in quibus omnia ad fidem necessaria continebantur. Ergo etc.

Resp. neg. anteced. Hoc *Joannis Clerici* et aliorum quorundam Protestantium commentum, non tantum gratis confictum est; sed contra omnem etiam rationem, et fidem historicam pugnat. Apostoli aliam omnino propagandæ Religionis viam inierunt; quemadmodum a nobis in Propositione probatum fuit, et uberius in decursu ostendetur. Interim hæc pauca adnotare juvat.

1.° Certum est, libros N. T. omnes nonnisi exeunte sæculo primo scriptos fuisse; sed neque tunc collectionem adhuc factam fuisse diversarum partium, per Ecclesias dispersarum.

2.° Pauci tunc erant, qui Scripturas legere potuissent, cum vulgus communiter litteras ignoraverit.

3.° Notum est; quanta tunc fuerit librorum raritas; paucissimos fuisse, qui aut transcribere exemplaria potuissent, aut scripta comparare. Unde ergo tanta esse potuit Apostolis exemplariorum copia, ut singulæ saltem particulares Ecclesiæ unum aliudve acciperent? Quomodo exemplaria librorum, qui Romæ, aut in Græcia scripti fuerunt, ad Apostolos pervenerunt, qui in Scythia, apud Indos et Persas Evangelium annuntiarunt?

4.° Sequitur ex hac hypothesi et aliud absurdum: scilicet, quod Apostoli non tantum ubique terrarum pervulgare debuissent librorum sacrorum exemplaria, sed etiam versiones Scripturæ habere; quod omnino necessarium fuisset, ut Indi, Persæ, Æthiopes, Armeni etc. Scripturas legere potuissent.

5.° Patres antiquissimi expressis verbis dicunt populos sine Scriptura credidisse. Unicum afferamus S. Irenæi testimonium, qui lib. III advers. Hæreses cap. IV ait. . . . » Quid autem, si neque Apostoli quidem Scri- » pturas reliquissent nobis, nonne oportebat sequi or- » dinem traditionis, quam tradiderunt iis, quibus com- » mittebant Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multæ

» gentes barbarorum eorum, qui in Christum credunt,
» sine charta et atramento, scriptam habentes per Spi-
» ritum in cordibus suis salutem, et veterem Traditio-
» nem diligenter custodientes. . . .

ARGUMENT. II *contra* 2.am *et* 3.am *propositionem*. Sufficit ut Scriptura omnia illa contineat, et quidem clare et aperte, quæ sunt ad salutem necessaria, seu illos fidei articulos, qui necessarii aut fundamentales vocantur: hos autem continet omnes, et ita quidem, ut cuilibet legenti pateant. Ergo etc.

RESP. Distinctionem in fundamentalia, et non fundamentalia, jam in principio hujus Demonstrationis explosimus. Omnes Christianæ Revelationis partes, sicut eadem auctoritate nituntur, sic eadem fide credendæ sunt. Hæc, quoniam jam a nobis confecta sunt, fusiore explicatione non egent; duo tandem notanda ducimus. 1.° Miram esse adversariorum in concludendo dexteritatem. Articulos fundamentales definiunt eos omnes, qui clare in Scripturis continentur; tum fidenter asserunt, articulos fundamentales ad unum omnes in Scriptura clare contineri. 2.° Si Scripturæ sensus obvius est, et expeditus in articulis fidei essentialibus, cur inter Protestantes hactenus convenire non potuit, quinam sint hi articuli essentiales? Imo cum ipsi numerum essentialium dogmatum magis semper magisque in augustum coarctent, ut vix unus aliusve articulus supersit, profecto Scripturæ claritatem non magnopere commendant.

Quid ergo? Nihil utilitatis ex Scripturis hauriri potest? Obscura, ambigua sunt omnia? Absit, ut hanc verbo Dei injuriam inferamus. Præclaros siquidem fructus ex hac lectione tulerunt quaque ætate viri pii et religiosi; qui sciebant veritatem non in mortuis litteris contineri, sed in viva doctrina, et Traditione Ecclesiæ; qui Scripturam non in characteribus et membranis tan-

tum quærebant; sed in sensu; *non in superficie, sed in medulla*, ut S. Hieronym. ait (*In comment. ad Galat.*); *non in verborum foliis, sed in radice rationis* ... Porro neque id dicimus, omnia in Scripturis obscura esse: sunt enim multa ita exposita, ut in diversos sensus flecti non possint, ne a contentiosis quidem; quale est illud ad Ephes. IV quod Doctores Christus in Ecclesia dedit, non omnes, *sed quosdam, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii*, aut illa I ad Cor. XII ... *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii autem sermo scientiæ; alii interpretatio sermonum* ... et iterum ... *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores* ... *Nunquid omnes Doctores?* ... *Numquid omnes interpretantur?* ...

Argum. III. *Ex Scripturis.* 1.° Deuteron. XXX dicitur ... *Mandatum quod ego præcipio tibi, non est supra te, nec procul positum* ... Psalm. XVIII. ... *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*... CXVIII ... *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis* ... 2.° Petrus epist. II cap. I ait ... *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco* ... In hunc locum observat *Pfaffius* ... Wenn die Weissagungen deutlich sind, so ist die ganze heilige Schrift deutlich .... 3.° II ad Timoth. III 16 17., inquit Apostol. *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus* ... Ergo etc.

Resp. Nihil in his, aut similibus textibus continetur, quod propositioni nostræ repugnet. 1.° In illis quæ ex Deuteron. et Psalmis citata sunt, de præceptis veteris Testamenti agitur, quæ populo notissima esse debebant,

non tantum quia scripta erant, sed multo magis, quia in usu erant quotidiano posita. Vocantur autem lucerna, aut lumen, quia Judæi in iis a parentibus, et legisperitis instituti, quæ sibi agenda, aut vitanda essent, inveniebant. — *Deuteron.* XVII præcipitur populo, ut Sacerdotes tanquam legis interpretes consulat; et *Eccles.* VIII inquit Sapiens . . . *Non te prætereat narratio Seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum* . . . 2.º Ex textu S. Petri nihil aliud concludi potest, quam quod ad probandam Christi divinitatem firmissimum argumentum ex Prophetiis desumi possit. Ibidem vero statim additur . . . *Hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit* . . . 3.º Quæ consecutio! Scriptura utilis est; ergo sola sufficit, neque alio Revelationis fonte indigemus; ergo clara est omnibus, neque magistra indigemus Ecclesia. Apostolus ad Timoth. scribens primum quidem de Ecclesiæ Doctoribus loquitur, quibus docendi, arguendi, erudiendi officium incumbebat; tum de libris V. T. agit, eaque de eorum utilitate asserit quæ nemo Catholicorum unquam negavit.

Argum. IV. *Ex Patribus.* 1.º SS. Patres in suis cum Hæreticis controversiis solas Scripturas in testimonium vocant. 2.º Expressis verbis Scripturæ perspicuitatem extollunt. Sic *S. Joann. Chrysost.* Conc. III de Lazaro ait . . . . *Cui non sunt manifesta, quæcunque in Evangelio scripta sunt?* . . . Et Homil. III in 2 Epist. ad Thess. . . . *Omnia sunt dilucida et recta, quæ sunt in divinis Scripturis: manifesta sunt, quæcunque sunt necessaria* . . . *S. August.* Lib. II de doctr. Christiana Cap. VI . . . . *Magnifice et salubriter Spiritus S. Scripturam modificavit* . . . *nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non alibi planissime dictum reperiatur* . . . Ergo etc.

Resp. ad I neg. ant. Patres et Concilia, quando

ipsis cum Hæreticis res erat, non minus ad Traditionem appellabant, quam ad Scripturas. Imo in constanti, et consentiente Ecclesiarum doctrina vim maximam posuerunt; ut apud Theologos videri potest, qui eorum testimonia collegerunt. — Cf. *Wiest*, lib. III §. 76. — *Natalis Alex.* Dissert. XVI in Sæcul. II. — *Bellarm.* lib. IV cap. VII etc. — *Tertull.* inter alios optime nos admonet ut adversum Hæreticos magis Traditionibus, quam Scripturis pugnemus. — Sic enim ait cap. XVII de Præscript.... *Quid promovebis exercitatissime Scripturarum, cum, si quid defenderis, negetur ex adverso; si quid negaveris, defendatur; et tu quidem nihil perdes nisi vocem in contentione, nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione: ergo non ad Scripturas provocandum est; nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla aut incerta victoria est, aut parum certa...* Idem habet cap. XVI et XIX.

Resp. ad II dist. ant. SS. Patres Scripturam dicunt ex se perspicuam esse, quoad historias aliquas, et morum præcepta omnibus necessaria, *conc.* Quoad omnia ad fidem pertinentia, *nego.* Hanc fuisse *Chrysost.* et *Augustini* mentem, ex eorum scopo, ex contextu, aliisque eorum testimoniis facile eruitur. Præterea observandum est, Patres ibi de iis loqui, qui in fide Ecclesiæ Catholicæ vivunt, et Scripturas scrutantur animo docili et religioso. His utique multa in Scripturis clara sunt et perspicua, quia Ecclesiæ doctrinæ inhærentes non moventur fallaciis et argutiis Hereticorum.

Argum. V. Facilius est, fidem sibi ex Scriptura conficere, seu judicare an dogma aliquod in Scriptura contineatur; quam omnia momenta discutere, quibus Religio Christiana probatur esse divina: atqui hoc etiam indoctorum intelligentiæ accommodatum esse debet; quia verus Religionis cultor esse non potest, qui de ejus divina origine non est convictus. Ergo etc.

Respond. nego majorem. Religio Christiana factis publicis innititur, et argumenta habet tam manifesta, et evidentia, ut unum aliudve ad convincendam sinceram mentem sufficiat. Verum, cum de Scriptura agitur, en! quid investigandum esset illi, qui unicam hanc credendi Regulam haberet:

1.° An Scriptura id revera sit, quod dicitur verbum Dei.

2.° An liber sit canonicus.

3.° An sensus, quem ipse textui tribuit, genuinus sit; et an falsa sit aliorum, qui contradicunt, interpretatio.

4.° An locus non sit corruptus, aut interpolatus.

5.° An versio sit fidelis.

6.° An non alii sint Scripturæ textus, qui illi, quem ipse tenet, sensui sint oppositi.

Quando nos cum Protestantibus ex Scripturis argumentamur, ad omnes has quæstiones confugiunt: quidni et ipsis incumbit, hæc omnia examinare, ut securi de fide sua esse possint?

ARTICULUS II.

Dantur veræ et proprie dictæ Traditiones divinæ, seu datur verbum Dei traditum.

OBSERVANDA.

I. Probavimus, verbum Dei scriptum unicum Revelationis fontem nec esse, nec esse posse: *non esse*; quia fides Christiana absque Scripturæ ad-

miniculo ubique gentium fuit disseminata: *nec esse posse;* quia Scriptura complexum veritatum omnium, quæ ad Revelationem pertinent, non continet; neque ita clara est, ut non in sensus varios flecti possit, nisi vivæ vocis magisterium accedat; nisi præter verbum *litteris deformatum in lapidibus,* seu scriptum in codicibus, et illud teneamus, quod ex Christi et Apostolorum ore in audientium animos transfusum, et per idoneos veritatis testes in Ecclesiis conservatum fuit; verbum, vivens in publica Ecclesiæ fide, loquens ex ore omnium, qui undique sunt Pastorum. Ad hoc ergo criterium, ad hæc tradita testimonia præter Scripturam confugiendum est, si velimus certam nobis, perfectanque Religionis notitiam comparare. Nihil est naturæ ipsi magis consentaneum, quam hæc probandi ratio per testes. Sicut ad persuadendum est efficax, sic et omnibus est accommodata, nec prava ingeniorum subtilitate eludi potest. Copiose et pro more suo doctissime de hac materia disputant *Illustris. Fratres Wallenburgici* tract. V de probatione per testes.

II. Traditio, si instituta spectamus ad Religionem pertinentia, alia *Divina* est, alia *Apostolica*, alia mere *Ecclesiastica*. Hæc instituta continet ab Ecclesiæ Pastoribus profecta, quæ temporaria sunt, et eadem auctoritate, qua edita fuerant, dissolvi possunt. *Apostolica* ea complectitur, quæ ab Apostolis tanquam Rectoribus Ecclesiæ præcepta et constituta sunt. Hæc quoque non sunt ejusmodi, ut moveri nullo modo possint; exempla sunt, de abstinentia a sanguine et suffocato, et de trina im-

mersione in Baptismi Sacramento. Ad *Divinam* demum pertinent ea, quæ a Christo ipso ordinata sunt, ut Sacramento novæ legis. Traditio *Divina* non raro etiam *Apostolica* dicitur, quia Christus ea, quæ in Ecclesia servari voluit, Apostolis tradidit per orbem promulganda. Unde illud in memoriam revocandum est, quod Apostoli alia instituerint Christi nomine, tanquam missi ad docendum omnes gentes servare, quæ Christus mandaverat; alia auctoritate ipsis tanquam Pastoribus competente. Hæc pro temporum ratione, ut diximus mutari possunt; illa tamquam Christi instituta adeo rata sunt et fixa, ut nullius hominis auctoritate possint convelli; hæc proprie Apostolica sunt, illa Divino-apostolica.

Nos de dogmate agimus; Traditio autem nisi divina sit, dogmatica esse non potest. Nova dogmata post Christum et Apostolos non fiunt; neque quidquam ad fidem pertinere potest, quod non a Christo per Apostolos descendat. Quamquam aliquo sensu ejusmodi Traditiones etiam Ecclesiasticæ vocari possint, quia in Ecclesia depositæ, et per Ecclesiæ testimonium non interruptum ad nos usque delatæ sunt. Atque ita Traditiones dogmaticæ optime vocantur, origine Divinæ, promulgatione Apostolicæ, conservatione Ecclesiasticæ.

PROPOSITIO I.

Dantur Traditiones dogmaticæ Divinæ.

ARGUMENTUM I.

Scriptura non fuit medium primigenium, quo propagata fuit Religio Christiana (ex prop. I art. I.); neque est medium sufficiens, ex quo capita Religionis omnia erui et probari possint (ex prop. II et III, ejusd. art.). Ergo aliud medium præter Scripturas admitti debet. Atqui aliud cogitari non potest, quam Traditiones Divinæ. Ergo etc.

Prob. minor. Inter verbum scriptum, et non scriptum nihil est medium: Ergo si præter Scripturas seu *verbum scriptum* aliquod admittendum est fidei argumentum, illud non potest esse, nisi *verbum non scriptum*, seu Traditio.

ARGUMENTUM II.

Ex Scripturae testimoniis et agendi ratione Apostolorum.

Jam ipsa agendi ratio Apostolorum probat, multa ab ipsis viva voce tradita fuisse, quæ litteris mandata non sunt. . . . Duas Petri Epistolas habemus, ait *Canus* (*Loci Theol. lib. III cap.* 3.), et credimus mutum annis septem Antiochiæ sedisse, elinguem Romæ annis viginti quinque? Num nihil

aliud verbo docuit, quam quod Epistolis duabus scriptum reliquit? Nonne Apostoli omnes prædicatione fundarunt Ecclesias? Id apertissime docet *Apostol.* ad Rom. X. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? .... Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum. . . .*

Testimonia Scripturæ habemus multa et præclara. Atque ut ea prætermittamus, quæ ex veteri Testamento ad Traditionis commendationem afferuntur; quæ *Apostoli* doctrina fuerit, audiamus. . . . *Itaque fratres*, ait II. ad Thessal. II 14, *state; et tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* . . . Et I ad Cor. XI 2. . . . *Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores estis; et sicut tradidi vobis praecepta mea tenetis....* Et eodem cap. postea. 23... *Ego accepi a Domino, quod et tradidi vobis....* et paulo post. 34. *Caetera cum venero disponam....* Hæc ambigua non sunt, et clare demonstrant Apostolum alia viva voce, alia scripto docuisse. Verba illa ad Thessal. ita commentatur *S. Joannes Chrysost.* homil. IV in illam Epist. . . . *Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderunt Apostoli; sed multa etiam sine litteris; eadem vero fide digna sunt tam illa, quam ista. . . .*

Idem Apostolus, cum Timotheo docendi munus injungit, eum adhortatur, ut in tradita sibi doctrina permaneret, simulque doctrinam per testes con-

servandi, et propagandi rationem edocet.. *Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti in fide... Bonum depositum custodi*... II Tim. I 13. — Et deinceps cap. II 2.... *Quae audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, et alios docere*.... (2)

ARGUMENTUM III.

Ex Patribus.

Divinarum Traditionum existentia nullo argumento, post Scripturæ ipsius auctoritatem, certius probari potest, quam communi omnium sæculorum persuasione, et auctoritate probatorum testium, virorum scilicet et eruditione, et pietate præstantium, qui ipsi ad seriem pertinent testium illorum intermediorum, per quos excepta ab ore Apostolorum doctrina ad posteros perducta est. Nimis longum esset omnia Patrum loca huc referre. Ad Theologorum illorum opera remittimus, qui ea diligentius collegerunt (*Zimmer* veritas Relig. Cath. — *Wiest.* tom. III — *Nat. Alex.* Diss. XVI in sæc. II — *Bellarm.* lib. IV cap. VII. — *Walenburgici* Tract. VI de traditionibus. — *Petr. Annatus* lib. III.). Ex multis pauca seligamus.

Primum memorandum est illud antiquissimi *Papiae* dictum apud Eusebium (*Lib. III hist. cap.* 39.).... » Si quando advenisset aliquis ex iis, » qui secuti sunt Apostolos, ab ipsis sedulo ex» piscabar, quid Andreas, quid Petrus dixerit,

» quid autem Philippus, vel Thomas, quid vero
» Jacobus, Joannes, Matthæus. Nec enim tantum
» mihi librorum lectiones prodesse credebam,
» quantum vivæ vocis, præsentisque magisterium».. *S. Irenaeus lib. III contra Haeres*.... » Quid
» autem, si neque Apostoli Scripturas reliquissent
» nobis, nonne oportebat ordinem sequi Tradi-
» tionis, quam tradiderunt iis, quibus commise-
» rant Ecclesias? » ... *Tertullian.* pluribus in locis Traditionis auctoritatem Hæreticis opponit. Lib. de corona militis cap. III post enumeratas nonnullas Ecclesiæ observationes, de Baptismo, de oblationibus pro defunctis, et similes, sic pergit...» Harum et aliarum ejusmodi disciplina-
» rum, si legem expostules Scripturarum, nullam
» invenies: Traditio tibi prætenditur auctrix, con-
» suetudo confirmatrix, et fides observatrix. » ... In illa controversia, quam *Stephanus* Papa cum *Cypriano* habuit, quæstionem ex Traditione decidit.... *Nihil innovetur, nisi quod traditum est*.. *Cyprianus* quoque, ideo tantum *Stephani* decreto obluctatus est, quia illud non credidit in Traditione fundatum; ipse autem verbi traditi existentiam non semel expresse agnovit. Epist. 74. ait... *Si ad divinae Traditionis caput, et originem revertamur*, *cessat error humanus*...,(3)

ARGUMENTUM IV.

Traditione stat ipsius Scripturae auctoritas.

Sublata Traditione, ipsa quoque ruit Scripturarum auctoritas, et tota convellitur Christiana Revelatio. Nam fidem Christianam ex Scripturis haurire non possumus, nisi divina nobis et infallibili auctoritate constat, nos revera divinam Scripturam habere; a Prophetis, ab Apostolis esse libros, qui ipsis tribuuntur; legitimum esse librorum nostrorum Canonem etc.: atqui hæc sola Traditione nobis innotescere possunt; ut ipsi Protestantes fatentur. Ergo necesse est Traditiones admittere, et quidem divinas; nisi enim divinæ sint, seu proprio sensu verbum Dei, non possunt auctoritatem divinam et infallibilem conciliare Scripturæ, et fidei Christianæ.

ARGUMENTUM V.

Ex Adversariorum testimoniis.

Hoc argumentum diffusius tractat Clar. D. *Wiest* tom. III §. 94. Plurima proferri possent expressa testimonia *Melanchthonis, Grotii, Buceri, Moshemii*, aliorumque maximi, nominis inter Protestantes. Insignis est locus ex *Molano* Abbate de Lockum, qui cum *Bossuetio* de pace Ecclesiarum tractavit (*Cogitationes privatae, de modo reunionis*

etc. Tom. XXV op. Boss. *Edit. Lebel pag.* 309.)... » De Traditionibus, sive verbo Dei non scripto, quantæ, quæso, in Ecclesia lites! Sed res compositu facilis, si dicamus statum controversiæ inter nos et Catholicos non esse, an dentur Traditiones; sed an per Traditionem acceperit Ecclesia novum aliquem fidei articulum ad salutem creditu sub æternæ beatitudinis jactura, necessarium, in Scriptura neque todidem verbis, neque per bonam consequentiam exstantem. Posterius negant Protestantes, non prius; ex quibus moderatiores admittunt, *non solum ipsam sacram Scripturam nos Traditioni debere, sed in articulis fundamentalibus genuinum et orthodoxum Scripturæ sensum ut multa alia*, nostratium Calixto verbi gratia, Hornejo, Chemnitio dudum memorata, *ex Traditione tantum cognoscibilia* taceamus. Sane qui ex Protestantibus post Symbola Apostolorum, et S. Athanasii, quinque priora Concilia œcumenica, cum Synodo Arausicana, et Milevitana, consensum itidem primitivæ Ecclesiæ, si non plurium, quinque minimum priorum sæculorum admittunt pro Theologiæ principio secundario, ita ut articuli fundamentalis non aliter, quam illis sæculis unanimi Doctorum consensu factum est, explicari debeant; de Traditionibus cum Ecclesia Romana quod disputent, vix habebunt. » ... Ad hæc respondet *Bossuetius (Tom. XXV jam cit. pag.* 389*)..... Si Protestantes consentiunt, Scripturæ sensum, aliaque permulta Traditione duntaxat esse cognoscibilia, vix ulla superest difficultas.....*

Porro experientia probat, Protestantes non raro quasi necessitate coactos, in Religionis controversiis ad hanc credendi regulam confugisse, quam ipsi cum nova in Religione molirentur, procul a se abjecerant.

PROPOSITIO II.

Traditiones dogmaticæ ejusdem sunt auctoritatis, ac verbum Dei scriptum.

Probat. I. Scriptura auctoritatem non habet ex eo, quod scripta sit, sed quia vere est verbum Dei; omnis enim fides innititur revelantis Dei auctoritati. Atqui Traditiones dogmaticæ æque ac Scriptura verbum Dei sunt, ut ex propos. I constat. Ergo ejusdem sunt auctoritatis. De verbo hoc tradito loquitur *Apostolus* I ad Thessal. II 13. . . *Gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam, cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est vere, verbum Dei.* . . .

Probat. II. Si verbum ore traditum non est æque certum fidei argumentum, ac Scriptura; ergo primi fideles, qui scripta Evangelia, aliosque libros N. T. nondum habuerunt, minus certi fuissent de sua fide, quam qui postea vixerunt. Ergo etc.

Probat. III. Difficile non est ostendere ex Scripturis ipsis, Traditiones certissima suppeditare argumenta, ad fidei dogmata comprobanda. Christus,

Marc. XVI, cum Apostolos misisset *praedicare* Evangelium omni creaturæ, addit. . . . *Qui non crediderit*, (vobis loquentibus) *condemnabitur* . . . In priore ad Timotheum Epistola Apostolus ait cap. VI 3. . *Siquis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus* . . . non dicit Scripturis, *superbus est nihil sciens etc.* — et eodem capite . . . *Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* . 20. Et ad Galat. cap. I 9. . . . *Si quis vobis evangelizaverit praeter id, quod accepistis, anathema sit.* . . . Ex his locis recte Origenes concludit comment. in Titum, Hereticum esse eum, qui se Christo credere profitetur, et aliud de veritate fidei Christianæ credit, quam habeat Traditio Ecclesiastica.

Probat. IV. Concilia, et Patres Traditionem eodem loco ponunt, ac Scripturam sanctam, eique eandem vim probandi attribuunt. Cfr. *Wiest.* tom. III §. 86 et 87. *Natal. Alexand.* Dissert. citata. Hoc argumentum, cum testimonia singillatim recitare nimis longum esset, his *Melchioris Cani (De loc. Theol. lib. III cap. VI.)* verbis concludimus, ita tamen, ut quæ de Patribus ille dixit, de Conciliis quoque intelligi velimus. . . . » Cum Traditiones non scriptas Polycarpus, Tertullianus, Irenæus Marcioni ac Valentino; Epiphanius Melchisedecianis, Apostolicis, Aërianis; Hieronymus Vigilantio; Augustinus Donatistis; denique, ut in summa dicam, omnes Sancti adversariis Catholicæ fidei fidenter objecerint, earumque vi, perinde ac

si fuissent scriptæ, hæreses sui quisque temporis deturbaverint: certe non minori efficacia per hujusmodi Traditiones, nos Hæreticorum, qui aut nunc sunt, aut etiam sunt futuri, quæcunque dogmata refellere, et deturbare poterimus. » . . .

Merito igitur Concilium Trident. sess. IV decreto de canonicis Scripturis ait. . . . » Sacrosancta » œcumenica et generalis Tridentina Synodus per- » spiciens, veritatem (*fidei*) et (*morum*) discipli- » nam . . . contineri in libris scriptis, et sine scri- » pto Traditionibus; quæ ipsius Christi ore ab Apo- » stolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis Spiritu S. » dictante, quasi per manus traditæ ad nos per- » venerunt, ortodoxorum Patrum exempla secuta, » omnes libros tam veteris, quam novi Testamenti, » cum utriusque unus Deus sit auctor, nec non » Traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores » pertinentes, tanquam vel oretenus a Christo, vel » a Spiritu S. dictatas, et continua successione in » Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affe- » ctu et reverentia suscipit et veneratur . ».

OBJECTA DILUUNTUR

Objicitur I. Ut allata ex Apostolo loca aliquam ad probandum vim haberent, ostendendum esset, 1.° Apostolum ea, quæ ore tradiderat, litteris non consignasse; 2.° eum de Traditionibus dogmaticis agere. Atqui hæc probari non possunt. Ergo etc.

Resp. nego minor. Probavimus in priori articulo Scripturam non omnes continere veritates dogmaticas;

ergo Apostoli non omnia litteris consignarunt, quæ ore prædicarunt. Præterea Apostolus in II.a, id est, ultima quam ad Thessalon. scripsit Epistola manifeste distinguit inter Traditiones, quas per Epistolam acceperant, et eas, quas per sermonem didicerant. Quæ autem secunda est ad Timoth., in qua Traditiones impensius commendat, ea ultima est ex Paulinis Epistolis. Quod autem Apostolus de Traditionibus dogmaticis loquatur, ex scopo et contextu apertum est.

INSTANT. Scripturæ ipsæ Traditiones rejiciunt tanquam inutiles, aut verbo Dei scripto adversantes. 1.º Deuter. IV expresse dicitur. ... *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo*... Similia leguntur Proverb. XXX, Apocalyp. XXII. — Joannis XX, ita caput illud concludit Evangelista.... *Hæc scripta sunt, ut credatis, et ut credentes vitam habeatis æternam*.... 2.º Christus ipse Matth. XV et alias sæpius Traditiones rejecit. Ergo etc.

RESP. AD I. Nos Scripturis nihil addimus, sed omnem operam impendimus, ut, quales a Deo prodierunt, puræ et integræ serventur; Traditiones autem una cum Scriptura admittimus in Deuteron. cap. IV agitur de lege a Deo populo Judaico data, cui nihil addi aut detrahi debuit auctoritate humana. Quod autem etiam in veteri Testamento Traditiones Patrum multum valuerint, jam ostendimus, — Joannes cap. XX de signis loquitur, quibus Jesu Ch. divinitas comprobata est; ait autem ididem v. 30... *Multa quidem et alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc*....

AD II. DIST. ANT. Christus Traditiones rejecit humanas, otiosas, aut præceptis divinis repugnantes, *conc.* Traditiones, quæ revelata ab ipso dogmata continerent, *nego.*

OBJICITUR II. *Ex Patribus.* Patres passim docent in

Scripturis reperiri omnia, quæ ad fidem pertinent, moresque vivendi, ut S. *Augustin.* ait (*Lib. II de Doctrin. Christ. cap.* 9.), et ideo Traditiones censent esse repellendas. — *Tertullian.* adversus Hermogenem cap. 24. ait . . . *Adoro Scripturarum plenitudinem; scriptum doceat Hermogenis officina . . . Si non est scriptum, timeat illud væ, adjicientibus, aut detrahentibus destinatum* . . . Alio loco (de resurrectione carnis cap. 24.) Hæreticos ad Traditiones confugientes, vocat *lucifugos* Scripturarum. Ergo etc.

Resp. 1.° *generatim.* Quod Patres passim Traditionem contra Hæreticos appellaverit, res est omnibus notissima. Unde siqua ex eorum libris opponuntur testimonia, quæ loco suo mota, et a contextu avulsa nobis repugnare videntur; ea propius inspecta nihil aliud dicunt, quam idipsum quod nos volumus: vel enim suam Scripturæ auctoritatem vindicant, asserentes quæcumque iis contraria sunt, sive ea sint hominum testimonia sive humanæ Traditiones, nullius esse roboris; aut de uno tantum, aut alio Religionis dogmate agunt, non de doctrina Christi integra; aut demum de Scriptura loquuntur cum Ecclesiæ doctrina conjuncta. Hinc S. *Aug.* lib. contra Cresconium ait, cap. 33. . . . *Quamvis hujus rei certum de Scripturis canonicis non proferetur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re a nobis teneretur veritas, cum hoc facimus, quod universæ jam placeat Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas*, . . .

Resp. 2.° *Ad loca ex Tertulliano adducta.* Primo loco exprobrat Hermogeni, quod verbis Genesis: *In principio creavit Deus cœlum et terram*, ausus fuerit hæc verba addere . . . *Ex materia præexistente* . . . In secundo de dogmate agit clare et sæpe in Scripturis expresso, cui vanas suas Traditiones opponebant Hæretici.

INSTANT. *S. Irenæus* lib. III adversus Hæreses reprehendit Hæreticos dicentes . . . *Quia non possit ex his* (Scripturis) *inveniri veritas ab his, qui nesciunt Traditionem* . . . . Ergo etc.

RESP. NEGO CONSEQUENTIAM. S. Irenæus loquitur de apocryphis traditionibus, quas Hæretici Scripturis et Traditionibus Apostolicis obtrudebant. Cæterum Traditiones Apostolicas rejicere, ingenii Hæretici characterem esse, ibidem testatur, subjungens . . . *Cum autem ad eam iterum Traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successiones Presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos, adversantur Traditioni.* . . .

ARTICULUS III.

De Traditionum divinarum ad nos propagatione.

OBSERVANDA.

I. Cum Heterodoxi locum a Traditione divina depromptum imbecilliorem esse dicunt, quam ut ex eo dogmata fidei duci possint; in eo imprimis vim ponunt suæ sententiæ, quod negent nos scire nunc posse, quid Christus, quid Apostoli locuti fuerint; id vero tantum illis cognitum fuisse, qui Christum et Apostolos audierunt. Quis, inquiunt,

verba Christi infirmare audeat, si modo ab eo prolata esse constet? Sed infidelis est, et incerta per manus Traditio. Quæ per Traditionem accipiuntur, vix eadem perseverant, et mutatis auribus itidem mutari solent; multa detrahuntur, multa adjiciuntur, multa pereunt omnino, nisi litterarum monumentis conserventur. Ex his concludunt, tradita testimonia aptum ad conservandam Religionem medium non esse, neque criterium ad eam certo intelligendam. Restat ergo, ut hujus quoque argumenti vim elidamus, ne videamur in iis, quæ hucusque dicta sunt, operam perdidisse. Unde status fingendus est præsentis disputationis. Non quæritur, an Apostolis loquentibus æque credendum fuerit, ac scribentibus: sed an Apostolorum testimonia, ore tradita succedentium hominum testimoniis æque potuerint incorrupta servari, ac ea, quæ scripta ad nos pervenerunt.

II. Ad investigandas Traditiones dogmaticas variæ sternuntur viæ. Præcipuæ sunt: 1° Publica et universalis Ecclesiæ doctrina, cujus post Apostolorum tempora nullum potest assignari initium. 2.° Antiqua Ecclesiæ symbola, præces et ritus, quos scimus ab antiquissimis temporibus magno consensu fuisse ab Ecclesiis observatos. 3.° Scripta Sanctorum Patrum, quorum maxima semper fuit in Ecclesia auctoritas, tum ad legitimam Scripturarum intelligentiam, tum ad Traditiones Apostolicas comprobandas. Nam sancti et doctissimi viri quovis tempore ut organa habiti sunt Ecclesiæ Dei, et testes illius doctrinæ, quam tanquam ab Apo-

stolis acceptam Ecclesia temporibus suis docuit; et quæ per eos tanquam purissimos canales ad nos usque decurrit.

III. Hæretici pene omnes, quamvis de antiquis Patribus verecundius hinc inde loquantur, passim tamen eos vilipendunt, atque de gradu suo dejicere moliuntur; tum quia eos sibi contrarios ubique reperiunt, tum quia omnis Hereticus animal gloriæ est, et magnum aliquid esse putat, cum vetera despiciendo, et nova eructando stultorum et leviusculorum hominum numerum in sui admirationem trahit. — Lutherus in Prologo assertionis suorum articulorum negat quemquam auctoritate Patrum esse cogendum, quod in omnium scriptis multi inveniantur errores sæpe pugnent ipsi secum, aut invicem dissentiant, aut Scripturas torqueant; et quod verbum Dei non debeat esse alligatum, sed liberum. Hinc inter Lutheranos et Reformatos plurimi sunt, qui Patrum auctoritatem multis modis elevant. Id quoque S. Bernardus *Abailardo* objecit, putido, si quis unquam, suæ scientiæ ostentatori: atque, ut altiora repetamus, de *Paulo Samosateno* id testatur Euseb. lib. VII cap. 26. Id in *Origene* reprehendit Vincentius Lerinensis. — In eodem errore fuerunt *Arius*, *Nestorius*, *Eutyches*, *Dioscorus*. . . . » Nestorius, ait Histor. tripart. (*Lib. I cap.* 14.), dum eloquens fuisset, et se putaret doctum, libris antiquorum interpretum dedignabatur incumbere, omnibusque se meliorem putabat esse. . . . Quid? An omnes etiam Catholici Scriptores puros se ab hac labe

servarunt? An non in hac quoque parte Protestantes inter nostrates imitatores habuerunt? Cajetanum, quamvis Cardinalem et magnum Ordinis Dominicani decus, nimiæ in hac parte levitatis, aut temeritatis arguit insignis ejusdem familiæ Theologus *Melchior Canus* (*Lib. VII cap. III N.*° 10.); *Richardum Simonem* tanquam in Patres minus verecundum, et gloriam ex audaciore critica ambientem graviter castigat Illustriss. *Bossuetius* in opere quod inscribitur: *Défense de la Tradition et des SS. Pères.* — Libr. IV cap. 18, post ea in laudem SS. Patrum dicta, quæ in Prolegom. adnotatione 3 pag. 69 attulimus, hæc addit. . . . » C'est ce que nos Critiques ne sentent pas; et c'est pourquoi leurs écrits, formés ordinairement dans les libertés des Novateurs, et nourris de leurs pensées, ne tendent qu'à affoiblir la Religion, a flatter les erreurs, et à produire des disputes. » . . .

PROPOSITIO I.

Æque certi sumus testimonia Apostolorum ore tradita incorrupta ad nos pervenisse; quam certi sumus testimonia litteris consignata integre fuisse conservata.

Probatur. Sicut nos Apostolos ipsos non audivimus loquentes; sed quæ ab ipsis dicta fuerunt, ex aliorum testimoniis sive scripto, sive ore trans-

missis cognoscimus: ita quoque illos scribentes non vidimus, neque, quæ eorum manu exarata fuerunt, legere ipsi possumus; sed ex testium intermediorum testimonio discimus, eos, quos nunc legimus libros, eosdem esse, qui a Christi Discipulis fuerunt conscripti: neque in illis aliquid fuisse ita immutatum, ut non possint dici integre ad nos pervenisse. Et vero, argumenta, quæ certos nos reddunt Scripturam, quam nunc manibus terimus, esse authenticam, et verum atque incorruptum Dei verbum, eadem etiam probant puras nos habere et incorruptas Apostolicas Traditiones. Ergo etc.

Probat. antec. I. Si quæritur, unde ergo tam certo nobis constet, Scripturas nostras vera esse et genuina Apostolorum scripta; illico respondemus, libros illos Apostolis publica et constanti Traditione semper fuisse adscriptos, Patres primorum sæculorum eosdem ut divinos laudasse, ex illis testimonia attulisse, quæ in nostris adhuc Scripturis ita leguntur; impossibile esse, ut libri, qui in toto Christiano orbe diffusi Christianorum manibus terebantur, neque infidelibus erant ignoti; qui quotidiano usu, præcibus Ecclesiæ, et cultu publico consecrati erant, quibus divina Religionis dogmata ubique cognita, ubique credita potissimum innitebantur; ut inquam, ejusmodi libri authentici non fuerint; aut successu temporis potuerint adulterari. Verum hæc omnia, cum de Traditionibus agitur, eandem, si non forsan majorem ad persuadendum vim habent. Illæ enim Traditio-

nes ab Apostolis in omnes mundi partes perlatæ, tanquam divinæ veritates non uni tantum societati aut populo, sed innumeris, a se invicem lingua, moribus, legibus, imperiis quam maxime dissidentibus concreditæ sunt; his stetit populorum Religio et Cultus, hæ publice prædicatæ, publico usu, ritibus, Sacramentis consecratæ erant; ad hos contra Hereticos appellarunt Concilia, et Ecclesiæ Doctores. Neque illud valet, quod dicitur, hæc tradita Apostolorum testimonia labili tantum hominum memoriæ fuisse commendata; scripta enim sunt non tantum in cordibus fidelium Spiritu Dei vivi, sed et conservata in Operibus SS. Patrum, in Decretis Conciliorum, in Symbolis, in moribus, in institutis hominum. Hoc scilicet modo linguæ vulgares inter plebejos conservantur, hoc modo usus, consuetudines, jura et officia hominum stant inconcussa, nec est aliquid hoc deposito tutius.

II. Alterum argumentum est: Scripta testimonia Ecclesiæ docendi concredita fuerunt, id est, illis quibus Christus docendi et pascendi officium commisit. Hos autem omnes eodem tempore, quasi facta conspiratione in re omnium gravissima officio suo defuisse, idque nemine contradicente, nemo sanæ mentis suspicari potest; ita hæc res a moribus hominum et experientia omnium temporum abhorret. Verum, quis non videt hæc æquo jure ad Traditiones pertinere? Non enim temere in populum projectæ sunt ejusmodi doctrinæ, ut supponi possent aut non recte intellectæ, aut non pari fide ad alios perlatæ; sed eorum custodiæ ac vi-

gilantiæ commendatæ, quos Spiritus S. posuit regere Ecclesiam Dei . . . *Depositum custodi*, ait Apost. ad Timotheum, simulque modum edocet, quo traditam sibi doctrinam integram servare debeat, ne quid corruptione aut oblivione depereat. *Quæ audisti a me per multos testes etc.* . . . Impossibile ergo fuit, ut hoc depositum interiret, quod non uni alterive Ecclesiæ concreditum fuit, sed viris in omnibus orbis partibus sanctissimis, quibus nihil antiquius fuit, quam ut acceptam ab Apostolis fidem etiam cum vitæ periculo tuerentur; neque vitiari ab una, aut altera Ecclesia potuisset, nisi continuo fuisset reclamatum.

III. Addimus demum, quod omnium primum est et præcipuum; divinas nempe Traditiones non minus ad providentiam pertinere, quam Scripturas ipsas. Nam quia Christus Religionem suam perpetuam esse voluit, non potest unquam permittere, ut aliquid eorum, quæ ad fidem pertinent, periret: jam vero, Scripturam omnia Religionis dogmata non continere, multa autem fuisse ab Apostolis viva voce tradita, multis argumentis confecimus: Sequitur ergo necessarium esse ad fidei integritatem, ut hæc tradita testimonia una cum scriptis conserventur; et veram Christi Religionem non minus detrimenti passuram, si Traditiones interirent, aut corrumperentur, quam si Scriptura periret, aut interpolaretur. Quocirca nihil est, quod metuant adversarii, ne Traditiones, quæ in ipsis Ecclesiæ visceribus scriptæ sunt, oblivione deleantur; nam eas conservandi cura Deo magis incumbit,

quam hominibus. Scimus Christum Ecclesiæ suæ nunquam deesse, neque unquam irritum fieri posse, quod Apostolis, eorumque successoribus promisit, nunquam discessurum ab ipsis Spiritum veritatis.

PROPOSITIO II.

Consensus Patrum unanimis certum est et infallibile argumentum divinarum Traditionum

Probat. I.° *Certum argumentum efficit.* Sive hæ Traditiones sensum Scripturæ verum et genuinum contineant, sive veritates complectantur in Scriptura non contentas; certum est eas nulla ratione melius probari posse, quam consentientibus Patrum testimoniis. Patres acceptam ab Apostolis doctrinam ad alios transmiserunt, tanquam testes intermedii omni exceptione majores, quibus ideo fidem denegare nemo potest; nam si viri quamplurimi sanctitate conspicui, ætate maturi, ingenio et doctrina præstantes, Pastores et Doctores fidelium, et in Ecclesiæ doctrina apprime instructi, qui non uno tempore, nec uno loco scripserunt, quorum libri in Ecclesiæ gremio depositi omnium approbatione excepti sunt, communi consensione, doctrinam aliquam a Christo profectam testantur; ejusmodi consensio juxta omnes Logicas regulas certitudinem moralem efficit.

II.° *Efficit etiam infallibile argumentum.* Quod SS. Patrum communis doctrina infallibile sit veri-

tatis criterium, vel ex eo conficitur, quod alia ratione firma et immota consistere non possit ipsius Ecclesiæ fides; ita enim Ecclesiæ Traditio cum SS. Patrum doctrina intime connexa est, et conjuncta ut quisquis hanc tentarit labefactare, Ecclesiæ quoque fidem concutiat. Constat populum Christianum nullo non tempore SS. Patrum fidei acquievisse, eos suspexisse tanquam integerrimos Traditionis testes, et Doctores illius, quam a Christo accepimus Religionis. Constat Ecclesiam universam, Concilia, Pontifices omnes, et Doctores, hac via et ratione universas hæreses refutasse; et fidei dogmata sanxisse. Imo non semel Ecclesia publice professa est, se in condendis fidei decretis Patrum auctoritatem sequi, tanquam tutiorem, certioremque veritatis regulam. Patet ergo, quod si fallere nos posset Patrum unanimis doctrina, jam ipsa Ecclesiæ fides titubaret.

Quæ dicta sunt, facillimum esset, innumeris totius antiquitatis testimoniis probare. . . » Exemplis talibus plena sunt omnia: ait Vincentius in » Commonit. . . Intelligebant enim viri sancti, atque » prudentes, nihil aliud rationem pietatis admittere, » nisi ut omnia, qua fide a Patribus suscepta fo» rent, eadem filiis consignarentur. Idque esse pro» prium Christianæ modestiæ et gravitatis, non sua » posteris tradere, sed a majoribus accepta servare. » Ducatum quippe nobis præbet Religio, non nos » Religioni, nec Majorum sensa qua volumus, tra» hemus, sed potius, qua illa trahunt, tetrahunt» que sequemur. » . . . Exemplum tunc affert ex

Concilio Ephesino, cui, . . . *Divinitus placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi consentiens Sanctorum Patrum tenuisset auctoritas* . . . Sed, ut optime *Lerinensis*, exemplis talibus plena sunt omnia. Sic *Hieronymus Helvidii* dogma revicit, sic *Basilius* Spiritus S. divinitatem asseruit, sic *Augustinus* Donatistas et Pelagianos, sic *S. Leo* Eutychen refellit. Sic Chalcedon. concilium ejusdem Eutychetis impietatem confudit. Sic sequentia Concilia omnia novellas Hæreticorum adinventiones damnarunt. Unde et in Trip. Concilio Sess. IV sub pœna anathematis prohibitum est . . . *Ut nemo contra unanimem consensum Patrum Scripturam sacram interpretari audeat.* . . .

ARGUMENTA CONTRARIA.

Argumentum I. Traditiones divinas, dummodo divinas esse constet, parem cum Scripturis auctoritatem habere, nemo nisi impius negare potest. Verum an illæ, quæ hodie sparguntur revera divinæ originis sint, merito dubitatur. Constat enim quovis tempore, atque in primis statim sæculis falsas Traditiones in Ecclesia disseminatas fuisse; et tanquam divina oracula habitas a viris virtutis et doctrinæ famæ clarissimis. Inde Millenariorum, Quartodecimanorum, Rebaptizantium errores. Ergo etc.

Respond. I. Certum est falsas Scripturas, et quidem plurimas ab ipsis Ecclesiæ incunabulis fuisse confictas, quas viri doctrina et pietate insignes tanquam Apostolicas laudarunt; nunquid eam ob causam Protestantes vellent sacram Scripturam rejicere? Ridiculum est credere

Apostolicas Traditiones non posse eadem fide et diligentia in fidelium cordibus asservari, ac si atramento in charta scriberentur. Quod si Christi providentia Ecclesiæ deest, neque Traditio, neque Scriptura vindicatur; sed si Christo Ecclesia sua curæ est, jam non erit ambiguum, quin quemadmodum Evangelium illa in sensu potius quam in littera custodit; ita et Traditiones custodiat, quas ei Apostoli tantopere commendarunt.

RESPOND. II. NEG. CONSEQUENT. Valeret argumentum, si nulla pateret via certa et plana, qua veræ Traditiones a falsis, divinæ ab humanis secerni possint. Sed facillimum est discretionem facere, si ad sequentes regulas attenditur.

I. Si dogmatis cujusdam originem Christo et Apostolis posteriorem esse constitere; aut si a paucis primum, v. g. a particulari Ecclesia propositum, a cæteris fuit repudiatum ad divinam Traditionem pertinere non potest.

II. Quando consuetudinis in Ecclesia diu et ubique observatæ originem nec ad summos Pontifices, nec ad concilia Episcoporum referre possumus; tunc plane conficitur, eam ab Apostolis esse profectam. Hanc regulam proponit *Augustinus* lib. IV contra Donatistas .... *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur* ... Hujus generis sunt Baptisma parvulorum, jejunium quadragesimæ etc.

III. Si Patres dogma aliquod, quod ex sacris litteris non habetur, ab initio statim concordissime tenuerunt, hujusque contrarium ut fidei adversum rejecerunt; id nimirum per Apostolicam Traditionem habet Ecclesia. Hanc et priorem regulam a *Tertulliano* et *Augustino* traditam præclare exponit *Vincentius Lerinensis (Commonit. cap. III.)*.... » Magnopere curandum est, ait, » ut id teneatur, quod ubique, quod semper, quod ab

» omnibus creditum est : hoc est enim vere proprieque » catholicum quo ipsa vis nominis, ratioque declarat, » quæ omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc » ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiqui- » tatem, consensionem. Sequemur autem Universitatem » hoc modo: si hanc unam fidem veram esse fateamur, » quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia : » Antiquitatem vero ita, si ab iis sensibus nullatenus » recedamus, quos sanctos Majores et Patres nostros ce- » lebrasse manifestum est: Consensionem quoque, si in » ipsa vetustate omnium vel certe pene omnium Sacerdo- » tum pariter et magistrorum definitiones, sententiasque » sectemur. »

IV. Universitati et consensioni, quas Vinc. Lerin. requirit, nil obest quarumdam Ecclesiarum contraria doctrina, quod in Rebaptizantium causa contigit, quia fieri potest, ut accepta ab Apostolis Traditio in paucis Ecclesiis aliquo tempore obscuretur. Tamen ubi dissensio ejusmodi invenitur; rem esse in Traditione fundatam certum nondum est certitudine fidei Catholicæ, nisi Ecclesiæ sententia accesserit.

V. Certissima omnes circa Traditionem controversias finiendi via est Ecclesiæ judicium; hujus est sicut Scripturarum, sic et Traditionum auctoritatem vindicare, qua in re speciali Dei præsidio juvatur et dirigitur, ut cap. seq. probabitur.

Argument. II. 1.° Inter scripta, quæ sub nomine Patrum evulgata sunt, multa reperiuntur supposititia, aut interpolata. 2.° Duo sunt locorum, qui apud PP. occurrunt, genera; nam vel ut testes narrant, quæ suo tempore Ecclesia credebat, vel ut doctores, quæ ipsi sentiunt, exponunt. Sed utrovis modo spectentur, falli possunt et revera non raro falsi sunt. 3.° Patres nullam habent infallibilitatis promissionem, ergo eorum testimo-

nium, quamvis multorum sit vel omnium probabile tantum argumentum subministrare potest, certum vero et infallibile esse non potest. Ergo etc.

RESPOND. AD I. Communem Ecclesiæ fidem non inquirimus in quibusdam suppositis Patrum scriptis, sed in genuinis, quæ longe majori sunt numero, et a spuriis facile secernuntur ab Eruditis. Quæ autem interpolata dicuntur loca ea paucissima esse constat, et levioris momenti.

RESP. AD II. Patres ut homines in quibusdam errasse notius est, quam ut negari possit; ideo non sunt promiscue tenenda, quæ ab uno, aut aliquibus contra communem cæterorum sententiam tradita sunt. Hoc argumentum magnam habet, cum eo, quod de Traditionibus agit, affinitatem; atque eædem fere regulæ adhiberi debent, ut, quid, et quando valeat Patrum auctoritas judicari possit. Ergo distinguendum est inter ea, quæ sacras litteras et doctrinam fidei concernunt, et quæstiones ad philosophiam, aut alias naturales scientias pertinentes. In his enim perscrutandis non adeo solliciti erant Patres, qui totos se divinæ sapientiæ dederant. Distinguendum est inter communem Patrum omnium aut fere omnium consensionem, et sententiam unius vel paucorum. Hi quidem etsi pauci sint, si eorum opinio ab Ecclesia non sit penitus explosa, despici non debent; fidem tamen certam non faciunt... » Illorum testimonium pro nihilo habere impudentis erit, ait *Canus* (*De locis Theol. lib. VII cap. III Num.* 2.), suspicere et habere pro certo, erit omnino imprudentis. »... Distinguendum est demum, quando Patres tanquam testes considerantur, inter merum et simplex factum, et factum conjunctum cum jure, et ab eo indivulsum: dantur enim quæstiones juris, quæ cum facti quæstione tam arcto fœdere connexæ sunt, ut qui in uno erraverit, in alio necessa-

rio labatur. Ita quæstio facti est, utrum libri canonici, quos legit Ecclesia, sint verbum Dei, sive an sint a Prophetis, Evangelistis et Apostolis compositi. Verum in hac quæstione involuta est hæc alia; utrum scilicet Ecclesia verbum Dei habeat. Via ibit certa et secura, quicumque auream *Vincentii Lerinensis* regulam sequitur, quam habet Commonit. cap. IV... » Operam dabit (Christianus » Catholicus) ut collatas inter se Majorum consulat sen» tentias; eorum duntaxat, qui diversis licet temporibus » et locis, in unius tamen Ecclesiæ Catholicæ commu» nione et fide permanentes magistri probabiles extite» runt: et quæ, non unus tantum, aut duo, sed omnes » pariter, uno eodemque consensu, aperte, frequen» ter perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cogno» verit; id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione » credendum. » ...

Ad III. Optime scimus, Patres spiritu tantum humano locutos fuisse, imo errasse aliquando, etiam in iis, quæ ad fidem spectare postmodum demonstratum est: quoniam res nonnullæ non erant tum adeo in Ecclesia definitæ, ut nunc esse videmus. Quin et hoc fatemur Patrum etiam consentiens testimonium, in se spectatum, argumentum efficere mere humanum. Verum Ecclesiæ auctoritas huic testimonio notam infallibilitatis imprimit. Nam cum Ecclesia fidem suam ex communi Patrum doctrina eruat, et palam confiteatur, se ab unanimi Patrum sententia nunquam discessuram; manifestum est illam Christi providentiam, quæ Ecclesiæ suæ fidei invigilat, permittere non posse, ut ibi errorem inveniat, ubi putat se puram et genuinam doctrinam haurire.

Conf. *Melch. Canus* loc. Theol. lib. VII.— *Natal. Alex.* Diss. XVI jam citata in sæc. II imprimis §§. 22 et 23, ubi *Dallæum* refutat, qui in lib. *de vero Patrum usu*, multa contra SS. Patrum auctoritatem congessit.—

Bergier traité historiq. etc. tom. XI pag. 15. et suiv. — *Petr. Annatus* apparatu etc. lib. IV — *Bossuet* défense de la Tradition et des SS. Pères. Tom. V Edit. de Lebel — *Wallenburgici* de examine princip. fidei, exam. IV — Et Tractat. II parte III cap. 7, 8, 9, etc. — Vide etiam, quæ in Prolegom. dicta sunt pag. 16 et 66.

CAPUT III.

De Judice controversiarum.

Omnis Revelatio divina ex verbo Dei probari debet; verbum autem Dei tum Scriptura, tum Traditione continetur. En duos Revelationis fontes ex quibus omnis Christiana veritas dimanat, fontes aquæ vivæ, salientis in vitam æternam. Quidquid nec ex Scriptura, nec ex Traditione habetur, doctrina Christi esse non potest; quod autem scriptum probatur, aut utrumque, hoc ut dogma divinitus revelatum certissime tenendum est. Verum in hoc labor, in hoc quæstio maxima est; scire, utrum hæc, illave doctrina ex purissimis illis, quos Christus nobis aperuit, fontibus dimanet: seu, ut cla-

rius loquamur, scire, utrum doctrina aliqua divinæ sit originis, in verbo Dei scripto, aut tradito, aut utroque revelata.

Cum a primo Christianæ Revelationis exordio, usque nunc omnia fidei dogmata varie impugnata fuerint, a sectis pene innumeris, non tantum cum Ecclesia Catholica, sed etiam inter se dissidentibus, quorum unaquæque Scripturam in erroris sui patrocinium vocavit, Traditiones autem vel penitus abjecit, vel certe perturbare et confundere, atque ad partes suas trahere nitebatur; manifestum est, parum nobis Scripturas ipsas et Traditiones ad certam divinæ veritatis cognitionem valituras, nisi aliquis constitutus sit controversiarum judex, qui quæstiones tum circa Scripturam ejusque sensum, tum circa Traditiones exortas certo et supremo judicio dirimere possit. Catholici omnes in hanc conveniunt sententiam, quod controversiarum, quæ circa fidem oriuntur, supremum judicium ad Ecclesiam pertineat. Hanc enim audire, huic parere divinus Religionis nostræ auctor præcepit. Non illa quidam verbum Dei efficit, aut fidei articulos cudit; sed spiritu veritatis instructa verbum divinum ab humano secernit, et genuinum illius sensum declarat. Hoc sibi commissum a Deo depositum servat, et tuetur.

Quam ob rem fidei regulam ita posuit *Veronius*: *Illud omnem et solum est de fide Catholica, quod est revelatum in verbo Dei, et propositum omnibus ab Ecclesia Catholica fide divina credendum.* . . . » Fidei Catholicæ nomen, pergit idem

Auctor, utrumque hoc sonat; fides enim divina est credere propter auctoritatem Dei revelantis, in quam solam auctoritatem tota resolvitur: propositio fit per Pastores a Christo constitutos. » ... Et paulo inferius ... » Consentiunt omnes Synodi, Patres, Theologi in hac regula statuenda: et semper habiti, et habentur ut Hæretici (nec alii) qui contra sensum totius Ecclesiæ, seu definitionem Concilii ejus universalis aliquid sentiunt in doctrina salutis; propriæ nimirum electionis judicio, adversus universitatem sese elevante condemnati. » . . .

Primi Reformatores, cum ipsi homines essent nullius auctoritatis, ut populum in partes suas traherent, multa de libertate Evangelica locuti sunt fallaciter et dolose, multa malitiose contra Ecclesiæ auctoritate effodierunt: verum, quamprimum ipsi in sat magnas societates, excreverant, populosque et principes sibi additos viderunt; immutarunt sermonem; et illam auctoritatem sibi nullo jure, nullo titulo arrogarunt, quam receptam a Christo sibi vindicat ex perpetua nec interrupta successione Ecclesia Catholica. Verum magnis sese implicant difficultatibus, imprimis quando agitur de causis fidei dijudicandis; nam in ejusmodi quæstionibus aperte injustus et absurdus est omnis auctoritatis usus, nisi eadem illa auctoritas sit infallibilis.

Præsens de Judice controversiarum quæstio tanti momenti est, ut omnibus, quas cum Hæretici habemus, dissolvendis et terminandis controversiis sola sufficeret: auctoritate enim infallibilis Ecclesiæ errores omnes quasi uno ictu confodiuntur. Quapro-

pter necesse est, ut ea cum maxima, qua fieri potest, claritate et diligentia expendamus. In quatuor articulos totam quæstionem partimur. 1.us Ostendet, necessarium esse Judicem controversiarum, et quidem infallibilem. 2.us Hunc Judicem alium esse non posse, quam Ecclesiam Catholicam, probabit. 3.us De objecto infallibilitatis aget. 4.us De ejusdem infallibilitatis subjecto.

ARTICULUS I.

An necessarius sit Judex controversiarum a Christo institutus, et infallibilis.

PROPOSITIO.

Præter Scripturam et Traditionem requiritur aliquis controversiarum Judex, a Christo institutus; isque infallibilis sit necesse est.

PROBATUR I.a PARS.

Argum. I. Quamvis certum sit, et inconcussum, fidem omnem divinam in verbo Dei scripto aut tradito contineri; huic quidquam addi, aut de-

trahi, sine magna Dei injuria non posse; tamen experientia omnia sæculorum constat, in applicatione hujus principii ad specialia Religionis dogmata varias extitisse; et adhuc existere controversias, neque ullam unquam hæresin fuisse, quæ non a Scriptura præsidium repetierit, plures etiam Traditionem in causæ suæ patrocinium appellasse. Unde sic concluditur:

Manifestum est Religionem per ejusmodi controversias in summum discrimen vocari, et nisi tollantur, nullum manere veritati præsidium, latam autem omnibus errorum portentis patere viam: atqui tolli non possunt ejusmodi controversiæ, nisi medium habeatur, ad eas tollendas aptum: Ergo hoc medium existere debet, et quidem a Christo institutum; tum quia Christi erat Religioni a se revelatæ providere; tum quia in re a Christo instituta nemo potestatem aliquam sibi arrogare potest, nisi illam a Christo habeat; tum demum, quia in Religionis negotio finis controversiarum aliter sperari non potest; cum homines in rebus divinis soli Deo credant; neque intellectum captivarent in obsequium fidei, nisi a Deo exiret auctoritas, quæ credenda, agendaque proponit.

Argum. II. Christus Religionem suam instituit perpetuam, et universalem: atqui sine controversiarum Judice nec perpetua esse potest, nec universalis: Ergo necessario assumendum est, a Christo ipso institutum fuisse ejusmodi Judicem.

Probat. minor. Religio Christiana 1.° sine controversiarum Judice non posset esse *universalis;*

nihil enim adesset, quod particulares Ecclesias in unius fidei professione colligaret; et si in partes scinderentur diversitate dogmatum, se seque mutuo Hæreseos damnarent, et anathemate percellerent, nullum inveniretur tanto malo remedium; cum nullus esset Judex, qui controversiam finiret. Quis autem universalem cogitare potest doctrinam, quæ non esset una ubique et eadem? 2.° Non posset esse *perpetua;* cum falsa Religio posset in veræ locum succedere; nec esset, qui impediret.

Argum. III. In omni communitate sapienter ordinata non solum exstant leges, quæ suum unicuique officium præscribunt; sed etiam judices, qui lites dirimunt, legem, si obscura sit, interpretantur, et ad singulares causæ circumstantias applicant. Pone enim, in politica societate nullum sedere judicem, nullum constitutum esse, qui in reos animadvertere, vel sententiam dicere possit inter litigantes, quid quæso optime leges valebunt? Quanta econtra exurget rerum confusio et perturbatio? An ergo sola Christi Ecclesia hoc necessario, hoc saluberrimo instituto carebit? In hac sola nulla ratione, nulla via exiri poterit a controversiis? In hac sacra republica, ubi de salute agitur, de Sanctissima et divina Religione conservanda, nullum erit a Deo constitutum tribunal, quod dissidia et lites de fide, et doctrina exortas componere ac finire possit? Tam male providisset Christus Religioni suæ!

PROBATUR II.ª PARS.

Argum. I. Veritates Religionis divinæ fide quoque divina credi debent, ut ipsi fatentur Protestantes; ergo fide infallibili. Nunc ita efficitur argumentum: Ut dogma aliquod fide infallibili credi possit, certitudine infallibili constare debet, illud vere esse revelatum: atqui hanc certitudinem infallibilem habere non possumus, nisi infallibile sit judicium Judicis, quo illud tanquam revelatum proponitur. Ergo etc.

Probatur minor. Fides, qua dogma revelatum esse credo, fundamentum habet in auctoritate Judicis controversiarum, qua illud in Scriptura, aut Traditione, aut utraque contentum esse declaratur; ergo majorem non potest habere certitudinem, quam regula, cui innititur; ergo non potest esse infallibilis, si Judex controversiarum infallibilis non sit. Ergo etc.

Argum. II. Rationes, quæ controversiarum Judicem exigunt a Christo ipso institutum, eædem quoque exigunt infallibilem. Ergo etc.

Probat. antecedens. Necessarium est controversiarum Judicem admittere a Christo institutum, quia aliter dissidia dirimi ac componi non possunt, neque fidei integritas in tuto collocari; ut parte 1ª hujus prop. ostensum est. Atqui hæc obtineri non possunt, nisi Judex ille infallibilis sit. Ergo etc.

Probat. minor. 1.° Controversias dirimere non potest sententia, quæ ipsa possit in controversiam adduci. 2.° Fidei integritati consultum non esset;

nam fieri posset, non tantum ut doctrina falsa in veræ locum succederet, sed etiam ut Deus ipse errorem juberet: Nam Judex adesset a Deo ipso constitutus cujus judicio se submittere omnes tenerentur; cum autem fieri posset, si infallibilis non supponitur, ut sententia ejus esset erronea, procul dubio Deus ipse errorem juberet.

ARGUMENTA ADVERSARIORUM.

Dicunt I. Etiamsi judex sæcularis infallibilis non sit; non tamen interminatæ sunt de rebus temporalibus lites. Ergo etc.

Resp. nego consequentiam. Ratio disparitatis est, quod auctoritas temporalis instituta tantum sit, ad servandam pacem externam, ad quam retinendam satis est, ut litigantes teneantur sententiæ judicis se submittere, quamvis de ejus æquitate dubitent: non enim tenentur fide firma credere, justam esse, quæ a judice lata est, sententiam. Fides autem, quam Revelatio exigit, est interior et plena mentis adhæsio illis veritatibus data, quas controversiarum Judex tanquam revelatas proponit. Quomodo autem firmum his veritatibus assensum præbebunt fideles, nisi certi sint, Judicem non errasse?

Dicunt II. Si nihil certum esset, nisi infallibili auctoritate nixum; nemo hominum de quacunque re certus esse posset ad hanc mortalem vitam pertinente; falsum consequens. Ergo etc.

Respond. Falsum est, quod in hoc argumento supponitur, nullam dari posse certitudinem, nisi infallibili auctoritate nixam, et a rebus sensibilibus et externis recte concludi posse ad ea, quæ salutem hominum spectant, et ad fidem pertinent revelatæ Religionis. In vita

hominum communi, ut plurimum sufficit certitudo improprie dicta, aut magna probabilitas, cum plerumque major haberi non possit. Quando autem certitudo adest in summo gradu, tunc adest quoque infallibilitas quædam; quia optime dicitur, testimonium sensuum, aut hominum, in summo gradu fallere non posse. Præterea notandum est, 1.° in vita humana agi potissimum de factis et rebus externis, non de dogmatibus, et veritatibus credendis. 2.° De ejusmodi rebus plerumque non moveri controversias. 3.° Homines in vita communi etiam errare sæpissime et falli. 4.° Errores ejusmodi nullam cum Dei perfectionibus, aut divinis institutis contradictionem involvere. 5.° Rebus humanis fidem tantum adhiberi humanam, divinæ autem Revelationi fidem divinam deberi, quæ sine infallibilitate haberi non potest. 6.° In Religionis negotio falli maxime esse periculosum, cum res ad salutem pertineat. 7.° Quando de dogmatibus agitur a viris doctissimis in utramque partem ventilatis, sententiam Judicis nisi ex infallibilitate auctoritatem habeat, securitatem aut firmam persuasionem parere non posse. 8.° Res omnes humanas continuis mutationibus esse obnoxias, Christum autem Religionem suam perpetuam esse voluisse, quod uti probavimus, sine infallibili Judice controversiarum cogitari non potest.

Dicunt III. Doctrina de Judice infallibili hominem ratione spoliat. Ergo etc.

Resp. neg. anteced. Multum abest, ut sententia nostra hominem ratione spoliet; cum ratio ipsa Judicem infallibilem postulet. Nihil certe rationi magis consentaneum est, quam auctoritati infallibili fidem adhibere: aut an ratione se spoliant Acatholici, cum Scripturæ se credere contendunt? Ratio, quæ sana est et sobria, libenter suam in rebus divinis inscientiam agnoscit, atque innumeris magnorum etiam ingeniorum naufragiis

edocta, ad auctoritatem infallibilem, tanquam tutissimum portum, confugit.

ARTICULUS II.

Judex controversiarum infallibilis a Christo institutus, alius esse non potest, quam Ecclesia Catholica.

OBSERVANDA

I. Nunc de illo tractandum est, quod est in hac controversia præcipuum, scilicet penes Ecclesiam esse exortas circa doctrinam lites dirimere. Quamdiu in genere quæstio ponitur: An medium aliquod requiratur quo sedulo veritatis investigator genuinum Scripturæ sensum cognoscere, et inter tot diversas interpretationes veram Christi doctrinam a vanis opinionum commentis secernere valeat? Facile nobiscum consentiunt Acatholici. Verum in assignando hoc medio, vel, si magis placet, Judice controversiarum, in varias abeunt sententias, omnes a Catholica doctrina longissime aberrantes.

II. Sociniani, qui omnia humanis metiuntur argumentis, ex sola naturali ratione dijudicandum esse dicunt, quis verus Scripturæ sensus sit, aut quid

ad eam doctrinam pertineat, quam a Christo et Apostolis accepimus. Ergo rationem solam statuunt Scripturæ interpretem; hac sola tanquam magistra utendum, hujus judicio standum in Religionis dissidiis.—Veteres Protestantes, et si qui nostra adhuc ætate Patrum suorum doctrinæ inhærent, longe se abesse clamant a Socinianorum sententia: eamque damnant tanquam verbo Dei contrariam et impiam, quo omnis vera Theologia, omnis Christiana fides funditus evertatur. Lutherus, qui princeps fuit Novatorum, omnia in fide posuit, rationis autem judicia tanquam fallacia, et nullius in rebus Theologicis auctoritatis explosit; quæ Apostolus de muliere ait *(I Timoth. II 11.) . . . Docere mulieri non permitto . . . sed esse in silentio . . .*, ea rationi attribuit garrulæ, vanæ, et contentiosæ.—In hac ergo sententia quæstiones fidei non rationis judicio dirimendæ sunt, sed sola Spiritus Sancti auctoritate; Judicium exercet, uti dicunt non spiritus privatus uniuscujusque hominis, sed Spiritus Dei, qui est in privatis hominibus. Ille enim solus, qui sensum Scripturæ dictavit, legitimus quoque Scripturæ interpres est. Hinc si a sententiæ hujus patronis quæritur, ubi sit Spiritus ille divinus, negant illum Episcopis, aut Ecclesiæ, vel ulli hominum societati convenire; sed unum quemque privatum judicem esse, sive Spiritum S. interius docentem sequendo, si ipse donum interpretandi habeat; sive alteri præsertim prædestinatis aut regenitis adhærendo, quos unctio interius docet. Vide *Bellarm.* de Verbo Dei lib. III cap. III.— Ubi verba refert *Lutheri*, *Melan-*

chthonis, Brentii etc. Inter alios Melanchthon, in hac quoque parte plurima perplexe et ambigue loquitur, veluti homo, cui nec errandi satis animi erat, nec ab errore exeundi.

III. Sunt, qui simpliciter dicunt, Scripturam ex ipsa Scriptura explicandam esse; illam apertissimam esse sui ipsius interpretem; quæ alicubi obscura videntur, alibi clare proponi. Qui ita loquuntur, nihil respondent, sed magis eludunt quæstionem; nam cum Scriptura non in verbis consistat, sed in sensu; et controversiæ non de verbis ipsis moveantur, sed de intellectu eorum; semper redit eadem quæstio, qua via, qua ratione homo ad Scripturæ intelligentiam perveniat? Unde oriatur illa Scripturarum tantopere jactata claritas? An ratione naturali, an communibus interpretationis regulis sensus ex verbis erui possit, et verus a falso secerni? Vel an Spiritus Dei interius sensum verborum aperiat, hominemque doceat, quid retinendum sit, quid repudiandum? Qui primum dicunt, cum Socinianis omnia ad tribunal vocant rationis humanæ; qui secundum, spiritum aut sensum internum judicem constituunt.

IV. Catholici ad unum omnes tenent, fidei custodiam, omnemque de rebus controversis ad fidem spectantibus decernendi auctoritatem a Christo Ecclesiæ esse commissam; seu, Ecclesiam infallibilem esse controversiarum Judicem a Christo ipso institutum. Hoc præcipuum Religionis nostræ fundamentum est, hæc salutis anchora, hoc veritatis revelatæ tutissimum Palladium, hoc scutum fidei,

quo possumus omnia tela nequissimi ignita extinguere, hæc non brevis tantum et expedita, sed et necessaria omnem de Religione disputationem decidendi via. Hac quippe auctoritate sublata inanis est fides nostra, et divina Religio, tot laboribus, tot prodigiis per orbem propagata, necessario dissolvitur in confusum chaos discordantium opinionum. Hac autem integra, jam firma sunt omnia, et tuta et certa. Mirum ergo videri non debet, quod Protestantes, in hanc Catholicorum doctrinam quasi manu facta irruant, atque ad eam evertendam vires omnes et conatus impendant; sentiunt enim certam esse et conclamatam suam, omniumque Hæreticorum ruinam ex hac suprema et infallibili Ecclesiæ in causis fidei dijudicandis potestate.

PROPOSITIO I.

Judex controversiarum a Christo institutus non potest esse spiritus privatus, qualem Protestantes admittunt, nec ipsa Scriptura, nec ratio humana.

Probatur I.ª Pars.

I.° Illi, qui judicium summum decisionis soli Spiritui S.° tribuunt, qualis ille in privatis hominibus est, id primum doceant nos: an ille Spiritus idem sit in omnibus, an in diversis diversus?

Si secundum dicunt, impia et absurda loquuntur, quia Spiritus S. unus est, nec secum ipse dissentire potest. Si primum asserunt, explicent, cur Protestantes in tot diversas scindantur sententias? Cur ex Scripturis doctrinas eruant, sibi omnino oppositas? An Spiritus S. alia suggessit Luthero, alia Calvino, alia aliis Sectarum auctoribus?

II.° Illud principium fallax est, et deceptionis plenum, quod non tantum controversiis finem imponere non potest; sed econtra latam portam aperit erroribus: atqui tale est illud principium ex testimonio sensus interni desumptum. Ergo etc.

Probat. minor. Ut Testimonium internum Spiritus S.[i] finem imponere posset controversiis, deberet adesse medium, verum spiritum a falso secernendi: Atqui nullum assignare hucusque potuerunt hujus sententiæ patroni. Frustra ergo litigant actor et reus; neuter potest aut sua probare, aut confutare contraria; nec est, qui controversiam dirimat. Agnoscimus, inquiunt, Spiritum Sanctum in Scripturis loquentem; sed unusquisque sui sensus testimonium proferens contendit se Spiritus Sancti judicium sequi; atque ita ad fanatismum amplus et liber patet aditus. Quisque enim ad eum, quem sibi imaginatione effinxit interiorem sensum Scripturas detorquebit; nec quidquam tam absurdum cogitari potest, quod non ex Scripturis se hausisse contendent novarum doctrinarum fabricatores. » In hoc omnis omnium Hæreticorum » error est: ait Vincentius Lerin. cap. 2... Quod » Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non

» uno et eodem sensu, quo universi, accipiunt:
» sed ejusdem eloquia aliter atque aliter alius
» interpretatur, ut pene quot homines, tot illic sen-
» tentiæ erui posse videantur. » . . .

III.° Nulla est Respublica tam male constituta, quæ non habeat suos controversiarum judices. Omnis quippe Societas, quamvis optimis legibus instructa in summam confusionem abeat necesse est, si licet cuique privato leges pro arbitrio interpretari. Quanto magis putandum est, Christum de hoc tam necessario medio Ecclesiæ suæ providisse, quam durare voluit in perpetuum, et in toto terrarum orbe ejusdem fidei professione colligari. Hanc materiam difficile non esset pluribus Scripturæ textibus illustrare. Sed timeo ne incassum laboremus sacros Codices opponendo adversariis. Quid enim? Si illi alia omnino in Scripturis vident spiritu suo interno ducti? Dicamus tamen, quid nobis Spiritus dicat, non spiritus privatus, qui mendax est, multiplex, et inconstans; sed ille qui Ecclesiam regit, et fidei deposito invigilat. Clara et perspicua hæc sunt. . . . *Attendite a falsis prophetis* (*Matth. VII v.* 15.) . . . *Nolite omni spiritui credere (I. Joann. IV. v.* 1.). *Omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit (II Petri I v.* 20.). . . . Et illud demum Ezechielis (*Ezech. XIII* 3. 6.) . . . . *Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. . . Vident vana, et divinant mendacium dicentes: ait Dominus; . . cum ego non sim locutus. . . .* Vide quæ cap. II art. I prop. III dicta sunt.

PROBATUR II.ª PARS.

I.° Scriptura non potest esse supremus Judex controversiarum fidei, si 1.° non omnia continet quæ ad fidem Christianam pertinent; et 2.° alia plura obscure tantum continet, et involute: atqui etc. Minorem art. I prioris capitis probavimus.

II.° Duo in Scripturis distingui debent, *littera* et *sensus*. Circa utrumque controversiæ ortæ sunt, et quotidie oriuntur, quæ ex Scripturis decidi non possunt, ut jam probavimus. Scriptura enim est lex muta et mortua, quæ interrogata silet, et patienter sinit se in diversos sensus torqueri.

III.° Illa quæstiones decidendi regula admitti non potest, qua docti ad veritatem pervenire non possunt, indocti autem misere decipiuntur. Atqui ita est, si ex Scripturis ipsis de Scriptura judicandum est. Ergo etc.

PROB. MINOR 1.° Hactenus inter Protestantium Doctores convenire non potuit, quinam articuli ad fidem Christianam pertineant; nullus est, de quo non ipsi disputent inter se; nec est, qui judicet; quia inter litigantes pari ratione suum quisque sensum tuetur, et certis Scripturæ locis probare contendit.... *Scripturis nituntur sua dogmata confirmare*, ait Irenæus (*Cont. Hæres. lib. I cap. 1.*) *ne sine teste esse videantur. Sed deformant eloquia Dei, atque ex figura hominis, vulpis, aut ursi figuram reddunt....* 2.° Indocti, qui spe libertatis illecti ad Novatorum castra transierunt, cum au-

ctoritati se subducerent totius Ecclesiæ Catholicæ, jugum subierunt hominum quorundam turbulentorum, qui fidem Conciliis et Ecclesiæ universæ abrogarunt, ut in se transferrent. Tota ergo hæc seductorum hominum multitudo, cum, Scripturarum intelligentiam ipsa assequi non possit, aliam fidei regulam non habet, quam ministrorum suorum leves, instabilesque opiniones. Vere impletus in illis, quod *Jeremiae* II 13 dictum legitur.... *Duo mala fecit populus meus: Me derelinquerunt fontem aquae vivae, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas....*

IV.° Præclare contra hanc Novatorum sententiam ratiocinatur *Melchior Canus* exemplo a civili statu deducto (*Loci Theol. lib. III cap. VII.*)... » Scriptura Judex est mortuus, qui nec litigantium utriusque rationes audire, nec sententiam ipse eloqui valet. Quodsi in humana aliqua republica talis judiciorum esset forma descripta, ut nulli essent judices vivi, sed solis exaratis litteris controversia finiretur; præterquam quod forma judicandi stultissima esset, nullus etiam esset litigandi finis. » ... et paulo post ... » In humana republica ejusmodi judicia non permitterentur privatis hominibus, nisi legislatores disquisissent. ». Et vero non mediocris hæc insania esset, legem judicem constituere legis; de sensu legis litigantes ad legem remittere.

V.° Demum et illud observandum, hanc sententiam nequidem sensum habere certum et determinatum. Quando dicitur, Scripturam sui ipsius

optimam esse interpretem; utique supponitur adesse Scripturæ intelligentiam in illis, qui eam consulunt; quomodo enim decidi ex ea possent quæstiones fidei, si non intelligeretur? Nunc autem in idem devolvimur, quod ab initio quæsitum est: unde habent privati quique homines hanc Scripturæ intelligentiam? An per spiritum privatum, aut gustum internum? An per rationem humanam, seu naturales ingenii vires? Primum in prima hujus propos. parte refutatum est. Secundum est ipsa Sociniarum sententia, de qua nunc agendum.

PROBATUR III.ª PARS.

I.° Judex controversiarum ex Articulo I debet esse a Christo institutus et infallibilis: atqui neutrum rationi humanæ convenit. 1.° Nullibi legitur hanc a Christo nobis datam esse fidei magistram. Contrarium asserit Apostolus I ad Cor. I 19. . . *Scriptum est: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo.* . . . Rationem vero humanam infallibilem esse, nemo sanus unquam asseruit. Ergo etc.

II.° Qui rationem philosophicam, Religionis revelatæ judicem constituunt, id agunt reluctante ac reclamante ipsamet sana ratione, quæ dictat in rebus ab una Dei revelantis auctoritate pendentibus auctoritatem audiendam esse, non naturalem philosophiam; verbum Dei, doctrinam a Deo ipso, qui omnis veritatis fons est, profectam, non posse ad tribunal vocari humanæ rationis, quæ ar-

ctissimis circumscripta est limitibus, quæ hominum ignorantiæ mederi nunquam potuit, quæ in diversis hominibus diversa est, et magis ad excitandas, fovendasque lites valet, quam ad componendas. Et vero cum nullus rationem suam teneatur rationi alterius subjicere, quis non videt, hac via non tantum controversias decidi non posse, sed tot fore Religiones quot capita; omnemque positivæ et divinæ Religionis auctoritatem funditus everti?

III.° Hæc Socinianorum sententia, quam moderni Protestantes fere omnes sequuntur, parum aut nihil differt ab illa, quam in demonstrat. Christiana refutavimus: Optimam scilicet indagandæ veritatis rationem in causa Revelationis, esse viam examinis, seu discussionis rerum et veritatum. Hanc probandi rationem nec Religioni, nec Religionis indagatoribus convenire, itemque nec facilem, nec tutam esse ostendimus.

Qui hæc sedulo perpenderit et sæculi nostri ac omnium retro sæculorum experientiam consuluerit, intelliget, inania verba jactare, et fucum facere idiotis illos, qui omnia ratione sola metienda esse clamitant, rationes jura et admirabiles progressus mirifice prædicantes, exemplo forsan excitati patronorum, qui sæpe defensores agunt rei non suæ, ut ex patrocinio saltem lucrum colligant. — Certe, si olim Socrates sapientissimus omnium mortalium dictus est ideo, qui se nihil scire, omnium maxime sciret. Quid de illis sentiendum, qui quamvis in nulla re profecerint, hoc tamen omnium maxime ignorant, se nihil scire?

PROPOSITIO II.

Ecclesia Catholica docens est Judex controversiarum infallibilis, a Christo institutus.

Prob. I. Christus in Ecclesia Cathedram instituit, seu magisterium publicum: ergo existit Ecclesia docens a Christo instituta, quam audire tenentur omnes, qui undique sunt fideles. Ex cap. I art. III §. I *de Christi Ecclesia.* Ergo et hujus Ecclesiæ est cum auctoritatem sententiam dicere; ergo est controversiarum Judex. Cum porro Ecclesia infallibilitatis dono a Christo insignita fuerit (ibid. §. II prop. II.); sequitur eam esse Judicem infallibilem.

Illa autem Ecclesia docens, infallibilis, a Christo instituta alia non est, nec esse potest quam Ecclesia Catholica; ut toto cap. II primæ partis probatum est. Ergo Ecclesia Catholica docens etc.

II. Necessarius est aliquis controversiarum Judex a Christo institutus et infallibilis, ex art. 1.° hujus cap.; atqui præter Ecclesiam Catholicam, quam a Christo institutam fuisse probavimus, alius judex assignari non potest. Ergo etc.

Minor patet ex confutatione illarum sententiarum, quas Novatores Catholicorum doctrinæ opposuerunt. (Vid. propos. I.am).

III. Christus Religionem suam perpetuam esse voluit et universalem; ergo debuit medium instituere facile et certum, quo doctrinæ integritas conservari, et ortæ circa fidem controversiæ dirimi possint: atqui in hypothesi, quod Ecclesia Catholica instituta sit Judex controversiarum, hoc medium adest. Ergó etc.

1.° Adest *medium facile*, doctis æque ac indoctis accommodatum. Ecclesia enim Catholica modo eminenti visibilis est, ejus decreta ad omnes per orbem fideles pertinent, et facile negotio omnes gentes pervadunt; ab illis emittuntur, quibus docendi munus a Christo commissum est. . . . *Auctoritati credere magnum compendium est*, ait S. August., *et nullus labor*. . . .

2.° *Tutum*. Cum enim Ecclesia inerrantiæ dono gaudeat, sequitur errare non posse, qui illius se auctoritati subdit. Siquidem sola auctoritas infallibilis a Deo ipso constituta imperare potest obsequium mentis, et omnem altitudinem destruere extollentem se adversus scientiam Dei. In hunc finem dedit Christus . . . *quosdam quidem Apostolos* . . . *alios autem Pastores et Doctores*, ... *ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. . . . Ephes. IV. 11. 14.

RESPONDETUR AD OBJECTA ADVERSARIORUM.

CONTRA I PROPOS.

OBJICIUNT I. Ex ipsis sacris litteris testimonia proferri possunt non pauca, quibus liquido constat eos omnes, qui Spiritum Dei sequuntur intus docentem, certo cognoscere verba Dei, eaque discernere absque Ecclesiæ, aut alterius cujusque judicio. Ergo etc.

PROB. ANTECED. Ex multis sint hæc præcipua. 1.° Christus ait Joann. VII 17... *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit....* Huic simile est illud Joann. X.... *Oves meæ vocem meam audiunt, alienum non sequuntur....* 2.° Eandem fuisse S. Joannis doctrinam probant hæc ex I.ª Epistola illius Cap. II v. 27. *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos; sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est....* item cap. V ver. 9, 10.... *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est... Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se....* Accedunt et Apostoli testimonia, satis perspicua. I ad Cor. II 15... *Spiritualis dijudicat omnia: ipse a nemine judicatur...* et ejusd. Epistolæ cap. XIV 37.... *Si quis videtur spiritualis, cognoscat, quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata....*

RESPOND. I *generatim.* Quæ ex adverso opponunt Heterodoxi, non aliud probant, quam utrumque testimonium conjungi debere, internum scilicet, quod a Spiritu S.° proficiscitur, et externum Ecclesiæ; unum enim al-

terius indiget ope. Minime nos latet, parum prodesse verba exterius sonantia ei, quem Spiritus S. intus non docet ... » Sonus verborum nostrorum aures percutit, ait S. Augustin. (*In Epistolam 1 Joann.*), Magister intus est. Nolite putare quemquam hominem discere aliquid ab homine: admonere possumus strepitu vocis nostræ; si non est intus qui doceat, inanis est strepitus noster. » . . . Verum et illud scimus sapientissime a Christo institutum, ut homo qui corpore et spiritu constat, externis quoque adminiculis indigeat, et ad veritatem et salutem perveniat tum auctoritate exterius loquente, tum gratia interius adjuvante. Ergo quærenda est veritas ab illis, quos Doctores nobis et præceptores Christus reliquit. Ita probandi sunt Spiritus, si ex Deo sunt (*1 Joann. IV* 1.); nam. . . . *Qui novit Deum audit nos*, ait S. Joann. (*Ibid. v.* 6.); *qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris.* . . .

Resp. II *singillatim ad objecta loca.* Verborum Christi Joann. VII sensus est, quod certa inveniendæ veritatis via sit sincera voluntas cognoscendi et observandi Dei mandata. Id quoque verissimum est, nam pravus animi affectus hominis judicium ita corrumpit, ut verba Dei non tantum non intelligat, sed ne aure quidem excipiat, neque auctoritate commoveatur loquentis, licet miraculis et omnis generis testimoniis comprobata; quomodo enim alias explicari posset tot Hæreticorum et malorum hominum in repellenda veritate pertinacia. Si Jesus Joann. X de ovibus suis ait, quod vocem ejus audiant, *alienum* non sequantur; nihil ait, quod Ecclesiæ auctoritatem impugnet: nam illi certe *alieni* non sunt, quibus ipse gregis suæ curam commendavit; qui non suas, sed Christi oves pascunt; easque non ad aliena, sed ad Christi pascua ducunt.

Joannes in 1.° textu, non loquitur cum imperitis, sed cum doctis sermonem habet, imprimis cum magistris Ecclesiæ, eosque hortatur, ut in fide stabiles permaneant, quam Spiritu S.° moti et illustrati læto corde susceperant; sic et secundus locus ex S. Joanne, sic et allata Apostoli testimonia, aliaque, quæ citare superfluum duximus, interpretanda sunt. Agitur in iis locis de interna animi dispositione, quæ utique necessaria est, ut veritas in corde radices agat, et fructus afferat bonorum operum.

Objiciunt II. Non diffitemur, sensum Scripturæ rudi cuilibet et indocto homini non esse apertum; verum quæ illorum intelligentiam superant, hæc assequi possunt alios doctiores consulendo. Sic quippe Spiritus S. se habet, ut supremus legislator, Scriptura ut lex publica, Ecclesia vero interpretans, ut subordinatus Judex.

Respond. Nemo Catholicorum est, qui huic Doctiss. D.i *Dœderlein* sententiæ non subscriberet, si per Ecclesiam docentem et interpretantem illam intelligeret, quam solam veram esse, solam docendi auctoritate, et infallibilitatis dono insignitam; ut Parte I demonstratum est. Qua ratione autem in hac sententia Scriptura controversiarum Judex dici possit, quo etiam jure doctiores illi, ad quos indocti remittuntur, Ecclesia interpretans appellari possint, non videmus. Ergo semper manebit illud Protestantici systematis insanabile vulnus; quod populus Christianus nihil habeat, quod eum possit securum reddere in re gravissimi momenti. Ergo omnes, qui Scripturam per se scrutari et interpretari non possunt, (qui autem id possint, quam pauci sunt!) non aliud habebunt fidei fundamentum quam auctoritatem Theologorum et Ministrorum, qui ipsi an, et quid credere velint, nesciunt. Scilicet in aperto est, Protestantium doctores ideo tantum libertatem prædicasse po-

pulo, ut in loca legitimæ auctoritatis, suum usurpatam sufficerent. Simile aliquid vidimus nostris diebus in Gallia, cum viri impii et ambitiosi plebem ad se traxerunt libertatis illecebris, cui tamen, postquam regis optimi potestatem abjecerat, suum, et quidem ferreum et tyrannicum jugum imposuerunt. Quid, si ad recentiorum Protestantium doctrinam attendimus, quos jam vidimus Naturalismo quam Deismo propiores? Illudunt certe homines isti infelici, qui eos sequitur, populo; illudunt Religioni, illudunt Scripturæ sacræ, quam non amplius ut divinum opus venerantur, sed qua tanquam vili prostibulo pro effrænata luxuriantis ingenii libidine abutuntur.

Objiciunt III. Catholici, cum viam discussionis rejiciunt, qua ratio naturalis Judex constituitur in rebus fidei, manifeste probant, se absque examine credere, quidquid credendum ipsis ab Ecclesiæ suæ Pastoribus proponitur: atqui ita credere est ipsam rationem abjicere, quo nihil potest esse homine ingenuo et litterato probrosius. Neque illud Scripturæ exigunt; nam Apostolus vult, ut rationabile sit obsequium nostrum (ad Rom. XII); et I ad Thess. V ait. . . . *Omnia probate, quod bonum est tenete.* . . . Ergo etc.

Respond. 1.° Hæc et alia hujus generis argumenta a nobis refutata sunt in demontratione Christiana: quare non inutile erit hic observare, Incredulos iisdem prorsus argumentis in Religionem revelatam in genere invehere, quibus Sociniani ad impugnanda singularia quædam dogmata, aut ad stabiliendam suam Scripturas interpretandi rationem utuntur.

Respond. 2.° Falso supponunt Sociniani, et qui cum ipsis sentiunt Protestantes, Catholicos sine examine credere, quæ credenda ipsis ab Ecclesia proponuntur. Contrarium probant tot præclara opera a viris apprime Ca-

tholicis exarata, in quibus non possumus non admirari, conjunctum cum singulari modestia, excultum et sublime ingenium, atque immensum doctrinæ et eruditionis apparatum. Catholicos sensa Religionis et illud, quod ab infantia didicerunt, erga Ecclesiam suam religiosum obsequium intra moderationis limites tenent; ab inani dicacitate et opinandi licentia, a rerum divinarum contemptu, et absona proprii ingenii ostentatione cohibent; ab examine autem tum suæ, tum aliarum Religionum non deterrent. Ecclesia nunquam desiit sacras scientias commendare, et bona ingenia ad Scripturæ studium, rerumque divinarum diligentissimam investigationem omnibus modis excitare; dummodo non velint rationem suam judicem constituere, quam, si vere sapientes sunt, sciunt nullibi magis quam in rebus fidei errori esse obnoxiam. Quæ autem via totior esse potest, et certior, quam ea, quæ ratione ita utitur, ut abuti non possit? Quæ examen admittit, sed simul ne immoderatum et interminabile sit, cavet (4).

Contra II propos.

Objiciunt I. Si Ecclesia est Judex fidei; ergo est supra fidem; et si illius est, sensum Scripturæ interpretari: ergo et supra Scripturam erit, quæ est verbum Dei; Judex enim supra illos est, quos judicat; atqui hoc dicere impium est. Ergo etc.

Resp. nego maj. Ecclesia nec fidem judicat, ne Scripturam, sed de hominum circa fidem et Scripturas sententiis. Sic judex, qui litem dirimit, legem non judicat, sed inter litigantes sententiam dicit.

Inst. I. Catholici, cum infallibilem Ecclesiæ in dirimendis controversiis auctoritatem propugnant, necessario circulis et contradictionibus se se involvunt. Ergo etc.

Prob. ant. 1.° Infallibilis Ecclesiæ auctoritas ex Scripturis probatur tanquam verbo Dei, et vicissim probatur, Scripturam esse verbum Dei per infallibilitatem Ecclesiæ. Juxta illud S. August. (*Contra Epist. fundam. cap. V.*) ... *Ego Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas....* 2.° Catholici docent, doctrinam de infallibilitate Ecclesiæ pertinere ad dogmata revelata, quæ fide divina credere oportet: At iidem dicunt dogmata revelata fide divina credi non posse sine judicio infallibili Ecclesiæ. Ergo docent infallibilitatem Ecclesiæ credendam esse propter Ecclesiæ infallibilitatem.

Respond. ad I. Hoc argumentum in parte prima hujus demonstrationis diluimus, cum probatum a nobis est, inerrantiæ donum a Christo Ecclesiæ docenti fuisse concessum (*Part. I Cap. I art. III §. II prop. II arg. II.*). Nullum enim novum pondus argumento accedit, si Ecclesia in docendo infallibilis, idem esse dicatur in judicando. Nunquam magis docendi munere fungitur, quam cum exortis dissidiis, quid fide divina credendum sit, decernit. *S. August.* in citato loco per Ecclesiæ auctoritatem intelligit publicam et generalem Ecclesiæ doctrinam, seu Traditionem, qua sublata certi esse non possumus, illa Evangelia, quæ nunc veneramur, genuina esse, et ab iis, quibus tribuuntur, profecta.

Ad II. Dogma infallibilitatis Ecclesiæ, tot, tamque claris argumentis probavimus, ut quisquis etiam sine Ecclesiæ judicio, plenam ejus convictionem habere possit. Ad Ecclesiæ judicium ideo tantum provocamus, ut illud quod certum jam ante erat, et inconcussum, nunc fide quoque divina et Catholica credatur. Exinde minime inferri potest, quod Ecclesia se ipsam infallibilem faciat. Hanc prærogativam ipsi a Christo concessam fuisse ante Ecclesiæ decisionem novimus; nihil autem impedit quo-

minus illa declaret, se a Christo hoc privilegio fuisse insignitam.

INSTANT II. Si Ecclesiæ judicium requiritur, ut quæ fide divina credenda sint, innotescat; sequitur expectandam esse hanc Ecclesiæ sententiam, ut certum fiat, dogma aliquod ad fidem pertinere; atque ita fideles ne quidem divinitatem Christi fide divina credere potuissent ante Concilii Nicæni decretum. Quis autem Christianus hæc ferat?

RESPOND. Confundit hoc argumentum definitionem ab Ecclesia datam in articulis fidei controversis, cum generali et publico Ecclesiæ consensu. Ad fidem divinam pertinet, quidquid certa et infallibili ratione scitur in verbo Dei esse contentum. Illud autem innotescit, tum ex constanti sensu et doctrina Ecclesiæ; tum ubi hæc videtur exortis novis erroribus aliquo modo obnubilata, per decretorium Ecclesiæ judicium. Ex iis, quæ de Regula fidei ab initio diximus, sequitur ad fidem Catholicam pertinere, quidquid est revelatum in verbo Dei, et propositum omnibus ab Ecclesia fide divina credendum. Addit *Veronius*: ... *Neque refert an illa propositio emanet ex Concilio aliquo universali, ex ejus decreto et definitione; aut ex sensu fidelium.* ... An dogma Divinitatis Christi non fuerat ante Concilium Nicænum omnibus ab Ecclesia propositum fide divina credendum? Multa sunt etiam inter homines jura, possessiones multæ tam certæ, tam evidenter legitimæ, ut quisquis eas invaderet, summæ injustitiæ reus haberetur ante omnem judicis sententiam. Imo quo diuturnior possessio est, quo jus ipsum manifestius, eo minus in judicium adducitur, nisi publica auctoritate repellenda sit injusta aggressio.

OBJICIUNT II. Falso contendunt Catholici, viam, quam ipsi ingrediuntur, faciliorem esse et tutiorem. Ergo etc.

PROBATUR I. Ut Catholicus securus esse in fide sua possit, scire debet. 1.° An Ecclesia sit infallibilis. 2.° An Ecclesia Romano-Catholica vera Christi Ecclesia sit. 3.° Quodnam sit infallibilitatis subjectum. 4.° Quid doceat hæc infallibilis Ecclesia, an ejus decisiones omnes conditiones habeant ad legitimum judicium requisitas; quis sit genuinus hujus judicii sensus, et alia pene multa. Atqui hæc omnia discutere multo est difficilius, quam via examinis veritatem dogmatum investigare. Ergo etc.

RESP. I. NEGO MIN. Etiamsi hæc omnia examinanda forent Catholico, maximum adhuc discrimen esset inter ejusmodi discussionem, et examen singulorum dogmatum, ut cuilibet vel paululum attendenti patet.

RESP. II. NEGO MAJOREM. Quando Catholico semel persuasum est, se in vera esse Christi Ecclesia; absque negotio intelliget, se quamdiu hanc Ecclesiam ducem et magistram sequitur a veritate aberrare non posse. Argumenta scilicet quæ Ecclesiæ divinam originem, et infallibilem in docendo auctoritatem probant, obvia sunt, et ad convincendos etiam indoctorum animos accommodata. Sed, inquiunt Protestantes, nondum constitutum est inter Catholicos, quodnam sit subjectum illius infallibilitatis, quam Ecclesiæ attribuunt; multum enim disputant Theologi circa Rom. Pontificis in dijudicandis fidei quæstionibus auctoritatem. Respondemus, neminem esse inter Catholicos, qui non sciat supremam potestatem judicandi in rebus fidei, in Ecclesia docente, seu in corpore Pastorum residere. Sufficit illi hæc certa, et ab omni erroris periculo tuta regula; cæterum non requiritur, ut in ea, quæ non sunt inter omnes finita, anxie inquirat. Neque necesse est ut, ipse, Ecclesiæ decreta examinet, eorumque sensum scrutetur; omnibus quippe difficultatibus expeditur hoc ipso quod sciat, se Pastorum suorum vocem audiendo, doctrinam sequi totius Ecclesiæ; quod dijudi-

care facillimum est, scire enim sine labore potest, an Episcopus quem Pastorem sequitur, cum aliis orbis Episcopis, et imprimis cum supremo Ecclesiæ capite communione jungatur; porro notum est etiam idiotis inter Catholicos, hanc communionem sine fidei unitate non posse consistere.

ARTICULUS III.

De infallibilitatis objecto.

PROPOSITIO UNICA

Ecclesia Christi infallibilis est in iis omnibus et solis, quæ ad revelatæ doctrinæ depositum pertinent, aut ad ejus conservationem necessaria sunt.

Probat. I pars. Ex probatis in 1.ª hujus demonstrationis parte certum est, Ecclesiam propagandæ et conservandæ Religionis causa fuisse institutam, hancque esse infallibilitatis, quæ ei a Christo concessa est, rationem. Ergo infallibilitatem Ecclesiæ competere necesse est, quotiescumque certum est aliquid ad conservandum fidei depositum esse necessarium; quia tunc adest ratio, ob quam data est infallibilitas.

Prob. II pars. Gratis omnino infallibilitatis prærogativa extenditur ad ea, ad quæ eam extendendi ratio sufficiens non adest: Atqui nulla est ratio sufficiens eam admittendi in iis, quæ ad conservationem fidei necessaria non sunt. Ergo etc.

. . . . . » Cavendum est, ait celeberrimus *Muratorius (De ingenior. moderat. lib. I cap. 19.)*, ne miracula sine necessitate multiplicentur: hoc est; tum solum in Ecclesia mirabilem divinumque afflatum, et supernaturalem opem admittamus, quum vera necessitas id poscit ad tutelam Catholicæ doctrinæ, et ad avertendam Religionis perniciem, in proponendis dogmatibus, et profligandis erroribus. » . . .

APPLICATIO PRINCIPII.

Posito nunc principio generali, difficile non erit, quæstiones quasdam, quæ circa hanc materiam moveri possunt dissolvere.

QUÆSTIO I.

An Ecclesia infallibilis sit in iis, quae ad morum doctrinam pertinent.

Responsio. Ecclesia infallibilis est in omnibus iis quæ ad revelatæ doctrinæ depositum pertinent;

atqui revelata Christi doctrina, non in fidei articulis tantum consistit, sed etiam in morum præceptis quibus homines ad omnem vitæ sanctitatem informantur. Ergo etc.

Et vero, an non Christus se Ecclesiæ adfuturum ope perpetua tunc promisit, quando Apostolos misit ad omnes gentes, ut docerent *eos servare*, quæcunque *mandaverat*? . . . » Dominus Petro inquit, ut observat *Canus* (*Loc. Theol. lib. V cap. V quæst.* 5.), pasce oves meas. Et Paulus dedisse Deum Pastores et Doctores, ait, ad consummationem Sanctorum. At si errarent in moribus ejusmodi, non pascerent salubriter oves, non enim moralis doctrina minus exigitur ad pastum ovium Christi salutarem, quam fidei disciplina. » . . . . . Adde, Christum in terras venisse, ut vitam æternam daret ovibus suis; huc omnia ejus instituta collineare; verum ad vitam æternam ingredi non possunt, qui non servant mandata. Item, Ecclesiam *sanctam* esse, atque ideo potissimum, quia rectam docet ad sanctitatem viam: quam longe autem ab hac sanctitate abesset, si definiret vitiosum esse, quod honestum est; aut contra, quod turpe est honestum diceret?

QUÆSTIO II.

An Ecclesia infallibilis sit in statuenda generali disciplina.

Responsio. Ad Ecclesiasticam disciplinam spectat, ut bene observat Murat. (*De moderat. ingen. lib. I*

cap. XV.), quidquid aut a Christo, aut ab Apostolis, aut ab universa Ecclesia, sive ab Ecclesiis privatis institutum fuit, ad externum cultum, aut quædam pietatis, aliarumque virtutum opera externa. — Quæ in Evangelio legimus ab ipso Christo instituta fuisse, aut quæ Apostoli instituerunt tanquam a Christo et a Spiritu S.° accepta, hæc semper eadem esse oportet, neque mutationi obnoxia esse possunt. Quando Ecclesia in ejusmodi materia judicat, in re fidei judicat, quia ex Revelationis fontibus sententiam depromit. De his igitur, quoniam ad fidem magis, quam ad disciplinam pertinent, quæstio non movetur. Neque illud quæritur, an nullus error possit in particularium Ecclesiarum instituta irrepere, nam privatæ Ecclesiæ, ne in fide quidem infallibiles sunt. Neque etiam de iis disciplinæ punctis agitur, quæ ab Apostolis tanquam Ecclesiæ rectoribus ordinata sunt. Quamvis enim immutabilia non sint; tamen Apostolos in iis statuendis non errasse apertum est. Hinc decretum illud emittendo Actor. XV de sanguine et suffocato, ajunt: *Visum est Spiritui S.° et nobis.* — Tota ergo quæstio ad disciplinam Ecclesiæ generalem restringitur; neque id examinandum nobis est, an ejusmodi disciplina pro temporum hominumque necessitate mutari possit; sed an Ecclesia errare possit, eam instituendo: hoc autem negandum sine omni dubitatione censemus. Licet enim decreta disciplinaria revelata non sint, et in verbo Dei non contineantur; illud tamen ut revelatum habendum est, quod Ecclesia nihil possit contra

fidem et mores statuere. Id enim necessario fluit ex promissis Christi, Apostolis eorumque successoribus factis; atque necessario fides ipsa labefactaretur, si Ecclesia integra posset disciplinam instituere, aut ubique vigentem approbare, quæ fidei aut morum principiis esset contraria.

Hinc Constantiense Concil. sess. XIII, statuit, eos pro Hæreticis habendos, qui dicerent, Ecclesiam errare in more communicandi plebem sub una specie tantum. Et Concil. Trident. Sess. VII Can. XIII Anathema dicit omni, qui dixerit ... » Re-
» ceptos et approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in
» solemni Sacramentorum administratione adhiberi
» consuetos, aut contemni, aut sine peccato a
» ministris pro libitu omitti, aut in novos alios
» per quemcumque Eccl. Pastorem mutari posse...

QUÆSTIO III.

An Ecclesia sit infallibilis in decidendis factis dogmaticis.

OBSERVANDA.

I. Hæc quæstio satis implicata est, et multis gravissimisque disceptationibus famosa. Cum Inn. X. quinque propositiones ex Jansenii libro extractas damnasset, data constitutione anno 1653; Jansenii discipuli exterius quidem obsequium simularunt, at simul, ut Jansenium suum ejusque doctri-

nam in tuto collocarent, jus a facto distinxerunt, contestantes se juri quidem, seu dogmati definito acquiescere; verum non posse se adduci, ut credant propositiones illas vel esse Jansenii, vel in ejus sensu damnatas. Exinde sponte fluxit hæc sententia, qua suam contumaciam tegere, aut colorare voluerunt; Ecclesiam errare posse, quando de sensu alicujus libri judicat, ejusque decretis de facto ejusmodi dogmatico, aut doctrinali nihil deberi præter religiosum silentium. Est autem factum dogmaticum illud, quod cum dogmate intime connexum est. Rem in exemplo intellige: Quæritur, *An hæresis quinque propositionum in Jansenio contineatur?* Hæc quæstio duas complectitur propositiones; prima jus continet; *An quinque propositiones sint haereticae?* Altera factum exprimit: *An illae propositiones in libro Jansenii contineantur?*

II. Ad clariorem hujus rei intelligentiam prius secernenda sunt ea, quæ extra controversiam versantur, ut quid examinandum sit manifestius appareat. 1.° Non agitur de factis ex Revelatione cognitis, qualis est v. g. Resurrectio Christi. Hæc fide divina credenda esse nemo dubitat. 2.° Non agitur de factis personalibus; nam Ecclesiam in illis non esse infallibilem apud omnes in confesso est. Hinc in causa Jansenii quæstio in eo non versatur, an Jansenius Hæreticus fuerit, vel an sensus ejus internus idem fuerit, ac ille, quem in ejus libro damnavit Ecclesia. 3.° Neque illud proprie quæritur, an Ecclesia jus habeat judicandi de sensu librorum, et adigendi fideles, ut ejusmo-

di judiciis se subjiciant; atque obsequium non ore tantum exhibeant, sed corde. Hanc quippe auctoritatem Ecclesia semper exercuit, et in Conciliis generalibus non prava tantum dogmata anathemate confixit, sed et libros hæretica labe contaminatos. Sic damnata sunt opera Arii, Origenis, Nestorii, Pelagii, et aliorum. Concil. generale V totum erat in hac controversia decidenda, utrum tria capitula, id est, libri Theodori Mopsuesteni, scripta Theodoreti adversus S. Cyrillum, Epistola Ibæ ad Marin Persam, Nestorii hæresin continerent. De his operibus judicavit Ecclesia sub pœna anathematis.

III. Hæc igitur ex communi Catholicorum consensu tanquam certa et indubitata habenda sunt. Verum quæritur ulterius. Unde deduci debeat interna illa adhæsio, quæ Ecclesiæ decretis circa facta dogmatica debetur? An infallibile sit Ecclesiæ judicium? An ad fidem pertineat ejusmodi decisio? In his non una est omnium sententia. Pauci admodum sunt, qui putant Ecclesiam in damnandis librorum sensibus non agere cum infallibili auctoritate; cæterum; de ejusmodi judiciis cum accurata investigatione, et plena causæ cognitione peractis eam nos habere humanam certitudinem, ajunt; quæ sufficit, ut Ecclesia possit internum obsequium exigere; ita ut magnæ temeritatis et non levis peccati reus esset, qui iis non acquiesceret, et adhuc adversaretur. Hæc videtur Clariss. *Muratorii* sententia fuisse (*De ingen. mod. lib. I cap. XX*); qui tamen non satis distinguit inter personam, aut sensum auctoris; et eum sensum qui ex verbis libri

colligitur; quemadmodum et fidem divinam videtur cum infallibili judicio confundere. Sed de his pauca dicemus post sententiæ nostræ confirmationem.

RESPONSIO.

Pars Theologorum longe maxima pro infallibilitate pugnat Ecclesiæ in factis dogmaticis. Sunt autem hujus sententiæ multa et gravissima argumenta, ex quibus præcipua tantum strictim indicamus.

1.° Christus, ut ex propositione patet, Ecclesiæ suæ non deest in illis omnibus, quæ ad conservationem depositi, et publicam fidelium salutem sunt necessaria. Atqui ad depositi conservationem, et fidelium salutem necesse est, ut Ecclesia possit suprema auctoritate lites componere circa sensum librorum et propositionum exortas; necesse est, ut infallibili judicio possit veram aut falsam, quæ in libris continetur, doctrinam discernere, noxia pascua a salubribus, venenum a remedio distinguere. Aut quis fidelis posset se tuto Ecclesiæ suæ auctoritati committere, si hæc posset libros hæreticos, ut orthodoxos approbare, aut vere Catholicos damnare, ut perniciosos?

2.° Ut Ecclesia in fidei controversiis infallibiliter judicare possit; ex Patrum scriptis, Conciliorum decretis, ex Symbolis, Liturgiis etc. sensum Scripturæ, et Traditionis veritatem eruat necesse est. Atqui id fieri non potest, nisi Ecclesia in in-

telligendo verborum sensu ab omni erroris periculo immunis credatur. 3.° Si Ecclesia infallibilis non esset in factis dogmaticis, sequeretur infallibile non esse Concilii Trident. decretum, quo Vulgatam versionem authenticam declaravit; sequeretur Ecclesiam Latinam, quæ sola fere Ecclesiam Catholicam efficit, certam non esse, se habere verbum divinum, erudiendis in doctrina sana fidelibus necessarium. 4.° Si Ecclesia, cum de sensu librorum judicat, falli posset, aut fallere, quomodo probaretur fidelibus sat firmo argumento, consensum internum deberi decisionibus, in quibus errare posset Ecclesia? Quomodo posset Ecclesia sub pœna anathematis ejusmodi obsequium exigere? An non, ut optime ratiocinatur *Bellarm.* (*Lib. III de Ecclesia militante cap.* 14.), . . » iniquum esset, sub tam gravi pœna (anathematis) obligare fideles ad assentiendum rebus incertis, et interdum falsis? » .. Cur Concil. Generale V suam de sensu trium Capitulorum definitionem iisdem firmaret argumentis, quibus solet a Catholicis Ecclesiæ infallibilitas demonstrari? Ergo Ecclesiæ nullo non tempore persuasum erat, datam sibi fuisse a Christo auctoritatem nulli errori obnoxiam, de sensu librorum judicandi.

OBJICITUR.

Facta dogmatica non sunt revelata in verbo Dei; ergo non possunt esse objectum infallibilis judicii.

Respond. nego conseq. Objectum infallibilitatis non solæ sunt veritates revelatæ; sed omne id, ut ex propos. constat, quod ad conservandum fidei depositum necessarium est. Et vero, fatentur adversarii (neque a Catholico id negari potest) Ecclesiam infallibilem esse, quando ex Patribus, Conciliis etc. Traditionis veritatem colligit; eam errare non potuisse, quando Vulgatam versionem authenticam declaravit; num hæc revelata habentur in verbo Dei? Confundunt igitur oppositæ sententiæ patroni infallibitatem eum certitudine fidei, aut cum fide divina. Ecclesia errare non potest in factis dogmaticis, propter periculum fidei: quemadmodum diximus, eam non posse disciplinam generalem instituere, quæ esset fidei et morum regulis contraria, quia fides ipsa in summum discrimen vocaretur. Ergo facta dogmatica credi quidem non debent fide divina; at fide ecclesiastica, ut dicunt Theologi; et quamvis sententia contraria non sit stricte hæretica, certo tamen erronea est, et plena temeritatis, et qui eam pertinaciter tueretur merito gravissimis, quæ in rebelles statutæ sunt, pœnis subderetur. Longam et perquam eruditam de hac quæstione disputationem instituit Doctiss. *Tournelius* de Eccl. tom. II pag. 478-656.

QUÆSTIO IV.

An Ecclesia errare possit in Canonizatione Sanctorum, in approbatione religiosorum Ordinum, item in illis, quæ Breviario inserta leguntur.

Responsio. Ad I. Audiatur ipse *Bellarm.* lib. IV de summo Pontifice cap. II . . . » Omnes Catholici conveniunt, posse Pontificem, vel cum suo cœtu consiliariorum, vel etiam cum generali Concilio

errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione testimoniisque hominum præcipue pendent. ». . . . At facta canonizationis ex informatione et testimoniis hominum præcipue pendent; ergo etc. Attamen ex *Muratorio* addimus *(De ingen. moder. lib. I cap. XVII)*. . . . » Ad Ecclesiam pertinet in Sanctorum Canonem referre homines consummatæ sanctitatis gloria, dum viverent, illustres, et post mortem miraculis claros . . . Quare a suspicione hæresis ille non absit, atque intolerandam et pœnis dignam temeritatem ac impudentiam præ se ferat, qui rite Cœlitum catalogo adscriptos explodat, et in iis, ut ajunt, canonizandis Ecclesiam reipsa et Rom. Pontificem errasse dicat. Suspicionem hæresis memoravi, non autem hæresin formalem. ». . . . Et paulo post . . . » Ritus iste (canonizationis) ab Apostolica sede eo nunc peragitur accurato diligentique studio, ut pie credendum sit, nullum ea in re errori locum fuisse, aut deinceps futurum. ». . . . Eadem fere habet *Melch. Canus* lib. V cap. V concl. 3.

Ad II. Quod religiosos ordines attinet in quibus sub diversis institutis et regulis varia hominum genera Christo militant . . . » Eos probare, aut refellere, ait *Canus* (*Lib. V cap. V concl.* 3.), quoniam non e scientia id solum, sed etiam e prudentia pendet, non ad ea pertinet, in quibus summus Pontifex errare nequit. » . . . Cæterum religiosi ordines non sunt ita necessarii, ut sine illis stare, aut conservari non posset fides Christiana. Quamvis neminem latere possit Ecclesiam

magnum ex ipsis sumpsisse decus et incrementum, easque regiones quæ omnino sacra hac militia destitutæ sunt, in magna versari opis spiritualis indigentia.

Ad III. Satis notum est quædam in Breviario Martyrum, aliorumque Sanctorum facta referri, quem fidem non merentur. Hanc quoque Ecclesia non exigit.

ARTICULUS VI.

De infallibilitatis subjecto.

Non abs re erit, nunc, cum ultimam manum huic operi imponimus, totius hujus tractationis seriem brevissime exponere, collectis in unum præcipuis punctis, quibus præsens hæc quæstio absolvitur. — Nihil ad Christianam Religionem pertinere potest, quod non sit revelatum in verbo Dei. Hoc primum fidei nostræ fundamentum est. — Quid in verbo Dei revelatum sit, aut non sit, ex publica et constanti Ecclesiæ Catholicæ doctrina sine omni erroris periculo colligimus. Hoc secundum. — Quando circa hanc doctrinam dubia moventur, et fidei Christianæ periculum ex perversis dogmatibus imminet; causa finitur, omnesque dubitationis

nebulæ depelluntur per authenticum Ecclesiæ de sua fide testimonium. Hoc tertium. — Christus doctrinam omnem revelatam, sive scriptam, sive traditam in Ecclesiæ suæ gremio deposuit, ut ab ea ab omni erroris contagio servaretur illæsa. Cum autem Ecclesia non possit a fide deficere; et passiva inerrantia necessario activam exigat docentis Ecclesiæ, sequitur illud certo et indubitanter ut dogma habendum a Christo revelatum, quod tota docens Ecclesia concorditer tenet: sequitur, ad dirimenda Religionis dissidia nihil ultra requiri, quam ut publico et authentico testimonio innotescat, quid ubique, quid ab omnibus credatur, seu quænam sit totius Ecclesiæ Catholicæ fides. Jam vero, quis poterit de his legitime et cum auctoritate testari? An non ii ipsi, qui Magisterium exercent publicum et authenticum? Et si hæc Ecclesia docens infallibilis est in docendo, quidni fallibilis erit in judicando? Sed an non etiam judicando docet? Et maxime quidem; imo nunquam magis docendi munus exercet, quam cum solemni declaratione venenatas Hæreticorum doctrinas, a vera Christi doctrina sejungit; et quid tenendum sit declarat, tanquam divinum dogma; quid tanquam a vera fide alienum repellendum. — Unum manet in hac disputatione accuratius examinandum, scilicet quis possit docentis Ecclesiæ doctrinam legitima et infallibili auctoritate declarare, quod idem est, ac quærere, quis sit ille infallibilis controversiarum Judex. Rem triplici §. conficiemus. 1.° Ostendemus solos Episcopos jure divino in rebus

fidei judicare. 2.° Id juris Episcopis competere sive dispersis, sive in Concilio generali congregatis. 3.° Examinabimus quænam sit Romani Pontificis in ejusmodi controversiis auctoritas.

§. I.

Ad quos pertineat judicium in rebus fidei controversis.

PROPOSITIO

Soli Episcopi jure divino causas fidei judicant.

Probat. I. Soli Episcopi proprie Apostolorum successores sunt, ad illos pleno et quasi hæreditario jure transiit omnis illa spiritualis potestas, quam vidimus a Christo in Apostolos fuisse derivatam *(Part. I cap. I art. III §. I)*. Ergò ad illos quoque pertinent, quæ ad Apostolos dicta sunt: ... *Sicut misit me Pater, et Ego mitto vos*, Joan. XX; — *Docete omnes gentes* ... *Ecce Ego vobiscum sum*, Matth. XXVIII; — *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*, Joan. XIV etc. Ergo etc.

Probat. II. Ex constanti praxi Ecclesiæ patet, controversias fidei semper fuisse ad Episcopos, tanquam ad legitimos judices delatas; et sive in

Concilio causa judicata fuerit, sive extra Concilium, sola Episcoporum suffragia valuisse, et habita fuisse tanquam decretoria. Nunquam legimus Concilia a Sacerdotibus secundi ordinis fuisse celebrata. Econtra nunquam in Ecclesia dubitatum fuit, quin cœtus Episcoporum ex omnibus undique Ecclesiis legitime congregatus totam repræsentaret Ecclesiam. Doctrina fidei ab ejusmodi Concilio definita, etiamsì nullus Presbyter inter judices sederit, a toto semper Christiano orbe fuit recepta, ut vera Christi et totius Ecclesiæ doctrina, a qua deflectere nulli Christiano liceret.

Probat. III. Ex multis SS. Patrum et Conciliorum testimoniis pauca seligamus. Sancti Patres constanter Concilia vocant *conventus Episcoporum*... *Ecclesia in Episcopo est* . . . ait *S. Cypr.* Epist. ad Pupin. *S. Prosper* Episcopos appellat. . . *Ecclesiæ principes, et legitimos judiciorum Domini ministros (Lib. I contr. collat. n.° 61.)* . . . Concil. Constantinop. œcum. II.m de Nicæno loquens ait.... *Non esse rejiciendam fidem Patrum trecentorum decem et octo, qui apud Nicœam Bithyniae convenerunt.* . . Totidem in eo Concilio erant Episcopi. Similia habet Concilium Ephesinum œcumen. in sua ad *Theodosium* et *Valentinianum* Epistola . . .
» Perabsurdum est ducentorum et decem sanctorum Episcoporum numero, quibus et universa occidentalium Sanctorum Episcoporum multitudo, per ipsos reliquus totus terrarum orbis consentit, triginta tantum numero se opponere. etc. » . .

ARGUMENTA CONTRARIA.

Objicitur. Actorum XV decretum Concilii Jerosolymitani ita inscribitur, v. 23. . . . *Apostoli, et Seniores, et Fratres* etc. Ergo præter Apostolos in Concilio aderant, non Presbyteri tantum, vel Seniores, sed et simplices fideles — Hi autem omnes una cum Apostolis judicarunt; nam omnes v. 25. dicunt . . . *Placuit nobis collectis in unum* . . .

Resp. I. Si fideles Concilio adfuerunt, non potuerunt adesse tanquam judices, sed ut audirent, et obsequerentur. Verum eos adfuisse ex textu probari non potest. Vulgata habet . . . *Apostoli et Seniores fratres.* Ita olim in Græco legebatur, atque ita legendum esse demonstravit doctiss. *Millius* Anglus proleg. in N. T.

II. Manet tamen hæc alia difficultas, quæ magis ad præsentem quæstionem pertinet; an Presbyteri saltem in illo Concilio cum Apostolis sententiam dixerint. Sunt, qui putant per seniores solos indicari Episcopos. Alii, qui malunt simplices intelligere Presbyteros, dicunt eos non adfuisse tanquam judices ex autoritate pronuntiantes, nisi forsan ex privilegio, et concessione Apostolorum. Alii demum nomen Senioris et Presbyteri habent ut nomen genericum, quod tum temporis commune erat primi et secundi ordinis Sacerdotibus. Quæ autem nomini communi tribuuntur, ajunt, ea ad illos solos referenda sunt, quibus aliunde constat convenire. Sic per *Clerum Gallicanum* non raro soli Episcopi intelliguntur.

Instant I. Notum est Presbyteros sæpe in Conciliis etiam œcumenicis sedisse tanquam judices, et una cum Episcopis decreta fidei condidisse. Ergo etc.

Resp. Presbyteri aliquando in Conciliis adfuerunt tanquam consultores, et subscripserunt in hunc modum:

Hæc confirmamus, quæ verba, ut ex auctoribus Ecclesiasticis constat, meram adhæsionem significant. Si quando his verbis usi sunt: *Definiens subscripsi;* quod probat eos non consultores egisse, sed judices: respondemus, illud ex privilegio, et libera Episcoporum voluntate, non ex institutione divina repetendum esse. Sic usu et observantia introductum est, ut Cardinales, etiam cum Episcopi non sunt, Ordinum generales, et nonnulli Abbates, ad Concilia vocentur, et suffragium decisivum habeant, quia ut observat Card. Cameracens (*Vid. acta conc. Const. apud Hard. tom. VIII*), administrationem subjectorum, et quasi Episcopalem potestatem exercent.

Instant II. Si Presbyteri jus decidendi fidei controversias a Christo non habent; non possunt illud ab Ecclesia accipere. Ecclesia enim donum infallibilitatis concedere non potest.

Resp. Presbyteri id habent vi ordinis sui, ut possint ex auctoritate Ecclesiæ etiam majora ordinis Episcopalis munia obire, excepta ordinatione. Sic Episcoporum est, præesse Ecclesiis, Pastores secundi ordinis instituere, fidei invigilare, legum Ecclesiasticarum observationem urgere, novasque ubi necesse est, condere, Sacramentum Confirmationis administrare. Hæc omnia agunt Episcopi tanquam Ecclesiarum Rectores necessarii, jure proprio et ordinario: Verum hæc munia simplices Presbyteri obire possunt ex speciali privilegio, auctoritate extraordinaria ab Ecclesia ipsis delegata.

§. II.

An Ecclesiæ Pastores infallibili auctoritate judicent sive per orbem sint dispersi, sive congregati in Concilio Oecumenico.

OBSERVANDA.

I. Si vellemus in hanc materiam, prout illud rei gravitas exigere videtur, excurrere, in magnam molem cresceret hæc nostra Tractatio. Imprimis illa quæstio, quæ de Conciliorum auctoritate agit, quam latissime patet. Nihil enim ad eam elevandam omiserunt Hæretici, nihil Catholici auctores ad eam asserendam contra Hæreticorum cavillationes, et calumnias. Quamvis aliqui videantur ideo tantum causæ hujus tractationem suscepisse, ut occasionem nanciscerentur summos Pontifices, piissimos Præsules, atque ipsa Oecumenica Concilia rustico æque, ac irreligioso ore proscindendi (5). Nos, quoniam ad finem properandum est, ab iis abstinemus, quæ ad institutum nostrum necessaria non sunt. Multa sibi ex hac materia vindicant juris canonici tractatores. Multa, quæ ad infallibilitatem pertinent Ecclesiæ docentis, in prima parte hujus demonst. copiosius exposita sunt.

II. Quando error novus et revelatæ doctrinæ

contrarius in Ecclesia exoritur, Episcoporum est Religionis integritatem tueri, et quid fide divina credendum sit, decernere: quemadmodum §.° priore diximus. Hanc judicandi potestatem Episcopi exercent, sive in Concilio congregati sint, sive in sua quisque Diœcesis maneat; tantum ut irreformabile sit hoc judicium, requiritur, ut omnes, aut pars saltem maxima in eandem sententiam conspirent, et quod in hac re potissimum est, ut supremi Ecclesiæ capitis auctoritas accedat. Ecclesiam enim quæ vivum Christi corpus est, repræsentare non possunt membra a capite avulsa. Sed de his posthac plura.

III. Concilium recte definitur legitima Pastorum, imprimis Episcoporum congregatio, ut ea communi sensu dijudicent, quæ ad fidem, mores, et disciplinam pertinent. Originem Conciliorum ex jure divino descendere probat *Bellarm.* primum ex Apostolorum exemplo, qui negotia majoris momenti in Conciliis tractabant, ut ex cap. I, VI et XV Actuum Apostol. apparet; tumc ex constanti usu Ecclesiæ, quæ in gravioribus controversiis ad hoc remedium confugit, tanquam ad dissidia componenda, comprimendosque errores aptissimum. Quare credibile omnino est, Conciliorum celebrationem de Apostolica Traditione descendere.

IV. Concilia dividuntur in *generalia et particularia. Generalia* sunt conventus Prælatorum ex universo orbe Christiano legitime congregatorum. Inde etiam *œcumenica* vocantur, id est, orbis terræ totius Concilia. *Particularia* iterum vel *diœcesana*

sunt ex una tantum Dioecesi collecta, et hæc vulgo *Synodi* dicuntur: vel *provincialia*, in quæ conveniunt unius Provinciæ Præsules; vel *nationalia*, quæ convocatis omnibus alicujus regni, aut nationis Episcopis celebrantur. Dantur et alia Concilia, quæ licet oecumenica non sint, majorem tamen, quam nationalia auctoritatem habent, quia ex Episcopis coacta fuerunt diversarum regionum, aut gentium; ejusmodi sunt multa Concilia, quæ mox *plenaria*, mox, licet improprie *generalia*; sæpe simpliciter Occidentalia, Orientalia, vel etiam Africana nuncupantur. Nos de Conciliis oecumenicis tantum agimus, quippe hæc sola judicare possunt in rebus fidei infallibili auctoritate.

V. Doctiss. *Gibertus* Concilium generale quinque conditionibus vult esse instructum, quo illud haberi possit legitimum. Prima est, ut per Rom. Pontificem indicatur, aut certe de illius consensu. Secunda, ut ex omnibus orbis Christiani provinciis, aut certe ex majori parte Episcopi evocentur; nam suam quisque repræsentat Ecclesiam. Jus enim suffragii Episcopis ex lege ordinaria competit, Abbatibus interdum, et aliis perpaucis ex privilegio. Tertia conditio est, ut Concilio præsit Romanus Pontifex. Quarta, ut legitime procedatur libera sint suffragia, causa diligenter expendatur. Quinta denique in hoc constituit *Gibertus*, ut a Rom. Pontifice comprobetur. — Non desunt, qui Ecclesiæ quoque acceptationem requirunt. Concilium quidem id ex se habet, ut sit infallibile, si vere sit oecumenicum. Sed an vere oecumenicum fuerit, an

legitimum, tum convocatione, tum celebratiône, tum et exitu, nulla re evidentius apparet, quam ex approbatione Pontificis, quæ Capitis supremi cum membris consensum demonstrat, et omnia, ut par erat, peracta fuisse confirmat: tum ex universali consensione Episcoporum, qui per Ecclesias dispersi, decisiones cum reverentia recipiunt, iisque tanquam universalis Ecclesiæ decretis se subjiciunt.

PROPOSITIO I.

Ecclesia per orbem dispersa in rebus fidei et morum infallibilis est.

Prob. I. Ex textibus Matthæi XVI et XXVIII aliisque in parte I hujus demonst. citatis (*Part. I cap. I art. III §. II prop. II*), patet, Christum perpetuam assistentiam promisisse Ecclesiæ docenti, qualis ab eo fuit instituta; atqui ab eo instituta fuit, ut esset dispersa per orbem... *Euntes, docete omnes gentes* . . . Ergo etc.

Et certe, cum privilegium inerrantiæ non passivæ tantum in tota Christianorum societate, sed activæ in Pastoribus, ita sit inhærens Ecclesiæ, ut avelli ab ea ne momento quidem possit, . . . *Ego vobiscum sum omnibus diebus*... sequitur, quod Ecclesia eo gaudere debeat in statu suo naturali et ordinario, ubi Pastores sunt per Ecclesias suas dispersi. Porro Pastorum inerrantiam unam quid esse cum infallibili judicandi auctoritate, supra o-

stensum est: illi enim constituti sunt vigiles doctrinæ custodes, et vindices; illorum est sanam doctrinam propinare ovibus suis, noxiam arcere; illi docendo judicant, et judicando docent. Unde quod illi in fidei quæstionibus communi testimonio ex omnibus terræ partibus edicunt, tam certum est et inconcussum, quam certum est Ecclesiam integram non posse a fide deficere.

Prob. II. *Ex praxi constanti Ecclesiæ.* Antiqui Patres fidei veritatem potissimum ex Ecclesiarum Apostolicarum consensione colligebant; neque contra Hæreticos ullum putabant validius argumentum afferri posse, quam Ecclesiæ universalis etiam dispersæ testimonium. Ante Concilium Nicænum plurimæ hæreses contritæ sunt; et post Concilium Nicænum Pelagiana hæresis Romanorum Pontificum et Ecclesiæ dispersæ judicio in toto orbe terrarum proscripta fuit. Ergo etc.

Prob. III. Si Ecclesia dispersa non esset controversiarum Judex infallibilis, nullum esset in Ecclesia medium efficax, et semper præsens, quo comprimi hæreses possent, et enatæ de Religione controversiæ finiri. Nam Concilia generalia congregare res est admodum ardua, atque iis sæpe difficultatibus impedita, quæ superari nulla ratione possunt. Hinc bene observat auctor anonymus in principiis juris canon. cap. V . . . . » Quis cuilibet deliranti theologo, vel jurisconsulto sumptibus immensis indicet Concilium totius orbis? » . . .

PROPOSITIO II.

Ecclesia docens in Concilio generali congregata est Judex fidei infallibilis.

Prob. I. Ecclesia universa in doctrina fidei errare non potest, ut probavimus: atqui Concilium œcumenicum totam repræsentat Ecclesiam, ejusque consensum coram exhibet. Ergo etc.

Prob. min. Concilium œcumenicum illud dicitur, quod ex Episcopis totius Christiani orbis colligitur, et quamvis universi non conveniant, necesse tamen est, ut evocentur, atque eo numero adsint, ut suam, suarumque Ecclesiarum, et absentium Præsulum fidem referant. Quo pacto universam, quacumque se se diffundit Ecclesiam legitime repræsentari, nemo non videt. Unde præclarum illud S. August. *(Lib. 1 de Baptis. cap.* 18.), plenarii Concilii sententiam esse *totius Ecclesiæ consensionem.* Martinus V in Concilio Constantiensi inter reliquas interrogationes, quibus suspectos in fide jubet examinari, eam etiam proponit; *Utrum credant; quod Concilium generale universalem Ecclesiam repraesentet. . .* » Si igitur, addit *Melch. Canus (Loci Theol. lib. V cap. IV Concl.* 3.*)* , Concilium generale universalis Ecclesiæ habet auctoritatem, qui illam de medio tollit, totius Ecclesiæ auctoritatem eadem opera dissolvit.»

Prob. II. *Ex praxi Apostolorum et constanti*

totius Ecclesiæ doctrina. In illa, quæ circa legalium observationem exorta est controversia, res ad Concilium delata est, quia hæc videbatur ad quæstionem terminandam aptissima via. Apostoli autem et Seniores Jerosolymis congregati aspirante Spiritu S.° sententiam in hanc formam protulerunt: *Visum est Spiritui S.° et nobis (Actor XV.)*,... Fuit hæc quoque constans omnium Patrum, omniumque sæculorum sententia, in magnis fidei periculis certissimum Ecclesiæ remedium in Conciliis esse; in generalis Concilii decretis acquiescendum, tanquam in fidei articulis. Sic *Athanasius* epist. ad Africanos Concilii Nicæni definitionem verbum Dei non dubitat appellare .... *Verbum Dei*, inquit, *per œcumenicam Synodum Nicænam manet in aeternum*... Et *S. Ambros.* epist. 21.... *Sequar tractatum Nicaeni Concilii, a quo me nec mors, nec gladius separare poterit*... S. Leo M. epist. 78. negat inter Catholicos esse numerandos, qui definitionis venerabilis Concilii Nicæni, et sancti Chalcedonensis Concilii regulas non sequuntur. Vulgaris est illa S. Gregorii M. professio lib. I epist. 25; alias 24.... » Sicut sancti Evangelii quatuor » libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari » me fateor... quia dum universali sunt consensu constituta, se, et non illa destruit, quisquis » presumit aut solvere, quos religant, aut ligare, » quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathe» ma sit. » . . .

CONFUTATIO CONTRARIORUM.

CONTRA I.ª PROPOS.

ARGUMENT. Catholici passim asserunt Concilia ad dirimendas controversias esse necessaria: ergo fatentur Ecclesiæ dispersæ judicium non sufficere.

RESPOND. DISTING. ANTECED. Asserunt Concilia necessaria esse necessitate absoluta, *nego*: necessitate aliqua morali, *iterum disting.*: quandoque, et cum rei gravitas id postulat, *conc.*, in omni casu, et quotiescunque aliqua controversia oritur, *nego.* — Hanc quæstionem copiose et dilucide exponit *Bellarmin.* lib. I. de Concil. cap. X et XI. Ita autem habet cap. XI ... » Quamvis generalia Concilia non sint absolute necessaria, tamen Concilia aliqua, sive generalia, sive particularia sint, omnino necessaria esse ad bonam Ecclesiæ gubernationem, vix in quæstionem vocari posse dubito. » ... Eadem fere docet *Melch. Can.* lib. V cap. IV ... » Nec expedit, nec tolerabile est, singulis Hæreticis condemnandis singulas generales Synodos cogere. Cum ergo Ecclesiæ suæ Deus perspexerit in necessariis; nimirum ad hæreses privatas in provinciis refutandas, Concilia provincialia satis erunt, si erunt modo summi Pontificis auctoritate roborata. Præterea, quoscunque ejusmodi Concilia damnavere, eos Ecclesia semper explosit; errare igitur illa in fide nequeunt. Quodsi possent, vel unum certe exemplum proferretur; at nullum omnino est. » ... Optime hæc *Canus;* nam Conciliorum etiam particularium decreta, accedente aliarum Ecclesiarum consensu, et imprimis Romani Pontificis approbatione, vim et auctoritatem induunt decretorum universalis Ecclesiæ.

Dicimus itaque 1.° Concilia in genere necessaria esse necessitate morali, ob magnas utilitates, quæ ex illis in Ecclesiam redundant, et gravissima damna, quæ sublatà hac saluberrima institutione in Ecclesiam irruunt. Hinc Patres frequentem Conciliorum celebrationem commendarunt, ut rem Apostolicæ institutionis; et Theologi quam plurimi Conciliis divinam tribuunt originem.

Dicimus 2.° Eum hic inde rerum statum in Ecclesia esse, qui Conciliorum œcumenicorum celebrationem, vehementer postulet. Scilicet quando reformandi sunt abusus in Ecclesia generales. 2.° Quando plures de summo Pontificatu contendunt, nec aliud adest ad extinguendum Schisma remedium. 3.° Quando res ipsa, quæ in quæstione versatur difficilior est, et Episcopi in contrarias partes sic distrahuntur, ut satis aperta non sit Ecclesiarum dispersarum consensio. 4.° Quando hæreses ita invalescunt, ut eas toto auctoritatis pondere comprimere necesse sit; quod tum maxime contingit, quando principum, aut insigniorum quorumdam Episcoporum auctoritate fulciuntur . . . » Propter hanc causam, ait *Bellarmin. (Loc. cit. cap. IX.)* coacta sunt prima septem generalia Concilia. Semper enim Ecclesia tanti fecit periculum novarum hæresum, ut non putaverit aliter posse resisti, quam si omnes, aut certe permulti principes Ecclesiarum conjunctis viribus, et quasi agmine facto irruerent in hostes fidei. » . . .

En quid circa Conciliorum necessitatem Catholici sentiant! Verum exinde nullo modo sequitur, Ecclesiam dispersam errare posse in dijudicandis fidei controversiis; atque firma stant argumenta in probationem adducta. Imo Concilia œcumenica aliud infallibilitatis fundamentum non habent, quam promissa Ecclesiæ universim facta; quæ ideo tantum dicimus ad generalia Concilia pertinere, quia hæc Ecclesiam universam repræsentant. . . . » An

vero, ut observat *Tournel.* (*De Eccles. lib. I. pag.* 370.), imago, seu representatio, et quoddam veluti compendium totius Ecclesiæ privilegio inerrantiæ gaudebit, et eo privabitur ipsamet vera, realis, et universalis Ecclesia, qualis ea est, quæ per orbem universum sparsa diffunditur? »...

CONTRA II.ª PROPOS.

ARGUMENT. I. Non raro Concilia etiam œcumenica pugnant inter se. Sic vox ὁμοούσιος, consubstantialis, a Nicæna Synodo consecrata, a Concilio Ariminensi œcumenico proscripta fuit. Decreta Concil. Nicen. II. circa cultum imaginibus exhibendum, a Concilio Francofort an. 794 plane improbata sunt et explosa. Concilium Constantiense definiit, Concilium esse supra Papam; Florentinum autem sub *Eugenio IV.* et postmodum *Lateranense* sub *Leone X* contrarium dogma finierunt. Conciliorum ergo auctoritas infirma est.

RESPONDEO. De Concilio Ariminensi, et Patrum Francofortensium decretis adhuc erit dicendi locus. Sufficiat nunc adnotasse, neutrum ex his Conciliis fuisse œcumenicum; Francofortenses errore facti laborasse; Concilium Ariminense ex occidentis tantum Episcopis congregatum fuisse, Hæreticorum opera et invito Liberio Papa, qui Concilio neque per se, neque per Legatum adfuit: Patres fidem Nicænam retinuisse, quamdiu liberum fuit Concilium, postmodum Imperatoris minis exterritos, Arianorum dolis et vexationibus victos in ὁμοούσιος suppressionem consensisse.

Quod eam controversiam attinet in Concil. Constantiensi agitatam, an Concilium supra Papam esset; an Concilii illius, an Lateranensis Decretis standum sit, nondum est inter Catholicos Theologos finitum. At

omnes tamen uno ore contendunt, judicia Ecclesiæ in Concilio generali legittime congregatæ infallibilem habere auctoritatem. Ergo qui Decreta amplectuntur Concilii Constantiensis, ii Lateranense inter œcumenica non numerant. Qui autem doctrinam Lateranensis sequuntur, econtra negant, Concil. Constantiense, quo tempore illud decretum edidit, universale fuisse et integrum. Cfr. *Melchior Canus* lib. V. cap. ult. responsione ad arg. octavum Concilium Florentinum nihil habet, quod cum doctrina Constantiensis Concilii pugnet.

Instant. Concilium generale V, quamvis a Vigilio summo Pontifice confirmatum fuerit, plurimæ Occidentis Ecclesiæ non receperunt. Quod intelligi non posset, si omnibus persuasum tunc temporis fuisset, œcumenica Concilia errare non posse.

Respond. Ecclesiæ illæ Occidentis per aliquod tempus dubitarunt, an. Concil. V revera œcumenicum esset. Errarunt igitur errore facti, non juris; omnibus enim indubitatum erat, Concilium œcumenicum esse infallibile.

Argum. II. Concilia sæpius errarunt, et decreta condiderunt sanæ Christi doctrinæ contraria, Ergo etc.

Prob. ant. 1.° Concilium Nicænum Generale I., Can. 12, damnat eos, qui militiæ sæculari nomen darent. 2. Conc. Lugdunense an. 1245 habitum, jus sibi arrogavit et potestatem deponendi Imperatorem Fridericum II. Ergo etc.

Resp. ad I. Canon ille Concilii Nicæni intelligendus est de lapsis pœnitentibus, qui cùm cingulum militiæ more pœnitentium deposuissent, cæterisque officiis publicis renuntiassent, postea abjecto pœnitentium statu facultatem illam munia resumendi oblata pecunia redimebant. Præterea canon editus est de consensu Constantini M., qui Concilio interfuit.

Ad. II. Sunt, qui contendunt Concil. Lugdenense,

in illis quæ contra Imperatorem Fridericum gesta sunt, non fuisse œcumenicum, cum in hoc capite non fuerit ab universa Ecclesia receptum; alii causam non fuisse ejus naturæ, ajunt, ut potuerit a Concilio cum infallibili auctoritate judicari. Demum non pauci asserunt, non a Concilio, sed a solo summo Pontifice Innocentio IV latam fuisse depositionis sententiam. Illud probant 1.° ex ipsa Bullæ inscriptione, quæ talis est: *Sententia contra Fridericum Imperatorem, ab Innocentio Papa IV lata, sacro præsente Concilio*... Notandum, in aliis decretis cum Concilii assensu emissis, ita legi: *Sacro approbante Concilio* . . . aut: . . . *Ex communi Concilii approbatione statuimus*... 2.° In illa Bulla S. Pontifex constanter suo nomine loquitur. 3.° Historici omnes illam depositionem soli Innocentio tribuunt. 4.° De solo Pontifice conquestus est Imperator. 5.° Innumeri Episcopi etiam post hanc sententiam debitam Imperatori fidem servarunt.

INSTANT. *Augustin.* lib. II de Baptis. cap. III ait... *Plenaria Concilia priora, quæ fiunt ex orbe universo Christiano, sæpe posterioribus emendantur, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod antea clausum erat*... Et *S. Gregor. Nazianz.* his verbis scribit ad Procopium... *Ego, si vera scribere oportet, hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam; quoniam nullius Concilii finem faustum et lætum vidi* . . . Ergo vane omnino congregantur Concilia, neque certa et firma sunt, quæ ab illis decernuntur.

RESPON. NEG. CONSEQ. Ad I. *S. Augustin.* Concilia plenaria legitima et summi Pontificis auctoritate firmata non infirmat, sed tuetur ejusmodi libri cap. IV. In allato autem loco de factis loquitur, ut ex contextu clarum est; nam quæ ad fidem pertinent, non ab experimento rerum deducuntur, sed a verbo Dei. Reipsa

agebatur in illa controversia, an Cœcilianus sacros codices tradidisset.

Ad II. *Gregor.* In illa Epistola loquitur de Conciliis particularibus, quorum multa suo tempore habita sunt Constantii Imperatoris auctoritate. In his autem, cum Imperator Arianis faveret, cuncta Hæreticis prospere, Catholicis autem infeliciter cesserant. Ejusmodi Concilia fuerunt, Seleuciense, Tyriense, Ariminense, Smyrniense, Mediolanense etc. Cæterum Concilia generalia non improbat; nam Concil. Nicænum summis laudibus commendat, et Orat. III pro S. Athanasio de hoc Concilio loquens ait, Episcopos fuisse a Spiritu S. congregatos.

Argum. III. Ut Conciliorum decreta regula fidei infallibilis esse possent, debere constare infallibiliter, Concilium esse œcumenicum. Atqui de hoc non constat infallibiliter. Ergo etc.

Respond. nego maj. Sufficit, ut observat *Bellarm.* (*Lib. II de Concil. cap. IX*) ut fide humana certi simus legitimum esse Concilium; sicut ex eadem fide humana cætera facta historica recipimus. Non enim fide divina credimus Concilium esse œcumenicum; sed fide divina credimus, quæ nobis tanquam ad fidem pertinentia a Concilio œcumenico credenda proponuntur.

Argum. IV. Si Concilium generale Spiritu S.° regitur in fidei causis judicandis; ergo ejus definitiones ad S. Scripturam pertinebunt; nam Scriptura sacra vocatur, quæ Spiritu S.° afflante scripta est. Ergo etc.

Respond., nego anteced. *Bellarmin.* (*Lib. II de Concil. cap. XII*) multas causas et rationes discriminis affert inter Scripturas, et Conciliorum decisiones. Scriptura proprie et per se est verbum Dei, quia auctores sacri ex proxima Dei revelatione, aut inspiratione scripserunt. Conciliorum autem definitiones sunt verbum humanum; neque Patres mox quasi ex auctoritate sen-

tentiam absque alia discussione dicunt; sed humana via et ratione diligenter quærunt rei, de qua disseritur, veritatem. Firmissima quidem sunt Conciliorum generalium effata, et tanquam Spiritus Sancti oracula recipienda; at non ideo, quia verbum Dei sunt, sed quia certi sumus, ea esse verbo Dei conformia. Hinc inter Scripturam, et Ecclesiæ definitionem idem est discrimen, quam inter effectum a Deo via extraordinaria sive per miraculum productum, et eundem effectum productum ex causarum naturalium concursu, dirigente speciali Dei providentia. Utroque modo Deus infallibiliter finem assequitur. Omitto illud notissimum, quod Scriptura in omnibus infallibilis sit, Ecclesia tantum in iis, quæ ad servandum fidei depositum pertinent.

Argum. V. Ut questio fidei a Concilio sine errore finiri possit, Dei auxilio atque favore, requiritur, ut Episcopi in conquirenda veritate omnem humanam industriam et diligentiam adhibeant. Non enim dormientibus, et oscitantibus Patribus Spiritum S. assistere credendum est, sed omni studio quærentibus veritatem. Jam vero, quis hæc certo dignoscere poterit? Et quamdiu incerta manet hæc legitimi Concilii conditio, an non dubia quoque manebit Concilii auctoritas?

Respond. Eaedem rationes, quæ probant Deum Ecclesiæ perpetuam in fide stabilitatem promisisse, etiam certos nos reddunt, divinam providentiam, quæ suaviter disponit omnia, non posse Ecclesiæ suæ ea denegare præsidia, quæ ad conservandam fidei integritatem sunt necessaria. Unde eadem certitudine credimus Concilia œcumenica approbata et recepta juxta præscriptas a Christo leges sua fidei decreta condidisse, qua credimus Christum opem suam ipsis promisisse et assistentiam ... » Quodsi semel permittimus, ait *Canus* (*Loci Theol. lib. V cap. V quæst. III*), ut in questionem vo-

cetur, num Ecclesiæ judices eam diligentiam et curam adhibuerint, qua opus erat, ut quæstio via et ratione firmetur: ecquis adeo cæcus est, qui non videat omnia mox Pontificum et Conciliorum decreta labefactari? » ...

INSTANT. Si Christus voluisset Episcopos in Concilio œcumenico congregatos esse infallibiles; deberet efficere, ut quoties ita congregantur, liberi essent ab omni errore et præjudicio; ut nullis nec minis nec pollicitationibus abduci se a veritate sinerent; sed pertractarent omnia animo pacato, et incorrupto. Atqui contrarium evenisse omnium fere Conciliorum historia testatur.

RESP. NEGO MAJ. Infallibilitas Ecclesiæ fundatur in assistentia Spiritus Sancti extrinseca; qua Deus omnia in Concilio ita dirigit, ut certo et infallibiliter prævaleat veritas; atque in eo virtus divina et providentia specialis elucet, quod sciat etiam ex malis bona eruere, et inter disputationum et altercationum motus, ex ipsis errorum et humanarum affectionum nebulis veritatis lucem educere .... « Assistit Deus Concilio, ut animadvertit *Bellar.* (*de Concil. lib. II cap. IX*), non tam propter ipsum Concilium, quam propter Ecclesiam universam, quæ præcepto divino tenetur Episcoporum sententiam non discutere, sed venerari. » ....

QUÆSTIO

An omnia, quæ in Conciliis etiam generalibus acta, aut dicta fuisse legimus; æqualiter ad fidem pertineant, et certitudinem pariant infallibilem? Si autem in singulis Spiritus S. non adstitit Conciliis, qua ratione investigabimus certa in fide decreta?

Respondetur ad primum. 1.° Secernenda sunt decreta Concilii communi consensu edita a colloquiis et præviis discussionibus. 2.° Ea, quæ decretis explicandi gratia inducuntur, ut *Canus* observat (*Lib. V cap. V quaest.* 4.), vel ut objectioni respondeatur, vel etiam obiter et in transcursu præter institutum præcipuum, de quo erat controversia, non pertinent ad fidem, neque Catholicæ fidei sunt judicia. 3.° Confundenda non sunt decreta disciplinaria cum fidei et morum dogmatibus. 4.° Rationes et argumenta quibus fidei judicia fulciuntur, non sunt ejusdem cum decisionibus auctoritatis. 5°. Videndum est, quid per verba decreti dogmatici in sensu proprio ed obvio clare definiatur; an sola rei substantia; an etiam rei modus. Sic Trident. purgatorium definivit, modum non definivit.

Respondetur ad secundum. Notas, quibus Conciliorum de fide judicia internosci queant, has fere statuit loco mox citato Canariensis Episcopus. 1.° Si contrarium asserentes pro Hæreticis judican-

tur. 2.° Cum in hanc formam Synodus decreta præscribit; si quis hoc aut illud senserit, anathema sit. 3.° Si in eos, qui contra dixerint, excommunicationis sententia ipso jure feratur. 4.° Si quidquam expresse et proprie a fidelibus firmiter credendum, aut tanquam dogma fidei Catholicæ accipiendum dicatur: dicatur, inquam, non ex opinione, sed certo et firmo decreto.

APPENDIX

De Concilio Tridentino.

OBSERVANDA

I. Cum Novatorum errores nova quotidie incrementa caperent, et præsens fidei periculum, ac collapsa undequaque Ecclesiæ disciplina magnam efflagitarent opem; necessarium visum est, ad illud remedium confugere, quod Ecclesia semper judicavit in gravissimis fidei periculis adhibendum. Nempe ut generale Concilium congregaretur, atque ita totius Ecclesiæ judicio contra nova dogmata confirmaretur antiqua veritas, et fontes simul obstruerentur malorum ignorantia, et morum corruptio. Concilium illud, quod inter œcumenica et generalia postremum est, a Paulo III indictum

Tridenti initium sumpsit anno 1555. — et ibidem, quamvis pluries ob varias temporum injurias intermissum, post octodecim annos sub Pio IV feliciter absolutum est.

II. Protestantes, cum initio nullo modo fieri posse credebant, ut S. Pontifex ad indicendum generale Concilium adduceretur, cœperunt ipsi magna contentione simul et Pontificem graviter accusare, et adversus eundem Pontificem Concilii generalis opem implorare. Id tum egerunt, ut specie pietatis deciperent, et fidei zelum exterius ostenderent. Verum simul ac Paulus Pontifex Concilium Tridentum indixit, et jam initia ejusdem Concilii apparerent, continuo mutata sententia est, aut potius, quæ antea tegebatur, aperte prodita. — Mox enim Concilium Tridenti congregatum maledictis proscindere, protestationibus et calumniis opprimere conati sunt. Sed et omnia Concilia, non recentia tantum, sed et vetera reprehendere ausi sunt, omnique auctoritate exuere. Hujus rei argumenta quam plurima habemus in Protestantium libris; quales sunt, liber *Lutheri* de Conciliis; *Melanhthonis* libellus de causis cur Luterani ad Concil. non accesserint; liber *Illyrici* de norma ac praxi Concilii; *Chemnitii* examen Concilii Trident.; *Joannis Calvini* Antidotum contra venena Concilii Trident. etc.

III. Id quidem nemo mirabitur, Concilium, quod Protestantium errores, tanquam veræ Christianæ fidei repugnantes, publico et solemni judicio confixit, eorum in se invidiam concitasse. Unde qui historiam Tridentini ex eorum scriptis haurirent,

multum a vero aberrarent; quemadmodum et ii, qui vestigia sequerentur *Petri Sarpii* et *Courrayerii*, quos non amor veritati, sed odium Religionis et Apostolicæ sedis ad scribendum impulit. Primus, qui etiam *Fra Paolo* dicitur, historiam Concilii Trident. edidit mendaciis et calumniis refertam, quæ opera *Marcii Antonii* de Dominis Apostatæ Londini impressa est. Secundus *Sarpii* opus in Gallicum translatum, et notis illustratum pariter Londini edidit, quo tanquam patriæ Religionis desertor ex Gallia profugus se receperat. — His factionis irreligiosæ fœtibus Card. *Pallavicini* genuinam Concilii historiam opposuit, quam ex actis authenticis in tabulariis sedis Apostolicæ asservatis congestam Romæ evulgavit anno 1655. Porro omnes qui inter Catholicos hucusque fuerunt pietate, et veritatis studio, et doctrina insignes, lubenti et grato animo confessi sunt, innumera esse, quæ ex hoc Concilio in totum Christianum orbem redundarunt bona. Nam dogmata controversa omnia cum maxima claritate et accuratione exposita sunt; et reformationis decreta condita saluberrima, quibus in magna parte Ecclesiarum nova exorta est: et felicior rerum facies. Conferantur inter alia quæ Illustriss. *Bossuetius* insigne illud Ecclesiæ Gallicanæ decus de Concilio Trid. scripsit, imprimis in illo litterarum commercio, quod cum *Leibnitzio* et Abbate *Molano* habuit. Pulchrum est tot tantorumque virorum auctoritatem sequi, et longe abesse a neutericorum quorundem exemplis qui *Fra-Paoli* et *Courrayerii* sordibus mire delectantur et in scurrilitate, et inverecunda

procacitate nescio quam, aut quorum hominum laudem quærunt. (5)

PROPOSITIO

Concilium Tridentinum omnes characteres habet legitimi et œcumenici Concilii.

Probatur. Ut Concilium sit vere et stricte œcumenicum, requiritur, ut tale sit convocatione, celebratione, et acceptatione: atqui hos characteres omnes habet Concilium Tridentinum. Ergo etc.

Probat. min. pars I. Ad Concilium Trident. vocati sunt omnes Christiani orbis Episcopi, et quidem ab eo, qui jus convocandi œcumenica Concilia semper in Ecclesia Catholica habuit, tanquam Pastor supremus et Caput totius Ecclesiæ. Porro cum causa potissimum ageretur Protestantium ipsi quoque, quamvis nulla necessitas id exigeret, pluries ad Concilium invitati sunt, ipsisque amplissimus oblatus est Salvus Conductus; ut ex gestis Sess. XIII patet.

Jam si causam quærimus, pro qua coactum est hoc generale Concilium, manifestum est, eam fuisse omnium gravissimam. Agebatur enim de stabilienda fide Catholica contra multiplices Novatorum errores, et de generali reformatione, jam diu, et tum maxime bonorum omnium votis exoptata.

Probat. pars II. Concilium Trid. œcumenicum fuit celebratione. Convenerunt ex omnibus orbis

Catholici partibus Episcopi quamplurimi, aliique Prælati jus suffragii habentes. Omnia autem sæcundum Ecclesiasticas regulas esse gesta, decreta non nisi post longum et diligens examen, cum plena judicandi libertate fuisse condita, non semel luculenter probarunt Catholici contra Protestantes, aliosque hujus Concilii detrectatores. Multa hujus rei argumenta habentur apud *Pallavicin.* histor. Conc. Trid. — Sufficiat hic testimonium *Dydaci Payva* Theologi Lusitani, qui ipse Concilio intererat. Sic autem habet lib. I defensionis Tridentinæ fidei . . . » Testari certe ipse possum, nihil fuisse a Patribus magis exoptatum, a Legatis vigilantius procuratum, quam ut nihil in eo non libere, non pacate, atque legitime fieri, certissimis argumentis constaret » . . .

Probat. pars III. Concil. Trident. solemni Bulla confirmatum fuit a S. Pontifice *Pio IV*. Insuper Ecclesiæ particulares omnes illud Concilium receperunt, ejusque circa fidem decreta tanquam infallibilem credendi normam statuerunt. Neque Protestantes ullam assignare possunt Ecclesiam, quæ obsequium detrectaverit; aut quidquam docere unquam præsumpserit, quod definitæ in hoc Concilio doctrinæ repugnaret. — Quod ipse fatetur *Courrayerius* in Dissert. de Conc. Trid. receptione.

OBJECTA SOLVUNTUR.

Argument. I. Concilium Trid. a Romano Pontifice præter morem antiquum indictum fuit. Idem Romanus Pontifex Concilio præfuit, et in eo judicis simul ac partis

sustinuit personam, quod juri tum divino tum humano repugnat. Constat enim rem imprimis actam fuisse Curiæ Romanæ, quæ de multis fidei et sanctioris disciplinæ corruptelis fuerat accusata. Ergo etc.

Respond. I.° Negare, quod S. Pontifex, qui totius Ecclesiæ Caput est, a Christo positus ad regendam Ecclesiam Dei, jus non habeat convocandi Concilia, et in illis præsidendi, est ipsam Ecclesiæ constitutionem evertere, et novum rerum ordinem inducere toti antiquitati incognitum. Consulatur Jus canonic. de juribus primariis Rom. Pontificis. — At supponamus sæcularium Potestatum auctoritatem requiri ad Concilii œcumenici celebrationem; an non perinde causa caderent Protestantes? Notum enim est Tridentinam Synodum nonnisi consentientibus, et petentibus sæculi Principibus fuisse congregatam. Ipsius convocatione a Rom. Pontificibus *Clemente VII* et *Paulo IV* non semel postularunt *Carol. V* Imperat. *Ferdinandus* Romanorum Rex, *Franciscus I* Rex Galliæ; ut *Sleidanus* adversæ communionis historicus testatur.

Ineptum prorsus est, quod adjiciunt Protestantes, Papam fuisse judicem in propria causa: nam 1.° Non Papa proprie judex in Concilio fuit, sed Episcopi, quorum suffragiis omnia finiebantur. 2.° Non Rom. Pontificis, sed fidei et Religionis causa agebatur, cujus ille pro sui Primatus officio conservator est, et custos. 3.° Si locum haberet hæc objectio, nullus Novator, nullus Hæresiarca damnari unquam legitime potuisset. Sufficeret illis Ecclesiam erroris et corruptelæ circa fidem postulare; et deinde, cum damnantur, contendere, Ecclesiam judicem fuisse in propria causa, et ideo legitimum non esse judicium.

Argum. II. Concilium in Germania haberi debuisset, ubi controversiæ exortæ fuerant. Tridentum convenire

non poterant Protestantium Doctores, non tantum quia illis, ut adessent, non erat legittime significatum; sed etiam quia salvo conductui fidem habere non poterant sciebant enim Rom. Ecclesiæ sententiam esse, quod fides Hæreticis servanda non esset. Ergo etc.

Respond. An promissiones Ecclesiæ factæ, aut Spiritus S.i assistentia a loco dependent? In Concilio Tridentino quæstiones agebantur fidei Catholicæ, quæ ad universam spectant Ecclesiam. Sed ejusmodi causas in locis, ubi exortæ sunt, judicari non est necesse, nec præceptum. Sic controversia de legalium Cessatione Antiochiæ quidem mota, sed Jerosolimis decisa fuit. Ariana hæresis Alexandriæ nata, damnata est in Nicæa Bithiniæ urbe. Contra Nestorium non Constantinopoli, sed Ephesi congregata est Synodus. Dein Tridentum urbs erat Germaniæ confinis, et a Germania principibus in conventu Spirensi anno 1542 acceptata.

Concilii Tridentini indictio solemni ritu facta Protestantibus ignota esse non poterat. Sed voluisset forsan obscura pædagogorum turba, quæ perruptis claustris et abjecto obedientiæ jugo per Germaniam tumultuabatur, Episcoporum auctoritatem sibi arrogare, et inter Ecclesiæ Patres sedere? Quid enim sibi non sumunt homines ejusmodi, quando fortuna audaciam juvat? Concilium egit, quidquid agere potuit, ut errantes ad Ecclesiæ gremium reduceret; eos non invitavit tantum, sed etiam, ut adessent, quodammodo rogavit. Legantur acta Sess. XIII, XV, et XVIII. Quod de fide Hæreticis data additur, atrox calumnia est, in odium Ecclesiæ Catholicæ conflata.

Argument. III. Protestantes in Concilio nec auditi fuerunt, nec convicti; nec dogmata controversa sufficenter fuerunt discussa. Ergo etc.

Respond. Si valerent ejusmodi contra Concilia gene-

ralia expostulationes, nulli essent Hæretici, qui non injuste se damnatos, eodem quo Protestantes jure contendere possent. Quanta adhibita fuerit cura in discutiendis controversis doctrinæ articulis, in condendis fidei decretis satis superque probat historia Concilii; ut in probatione ostensum est. Adde, quod in Concilio Trident. actum non fuerit de hominis alicujus condemnatione: nullus enim ex novarum hæresum auctoribus ibi judicatus est, aut anathemate percussus; non *Lutherus*, non *Calvinus*, non *Zwinglius*, nec quisquam ex eorum asseclis. Doctrina, quæ in eorum scriptis continebatur, diligenter fuit examinata, cum Scriptura, ex Traditione Ecclesiæ Catholicæ comparata; quod etiam Protestantibus non præsentibus fieri potuit.

Argument. IV. Concilium non fuit liberum. Legati rerum proponendarum arbitrium ad se solos traxerunt, nihil autem proponebant, nisi quod Rom. Pontifici placuisset. Episcopis aliud jus concessum non est, quam ut proposito decreto responderent: *Placet.* — Porro tam acriter sæpe et cum tanta animorum commotione disputatum est, ut vix sibi persuadere quis poterit, Spiritum S. adfuisse viris illis, qui in defendendis opinionibus suis omnem æquitatem et moderationem abjecerant.

Respond. 1.° Mirum sane, unde tanta mentis agitatio, tam immoderati impetus, si nihil aliud agendum fuit Episcopis, quam ut suum *Placet* exprimerent.

Respond. 2.° In illis sessionibus, ubi suffragium Patrum per hæc verba: *Placetne vobis*, expectebatur; neque de dogmate quæstio erat, neque de re ad reformationem pertinente; sed tantum de proroganda, aut finienda, aut continuanda sessione. Quod autem in præviis congregationibus, in quibus materiæ discutiebantur, opposita hinc inde studia exarserint, et acriter nimium certatum fuerit, non diffitemur. Verum ad hæc

respondimus, cum de Conciliis in genere actum est. Si valeret hoc adversariorum argumentum, nullum jam esset Concilium, cui prærogativa legitimi et œcumenici Concilii denegari non posset.

Argument. V. Pauci tantum Tridenti aderant Episcopi, adulatores, et stipendiarii Papæ, homines stupidi, simoniaci, aliisque criminibus notati, nec alios, quos consulere potuissent, Theologos habuerunt, præter insulsos Scolasticos, nulla Scripturæ, Traditionis, aut Historiæ Ecclesiasticæ cognitione instructos. Ergo etc.

Respond. Est hoc certis hominibus solemne, ut cum causa cadunt, in judices suos probra et convitia congerant. In Concilio Trident. plus quam 250. Episcopi aderant ex omnibus catholicis nationibus; neque nomine suo aderant tantum, sed et Confratrum suorum, qui abesse a Diœcesibus non poterant. Et quid tandem agendum erat Patribus in Concilium congregatis? Examinandum, quænam esset Ecclesiæ universæ fides: id autem pauciores etiam alicujus nationis Episcopi aliorum nomine deputati pro tota aliqua nationali Ecclesia testari poterant. Quicunque partium studio non excæcantur, non possunt non magnam habere hujus augustissimi cœtus venerationem, in quo tot convenerant illustrissimi Præsules, non minus doctrina et sacra eruditione, quam vitæ sanctitate, et Religionis zelo conspicui. Theologi successive in Concilio comparuerunt 150 ex omnibus fere nationibus. Qui eorum nomina perlegere velit, inveniet multos maximi nominis viros, quorum disputandi rationem non sophisticam, sed solidam, et in Scriptura et Traditione fundatam Protestantes non semel experti sunt.

Argument. VI. Concilium Trident. in Gallia receptum non fuit; nec tamen a vera fide defecisse creditur Gallicana Ecclesia. Ergo etc.

Respondemus cum Illustriss. *Bossuetio (Sentent. Bossuetii ad Cogitationes privatas Abbatis Molani. Pars. II. — Declaratio fidei orthod. cap. IV art. VI — Tom. XXV, edit. Lebel.)* . . . » Certum est eam Synodum (Tridentinam) in fidei rebus ab omnibus Catholicis pro œcumenicam et irretractabili habitam. Non desunt, qui arbitrentur ab ea sententia procul abesse Gallos, sæpe professos eam Synodum non esse in regno receptam : sed id intelligendum de sola disciplina, de qua recipienda, propter diversas morum, locorumque rationes, illæsa dogmatum fide, sæpe variari contigit; non autem extendendum ad firmam et irreformabilem fidei regulam . . . Cui Episcopi Gallicani in Concilio absolute subscripserunt, et post Concilium adhæserunt, adhærentque, summa Scholarum, Ordinum, Cœtuum, totius denique regni consensione; ne quis adversis Concilium regni Gallicani auctoritate utatur. » . . .

Copiose de Concilio Trident. agit *Natal. Alexand.* Dissert. XVI in Sæcul. XV et XVI. In hujus Dissertationis parte ultima, seu art. XVI Concilii auctoritatem vindicat contra Protestantium argumenta. — Vide etiam *Annati* Apparatum lib. V art. XXII. — Diction. Theolog. art. *Trente.* — Vies des SS. par *Godescard.* tom X. Vie de S. *Charles Borrom.* etc.

§. II.

Quænam sit Romani Pontificis in fidei controversiis auctoritas.

OBSERVANDA.

I. Non est hic nobis disserendum de suprema Ecclesiæ Romanæ potestate in regenda Ecclesia, neque inquirendum in illas fere infinitas quæstiones, quæ cum hac materia connexæ sunt. Multa ad jus Canonicum pertinent; alia in parte prima hujus Demonst. prosecuti sumus, satis quidem copiose ut in compendiario opere, at si rei magnitudo et gravitas consideratur, breviter. Nunc de sola auctoritate dogmatum agitur: ubi primum omnium observandum, alia esse tum in Primatus natura, tum in Ecclesiarum omnium constanti et communi consensione ita fundata, et radicata, ut avelli a Sede Apostolica omnino non possint; de aliis autem salva fide etiam inter Catholicos disceptari. Quare summopere curandum est, ut modum nulla ex parte excedamus. Longe absit a nobis, ut quidquam veritati detrahamus, aut violari patiamur sacram et divinam summæ Sedis auctoritatem: sed et illud in omni controversia tenendum putamus Theologo, ut non velit esse magis Catholicus, quam ipsa Ecclesia Catholica; neque sta-

tim hæresin odoretur, ubi Ecclesia libertatem relinquit disputandi. Non prodest, sed obest Religioni, qui ipsius Ecclesiæ judicium prævertens pios et orthodoxos viros, imo maxima et celebratissima ingenia in violatæ fidei contumeliam adducit.

II. Quando doctrina aliqua jam est ab Ecclesia definita, necesse non est, ut nova a Sede Apostolica exeat decisio, qua fidei doctrina contra hæreticam pravitatem definiatur: sed R. Pontificis est decretorum fidei reverentiam et auctoritatem tueri. Hoc jus necessario cum Primatu connexum est, illudque ab omni retro antiquitate exercuerunt R. Pontifices, ut videre est apud Constant. in Præfatione quam collectioni epistolarum RR. PP. præfixit. Quando autem novus error pullulat Christiano dogmati contrarius, tum S. Pontifici pro illa, quam toti Ecclesiæ debet pastorali sollicitudine, curandum est, ut error quamprimum extirpetur, et fideles a contagione præserventur; atque ubi viderit Episcopos illius provinciæ, ubi hæresis serpere incepit, negligentiores esse, vel ad eam reprimendam non sufficere, ipse pondus addat suæ auctoritatis, et tamquam Pastor et Doctor omnium fidelium errorem condemnet solemni judicio. Ejusmodi Decreta ad totam pertinent Ecclesiam, atque iis obsequium ab omnibus exhibendum est; quia ab eo divulgantur, qui Caput est Ecclesiæ, et Apostolicæ Traditionis quæ in Romana potissimum Ecclesia diligentius conservata fuit, hæres et custos. Atque hæc omnium sæculorum fides semper fuit; et constans Ecclesiæ tum orien-

talis, tum occidentalis consuetudo. Omnes fere hæreses a Romanis Pontificibus ante omnia Conciliorum decreta damnatæ sunt: quanta autem reverentia decisiones ejusmodi, et dogmaticæ Epistolæ ab universa Ecclesia fuerint receptæ Patrum testimonia, et Conciliorum acta testantur.

III. Hucusque nulla est inter Catholicos dissensio; omnes id profitentur ore et corde, quicunque ore et corde Catholici sunt: at non ita, cum ulterius quæritur; an Rom. Pontifex sit Judex controversiarum infallibilis; seu, an eam a Deo habeat in decidendis fidei et morum quæstionibus auctoritatem, quæ libera sit ab omni errandi periculo ante omnem Ecclesiæ consensum. Illud affirmant plurimi magni nominis et primæ notæ Theologi; atque Doctissimus *Canariensis Episcopus*, quem cum voluptate semper legimus et citamus, totus est in asserenda ea sententia, quod Rom. Pontifex fidei controversiis finiendis errare non possit; eosque qui contrarium adstruunt, ait, pestem Ecclesiæ, ac perniciem afferre *(Lib. VI cap. VII)*. Quamvis ibidem fateatur, rem nullo esse Ecclesiæ judicio finitam, atque viros reperiri doctos et pios, qui huic sententiæ contradicant. Attamen eo tempore hæc quæstio nondum fuerat cum ea animorum contentione agitata, prout illud postmodum contigit, quando anno 1683 in lucem prodiit famosa Cleri Gallicani de Ecclesiastica potestate declaratio. In hac declaratione Gallicani Præsules docent art. IV . . . . » In fidei quæstionibus præci-
» puas summi Pontificis esse partes, ejusque de-

» creta ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, » nec tamen irrefragabile esse judicium, nisi Ec» clesiæ consensus accesserit. »... Inter omnes sententiæ hujus defensores primum procul dubio locum obtinet *Bossuetius*, qui non exiguum illi pondus addidit, vel sola nominis sui auctoritate.

IV. Cleri Gallicani sententiam nec impugnare mihi animus est, nec defendere. Ut vera dicam, non potui hucusque satis intelligere, quid utilitatis ex illa declaratione in Ecclesiam profluxerit, nisi quod nova jacta fuerunt discordiarum semina inter ejusdem Ecclesiæ filios, qui usque eo quamvis non eadem in omnibus sentiebant, in eadem tamen domo habitabant unanimes.

Contigit tamen in hac etiam quæstione, mea saltem sententia, quod plerumque in ejusmodi altercationibus; ut multa confuse dicantur; et diversitas in verbis magis, quam in ipsa re posita sit. Qui Papæ infallibilitatem defendunt, omnes concedunt, Papam ut privatum Doctorem errare posse etiam in quæstionibus fidei et morum; imo hæreticum fieri posse, atque hoc ipso desinere esse Caput et membrum Ecclesiæ, ita ipse *Bellarmin.* de Rom. Pontifice lib. IV etc., *Canus* lib. V cap. V concl. III. Concedunt, etiam tunc errare posse Pontificem, quando ut Pontifex et Pastor fidelium de fide vel moribus pronuntiat inconsultis Cardinalibus, aut Episcopis, absque prævio examine et discussione. Unde notum illud, Pontificem *Ex Cathedra* loquentem errare non posse. Jam quid sit ex Cathedra loqui, non una ratione explicant o-

mnes. Juxta *Natalem Alexandr. (Histor. Eccles. sæcul. VII diss. II prop. II.)* Papa ex Cathedra loqui censendus est, quando ad Scripturam ac Traditionem, quæ in Ecclesia Romana a temporibus Apostolorum incorrupta servatur, assistente Spiritu S. attendens, et controversiis per doctissimos Theologos ad sacras illas fidei regulas expensis, adhibito sacri Ecclesiæ Rom. senatus ac vicinorum Antistitum consilio et suffragiis, fusis ad Deum precibus, aliquid fidelibus universis credendum, aut ubique observandum proponit, ac præcipit, ejusque Constitutiones ac Decreta accedente Ecclesiæ consensu roborentur. Quæritur nunc an hæc multum a Cleri Gallicani declaratione differant? Totum, ut opinor, in eo situm est, ut alii dicant, Decretum Pontificis irreformabile demum fieri per consensum Ecclesiæ; alii, consensum illum argumentum esse, quo certo nobis constare debeat Petrum per Pontificem locutum esse, seu decisionem ex Petri Cathedra prodiisse, atque hoc ipso esse irreformabilem. Si porro additur; juxta *Natalem Alexandrum*, Pontificem ex Cathedra loqui, quando controversia cum Clero suo diligenter discussa, et ad Traditionem Ecclesiæ Romanæ attendens pronuntiat: Gallicanos autem palam profiteri, decreta fidei contraria, si qua a Papa ederentur, omnino Cathedræ Petri imputari non posse, et inconcussam manere Romanam Ecclesiam, et Romanam fidem *(Gallia orthod. a Bossuetio defensioni declarationis praemissa cap. XII— LXXXV etc.)*: quis non videt, parum inter se

distare utramque sententiam? Notatu dignum est, quod *Tournelius* ait, in ea quam de hac quæstione habet erudita et luculenta tractatione (*De Eccl. tom. II pag.* 134.)...» Non dissimulandum, difficile esse in tanta testimoniorum mole quæ *Bellarminus* et *Launoius* congessit, non recognoscere Apostolicæ Sedis, seu Romanæ Ecclesiæ certam et infallibilem auctoritatem. » ... Tunc fatetur de Romano quoque Pontifice intelligenda esse testimonia illa, quæ de Romana Ecclesia loquuntur; ... » A qua Pontifex, ait ibid., cum ex Cathedra pronuntiat, sejungi ac separari non potest. » ... Sed nimium forsan his immorati sumus. Finem ergo observationibus faciamus his animi nostri ardentissimis votis; ut, qui nostra ætate Ecclesiæ Gallicanæ auctoritatem prætendunt, atque vestigia se sequi asserunt tot Illustrissimorum Præsulum, ii modestiam quoque illorum, ac singularem moderationem imitentur; atque zelum illum Religionis ardentissimum sinceramque in Romanam Ecclesiam pietatem et reverentiam, cujus hæc Ecclesiam ad nostra usque tempora tot et tam illustria reliquit exempla.

PROPOSITIO.

Ex principiis fidei Catholicae certum est summum Pontificem in dijudicandis fidei controversiis praecipuas partes habere; ejusque judicium, si Ecclesiae consensus accesserit, esse irreformabile. An autem ante Ecclesiae consensum infallibile sit, libere et salva fide inter Catholicos controvertitur.

Probatur I pars. 1.° Matth. XVI ait Christus ad Petrum ... *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*... Lucæ XXII... *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*.. Joann. XXI.... *Pasce agnos meos, pasce oves meas*... Ex his aliisque Scripturæ testimoniis patet, Petro ejusque successoribus peculiarem in Ecclesia potestatem concessam fuisse: super illos peculiari modo ædificatam esse Ecclesiam: illis præ cæteris curam incumbere confirmandi in fide fideles et Episcopos: pascendi universum gregem, oves scilicet et Pastores. Ergo et ipsis principalis conservandæ fidei cura demandata est. Ergo etc.

2.° In prima hujus Demonstrationis parte probatum est, Rom. Pontificem in totam Ecclesiam habere Primatum: cum autem Primatus propter

unitatem institutus sit, et unitas Ecclesiæ sine unitate fidei cogitari non possit, necessario Rom. Pontifici competit cura invigilandi, ut fides Ecclesiæ religiose servetur, et errores repellantur, qui se contra avitam Religionem extollunt.

Probatur II pars. Ecclesia sive dispersa, sive in Concilio congregata errare non potest, ex §. II hujus art.: Ergo neque illud fieri unquam potest, ut Concilium œcumenicum, aut dispersa per orbem Ecclesia assensum præbeat decisioni dogmaticæ, quæ errorem contra fidem aut mores contineret; ita enim tota Ecclesia a sana Christi doctrina aberraret.

Probatur III pars. Notum est, quod licet multi sint inter Catholicos viri sancti et doctissimi, qui pro sua in Petri Sedem reverentia docuerunt, aut adhuc hodie docent, Romanum Pontificem ex Cathedra loquentem errare non posse; semper tamen extiterint alii complures Theologi, qui contrarium asseruerunt; quos Ecclesia nihilominus tanquam pios, strenuosque fidei defensores suspexit. Ergo hæc quæstio ex earum numero est, de quibus salva fide disputatur: neque nota hæreseos ulli parti inurenda est, cum ab Ecclesia nihil sit definitum; idque non semel confessi sint utriusque partis acerrimi defensores. Ac primum quidem Gallicani Præsules, suam declarationem emittendo, nihil omnino addiderunt, quod censuram inureret oppositæ sententiæ. Imo Episcopi omnes, qui Comitiis anni 1682 interfuerant, in Epistola ad Innocentium XII an. 1693 palam testantur, quod cum in Comitiis

declaraverint R. Pon. decreta circa fidem non esse irreformabilia, mens eorum non fuerit, quidquam decernere, aut decretorie definire, sed suam dumtaxat sententiam aperire. — Et hac quidem clara sunt, et nulli dubitationi obnoxia. Quod autem oppositæ sententiæ patronos attinet, unus loco omnium sufficiat *Bellarminus*, qui lib. IV de summo Pontif. cap. II de ea sententia quam vidimus a Clero Gallicano propugnatam, ita loquitur. . . . » Non est proprie hæretica: nam adhuc videmus ab Ecclesia tolerari, qui illam sententiam sequuntur: tamen *videtur* omnino erronea, et hæresi proxima. » . . . Scio bilem pluribus movere hanc specietenus temperatam sentiendi rationem; verum bene notanda sunt, quæ doctissimus Jesuita *Gretserus* observat; non dicere *Bellarminum* hanc sententiam esse hæreticam, aut parum ab hæresi distare; sed *videri* erroneam et hæresi proximam; diligentissime omnino. Ipsum enim *videri* censuræ vim infringit, et ostendit *Bellarmini* opinionem certe, non firmum, fixumque judicium.

Corollarium. *Ergo infallibilitas Romani Pontificis urgeri non potest contra Hæreticos; neque adhiberi ad stabiliendam fidem Catholicam.*

Probatur. 1.° Non potest ab Hæreticis exigi, quod inter Catholicos finitum non est; neque tanquam dogma obtrudi, quod salva fide negari potest. Hæc fusius ostendit *Veronius* in regula fidei §. IV N.° 2., aliique, qui de fide Catholica contra Hæreticos egerunt.

2.° Ex iisdem rationibus concluditur; infallibi-

lem Rom. Pontificis in decidendis fidei controversiis auctoritatem, etiam ab illis, qui plene de ea convicti sunt, tanquam principium probandi non posse adhiberi: nam fidei divinæ non potest fundamentum supponi, quod ipsum non est inconcussum; neque regula fidei esse potest, quod ipsum ad fidem non pertinet.

OPPONITUR.

Omnia illa S. Scripturæ testimonia, quæ probant Romano Pontifici præcipuas partes esse in decidendis fidei controversiis, probant etiam ejus infallibilitatem; ostendunt enim Petri soliditatem et auctoritatem ad successores transiisse, neque nutare, aut a fide deficere posse illam Ecclesiam, in qua Petri Cathedra collocata est. Argumentis ex Scriptura depromptis innumera accedunt Patrum et Conciliorum testimonia, ita ut apertum sit, a verbo Dei tum scripto tum tradito recedere, qui Papam dicunt errori obnoxium esse, quando tanquam Petri successor et Ecclesiæ caput sententiam dicit in controversiis fidei.

Resp. 1.° Cum firmiter nobis propositum sit, nullius sententiæ patrocinium suscipere; jure merito eos, qui hæc aut alia ejusmodi objiciunt, ad auctores illos remittimus, quibus cum iis congrediendi satis virium est aut animi. Ut melius dicam, sint illis salva arma sua, et integra: nunquam tamen persuadebunt, rem ad fidem pertinere. Unde in confesso est quod volumus, controversiam salva fide agitare posse in utramque partem. — Non ideo statim ad fidem spectare dignoscitur quæstio aliqua, quando ejus propugnatores textus ex Scriptura et Patribus congerunt, qui ipsis videntur clare et evidenter id quod volunt continere. Aliter illa te-

stimonia interpretantur, qui contrarium tenent; neque fides locum habet, ubi adhuc sub judice lis est, et Ecclesia cuique parti relinquit sentiendi libertatem.

2.° Qua ratione Gallicani systematis defensores vim elidant adversantium argumentorum, uno tantum aut alio exemplo ostendemus, non ad confirmationem sententiæ, sed controversiæ elucidationem. Quod verba illa attinet Lucæ ... XXII. *Ego rogavi pro te etc.* dicunt ea, vel ad solam Petri personam pertinere, aut certe nihil aliud significare, quam quod fides in Petri sede nunquam penitus sit interitura, quamvis per breve aliquod tempus deficeret. Christus ait: . . . *Ut non deficiat*, id est interea penitus *fides tua* . . statimque additur .. *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos....* Ubi conversio est, ajunt, ibi culpa præcessit. Hinc *S. Bonaventura* ita hunc locum commentatur . . . *Non rogavit Christus, ut Petrus non caderet, sed ut non deficeret; quia quamvis cecidit, resurrexit* ... Et textu Matth. XVI.. *Tu es Petrus etc.* . . . quo potissimum Rom. Pontificis primatus, et Eccles. Rom. in fide stabilitas exprimitur, id fatentur necessaria consecutione deduci, quod series RR. PPon. quæ personam Petri moralem constituit, a fide deficere nunquam possit; quamvis deficere possit unus aliusve ex Pontificibus, qui Petri Cathedram occupant: cito enim futurum dicunt, ut Ecclesia errantem reduceret, aut pertinacem a Sede removeret; atque ita Romana Ecclesia centrum unitatis, et fidei arx alta maneret.

QUÆRITUR I.

Qualis ergo Ecclesiæ consensus requiratur, ut ratum et irreformabile haberi ab omnibus debeat Pontificis Romani judicium; an antecedens, an concomitans, an subsequens? An expressus requiratur, an tacitus sufficiat?

Respond. ad I. Perinde est an Ecclesiæ consensus antecedens sit, an concomitans, an subsequens. *Antecedens* est, quando eliquatam jam in Conciliis provincialibus fidei doctrinam R. Pontifex universæ Ecclesiæ tanquam dogma credendum proponit. Hac ratione Pelagianam hæresin prævio judicio Palæstinorum et Africanorum Concil. damnatam auctoritate Sedis Apost. proscripserunt *Innocentius I* et *Zozimus*. *Concomitans* est, quando Episcopi simul cum Rom. Pontifice in Concilio judicant. *Subsequens* dicitur, quando R. Pontifex de quæstione fidei judicat, et suam deinde sententiam mittit ad universam Ecclesiam. Sive ad Synodum generalem, ut *Cœlestinus I* ad Ephesinam, *Leo Magnus* ad Chalcedonensem, *Agatho* ad Constantinopolitanam III, *Adrianus I* ad Nicænam II; vel ad dispersos per orbem Episcopos, qui acceptando constitutionem Pontificis, suum judicium Judicio summæ Sedis adjungunt. Quocumque modo ergo consensus Episcoporum accedat decreto Pontificio, apertum est, illum judicium exprimere totius Ecclesiæ, vel in Concilio congregatæ, vel dispersæ per orbem; adeoque

omnibus consentientibus Catholicis ejusmodi decretum esse irreformabile.

Respond. ad II. Ante enatas in Gallia discordias ex occasione Bullæ *Unigenitus*, nullus invenitur alicujus nominis Theologus, qui non putaverit, ad firmitatem Catholici dogmatis non requiri, ut Episcopi omnes lato a Romana Sede judicio expresse consentiant, sed satis esse, quod plures habeat expresse suffragantes, ac consentientes insignium Eccl. Episcopos, eos præsertim in quorum provinciis exortus est error; aliorum etiam tacitum consensum sufficere. Hujus rei apertissima ratio ex ipsa universalis Ecclesiæ natura et conformatione ducitur. Quippe fieri non potest, Deo ita dirigente, ut multo major pars Episcoporum, qui per orbem diffusi sunt, non reclamet adversus errorem, qui publico aliquo judicio Ecclesiastico fidelibus ad credendum proponeretur. Hoc fere modo *Melchior Canus* loquitur de Conciliis provincialibus agens (*Lib. V cap. IV concl.* 6.) . . » Nisi sint peculiariter reprobata, ait, communi Ecclesiæ vel silentio, vel etiam implicito consensu commendantur, si ad Ecclesiæ communem notitiam pervenerint. Non enim fit aliquo pacto vero simile, ut Concilii provincialis toto orbe vulgati hæresim Ecclesia diu dissimulaverit; error enim cui non resistitur, approbatur. Dist. 83 cap. *Error.* » . . Et *S. August.* (*Epist. SS. alias* 119. *cap.* 19.) . . . *Ecclesia Dei, ea quae sunt contra fidem vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec facit.* . . . Efficit hoc sacrum unitatis vinculum, quo omnes Episcopi in ejusdem fidei pro-

fessione colligantur, ut quoties omnes tum inter se, tum cum suo Capite communione socientur, omnes quoque censeantur eandem fidei doctrinam profiteri. Ita semper docuit Ecclesia Gallicana; quæ Constitutiones SS. Pontificum adversus *Bajum* et *Jansenium* summo consensu amplexa est tanquam regulam fidei, et palam professa, nullam ex conditionibus necessariis ad obligandam totam Ecclesiam illis constitutionibus deesse. Et vero, supponatur R. Pontificem in decreto dogmatico a parte notabili Ecclesiæ acceptato errorem docere posse; quoduam tunc erit fidelibus medium errorem evitandi, cum reliqui tacerent?

Verum, quid plura dicam? Ipsi adversariorum Antesignani ante Quesnellianas controversias in eadem fuerunt sententia. *Petrus Aurelius*, seu *Sancyranus Abbas* in defensione censuræ Cleri Gallicani an. 1631 ita scribit... » Nec verum esse non potest illud verbum Apostoli: (*Rom. I* 32.) Non solum qui ea faciunt, digni sunt morte, sed etiam, qui consentiunt facientibus. Consentiunt autem cum publice laboranti atque oppressæ veritati non sucurrunt, qui debent. Ergo cum quiescunt, probant; cum patiuntur, decernunt; cum tacent, clamant... Satis consensu tacito clamat Ecclesia, cum reclamare deberet, si dissentiret. Officio enim deesse, et veritatem prodere universa non potest. » ... Ita *Petrus Aurel.* in Opere, quod impensis et approbatione Cleri Gallicani editum est. Ipse *Quesnellus* libro cui titulus: Tradition de l'Église Romaine, sic ait... » Le silence des Évêques, quand il n'y

aurait rien de plus, doit tenir lieu d'un consentement général, lequel joint au jugement du S. *Siége* forme une décision, qu'il n'est pas permis de ne pas suivre. » .. Utinam hujus doctrinæ nunquam fuisset immemor!

QUÆRITUR II.

Quid censendum sit de modo damnandi propositiones in globo, uti dicunt.

Respond. Propositiones dicuntur damnari in globo, sive indeterminate quando notæ quædam affiguntur in genere certo propositionum numero, quin determinetur, quæ præcise nota huic aut alteri propositioni conveniat. Hanc rationen propositiones damnandi Ecclesia frequenter usurpavit. *Nicæna Synodus* Arii Thaliam, *Quinta œcumenica* libros Origenis et tria Capitula damnarunt. *Leo X* Lutheri doctrinam *Pius V, Gregorius XIII, Urbanus VIII* Baji errores, et *Clemens XI* anno 1713 ex libro Reflexionum moralium *Quesnelli* propositiones 101 proscripserunt, declarando in genere alias esse falsas, alias scandalosas, alias hæresi proximas, alias hæreticas etc. Eandem formam servavit Concil. Constantiense Sess. VIII et XV in decretis contra *Wicleffi* et *Hussii* doctrinam datis. Hæc utique sufficere deberent Catholico, ne impudenter proscinderet, quod tot viri sanctitate et doctrina conspicui, quod Pontifices, et Concilia generalia probaverunt.

Dicunt quidem, ambiguam esse et vagam ejusmodi dijudicandi rationem; neque certum aliquid discere fideles. Discunt, quidquid eos docere vult Ecclesia, scilicet propositiones notatas omnes vitiosas esse et rejiciendas; nullam esse inter notas in censura expressas, quæ non in aliquam, aut plures ex damnatis propositionibus cadat: discunt, librum ex quo propositiones extractæ sunt, periculosum esse, et errores continere, aut hæresi esse infectum. Verum quidem est, non illico hæreticum fore, qui unam aut plures ex illis propositionibus doceret; at certe male ageret, et animum ostenderet parum in Ecclesiam obsequiosum: imo hæresis notam non effugeret, qui omnes defenderet. Optime in hanc materiam disserit Doctiss. *Zallwein* in principiis juris ecclesiastici (*Tom. I. quaest. IV cap. II* §. 6.), ubi inter alia hæc habet. . . . » Quod Ecclesia hoc potius, quam alio qualificandi modo utatur, neutiquam ipsius ignorantiæ est adscribendum, utpote, quæ ideo hoc facit, tum quod modus iste facilior expeditior, et non raro utilior eidem videatur. Cum quod Ecclesia soleat esse valde cauta, et circumspecta in similibus censuris, ita quidem, ut licet assistentiam Spiritus S. sibi adfuturam in necessariis non dubitet, temerarie tamen de illa confidere nolit, nisi apertissima necessitas et utilitas id exigat. » . . Eadem fere *Bossuetius* contra *Fenelonium* scribens observat... » Les condamnations générales sont utilement pratiquées dans l'Église, pour donner comme un premier coup aux erreurs naissantes, et souvent le dernier. » . . .

DE RATIONE NATURALI

In hujus loci tractatione duo errores evitandi sunt sibi omnino oppositi; unus eorum, qui solis sacrarum litterarum testimoniis, aut etiam scriptorum veterum omnia definiunt, ab argumentis a ratione petitis haud aliter abhorrentes, quam si essent Theologiæ adversa et inimica. Nunquid ergo rationem abjicere oportet credentes? Absit, ut hanc Religioni injuriam inferamus. Nunquam veritas veritati nunquam ratio, si vere ratio est, Revelationi repugnat; sed mutuo se se adjuvant, et alterius altera poscit opem, et conspirat amice. Si opponitur Sophistas quovis tempore, atque hoc nostro imprimis sæculo impie abuti philosophia in Religionis revelatæ perniciem; fatemur id quidem; verum exinde concludimus, magis nunc, quam unquam antea, Theologo necessarium esse sanæ philosophiæ studium; ut congredi valeat cum illis, qui insidiosis argutiis Religionem Christianam lacessere non desinunt. Nam quo pacto fucata eorum sophismata dilluet, si disputandi, refellendique artem non calleat?

Alter non minus periculosus error eorum est, qui in rebus ad fidem, moresque pertinentibus ni-

mium Philosophorum auctoritati tribuunt, eamque Evangelio, et sanctorum virorum documentis præferunt. Hoc vitium in nonnullis suo tempore reprehendit *Melchior Canus* (*lib. IX cap IX*) . . . . » Sunt, quibus Averoës, Paulus est; Alexander Aphradisæus, Petrus; Aristoteles, Christus; Plato, non divinus, sed Deus. Qui Scriptura sacra neglecta ad Philosophorum doctrinas tanquam ad Syrenum scopulos adhærebant. . . Non Prophetas, non Apostolos, non Evangelistas, sed Cicerones, Platones, Aristoteles personabant. » . . Vis doctissimi viri dicta temporibus hisce accommodare? pone pro Averoë, Alexandro Aphrodisæo, Kantium, Fichtium, Schellingium, et siqua alia sunt duræ sonantia nomina: Pro Platone, Aristotele, Cicerone quem ponas, nescio.

Ut media inter hæc extrema via incedat Theologus, monitum sequatur Apostoli ad Rom. XII. . . *Rationabile obsequium vestrum* . . . Obsequium vocat, quia intellectus redigendus est in obsequium Christi (II ad Corinth. X); quod idem est, ac rationem imbecillem et cæcam summæ et excellentissimæ rationi subjicere. Verum an locuta sit hæc suprema ratio, seu, an ex Deo sit, quod credendum nobis proponitur; hæc utique argumentis demonstranda sunt ex genuina Dei notione, ex certis credendi motivis, et veritatis criteriis depromptis: ita demum rationabile fit obsequium nostrum licetque nobis cum Apostolo dicere. . . . *Scio, cui credidi.* . . . II. Timoth. I. Cfr. quæ in Prolegomen. cap. I §. 2.° — Cap. II §. 4° — Tum cap. III §. 4° — Item adnot. in Proleg. 8.ª et 12.ª

CONCLUSIO

Habent nunc Candidati nostri genuinam credendi regulam, seu principia, ex quibus omnia fidei Christianæ dogmata erui, atque ab incertis Scholæ controversiis secerni possunt. Quare superfluum nobis videtur plura de *locis Theologicis* disserere, utpote qui nihil aliud sunt, quam promptuaria quædam aut domicilia argumentorum Theologicorum; in quibus Theologi ea inveniant, quæ sive ad confirmandum, sive ad refellendum necessaria sunt. Plures ejusmodi loci numerantur, quamvis non ab omnibus iidem. *Melchior Canus* in egregio et nunquam satis commendando opere de locis Theologicis inscripto, decem recenset hoc ordine:

Primus locus, est auctoritas S. Scripturæ, quæ libris canonicis continetur.

Secundus, est auctoritas Traditionum, quas vivæ vocis oracula rectissime dixeris.

Tertius, est auctoritas Ecclesiæ Catholicæ.

Quartus, auctoritas Conciliorum maxime generalium.

Quintus, auctoritas Ecclesiæ Romanæ, quæ divino privilegio et est, et vocatur Apostolica.
Sextus, est auctoritas Sanctorum veterum.
Septimus, est auctoritas Theologorum.
Octavus, ratio naturalis est, quæ per omnes scientias naturali lumine inventas latissime patet.
Nonus, est auctoritas Philosophorum.
Postremus denique, est humanæ auctoritas historiæ.
Canus, cum hos decem locos numerat, veluti totidem sedes, in quibus argumenta Theologica posita reperiuntur, ipse fatetur non omnes ejusdem esse generis, et argumenta, quæ ex tribus posterioribus eruuntur, adscriptitia esse ac velut ex alieno emendicata. Sed et septimus auctoritatem tantum probabilem habet, non eam, quæ divinæ fidei substrui posset. Manent ergo sex priores loci, qui omnes in iis, quæ in hac secunda parte tradita sunt, continentur: nam de primo loco, qui Scripturæ auctoritatem complectitur, toto primo capite hujus II.æ partis egimus; secundum, et sextum, caput secundum complectitur; tertium, quartum, et quintum tertio capite absolvimus.

Constat ergo Ecclesiam Catholicam eam ipsam Ecclesiam esse, quam Christus instituit, et super Petram solidissimam fundavit; nec aliam esse Christianorum societatem, quæ cum ea possit de hac prærogativa contendere. Constat huic Ecclesiæ veræ Religionis custodiam fuisse demandatam; neque fieri posse, Christo invigilante operi suo, ut vel

ipsa intereat, vel aliquid pereat illius quod accepit, depositi.

Hac igitur duce possumus certo et inoffenso pede totius Theologiæ specialis vastissimum campum percurrere; et singulis doctrinæ revelatæ partibus ad fidei regulam, quam modo exposuimus applicatis videre, quid ad veram Christi Revelationem pertineat; aut quid alienum sit ab orthodoxa fide.

FINIS

ADNOTATIONES

(1) Pag. 169. Superfluum esset plura in hanc materiam testimonia colligere. Quis enim inter Protestantes, nisi fanaticus sit, hodie contendere audeat, omnes Christianæ Religionis articulos ex sola Scriptura erui posse? Ex Philosopho discamus, quid scriptura possit vivæ vocis adminiculo destituta. En quæ Plato habet in Dialogo, quem *Phædros* inscripsit, magnus ille Plato, qui, cum indagandæ veritatis desiderio flagraret, multa, ejusmodi invenit, rectæ rationis dictamina. Hæc ad litterarum inventorem in fine illius Dialogi dicuntur... » Tu litterarum pater non memoriæ, sed recordationis remedium invenisti, tuisque discipulis sapientiæ quidem speciem dedisti, non sapientiam; nam cum instructione careant, multa utique sibi scire videntur, quamquam ignari sint plerique, et difficulter tractandi; putantes se esse sapientes, stulti facti sunt... Scriptura picturæ similis est: hæc personas tanquam vivas repræsentat, quæ tamen, cum interrogantur, cum gravitate silent. Ita scriptura circumvolat, cuique communis, et cui

respondere deceat, cui non; ignorat; neque injuriam aut ignominiam repellere ipsa potest, sed patris sui indiget auxilio. »... Tum Socrates, quem loquentem inducit, sermonem commendat, Scriptura hac multo meliorem et valentiorem ... « Illum, qui cum multa industria in discentis mente scribitur, qui sibi defendendo par, et guarus est loquendi, ubi decet, aut tacendi. Hic sermo est veri sapientis, vivus et animatus, cujus imaginem tantum aut umbram Scriptura refert. » .. et paulo post ... » Nemo serio existimabit se posse justi, pulchri, rectique notitiam per calamum et atramentum in alios diffundere ... Et qui putaret id se efficere posse in rebus sive privatis, sive publicis, is ignominiam sibi ipsi inureret, quamvis applausum haberet multitudinis. » ...

(2) Pag. 181. Verba Apostoli *depositum custodi*, ita exponit *Vincentius Lerinensis* in Commonitorio ... « Depositum, id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non, quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ, non privatæ usurpationis, sed Traditionis publicæ: rem ad te perductam, non a te prolatam; in qua non auctor esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. Aurum accepisti, nolo mihi pro aliis alia subjicias. Custodi, propter inimicos, propter fures. Hoc ergo apud omnes hæreses legitimum fuit, atque solemne, ut profanis novitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant. Contra vero hoc Catholicorum proprium, deposita sanctorum Patrum, et commissa servare, damnareque profanas novitates. Ita enim in Concilio Ephesino omnium Patrum una erat vox, ut quod erat antiquitus traditum teneretur, quod adinventum nuper, exploderetur. » ....

(3) Pag. 182. Traditionum Apostolicarum auctoritas non parum confirmatur ex illa veterum consuetudine, mysteria Christiana coram Catechumenis aliisque nondum initiatis reticendi: quod alio nomine *disciplina arcani* vocatur. Magnum scilicet antiqui Patres agnoscebant inter Christiana dogmata discrimen. Quæ vulgo efferri poterant, cum usitato pane; quæ autem solis exponebantur innitiatis, cum panibus propositionis identidem comparabant. Illæ veritates Christianæ, hæc mysteria dicebantur. Itaque difficiliora doctrinæ dogmata, et sacratiores ritus; præcipue quæ ad mysteria Trinitatis et Incarnationis, et ad SS. Eucharistiæ consecrationem, aut alia hujuscemodi pertinebant, ea sine scripto tradebantur, atque iis tantum, qui exacto tyrocinio ad Sacramenta admitti poterant. Hinc *Basilius* (*Lib. de Spirit. S. cap.* 27.) testatur ritus ecclesiasticos, et eos maxime qui ad Sacramenta spectant, ab ipsa Traditione fluxisse, neque ea publicis litteris commissa; cum ea *neque intueri nondum initiatis fas sit.* — Et *S. August.* (*in Psalm.* 130), interrogans: *Quid est, quod occultum est, et non publicum in Ecclesia?* Respondet: *Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ. Opera nostra bona vident et Pagani; Sacramenta vero occultantur illis*, . . Eadem de causa de ejusmodi ritibus, et doctrinis apud Catechumenos quoque nonnisi tecte et occulte Patres loquebantur.

Multiplicem ob rationem SS, Patres Mysteria, et ea præsertim, quæ ad Sacramentorum formas et ritus pertinebant, summo studio illis occultabant, qui nondum erant initiati. Præcipua erat, ut reverentia conciliaretur mysteriis. *Mysteriorum veneratio silentio conservatur*, ut Basil. observat. Quo magis illorum sublimitatem mirabantur ipsi, eo magis cavebant ne Pagani ea ludibrio haberent, blasphemantes, quæ ignorabant; aut ne scan-

dali daretur occasio Catechumenis, cum illis imprudenter essent exposita, quæ ferre nondum poterant. Sequebantur Patres illud quod Christus Dominus Apostolis præceperat, ne Sanctum darent canibus, nec inter porcos spargerent margaritas. Et illud Apostoli II Timoth. I, *Sapientiam loquimur inter perfectos.*

Ne tamen existimemus contraria hæc esse iis, quæ alibi de Christiana doctrina diximus; scilicet quod occulte et in tenebris propagata non fuerit, sed palam annuntiata hominibus. Vere id diximus, quo modo enim lucem fugeret hæc Religio, quæ ipsa lux est purissima ad illuminandos homines e cœlo demissa? Sed nihil exigit, ut Mysteria infidelibus ex æquo et fidelibus panderentur. Aperta semper erant et omnium oculis exposita, quæ fidem conciliare poterant Religionis præconibus, et cœlestem illius, quam annuntiabant doctrinæ originem probare; miracula, Spiritus S.i Charismata in fideles diffusa, et admirabilis illorum sanctitas, qui divinæ huic philosophiæ serviebant: cætera iis, quorum Deus corda tetigerat sensim et cum cautione pandebantur: quemadmodum illi, qui longis tenebris assueti fuerant, non possunt subito in plenam et splendidissimam lucem transferri; quia imbecilla acies splendore nimio obrueretur. Cæterum eadem ubique dogmata, eadem leges erant, non alia in occulto tradebantur; sed tantum plura. Religionis notitia quæ fidelibus tradebatur, non erat ab illa, quæ publice annuntiabatur diversa, sed perfectior illa et clarior. Verum hæc ipsa, quæ prudens œconomia profanorum oculis occultabat, cum id Religionis bonum postulare videbatur, non coram Cathecumenos tantum prolata sunt, sed coram hostes etiam Christianæ Religionis; quod veteres Apologistæ non semel præstiterunt. Cfr. *Selvagii* Antiquit. tom. II pag. 385.

(4) Pag. 229. Optime in hanc rem *Muratorius* ait

(De ingenior. moderat. lib. I cap. IV) . . . » Quum vero a tot sæculis floruerint ac floreant apud nos accurata omnium doctrinarum, ac præcipue divini cultus, veræque Religionis studia; et quum quidquid unquam Religio et recta ratio docuit, cum ad veteris, novique testamenti interpretationem, et confirmationem, tum ad morum disciplinam, atque intellectus voluntatisque perfectum regimen, totum id non minori pietate, quam eruditione ac ingenio ab eximiis Christianis pertractatum, litterisque etiam consignatum fuerit, et etiamnum ex instituto pertractetur, ac disputetur in eorum Scholis et Ecclesiis; hinc... imprudenter sane et crudeliter exigas, ut quilibet e populo Theologiæ, linguis variis, atque aliis compluribus disciplinis det operam, quæ necessariæ sunt ad explicandas divini instrumenti Scripturas, et ad instituendum exquisitum de Religione examen. Fecerunt id studiosissime et quotidie faciunt innumerabiles Ecclesiæ Pastores et Doctores. ». . . .

So wenig der Glaube an eine Offenbarung, sagt Schwarz *(Handbuch, I Band. Vorrede)*, die Untersuchung der in hir vorgetragenen Wahrheiten hindert; eben so wenig hindert es der Glaube an ein von Gott authorisirtes Ansehen. Die Einschränkungen und Modifikationen sind sich in beiden Fällen gleich. Der Katholick kann um so freier untersuchen, je sicherer er im Rückhalt ist.

Siccome la fede in una Rivelazione, dice Schwarz, non proibisce l'esame delle verità in essa proposte, così egualmente lo proibisce la fede in un' autorità da Dio stabilita. Le restrizioni, e le modificazioni sono eguali in ambi i casi. Il Cattolico tanto più sicuramente può esaminare, quanto e più sicuro il suo appoggio.

(5) Pag. 269. Unter die Werke, die nach der Pfütze eines Sarpi, und dergleichen Männer riechen, gehöret wohl auch jenes, welches im Jahre 1807 in Augsburg herauskam, unter dem Titel: Ueber die Nothwendigkeit der katolischen Kirchenversammlungen, sammt einem Anhang von den päbstlichen Konkordaten. Dieses Werk hat gute Ansichten; allein warum es ein Wort zu seiner Zeit genannt wird, weiss ich nicht; wenigstens traue ich selbst unserem Zeitalter noch zu viel Zartgefühl, und feinere Bildung zu; als dass ich glaubte, es könne an einem Werke Geschmack finden, wo nebst der inhumanen Schreibart, den bittern und selbst das religiöse Gefühl beleidigenden Ausfällen, die auffallendsten Widersprüche und Schnitzer gegen die Geschichte vorkommen; so dass man oft mit Erasmus ausrufen mögte: *Non eras sobrius, quum scriberes. . . .*

Wir wollen nur einige dieser Fehler bemerken:

Seite 43 n. 133 heisst es, der h. Karolus Borromäus wäre ein Mitglied des Tridentinischen Kirchenraths gewesen, und hätte in dieser Versammlung vieles von der Nothwendigkeit der Kirchen versamlungen reden gehört etc. Karl war nie in Trient. den berühmten Bartholomäus *a Martiribus* lernte er in Rom kennen, wohin sich dieser würdige Prälat verfügt hatte.

Seite 108 soll der heil. Thomas von Aquin auf dem Konzilium von Lyon, das im Jahr 1274. gehalten wurde gestorben seyn. — Der heilige Thomas starb in dem Eisterziensekrloster *Fossa nuova*, als er auf dem Wege war, nach Lyon zu gehen. Es war der heil. Bonaventura, der in Lyon während dem Konzilium mit Tod abgieng.

Seite 137 ist schwer zu begreifen, wie der Kardinil von Lothringen sich in einer Synode im Jahre 1564 auf eine königliche Verordnung Ludwigs des XIII von 1610 berufen habe.

Fra le opere, che tramandano l' odore d'un Sarpi, e di simili uomini, appartiene anche quella, che sortì in Augusta l' anno 1807 *col titolo :* Sulla necessità dei Concilii cattolici con un' appendice sui Concordati popolari. *Quest'opera ha delle buone viste; ma non so perchè venga chiamata, una parola detta a suo tempo ; almeno io attribuisco al tempo nostro più delicatezza, e più cultura, piuttosto che credere, che si possa trovar gusto in un' opera, in cui oltre lo stile barbaro, ed i frizzanti sarcasmi, che offendono lo stesso sentimento religioso occorrono le più evidenti contraddizioni, ed i più grossolani errori contro la Storia, cosicchè spesso con Erasmo si può dire :* non eras sobrius, quum scriberes. . . .

Noi vogliamo rimarcare solo alcuni di questi errori :

Alla pagina 43, *e* 133 *dice, che S. Carlo Borromeo è stato un membro del Concilio di Trento, e che ha inteso in questo Sinodo a parlar molto della necessità dei concilii etc. S. Carlo non è mai stato a Trento. Egli ha imparato a conoscere in Roma il celebre Bartolomeo de Martiri ove si era rifugiato questo celebre Prelato.*

Alla pag. 108 *dice, che S. Tommaso d' Aquino morì nel Concilio di Lione, che ebbe luogo nell'anno* 1274 — *S. Tommaso morì nel monastero Cisterciense di Fossa nuova, allorchè era sulla strada per andare a Lione. Fu S. Bonaventura quello che morì in Lione durante il Concilio.*

Alla pag. 137 *dice : Che è difficile intendere come il Cardinale di Lottaringa in un Sinodo tenuto nell' anno* 1564 *abbia potuto appellarsi ad una ordinanza regia di Luigi XIII dell' anno* 1610.

Seite 188 heisst es: Kaiser Theodos M. (also Teodos der Grosse) versammelte und unterstützte den Kirchenrath zu Ephesus. !!

Seite 198 steht in der Note von Gerson: Seine Reden und Schriften in dem Basler Konsilium sind bekannt. — Gerson war todt, ehe das Basler Konsilium geöffnet wurde.

Seite 202 ist eine gänzliche Verwirrung. Es kam, heisst es, zum Basler Konsilium, wo wieder ein Pabst abgesetzt, wurde ... — In Basel wurde erst in der 34. Sitzung, wo das Konsilium offenbar Schismatisch war, der Pabst Eugen IV abgesetzt, und ein Afterpabst unter dem Namen Felix V erwält. Nikolaus V wurde nach dem Tode Eugens IV von den Kärdinälen im Konklave erwählt, nicht von dem Konzil zu Basel, welches damals einen Afterpabst hatte.

Seite 262 werden wieder ganz verschiedene Dinge mit einander vermengt. Die berühmte französische pragmatische Sanction, die in Jahre 1438. in dem Konzilium von *Bourges* unter Karl VII verfertiget wurde, wird dem heil. Ludwig zugeschrieben. Die altere *Sanctio pragmatica* des h. Ludwigs war ganz kurz gefasst, und bestand nur in sechs Artikeln; diese hatte nie Aufsehen in der Kirche gemacht. Jene Karls VII war es, die den Päbsten so sehr missfiel. Der Auktor citirt aber seinen Gewährmann in einer Note? — Ja! aber er lässt ihn sagen, was er nicht sagt. In der deutschen Uebersetzung heisst es. .. Die pragmatische Sanction von Ludwig dem Heiligen war den Franzosen eben so theuer; als sie den Römern verhasst war. ... Der französische Schriftsteller sagt nichts von Ludwig dem Heiligen. Es heisst nur: *La Sanction pragmatique étail chere aux Francois.* Wie hätte aber auch ein berühmter Schriftsteller diesse pragmatische Sanction von 1438. dem heiligen Ludwig zu-

Alla pag. 188 *dice: che l'Imperatore Teodosio M. (dunque Teodosio il Grande) convocò e spalleggiò il Concilio di Efeso.*

Alla pag. 198 *vi è nella nota di Gersone: i suoi discorsi ed i suoi scritti sono conosciuti nel Concilio di Basilea.—Gersone era morto prima, che si aprisse il Concilio di Basilea.*

Alla pag. 202 *vi è una generale confusione. Dice, che si venne al concilio di Basilea, ove di nuovo fu deposto un Papa. — In Basilea solo nella* 34 *sessione, in cui il Concilio era apertamente sismatico venne deposto il Papa Eugenio IV, ed eletto un Antipapa sotto il nome di Felice V. . . Nicolò V dopo la morte di Eugenio IV venne eletto dai Cardinali nel Conclave, e non già dal Concilio di Basilea, il quale aveva allora un Antipapa.*

Alla pag. 262 *vengono di nuovo mescolate fra di loro cose del tutto diverse. La celebre Sanzione Prammatica francese fatta nell' anno* 1438 *nel Concilio di Bourges sotto Carlo VII vien ascritta a S. Luigi. L' antecedente Sanzione Prammatica di S. Luigi era assai breve, e consisteva in sei soli articoli; questa non ha mai fatto strepito nella Chiesa. Fu quella di Carlo VII che tanto dispiacque ai Papi. Ma l' autore cita in una nota il suo mallevadore? — Sì, ma gli fa dire quel che non dice. Nella traduzione tedesca dice: . . . La Sanzione Prammatica di S. Luigi era ai Francesi altrettanto cara, quanto era odiosa ai Romani . . . L' autor francese non dice niente di S. Luigi. Egli dice solo:* La sanction pragmatique étoit chère aux François. *Come avrebbe potuto anche un*

schreiben können, der zwei hundert Jahre früher gelebt hat.

Von den vielen Widersprüchen wollen wir nur einen ausheben. Der Herr Verfasser findet den Grundsatz; den mehrere französische Biscöfe den vermöge des Konkordats von 1801. ernannten neuen Bischöfen entgegen setzten, ganz richtig. Ein biscöflicher Sitz, sagten sie, kann nur auf eine dreifache Art erledigt werden—durch Tod; durch freiwillige Abdankung,—oder kanonisches Urtheil. Nun sind unsere bischöflichen Sitze weder durch den Tod erledigt, weil wir noch leben; noch durch freiwillige Abdankung, weil wir diese nie gegeben haben; noch durch kanonisches Urteil, weil kein Process gegen uns eingeleitet wurde. — Diese Grundsätze sind allerdings richtig, so oft nicht ausserordentliche Umstände die Darzwischenkunft einer höhern geistlichen Gewalt, fur das allgemeine Beste der Religion nothwendig machen. Allein der Herr Verfasser hätte sich doch erinnern sollen, dass diese nämlichen, und noch viele andere französische Bischöfe im Anfange der Revolution eben diese Grundsätze den eingedrungenen konstitutionellen Bischöfen entgegensetzten, die durch blos weltliche Auktorität in die bischöflichen Sitze eingedrungen waren, von denen man die rechtmässigen Besitzer verjagt hatte. Hier hindert die zärtiche Liebe zu den sogenannten Geschwornen den Herrn Verfasser, die Richtigkeit jener nämlichen Grundsätze einzusehen. Das edle und standhafte Betragen des französischen Klerus, und besonders des ganzen bischöflichen Körpers, ihr Muth alle Entbehrungen Verweisung und Armuth zu ertragen, hat für diesen Mann nichts Grosses, nichts Rührendes!? Sein feines Gefühl regt sich nur für eingedrungene Bischöfe und Priester, auf denen in frankreich, wo man sie kannte, die allgemeine Verachtung lastete, unde für die selbst

celebre autore ascrivere a S. Luigi questa Sanzione Prammatica del 1438 il quale visse 200 anni prima.

Delle molte contraddizioni vogliamo portarne una: Il Signor Autore trova tutto giusto il principio, che molti Vescovi francesi opponevano ai nuovi Vescovi nominati in forza del Concordato del 1801. Una Sede Vescovile, dicevano essi, può diventar vacante in tre sole maniere — per morte — per rinunzia; e per sentenza canonica. Ora le nostre sedi Vescovili non sono vacanti per morte, perchè ancor viviamo; nè per libera rinunzia, perchè non l'abbiamo mai data; nè per sentenza canonica, perchè non è mai stato aperto processo contro di noi. — Questi principj sono certamente giusti, sinchè straordinarie circostanze non rendono necessario l'intervento d'una superior autorità ecclesiastica pel bene universale della religione. Ma il Signor Autore avrebbe dovuto ricordarsi, che questi stessi, e molti altri Vescovi francesi sul principio della rivoluzione hanno opposto questi medesimi principj agl' intrusi Vescovi costituzionali, i quali col mezzo dell'autorità secolare furono immessi in quelle sedi vescovili, da cui sono stati scacciati i legittimi possessori. Qui il tenero amore pei così detti giurati non lascia conoscere al Signor Autore la rettitudine di quegli stessi principj. Il nobile e costante procedere del clero Gallicano, e specialmente di tutto il corpo episcopale, il suo coraggio nel sopportare ogni privazione, il bando e la povertà non offre a quest'uom cosa alcuna di grande, di commovente!? La sua delicata sensibilità si commuove solo pei Vescovi e Sacerdoti intrusi, i quali in Francia riscossero l'universal disprezzo ove erano conosciuti, e per cui non avevano stima nemmen coloro, che li avevano ajutati colla propria autorità, perchè li consideravano come altrettante macchine

jene keine Achtung hatten, die sie mit ihrer Gewalt unterztützten, indem sie sie nur als Werkzeuge betrachteten zu ihren antichristlichen Absichten; nur als eine Brücke, auf der sie von dem Katolizismus zur Irreligion übergehen könnten. Uebrigens ist die Ursache eines so auffallenden Widerspruches leicht zu errathen. — Im Jahre 1801. geschah alles durch Mitwirkung der geistlichen Obergewalt; darum hatten die Bischöfe recht, dass sie sich widersetzten. — Im Anfange der Revolution hingegen, geschah alles gegen den Willen des römischen Stuhls, blos durch Dekrete der Nationalversammlung; darum hatten damals die Bischöfe unrecht.

per le loro mire d' Antichristi, perchè li consideravano come un ponte per poter su di questo passare dal Cattolicismo alla irreligione. Del resto è facile l' indovinare la causa d' una sì palpabile contraddizione. — Nell' anno 1801 *il tutto successe coll' intervento della suprema autorità Ecclesiastica; perciò i Vescovi ebbero ragione se si opposero. — Sul principio della rivoluzione all' incontro tutto successe contro la volontà della Sede Romana, ma in forza dei soli decreti del congresso nazionale; perciò in allora i Vescovi non ebbero ragione d' opporsi.*

CONSPECTUS

TOMI SECUNDI

PARS SECUNDA